שו״ת · אחרונים

אוהב משפט חלק א

רבי פראג'י אלוש

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אוהב משפט חלק א

רבי פראג'י אלוש

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אוהב-משפט-חלק-א/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 4
סימן ב 8
סימן ד 13
סימן ה 14
סימן ו 21
סימן ז 22
סימן ח 23
סימן ט 32
סימן י 35
סימן יא 36
סימן יב 38
סימן יג 48
סימן יד 54
סימן טו 57
סימן טז 68
סימן יז 72
סימן יח 79
סימן יט 85
סימן כ 85
סימן כא 95
סימן כב 97
סימן כג 103
סימן כד 109
סימן כה 111
סימן כו 115
סימן כז 115
סימן כח 116
סימן כט 119

אהב משפט
שו"ת חלק אורח חיים

סימן א

שאלה. כתב מר"ן בסי' ל"ב סל"י דבסוף שמע אין מניחין חלק ואת מניחים הוא פרות מט' אותיות ויש להסתפק אם עבר והניח הסופר חלק ט' אותיות או יותר האם נפסלו הפרשיות בדעבד או לא:

תשובה לכאו' ממ"ש מר"ן ז"ל ואם מניחים היא **פחות** ת מט' אותיות משמע דלעכובא קאמר דגם בדיעבד פוסל אי איכא ט' אותיו' אבל ראיתי בס' קיל יעקב הנד"מ לה' מהריע"ק נר"ו מבבל אות קס"ח שנ' דבדיעבד אם שייר כשיעור ט"א כשר ע"ש ונר' דדייק כן מלשון ואם מניחין וכו' דמשמע לכתחלה וכ"נ להוכיח ממ"ש הר"מ ה' ס"ת פ"ח ה"ב וז"ל ואם לא נשאר מן השיטה כדי להניח הריוח כשיעור ולכתוב בסוף השי' תיבה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מראש השיטה ב' ומתחיל לכתוב הפ' הסתומה וכו' ע"ש הרי מבו' דאם לא נשאר בשיטה ריוח אלא כשיעור ט"א בלבד ולא כדי לכתוב חובה אחת ג"כ בסוף השיטה יכול להניח המקום פנוי ויתחיל משי' שאחריה וא"כ ה"ה בתפלין שיכול להניח חלק ט"א שו"ר למהר"ש זלמן ז"ל:

שכ' דיזהר שלא להניח וכו' ואע"פ שבס"ת אם אירע שישאר בסוף השיטה כדי ט"א ואין שם עוד מעט ריוח לכתוב תיבה א' מפ' שלאחריה היא סתומה כשמניח מעט ריוח בשיטה שלאחריה שאני ס"ת דאסור למעט בכתב מפני הריוח שבין פ' לפ' כמ"ש הרמב"ם פ"ז ה"ה והטיש"ע י"ד סי' רע"ג אבל בתפלין יכול לעשות הסופר כמו שירצה ע"ש ואם כונתו דבתפלין יכול להרחיב ולהאריך האותיות ולכך לא יניח חלק יותר מט"א לכתחלה חלה לא ידעתי מנ"ל זה ומאיזה טעם ראה לחלק בין תפלין לס"ת בזה ועי' להגה"מ פ"ז שכ' אבל להמשיך האותיות ולעשותן גדולות עד סוף השיטה אסור שאין לשנות את א' מחבירו לא להגדילו ולא להקטינו זולתי המקובלים לבעלי המסורת והביאו בב"י סי' רע"ג ע"ש ואם כונתו דהתפלין יש לי לשער מתחלה עלא יצטרך למעט הנה יתכן דמתחלה חשב בדעתו שלא ישאר ריוח ט"א ולבסוף נשאר לו ועוד דממ"ש מר"ן בכ"מ גבי הא דלא ימעט בכתב וז"ל ואפ"ה לא יעשה כן אלא יזרז עצמו שלא יצטרך לבא לידי כך ע"ש משמע דאם א"א בע"א יכול למעט בכתב וכן דקדק הט"ז סי' ער"ג סק"ג מדברי הנ"י וכ"כ הרמב"ם פ"ז ה"ט דכל הדברים האלו לא נאמרו אלא למצוה ע"ש ועכ"ז בחר לו הרמב"ם ז"ל להניח הריוח חלק ולא למעט בכתב וההנ בתפלין

אם נשאר לו ריוח ט"א אף דיכול להרחיב האותיות מ"מ עדיף טפי להניחו חלק ממה שישנה הכתיבה:

ומזה ק"ל על הט"ז גופיה בסי' ער"ה סק"ב שכ' דט' דכ' מר"ן יגנז משו' דא"א לתקן שאז צריך למחוק קצת תיבות ולמעט בכתב ואין זה הדור וזה דעת הרמב"ם אבל הי"א שהוא דעת הרשב"א ז"ל ס"ל דההיא דל"י הכתב אינו אלא לכתחלה שיזהר שלא יבא לידי כך אבל בדיעבד כשר למעט ע"ש דמשמע דלהר"מ הא דל"י בכתב הוא אפי' בדיעבד עבד וא"נ כן מדברי הרמב"ם ומדברי הכ"מ ז"ל שכ' דיזהר שלא יבא לידי כך וכנז"ל וכמו שדקדק הט"ז גופיה בסי' רע"ג מדברי הנ"י ובפרט דבסי' רע"ה נר' דמסתייע מדבריו בסי' רע"ג:

ומ"מ **לענין** דינא נראה דבדיעבד כשר וכמו שהוכחנו מדברי הרמב"ם ואף דמהרש"ז דחה להוכחה הנז' מ"מ הרי הוא גופיה בתחלת דבריו כ' בלשון יזהר משמע דלאו לעכובא קאמר וכ"ד ה' קול יעקב הי"ו וכנז'. (א"ה וע"ש להקו"י שכ"כ משם המה"ש והאמ"ש ומהרש"ז ע"ש וכ"ר לה' משנה ברורה נר"ו (הנד"מ) בס' ביאור הלכה ושכ"ד הגר"א ע"ש וכן הוא ברור לע"ד בדעת הרמב"ם וכמ"ש ה"ה ז"ל והגם דמהרש"ז חילק בין ס"ת לתפלין פשוט הוא דכונתו לענין לכתחלה דוקא ולומר דבתפלין יכול לשער בתחלת כתיבתו שלא יבא לידי כך משא"כ בס"ת דהדבר קשה לכוין השערתו בכל הפרשיות שבס"ת אבל בדעבד גם בתפלין ש"ד וכמו שמסיים אח"כ ואם אירע לי שהניח בתפלין וכו' והוא מוכרח דאם נימא דפוסל גם בדיעבד ודאי דלא היה מתיר הרמב"ם ז"ל בס"ת מצד שא"י למעט בכתב ומעתה ל"ק לאהמ"ר משה"ק ה"ה ז"ל ע"ד מהרש"ז הנז' והגם דמדברי הרמב"ם אין הוכחה אלא אם היה הריוח כשיעור ט"א בלבד ולא היכא שהניח גם שיעור תיבה א' מ"מ אין נראה לחלק בדבר וכ"מ מדברי מרן בב"י בשם מהריב"ח דעיקר הקפידא אינו אלא שיתחיל פ' והיה אם שמוע באמצע שיטה שזו היא צורת סתומה לדעת הרמב"ם אלא שכ' דעכ"פ צריך ליזהר שלא יסיים פ' שמע אלא בסוף שיטה להורות על סתימת פ' והיה א"ש ע"ש משמע שאינו רק לסי' בעלמא והיינו משום שאינו כותב גמר שמע והתחלת והיה בעמוד א' ואם יגמור שמע באמצע שיטה יהיה נראה כאלו הפ' שלאחריה פתוחה אף דבאמת לא מיקרייא כלל פתוחה כיון שמתחלת באמצע שיטה שהוא צורת סתומה לדעת הרמב"ם דנקטי' כותיה בהא וכיון דכל עיקר שצריך לסיים בסוף שיטה אינו אלא לסי' הא ודאי דאינו פוסל בדיעבד וכן מורה לע"ד ל' צריך ליזהר שכ' מהריב"ח דמשמע זהירות בעלמא ולא לעיכובא ומה גם למ"ש מהריב"ח שם דמה שאין נזהרין לעשות ב' זוגי תפלין לצאת י"ח פ' סתומה לדעת הרא"ש דכל כה"ג סמכי'

על בה"ע דגם פ' זו יעשה פתיחה ע"ש וא"כ מינה נמי דאין להקפיד כ"כ בדיעבד במה שאינו רק סי' סתומה וגם הד"מ כ' דמהר"ם פדאוה כ' בתשו' סי' ע"ז בשם או"ח דאם עשה פ' אחרונה פתוחה כשר וכ' דנכון הוא ואפ' דאף הרמב"ם לא פסל בדיעבד וכו' והביאו בהגה וכ' בעדיפא מהא דבמדינותם נוהגים לכתחלה לעשות פתוחה ע"ש וכ"כ הט"ז בסי' ל"ב סס"ק כ"ו דכשמניח חלק כשיעור ט"א בסוף פ' ג' לא מיקרי פתוחה לדעת הרמב"ם כיון שלא הניח עוד ריוח כשיעור כתיבת התיבה שאחריה ע"ש והגם דמשמע מדבריו דבהניח שיעור ט"א וכתיבת תיבה אחרת חשיב פ' פתוחה מ"מ כבר תמה עליו ה' יד אפרים ז"ל דשיעור פרשה אינו תלוי כלל בשיעור כתיבת תיבה אחרת אלא משום שאם נשאר שיעור תיבה אחרת עדיף טפי להניח ט"א ולכתוב התיבה באותה שיטה ואז היא סתומה אבל אם אין כדי לכתוב תיבה אחרת צריך להניח ריוח מעט משיטה השנית ולפ"ד משמע דגם אם מניח שיעור תיבה אחרת חוץ מט"א אם מתחיל פרשה שאחריה באמצע ה"ל רק פ' סתומה ע"ש וכן תמה הפמ"ג דלהרמב"ם כל שאין מתחיל בראש השיטה אף שיש במקום א' יותר מט"א ואף שבפ' הקודמת נשאר כדי ט"א ותיבה אחת הוי סתומה ע"ש. והלב"ש תי' דברי הט"ז דריוח כשיעור בסוף פרשה מורה על פתיחות פ' שאחריה ובשיעור ט"א לחוד כיון שאם היה כותב שם תיבה א' היתה נסתמת רק שאין שם מקום אין כאן הוראה על הפתוחה משא"כ אם יש ג"כ שיעור תיבה ולא כתבה זהו הוראה על הפתוחה ואף אם יתחיל באמצע ה"ל תרתי דסתרי הוראת פתוחה והוראת סתומה ע"ש וכ"כ בהדיא מהרש"ל בתשו' סס"י ל"ז בתמונה ד' שחדש דאינה סתומה אלא כשאין ריוח בפ' שלפניה כדי לעשות סתומה מעלייתא אבל אם יש שיעור ט"א ועוד תיבה א' אף להרמב"ם פתוחה היא דאם היא סתומה היה עושה בסוף שיטה שהיא הסתומה מן המובחר ע"ש. ומ"מ מדברי ה' באר יעקב סי' ד' נר' שסובר בדעת הב"י דלהרמב"ם כה"ג סתומה היא ודקדק כן מלשון הרמב"ם ואף שהביא אח"כ דדעת מהרש"ל דהוי פתוחה ע"ש אנן נקטי' כדעת מרן גם בתשו' מהר"י שנדפסה שם הניח דברי מהרש"ל בצ"ע אמנם ע"ש מה שהשיב עליו ה' ז"ל דלא כ' מהרש"ל אלא בהניח גם שיעור תיבה (ונ"ל דנדונו שם ג"כ שהניח בשל יד גם כשיעור תיבה אחרת) גם ה' מאמר מרדכי אות ל"ד כ' להכשיר אף בהניח יותר מט"א ומשמע מדבריו דאפי' שיש שיעור תיבה אחרת ג"כ וכ' שם שכן הורה הל' למעשה והסכימו עמו קצת מחכמי העיר ע"ש. ואף דה' מהר"א מפיסא בתשו' הרמ"ע ס' ק"ו סובר שאם הניח בסוף הפ' הקודמת או בתחלת הפ' הסתומה שיעור ט"א ה"ל פתיחה ע"ש מ"מ הרואה יראה שזו סברא יחידאה וכל הפוסקים ראשונים ואחרונים לא משמ"ל כן בדעת הרמב"ם ומ"ש הרמב"ם מעט

וכו' היינו דדי בזה או שסמך על מ"ש מקודם שיעור ט"א שהוא שיעור פ' ועי' להמאמ"ר והאחרונים ז"ל שנחלקו בזה והביאם ה' קול יעקב הי"ו ע"ש. גם בזרע אמת ח"ג סי' ד' בשאלה שסידר תלמידו הוכיח מדברי הרמב"ם והב"י ביו"ד סי' רס"ה להכשיר בהניח יותר מט"א דסתומה הויא ופי' מ"ש הב"י דיש ליזהר וכו' דלמדת חסידות הוא דכ"כ ולא לעיכובא ושוב הביא דעת מהרש"ל ומהר"א ודברי המאמ"ר הנז' ומסיק דכיון דלבעה"ע ומנהג האשכנזים אף דכלם פתוחות כשר אין מקום לפסול בזה ע"ש וכ"נ דהוי כמו ס"ס וכ"ש דדעת מרן כדעת רוב הפוס' דמכשירים בזה וכנז"ל ומ"ש ה"ה זצ"ל בתחלת דבריו לדייק מל' מרן שכ' ואם מניחים וכו' דלעיכובא קאמר והיינו דאי לכתחלה הא כבר כ' מרן דלא יניח כלל ואם ר"ל אם נדחק להניח הא ליתא דאכתי אם נדחק להניח יותר מה תקנתו לע"ד א"מ די"ל דה"ק דלכתחלה יש לו לדקדק שלא יניח כלל ואם אי אפ' שלא יניח דבל"ז יתקלקלו האותיות שרי אבל עכ"פ צריך לדקדק בזה שלא יניח יותר מט"א ואינו חושש להרחיב כ"כ באותיות כדי שלא יניח יותר מט"א ואם א"א בשום אופן ונדחק להניח יותר מט"א או שכבר עבר והניח אין ה"נ דאין קפידא וכ"נ עיקר לדינא לענ"ד דאם הניח אפי' כמו ט"א ותיבה בסוף השי' יש להכשיר ואח"ז ראינו מה שהאריך ה' פאת נגב סי' א' בנדינו ומשם בארה"ל נ"ד וע' ג"כ לה' עמק המלך ז"ל סי' י"ד ואכמ"ל

בדבריהם: ובענין מ"ש ה"ה י"ל דמוכח מדברי הכ"מ דאם א"א בע"א יכול למעט בכתב ושכן הוכיח הט"ז מהנ"י לכאו' ק' דהא אף דלא נשאר ריוח כשיעור ט"א לענין ס"ת איתיה בתקנתא לעשות צורת סתומה אחרת ומה צורך למעט ובדעת הנ"י י"ל דאינו מודה בצורה אחרת וכן י"ל דמ"ש בלשונו שה"ל לסיים הפ' באמצע שיטה ולהתחיל הפ' שאחריה בסוף אותה שיטה ע"ש משמע שאין דרך אחרת לפ' סתומה אבל הכ"מ דקאי לשי' הרמב"ם ק' אמאי נקט יזרז עצמו דמשמע דאם עבר ולא זירז יכול למעט ואפ' דמיירי שכבר התחיל בפ' שנייה וכ' כמה שורות שא"א לתקן אלא ע"י מיעוט ובל"ז פסול א"נ י"ל דס"ל להכ"מ דכל שיש בידו לעשות צורה הא' אין לו לעשות צורה אחרת אע"פ שיצטרך למעט וחשיב א"א בענין אחר דלא נאמרה צורה אחרת אלא כשכבר כל הפ' ולא נשאר לו ריוח וכן מדוקדק ל' הטור שכ' שצריכה להיות פתוחה באמצע וכתובה מב' צדדים וכו' ע"ש דק' והא יש צורה אחרת אלא ר"ל דלכתחלה צריך להיות כן וכ"כ מהרש"ל שהבאנו לעיל דסתומה מב' צדדים בשיטה א' היא הסתומה מן המובחר ע"ש ואפ' שזהו ג"כ כונת הנ"י ולעולם מודה בדיעבד דיעשה צורה אחרת. אלא דצ"ע בל' הט"ז שהק' והא יהיה פסול אם לא יהיה שם סתומה וכו' ע"ש דכיון דיכול לעשות צורה

אחרת אף דזו קודמת מ"מ לא הל"ל דפסו' ובדוחק י"ל דקו' זו קאי על מר"ן בש"ע דפ' דלא ימעט וכו' וביאורו היינו כמ"ש מהטיר וכיון דמר"ן מצריך לעשות ככ"ע הרי אם לא ימעט יהיה פסול ר"ל אליבא דמאן. אבל קו' ה"ה ז"ל על הט"ז ממ"ש בעצמו בסי' ער"ה היא קו' אלימתא ולכאו' הי"ל להק' עיקר דברי הכ"מ אהדדי דבפ"ח ה"ג כ' בט' הרמב"ם דאין תקנה לפתוחה וסתומה משום דצריך למעט הכתב ע"ש והרי נר' מדבריו דבדיעבד שרי למעט. מיהו א"ז קו' כלל דהכ"מ כ"כ לפי מה דלאו ממש אין לו תקנה אלא משום דתקונם רחוק וכמבו' מלשונו דע"ז קאי לומר דמט"ז נמי דצריך למעט ה"ל תקונו רחוק דאל"כ הל"ל א"נ משום דהיה צריך למעט אבל על הט"ז ק' דא"ל דכונתו בהכ"מ דמט"ז תקונם רחוק דממ"ש בדעת הי"א משמע דלדעת הרמב"ם אף בדיעבד אינו יכול למעט ונר' דל"כ שם הט"ז אלא משום דאיכא תרתי שכותב על המחק וממעט הכתב דא"ז הדור ופסול אף בדיעבד והי"א שהוא הרשב"א מתיר אף בכה"ג כנ"ל):

סימן ב

שאלה. אם יש לענות אמן דמתתקבל ואילך בפסוקי דזמרה תשובה

שאין לענות שהרי כ' המ"א סי' ס"ו סק"ו וז"ל ומתתקב' ואילך לא יענה אמן כי אינו אלא מנהג וגו' ע"ש וכיון שאינו אלא מנהג בעלמא גם בפד"ז לא יענה. וכן יש לדייק ממ"ש ה' הנ"ל שם סק"ה וז"ל דאם פוסק לשאול מפני כבו"ד ק"ו מפני כבוד הקב"ה ומה"ט נ"ל דאם שמע קול רעמים יפסיק ויברך ע"ש משמע דאלימא ברכת רעמים מאמן דמתתקבל ואילך והנה האחרונים פליגי על המ"א בזה וס"ל דאינו מפסיק לברך ברכת רעמים ואפי' בזמירות שאחר ב"ש כ' ה' בית עובד ז"ל בדינים השייכים לפד"ז אות יו"ד דאין להפסיק ע"ש וא"כ אם בברכה שהיא כבוד הקב"ה אינו מפסיק מכ"ש בעניית אמן מתתקבל ואילך שאינו אלא מנהג בעלמא דלא יפסיק מב"ש ואילך וכן נהגתי בעצמי א"ה נר' כונתו דכיון דלהמ"א ברכת רעמים עדיפא מענייה דמתתקבל ואילך א"כ לדעת החולקים עליו בברכת רעמים גם בפד"ז מכ"ש דס"ל דמתתקבל ואילך דאין עונים בפד"ז ואם כך כונתו אהמ"ר דבריו ז"ל תמוהים דהא באמן דברכות כתבו האחרונים דיכול לענות בפסד"ז וכמ"ש הב"ע ז"ל אות ח' ט' וה' קשר גודל סי' ז' אות ל"ד ומרן מוהרמ"ז זצוק"ל בסה"ק פי צדיק דיני תפלה אות ל"ו וה' חיי אדם כלל כ' או"ג ע"ע והנה בק"ש פ' מרן בסי' ס"ו דאין לענות רק אמן דקדיש וקדושה וברכו ע"ש ומשמע דשאר אמן אין לענות ולפ"ז ברכת רעמים עדיפא משאר אמן להמ"א ואפ"ה בפד"ז מותר לענות שאר אמן גם להב"ע ז"ל דפליג על המ"א אף בפד"ז גבי ברכת רעמים וכנז' ועכצ"ל דס"ל להב"ע

דברכת רעמים שאני דאף דנימא דאלימא טפי מ"מ כיון שאין לה ענין לתפלה הוי הפסק ואין לענות ל"כ עניית אמן דברכות בפד"ז שהוא ענין תפלה וה"ה נמי בקדיש דמתתקבל ואילך וכמ"ש המט"י סי' נ"ט דכולה חדא תפלה אריכתא ל"ח הפסק ובק"ש דחמירא טפי מפד"ז אין לו לענות רק בקדיש וקדושה וברכו ומודים וגם עיקר דינו דהב"ע בברכת רעמים במ"א כתבנו שאינו מוכרח ואכמ"ל וכ"ר לה' שמח נפש מע' רעמים שכ' עליו ולא ידעתי מה לו לומר כן עכ"ל גם סתמיות דברי האחרונים שכ' דכל אמן יכול לענות בפד"ז מורה ובא דגם לאמן דמתתקבל ואילך פוסק דהגם שהוא מנהג ל"ג משאר אמן דברכות דאל"ך הא דהזכירו ענייה דמתתקבל ואילך גבי ק"ש דאינו מפסיק לברכות י"ח אלא לאמן דהאל הקדוש וש"ת וקדיש וקדושה וברכו ומודים כמבואר סי' ס"ו אמאי לא כ' זה גבי פד"ז דמותר לענות לאמן די"ח ברכות ולאשמעי' דאמן דמתתקבל ואילך לא יענה ואנא ידענא גבי ק"ש מכ"ש וכ"ש דלא הול"ל בפשי' שמפסיק לכל אמנים דמשמע דאמן דמתתקבל ואילך בכלל. ועוד דמשמע דבאו לו' דשאר אמנים שמיעטו בק"ש עונה בפד"ז והכי דייק לשון לשאר עניית אמן שכ' הא"ר בסי' ס"ו וכ"מ ג"כ מל' הבה"ט שכ' ונ"ל דאמנים דעלמא שאינם מהנהו דכתבי' וגו' ע"ש ומשמע דר"ל אותם שלא הותרו בסק"ז וח' גבי ק"ש והתם מיעט גם דמתתקבל ואילך וא"כ מה שמיעט שם מרבה בכאן וכ"מ להדיא מל' מוהרמ"ז בס' פי צדיק הנ"ל שכ' ובב"ש לא יענה אלא אמן דחצי קדיש קדושה בזמירו' עד יוצר אור לא יענה ב"ה וב"ש אלא יענה כל אמן וכן וזאת התורה וביוצר עד שירה חדשה יענה אמן דחצי קדיש וקדוש' וגו' ע"ש משמע דדוק' בב"ש וביוצר היא דעונה אמן רק דחצי קדיש אבל בפד"ז עונה אמן דכל הקדיש גם מתתקבל ואילך וז"ש כל אמן. גם בספרו ויען משה סי' ה' כ' גבי ב"ש וגבי יוצר אור אמן דחצי קדיש ואחר ב"ש כ' אמן דקדיש עש"ה וכה"ג יש לדקדק מדברי הח"א שכ' סדר מעלות חלקי התפלה ודין ההפסקה בהם דגבי מב"ש עד יוצר אור כ' דמותר לענות אמן על כל ברכה שישמע וכו' ומכ"ש דמותר להפסיק לקדיש ולקדושה ולברכו ומיוצר אור עד י"ח כ' דשאר אמנים שבקדיש לא יענה שאינם מעיקר הקדיש ע"ש משמע דבפד"ז אין

חילוק: שו"ר לה' בן איש חי ז"ל בפ' ויגש אות יו"ד שכ' דבסה"ק מקבציאל נסתפק בזה אם יוכל לענות אמן דמתתקבל ואילך בתוך פסד"ז ומדברי ה' שלמי צבור דפ"ה ע"א משמע דגריעי אמני' אלו מן אמנים דברכות אך לא פורש שם על דבר זה ומדברי סה"כ י"ל קצת דדוקא באמנים דברכות קאמר וסו"ד העלה מחמת ס' דשב וא"ת עדיף דאמנים אלו יהרהר בלבו וכ"ש על ב"ה וב"ש וגו' ע"ש גם ה' כף החיים הנד"מ למהרי"ח סי' נ"ה אות כ"ב כ' דבפד"ז ל"י אמן דשל על ישראל ויהש"ר וע"ש כמש"ל אות יו"ד ע"ש וכנר'

דצ"ל אות י"א אלא דשם לא איירי אלא גבי ב"ש ואפ' דכונתו דשם באות י"א מבואר דנריעי אמנים אלו וא"כ גם בפד"ז לא יענה וכ"כ בסי' ס"ו סוף אות כ"ג דגם בפד"ז אין להפסיק לאמנים אלו וכנר' דנגרר בזה אחר דברי ה' בא"ח ז"ל. ומ"מ נלע"ד דכיון דמדברי ה' מהרמ"ז בפי צדיק ובויע"מ וגם מדברי הח"א משמע דמפסיק לאמנים אלו הכי נקטי' דאין ספיקו של ה' בא"ח ז"ל מוציא מידי ודאי דעת הפוס' הנז"ל וכה"ג כ' מהראנ"ח במים עמוקים סי' כ"ה ועוד שכ"ן ריהטת האחרונים שכ' דכל אמן יכול לענות וכמ"ש. ועוד דמ"ש ה' בא"ח דמדברי סה"כ י"ל דדוקא באמנים דברכות וגו' ע"ש י"ל כפמ"ש הפר"ח סי' נ' דהאר"י ז"ל היה נוהג כשהיו אומרים ה' מלך בבהכ"נ והוא עדין לא הגיע לשם היה קם מעומד עם הצבור והוא לא היה קורא עמהם והט' לפי שהיה מכוין להעלות ולשלוב העולמות מלמטה למעלה כסדרן אבל אנו שאין מכוונים בתפלותי' יותר טוב לאמרו עם הצבור וגו' ע"ש והביאו הש"ץ בתחילת הס' בחילוקי' שבין הפוסקים למקובלים אות טו"ב ובדין הזמירות אות טו"ב וה"ה שם אות י"א והב"ע ז"ל ע"ש וה"נ י"ל דלדידן גם שאר אמנים דמתתקבל ואילך יש לענות ודוקא רבינו האר"י ז"ל לא היה מפסיק לאמנים דתתקבל משום שהיה מכוין בתפלתו אבל באמן דברכות כיון דמדינא מפסיק היה פוסק אבל לדידן דאין אנו מכוונים יש לענות כל אמנים וע' להבא"ח ז"ל שם אות א' וה' כף החיים הנז"ל סי' נ' אות ח' בה' מלך גופיה שכ' דאין להפסיק ולא זכרו דברי הפר"ח שחלק בין רבינו האר"י ז"ל לדידן הילכך לשי' אזלי כאן אבל לדינא נר' להכריע בההיא דה' מלך כדברי הפר"ח כמ"ש עליו מוה"ר ישיב משה סי' ג' וסי' ל"ד בשם מוהר"י בסיס זיע"א דרוב דבריו סלת נקייה וא"כ ה"ה בכאן ועוד דגם הבא"ח והכה"ח גופייהו י"ל דלא דיברו רק להבאים בסוד ה' דהאר"י ל"ד וה"ה לכל מי שמכוין כמבואר מהש"ץ ע"ש משא"ך לדידן וכן יראה הרואה בכ"ד שהעלו על שולחנם כמה מילי דשייכי רק למארי דרזין. וכן מוכח להדיא מדברי ה' אשר גודל שם אות ל"א שכ' דאם בא מנין אחר שאמרו ב"ש יכולים לו' קדיש דקודם הודו והב"ע נחלק עליו דכיון דאינו רק מנהגא אף דמ"מ מצוה כיון שמקודם לא היה מנין ולא נתחייבו כלל בקדיש זה אין לאומרו ושכן מפורש יוצא משו"ת פנ"י סי' ה' ע"ש משמע דלא נחלק עליו אלא משום שלא נתחייבו בו כיון שלא היה מנין הא לא"ה אף שאינו אלא מנהג יש לאומרו ודעת הק"ג דאף כה"כ ש"ד ולא עוד אלא דמוכח להדיא שיאמרו גם על ישראל ויהא שלמא ועושה שלום ויענו הצבור אחריהם אמן והיינו דידן ממש אמנם אף אם נסבול הדוחק הגדול לו' שלא יאמרו רק חצי קדיש מ"מ גם חצי קדיש אינו אלא מנהג וכנז' והגם דהמט"י סי' ס"ו לפי הבנתו בכונת המ"א דאין לענות על קדישים שאחר תתקבל השיגו בזה דאף שאינם חיוב יש לענות

והאחרונים דחו הבנתו דודאי כל קדיש שוה ע"ש ומשמע דאף קדיש שהוא מנהג דינו כשאר קדישים ודוקא מתתקבל ואילך אין זה ענין לכאן וכמבו' במט"י דטעמו משום דעניית איש"ר עצמה חיוב לכל קדיש שישמע בין שיהיה של חובה או לא אבל הכא מדשרי' להפסיק לו' הקדיש עצמו שאינו אלא' מנהג מזה יש ללמוד שפיר לענות אמן מתתקבל ואילך אם לא שנאמר דסובר הק"ג דאינו מנהג אלא חיוב וזה דחוק כיון שלא נז' קדיש זה בדברי הפוסקים ועוד דבב"י סי' נ"ג בשם הראב"ד מנה כל הקדישים ולא הזכיר זה וגם ה' בית יהודה עייאש ס"ס כ"ב מנה ז' קדישים של חובה ולא הזכיר זה מכללם ע"ש וכיון דלפי הפשט אין זה קדיש של חובה הגם דלדעת האר"י ז"ל חשיב של חובה וכמ"ש ה' בן איש חי ז"ל פ' ויחי אות י"ב וע' להפנ"י שם מ"מ לא היה מקיל הק"ג להפסיק באמצע וכמ"ש הרדב"ז ז"ל ח"א סי' פ' והביאוהו הפוסקים ז"ל בכ"ד דכל היכא דפליגי הקבלה והפוס' נקטי' כדעת הפוסקים א"ו דסובר דגם דאינו אלא מנהג ש"ד ודון מינה ואוקי באתרין. וכן יל"ד מדברי הרמב"ם בתשו' פאר הדור שהביא הברכ"י סי' נ"ג שכ' על ברכת ציצית ותפילין שאין הפסקה כזאת אוסרת בפד"ז ע"ש ומשמע מדבריו דהגם דחשיב הפסק מ"מ כיון שהוא לצורך ברכה ושבח אין לאסור אבל אין כונתו משום דל"ח הפסק מפני שהוא מענין רובת ק"ש דאורייתא דא"ז במשמעות דבריו ועוד דאף שהוא חובת ק"ש מ"מ אינו חובת פד"ז ואכמ"ל בדבריו וא"כ נ ה"ה הכא שאין לחוש להפסקה שמפסיק לענות אמן דמתתקבל ואילך וז"פ לע"ד וכ"ה

ג"כ דעת אמו"ר הרה"ג החה"ש הדה"מ והכו' כמוהרמ"ך הי"ו דיכול לענות אמן אף דמתתקבל ואילך:

ומ"מ עיין להרה"ג מוהרמ"ז צוק"ל בייען משה שם דכ"ז דוקא למי שמתפללין ביחיד אמנם למי שנזדמן להם עשרה שלא התפללו ורוצים להתפלל אח"ך ובעודם עוסקים להתפלל שומעים קדישים מציבור אחר א"ץ להפסיק בפרט מב"ש ומפד"ז ואילך כיון שהם עתידים לשמוע בתפלתם כל הראוי ולמד כן מדברי ה' מים רבים מילדולא סי' ב' גבי חברה שהתפללו ועוסקים בלימודם וכ' עוד משם מהרא"ך זצ"ל שהיה אומר דהנהו בדידהו ואנן בדידן וכ"כ בקצרה בס' פ"ץ הנז' בסו"ד וז"ל וזה בצבור א' וגו' ע"ש וכ"ד ה' דברי יעקב ז"ל מע' א' אות א' וכמו שביאר בכונתו ה' מוהרמ"ז באמר משה ע"ש וע' בברכות דף כ"א ע"ב מ"ס יחיד אומר קדושה וגו' ובפירש"י שם ואין סתירה לזה ממ"ש בשה"כ דרבינו האר"י ז"ל היה מברך ברכות השחר בביתו ובבהכ"נ מפסיק לענות למי שמברך ע"ש די"ל דמ"מ מעניית אמן דברכות לא נפטר במה שבירך בביתו דגדול העונה וגו' ועוד יש לחלק ואכמ"ל. אבל מדברי ה' נשמת כל חי ז"ל סי' ה' נר' דס"ל דגם

כשמתפלל צבור אחר צריכים לענות הצבור וגם הש"ץ למה ששומעים מצבור הא' ואין לחוש לטורח צבור ולא לבלבול ע"ש ומ"מ נר' דמי שחושש שמח יתבלבל יכול לסמוך על מהרא"ך ומהרמ"ז וה' דברי יעקב ז"ל אמנם בהא דמשמע מדברי ה' ויען משה זצ"ל דלכל הקדיש א"ץ להפסיק ע' להמט"י סי' ס"ו שכ' דאף שכבר יצא י"ח צריך לענות איש"ר וכ"מ מדברי הפוסקי' שאין חולקים עליו בזה ע"ש ואין להקל אלא בשאר אמנים דאף דמשמעות המט"י דאף לשאר אמנים דחצי קדיש אין הכרח כ"כ מדבריו וגם לקדושה נר' שצריכים להפסיק דעיקר יסודם הוא מה' מים רבים ושם לא הזכיר אלא עניית אמן וב"ה וב"ש כנלע"ד וע' לה' טהרת המים מע' הע' אות ט' ולה' כף החיים נר"ו הנד"מ סי' אות ע"ש. ואח"ז ראינו לה' רב פעלים ז"ל ח"ב סי' י"ד שהתיר להפסיק בפד"ז לומר קדיש ברכו לצורך הצבור ורצה להוכיח מההיא דהק"ג הנז"ל וגם הב"ע לא חלק אלא משום שיש על ישראל ויה"ש וכו' וגם משום דלא חל עליהם חובת קדיש זה ודחה לזה דהכא אפ' שיאמר מי שהשלים פד"ז ושוב התיר מדין שאלת ותשובת שלום ונראים הדברים דכ"ש בנ"ד וכדכתיבנא והוא הפך מ"ש בבא"ח הנז"ל ואכמ"ל]:

כתב מרן בה' ק"ש סי' ע"ד ס"ה דאם איזה מאיבריו נוגע בערוה אסור לקרות ק"ש או להתפלל ושמ"ק ומטו בה משם ה' עקב ענוה ז"ל דא"כ איך אמר אעא"ה לאליעזר שים נא ידך תחת ירכי ואשביעך בה' וכו' דאיך יזכיר אליעזר ונוגע בערוה והלא אסור אפי' לקרות וכ"ש להזכיר את השם וכה"ג הק' ג"כ ע"מ שפ' מרן בסי' ע"ה ס"ד דאסור לקרות כנגד הערוה וא"כ כ"ש להזכיר את השם ע"ש וכה"ג ק' נמי על יעקב אבינו ע"ה שאמר ליוסף שים נא ידך וגו' ונ"ל דלק"מ די"ל דהיו המכנסים של אעא"ה ויעאע"ה מפסיקין ולא חשיב נוגע בערוה וגם ל"ח מזכיר את השם כנגד הערוה דהמכנסים מכסין. ובזה א"ש מאי דק' ג"כ איך לא חשו להרהור וכמ"ש מרן בסי' ג' סי"ד דיזהר שלא יאחוז וגו' די"ל שהיו המכנסים עבים ודמי למטלית עבה דאמרי' בנדה דמ"א והביאו הבה"ט שם אות ט"ו דשרי. ועוי"ל דכונת אאע"ה וואע"ה באמרם שים נא ידך וגו' היינו תחת הכיס דלית ביה הרהור וכמ"ש מרן בב"י סי' ע"ד והביאו הבה"ט שם סק"י. והגם שהביא משם מהר"ם טיוולו שחולק ע"ז הרי כ' הגו"ר בגן [א"ה עכ"מ והנה דברי מהרמ"ט הנז' הביאם ה' יד אהרן ורמזו הבה"ט שם ומשם באר"ה דגם ה' ז"ל מודה לענין הרהור דשרי והוא גמ' ערוכה בנדה די"ג ע"א אבל מסייע בביצים וגו' וע' להב"י סוס"י ג' ע"ש ולא נחלק אלא לענין מה שחדש הב"י מזה דמותר ליגע בכיס בשעה שהוא קורא ואולי דכונת ה"ה ז"ל דתרץ עפ"ד הב"י גם חו' ה' עקב ענוה מנוגע בערוה דאינו קורא ק"ש וע"ז רצה להשיב מדברי מהרמ"ט שחולק ע"ז ואה"ן דמדין הרהור גם לדברי מהרמ"ט ניחא כנז'

ומה שקיים תירוצו מדברי הגו"ר נר' שכיון לדבריו בגן המלך סי' קכ"א [וכצ"ל בבה"ט] שהסכים לדעת הב"י וסובר ה"ה ז"ל להכריע כותייהו ודלא כמהרמ"ט וכ"ה הסכמת כל האחרונים הביאם ה' כף החיים הי"ו הנד"מ אות כ"א ע"ש. איברא דמ"מ ק' מראיה דאסור לקרות כנגד הערוה מיהו י"ל לזה דאליעזר ויוסף החזירו פניהם אמנם לפ"מ דאיתא בשבועות דל"ח ע"ב דצריך הנשבע לתפוס חפץ ואאע"ה התפיסו המילה א"כ ליכ"ל שהניח ידו תחת הכיס אם לא שנאמר דאף בכה"ג חשיב לענין שבועה כמי שתופס חלק מהחפץ ואכתי ק' דודאי לא גרע ממקומות המכוסים דאסור ליגע כשמתפלל או עוסק בתורה כמ"ש בהגה בסי' צ"ב ס"ז וצ"ל דמה שהתירו הב"י והאחרונים בנוגע בכיס היינו כשבגד מפסיק וגם לתי' זה בהכי מיירי דהמכנסים מפסיקין אבל אצ"ל שהיו עבים. ולעורר קו' ה' עקב ענוה י"ל בפשי' דלא היה נשבע אליעזר בעצמי אלא אברהם הוא שהשביעו וענה אמן וכן י"ל גבי יעקב ויוסף וליכא לא משום מזכיר ה' כנגד הערוה ולא משום מזכיר ה' ונוגע בערוה והכי דייק קרא גבי אאע"ה דכתיב ואשביעך וגו' ואף דכתיב וישבע לי י"ל דלעניית אמן שהוא קבלת שבועה קרי שבועה וניחא תי' ה"ה ז"ל לקושיתי מדין הרהור גם לשי' מהרמ"ט שחלק על הב"י בנוגע בכיס כנלע"ד ושו"ר דקו' עקב ענוה ל"ק גבי יוסף דהתם לא נזכר הזכרת ה' כלל בשבועתי וס' עקב ענוה ז"ל אמ"א כעת]:

סימן ד

שאלה מי שנאנס ולא התפלל מנחה ביום ח' של חנוכה אם מזכיר בתפלת התשלומין בערכי. על הנסים או לא:

תשובה ד"ז מפורש בהדיא בטור ס' תכ"ב בשכח ולא התפלל יעלה ויבא במנחה דדעת ר"י שאין לו להתפלל במוצאי ר"ח ערבית שתים כיון שאין לו להזכיר וגו' וחכמי פרובי'נצא כ' כיון שלא יצא י"ח במה שהתפלל הו"ל כאלו לא התפלל וצריך להתפלל ב' בערבית אע"פ שאינו מזכיר וגו' הרי דאף לחכמי פרובי'נצא שמתפלל ב' במוצאי ר"ח מ"מ אינו מזכיר של ר"ח ודון מינה לנ"ד שאינו מזכיר על הנסים. וכ"מ מדברי המ"א בסי' קפ"ח סקי"ז עמ"ש מרן בהיה אוכל ויצא שבת שמזכיר של שבת בבהמ"ז שכ' דמשמע מדברי מהרי"ל דאם התפלל ערבית שוב אינו מזכיר של שבת אפי' התפלל מבע"י והט' משום דמיחזי כסתרי אהדדי וע"ש לה' מחה"ש וא"כ כ"ש בנ"ד שהוא צריך להתפלל ערבית של התשלומין אחר תפלה הא' של חובה ואם יזכיר עה"נ בתפלת התשלומי' אחר שהתפלל של ערבית מיחזי כסתרי אהדדי. ועדיפא מהא כ' הרדב"ז בחדשות סי'

שס"א שאם לא התפלל ערבית במ"ש דאצ"ל אתה חוננתנו בתפלת תשלומין בשחרית אע"פ שלא הבדיל והביאו הכנה"ג סי' רצ"ד בהגה"ט והפר"ח סי' ק"ח אות י"א וה' בית מנוחה ז"ל בסוף הס' בדיני התשלומין אות ה' וט"ס נפל בבי"ע דף קמ"ד אות י"א שכ' בשם הרדב"ז הנז' להפך וכ"ש בנ"ד שעבר לגמרי זמן ההזכרה. והגם דהמ"א בסי' רצ"ד סק"א הניח דברי הרדב"ז הנז' בצ"ע ע"ש ש"ה שיש עדין זמן להבדלה ע"ס יום ג' כמ"ש מרן בסי' רצ"ט ס"ו משא"ך הכא וע' להט"ז סי' ק"ח סקי"ב ע"ש א"ה ע' לה"ה בש"ץ בדיני תשלומין אות ח' שכ' דנר' מדברי הרדב"ז דלא אמרה אלא בשכבר הבדיל על הכוס או שלא הבדיל והוא מצפה שיהיה לו כוס להבדיל לאפוקי אי לית ליה כוס ע"ש וכ"כ המט"י ז"ל סי' רצ"ד סק"ב ולפ"ז בנ"ד שאין לו שום תקנה אחרת לצאת ידי הזכרה אין שום ראיה מדברי הרדב"ז ומ"מ הדין דין אמת כמו שמפו' בדברי הטור סי' תכ"ב בין לר"י בין לחכמי פרובינצא וכן מט' דמיחזי כסתרי אהדדי כמ"ש ה"ה ז"ל וזה ברור וע' לה' חינוך בית יהודה סי' ז' **ע"ש**]:

סימן ה

שאלה. מעשה באחד שקדש ביו"ט והביאו לפניו מעט מרק של בשר שנתבשל בתוכו חתיכות דקות עשויות מבצק הנק' בל' ערבי דוידי"ה ונטל ידיו ולא היה בדעתו לסעוד מהפת רק אחר שיאכל המאכל הנז' ויישן מעט ואחר שבירך במ"מ והתחיל לאכול נמלך לסעוד סעודת יו"ט מיד ונטל ידיו שנית לצורך הסעודה ובירך ענט"י קודם שבירך ברכה אחרונה על מה שאכל ואחר שהתחיל לסעוד והיה מלפת הפת במה שנשאר לו ממאכל הנז' נכנס לבית הספק איך לעשות בדיעבד אם יצטרך לברך מעין ג' על מה שאכל ואח"ך יברך בהמ"ז א"ד שיסמוך על בהמ"ז לפטור גם המאכל הנז' דאף דבהמ"ז אינה פוטרת מעין ג' וכמ"ש מרן בש"ע סי' ר"ח סי"ז ה"ד כשלא נתחייב בבהמ"ז אבל בנ"ד שאכל ג"כ פת ונתחייב בבהמ"ז פוטרת גם המ"ק ומן הס' סמך טל בהמ"ז ובא לשאול אם טוב עשה בזה או לא ועוד יש להסתפק במה שנטל ידיו פ"ב וברך

ענט"י אם כדין עשה או לא כיון שכבר נטל ידיו תחילה לאכול הדוידי"ה:

תשובה הנה מקור דברי מרן הנז' שפ' דבהמ"ז אינה פוטרת מעין ג' הוא מדברי ה"ר יונה בשם ר' צרפת והובא בב"י שאם אכל דייסא וכיוצא בו אחר המזון אע"פ שהברכה שלו מעין ג' אין בהמ"ז פוטרת אותו ע"ש הרי דהגם דמברך בהמ"ז על הסעודה אינה פוטרת דייסא וק"ו הוא לנ"ד ומה במקום שכבר אכל פת ונתחייב בבהמ"ז ואח"ך אכל דייסא אין בהמ"ז פוטרתו כ"ש בכאן שכבר נתחייב בברכת מעין ג' דלא אתיא בהמ"ז ומפקעא לה.

וכ"פ מרן בש"ע סי' קע"ז ס"ב דדברים הבאים לאחר סעודה בין באים מחמת סעודה או שלמ"ס טעונים ברכה לפניהם ולאחריהם ובס"א נתבאר דבאים מחמת סעודה הוא כגון דייסא ע"ש. מיהו ע' להגאון מהר"ר חיד"א ז"ל בספר מחב"ר סי' ר"ח שהביא דעת רבים מהראשונים ואחרונים דס"ל דלא כמרן ובסו"ד כ' ולענין הלכה נראה מאחר דהן עתה רבים הגדולים דסברי דדייסא נפטרת בבהמ"ז הכי נקטינן ע"ש וא"כ בנ"ד נמי שבירך בהמ"ז ונתן דעתו על כל מה שאכל הו"ל כמי שברך על הדייסא וכיוצא בו בהמ"ז ויצא י"ח. איברא דאכתי איכא לספוקי דנהי דבדיעבד שברך בהמ"ז ונתכוון לפטור כל מה שאכל נפטרי' מ"מ היכא שבא לשאול קודם שבירך בהמ"ז איך יעשה האם נאמר לו לברך תחילה מעין ג' ולא יפטור עצמו לכתחילה בבהמ"ז א"ד כיון שנתחייב בבהמ"ז הו"ל כמו דיעבד וא"ק לברך מע"ג ויסמוך על בהמ"ז שרוצה לברך. והיה נראה לפשוט זה ממ"ש ה' מחב"ר משם ר' האיי הביאו שה"ל דדייסא שהביא תוך הסעודה אינה טעונה ברכה לאחריה ע"ש משמע דלכתחילה נפטרת בבהמ"ז וה"ט משום דהוי סריך לסעודה וכמ"ש ה' הנז"ל לדחות דברי ה' אבן העוזר וכ' דכונת ה"ר יונה להוכיח דאם בדיעבד ברך בהמ"ז על הדייסא אינה נפטרת דאי דינא הוא דבדיעבד פוטרת א"כ בדברים הבאים לאחר סעודה קודם בהמ"ז הו"ל לפטור בבהמ"ז משום דסריך לסעודה ודינו כדין דיעבד דעלמא וכמו שנראה דעת הרשב"א שהביא מרן בב"י ע"ש וא"כ לדעת החולקים על פסק מרן וס"ל דדייסא נפטרת בבהמ"ז ה"ה אם הביאו אותה לאחר סעודה דלכתחילה יפטור את עצמו בבהמ"ז מט"ז עצמו דסריך לסעודה ודינו כדין דיעבד וא"כ בנ"ד נמי שאחר שאכל מהתבשיל הנז' נמלך לקיים סעודת יו"ט בפת ואכל מהתבשיל הנז' עם הפת הו"ל סריך לסעודה ודינו כדין דיעבד ויכול לפטור עצמו בבהמ"ז. ושו"ר דז"א דהנה כ' מרן בב"י סי' קע"ז בשם הרשב"א דדברים הבאים לפני הסעודה ודעתו לאכול פת אחריהם אף שהם מעוררים התאוה וגורמים ריבוי המזון מ"מ כיון שהוא קודם הסעודה אינו מכלל הסעודה כלל ע"ש וכ"ש בנ"ד שאין בדעתו לאכול פת אחריהם דפשיטא דאינו בכלל הסעודה ולא מיקרי סריך לסעודה וטעון ברכה לאחריה וא"כ אף דבדיעבד יצא שפיר י"ח מ"מ לא טוב עשה שלא ברך מע"ג קודם ברהמ"ז. וגם בזה טעה שה"ל לברך לכתחי' מע"ג קודם שהתחיל לאכול פת כלל וכמ"ש:

ואגב ראיתי להמחב"ר בקו"א סי' קע"ד משם ה' זרע יעקב סי' יו"ד שהנוהגים לשתות מים צרופים קודם הסעודה ואוכלים קצת דגים ובשר להעביר מרירות מים צרופים ונהגו שלא לברך אחריהם דעיקרן להמשיך תאות המאכל המנהג כדין ע"ש וזה הס' אינו מצוי בידי אבל לא ידעתי מה יענה למ"ש מרן בשם הרשב"א גבי פירות הבאים לפני

הסעודה שאף שמעוררים תאות המאכל טעונים ברכה לאחריהם ואינם בכלל הסעודה כלל ומ"מ גם ה' ז"ל מודה בנ"ד והתם שאני שהיה בדעתו לאכול פת משא"ך הכא [א"ה הרואה לה' זרע יעקב יראה דעיקר יסודו מיין ופרפרת שלפני המזון דא"ץ ברכה לאחריו והביא דברי הרא"ש והביאו הב"י סי' קע"ד דיין שבא לפני המזון כיון שבא לפתוח בני מעים ולהמשיך תאות המאכל בהמ"ז פוטרתו וא"ץ לברך אחריו אפי' אין לו מה לשתות עוד בתוך המזון וכיון שכל עיקר הבאת מים צרופים להמשיך תאות המאכל עדיף מיין ע"ש והב"י סס"י קע"ז אחר שכ' בשם הרשב"א דדברים הבאים לפני הסעודה ודעתו לאכול פת אחריהם אינם מכלל הסעודה וכמו שהביא ה"ה זצ"ל הביא דברי הרא"ש שכ' דדברים הבאים לפני הסעודה כגון פרפרת ויין שבא להמשיך בכלל הסעודה הן ונפטרין בבהמ"ז ע"ש וכבר הרגיש המאמ"ר על הב"י דמ"ש בשם הרשב"א ומ"ש בשם הרא"ש הם דברים הנראים כסותרים זא"ז והעלה דאף דסתרן אהדדי אעפ"ך בב"י הביאם בסתם ולא כתבם במחלוקת וכך הוא דרכו וכיון דבש"ע סי' קע"ד ס"ו פ' כהרא"ש מבואר דלית ליה לדהרשב"א וגו' ע"ש והוא דוחק גדול לו' שהעתיק הב"י מה שאינו כהלכה וכן מבואר מדברי האחרוני' בכ"ד דנקטי להלכה כסברא שהעתיק הב"י ולא עת האסי'ף פה ולכ"ן דהרשב"א לא מיירי בדברים שעיקרם באים למשוך תאות המאכל אלא דאתרמי שהביא איזה דברים לפני הסעודה ומ"מ כ' דכיון שאף הם מעוררין התאוה אפ' דחשיבי ממילא כבאים מחמת הסעודה והדר פשיט לה שכל שהוא קודם הסעודה אינו מכלל הסעודה והיינו משום דאין באים לגרור אבל ביין ופרפרת שבאים לגרור אף שהם קודם הסעודה הוו מכלל הסעודה וכמ"ש הרא"ש ואפ' שזה כונת הא"ר שכ' לחלק בין שתיה שבא לפתוח הבני מעים לאכילה ותמה עליו המאמ"ר דהרי דברי הרא"ש מורים ובאים דאין שום חילוק בין שתיה לאכילה ע"ש די"ל דהחלוק הוא בין שבא לגרר כמו שתיה דיין וה"ה פרפרת שבא ג"כ לגרר ובין שבא לעצמו כשאר אכילת פירות אף שגם הם גורמין ריבוי המזון וכמ"ש הרשב"א אלא משום דעיקר קו' הא"ר הוא מדברי הרא"ש ר"פ ע"פ סי' ד' והתם קאי רק איין משו"ה מחלק בפשי' בין שתיה שבא לגרר לאכילה וה"ה דבאכילה עצמה יש חילוק בין פרפרת שבא נמי לגרר לשארה דלא תק' מדברי הרא"ש דסי' כ"ד או דכיון שדרך להביא הפרפרת עם היין כמבואר מפירש"י אמתני' דברך על היין וגו' משו"ה קרי לכולהו בשם שתיה ולשאר פירות שבאו קודם סעודה קרי אכילה והד"מ כ' ע"ד הרא"ש דמיירי שבאו קודם אכילה אחר ברכת המוציא ע"ש ונר' שרצה בזה להסכימו עם דברי הרשב"א וכמ"ש הב"י דהרשב"א מיירי שאוכלם קודם ברכת המוציא ושכ"פ מהרי"א ע"ש ואולי דזהו עצמו מה שהכריחם למהרי"א והב"י לפ' כן

דברי הרשב"א מכח דברי הרא"ש ומה שתמה המאמ"ר דהרא"ש קאי אב' כוסות דליל פסח וגו' ע"ש י"ל דדוקא בשאר ימים שאין דרך להביא ולשתות היין לשם גרירה אלא אחר ברכת המוציא שמתחיל קביעות הסעודה אבל בליל פסח ששותים קודם הסעודה ב' כוסות סומכין עליהם לגרר ואין שותים אחר המוציא והו"ל הנך כוסות עצמם לגרר וא"ש ג"כ מה שהק' מיין קידו' והבדל' ע"ש דהת' נמי כיון ששתו קוד' המוציא סומכין עליה' והו"ל לגרר ולפ"ז מ"ש מרן סי' קע"ד ס"ד דבהמ"ז פוט' יין שלפני המזון ע"ש מיירי שבא אחר המוציא ולא הוי כמו יין הבדלה דמיירי אפי' הבדיל קודם נט"י כמבואר בסי' רצ"ט ס"ז ח' אלא דמדברי הרא"ש דר"פ ע"פ נר' דיין דקדוש והבדלה ויין שלפני המזון בחדא מחתא מחתינהו ע"ש וא"א הו"ל לחלק בניהם ולכן נראה דמ"ש הד"מ דמיירי שבאו אחר המוציא משום פרפרת כ"כ אבל יין אה"ן דאפי' בא קודם המוציא חשיב בכלל הסעודה והרא"ש דנקט יין ופרפרת האי כדינה ה והאי כדיניה וכדמחלק הא"ר בין שתיה לאכילה וכונת הא"ר כפשוטו ומ"מ אף בפרפרת אם בא אחר המוציא מודה הא"ר דנפטרת ולא מחלק בין שתיה לאכילה אלא בשבא לפני המוציא. הנה נתבאר שדברי ה' זרע יעקב ל מוסכמים הם עם דברי הרשב"א בין לפ"מ שחילקנו בין שעיקרם באים לגרר או לא ובין לפ"מ שמחלק בד"מ דהגם דבנדון הזר"י מיירי שבא קודם המוציא ע"ש מ"מ דמי ליין דאפי' בא קודם המוציא חשיב בכלל הסעודה וכמ"ש:

איברא דעיקר מה שרוצה ה"ה ז"ל ללמוד לנ"ד מדברי הרשב"א יסלח צדיק דלקע"ד אין זה ענין לנ"ד די"ל דדוקא התם בפירות וכדומה שאינם נפטרים בבה"מ מצד עצמם רק מט' דסרכי לסעודה והוו בכלל הסעודה בזה הוא דכ' הרשב"א דל"ח בכלל הסעודה ואפי' שהם מגררים תאות המאכל לא מהני שיהיו בכלל הסעודה כיון שבאו לפני הסעודה ואפי' נשאר לו מהם ורוצה לאוכלם תוך הסעודה י"ל דמה שאכל מקודם ל"ח בכלל הסעודה אבל בנ"ד דבהמ"ז פוטרת הדייסא בדיעבד י"ל דגם לכת' היכא שהוא סרוך לסעודה ש"ד וכמו שמתבאר מדברי ה"ר יונה וכמ"ש המחב"ר דהגם דל"מ טעמא דסריך להיות נפטר בבהמ"ז מהני להיות כמו דיעבד וכדמוכח להדיא מדברי המחב"ר גופיה וז"פ ומיהו נר' דאעיקרא במה שסבור ה"ה ז"ל דנ"ד מיקרי סריך לסעודה ומדמה לה למ"ש המחב"ר אהמ"ר ל"ד דהתם בשעה שאוכל הדייסא תוך הסעודה או אחר שכבר אכל הסעודה שפיר י"ל דהוי סריך לסעודה אבל כאן דכשאכל התבשיל הנז' לא היה בדעתו לאכול פת כלל אלא שנמלך אח"ך מה"ת דחשוב סריך לסעודה ואף שאכל מה שנשאר מאותו תבשיל עם הפת מ"מ מה שאכל מקודם ל"ח טריד לסעודה והגם שהיה בדעתו שאחר שעה ושתים כשישן מעט יקיים סעודת יו"ט בפת מ"מ כיון שאין

בדעתו לאכול סמוך לתבשיל הנז' איך יתכן לו' דהוי אותו תבשיל סריך לסעודה ואף בעיקר הסברא שכ' המחב"ר דחשיב סריך לסעודה הנה האה"ע חולק בזה ודעתו לחלק בין דיעבד לכתחילה ואף שאכלם אחר הסעודה וכ"ה דעת הדרישה ע"ש ואף דמבואר בדבריהם דבדיעבד גופיה שאני להו בין שכוין עליהם או לא ע"ש מ"מ א"א דס"ל הא דסריך לסעודה א"כ הול"ל דהוי כמו שברך בדיעבד וכוין עליהם וכ"ה דעת המו"ק סי' קע"ז וסי' ר"ח לחלק בין לכתחי' לדיעבד עש"ב וא"כ אף דהמחב"ר כ"כ לישב הוכחת הר"י מ"מ אין לנו להוסיף אף בכה"ג ומזה ילד"ח ג"כ מה שנראה לכאורה דמדברי רש"י ובה"ג והרשב"א ודעימייהו שהוכיחו האחרונים מדבריהם הפך דעת ה"ר יונה שפ' כמותו בש"ע וסוברים דדייסא נפטרת בבה"מ מוכח נמי דס"ל דגם לכתחילה יש לו לפטור עצמו בבהמ"ז דהנהו קיימי אמילתיה דר"פ בדברי' הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה שאין טעונים ברכה לאחריהם ומפ' דקאי אדייסא וכיו"ב ע"ש ולפה"א י"ל דהתם ה"ט משום דבאים בתוך הסעודה ושפיר חשיב סריך לסעודה וכ"מ מדלא אשמעי' רבותא אף שבאו לאחר הסעודה א"ו משום דלאחר סעודה אין לו לפוטרן לכת' וכ"ש לפני הסעודה כנ"ד ואף דאיכא למידחי דתוך סעודה דנקט לרבותא דאפ"ה אין נפטרין בהמוציא מ"מ יותר וישמע דבדוקא נקטיה ויש להוכיח דנ"ד ל"ח סריך לסעודה ממ"ש התו' והמרדכי הביאם הב"י סי' קע"ד דיש מחמירין להבדיל קודם נט"י דאז ודאי צריך לברך אחריו מעין ג' ולא פטר יין שבתוך המזון ע"ש הרי דהגם שבדעתו שיטול ידיו ויסעוד אחר הבדלה מ"מ לא חשיב סריך לסעודה וכ"ש בנ"ד שלא היה אז בדעתו לאכול פת ואף דכונת התו' והמרדכי הוא לברך מעין ג' קודם נטילה כלל ואינו כמו בנ"ד שנזכר בתוך הסעודה אחר שנתחייב בבה"מ מ"מ מדבריהם אנו למדין דליתא להך סברא דכה"ג חשיב סריך לסעודה דא"כ כ"ש דהתם חשיב טפי סריך ואף שכ' שם בשם הרא"ש דאף שהבדיל קודם נט"י פוטר שבתוך המזון ע"ש ומשמ' שאין לברך אחר של הבדלה וכ"כ בשמו הב"י סוס"י רע"ב וכ"פ מרן בש"ע סי' רצ"ט ס"ח ע"ש מ"מ הכא שלא היה בדעתו לסעוד אז נר' פשוט שאין לו ענין לסעודה וכ"מ מהא דאמר רבא ל"ש דיין שלפני המזון פוטר שלאחר המזון אלא בשוי"ט שאדם קובע עצמו על היין ודעילו גם על שלאה"מ וכמו שביאר הטור וע' בט"ז סי' קע"ד סק"ד וכ"כ הרא"ש ר"פ ע"פ סי' שהכל שהכל תלוי בדעתו ע"ש ומינה שאם לא היה בדעתו לאכול מיד אלא שנמלך לאכול אינו פוטר והרא"ש מיירי שהיה בדעתו לאכול מיד אבל בל"ז א"פ שלאה"מ וגם אין בה"מ פוטרתו ומ"ש ג"כ הט"ז בסי' רצ"ט סק"ו דאפי' שתה אקראי קודם סעודה פטור מברכה אחרונה ע"ש י"ל דמיירי שהיה בדעתו כששתה באקראי שמיד יסעוד ולכך חשיב סריך לסעודה

ל"כ בנ"ד מיהו ע' להמ"א שם סקי"א בשם הרא"ש שחילק בין שהי"ל יין אחר המזון דפוטר דלפה"מ לאחריו דהכל חדא שתיה ע"ש וכה"ג חלק הטור סוס"י רע"ב בשם ר"ע ע"ש ומ"מ י"ל דהתם מיירי ג"כ דכששתה לפה"מ דעתו שישתה עוד תוך המזון או אחר בהמ"ז ולכך הו"ל חדא שתיה והכל נטפל לסעודה משא"ך הכא דלא היה יודע שיאכל מהתבשיל הנז' עם הפת ודעתו היה לאכול הכל בלא פת ולפוטרו במעין ג' דוקא הגם שנאמר דהכל חדא אכילה היא מ"מ מה שאכל מקודם מי פטרו כיון שאין לו שייכות לסעודה ובמ"א עמדני ע"ד המ"א וכתבנו שאין הכרח כן בדעת הרא"ש ואינו סותר למ"ש המ"א לבסוף בשמו ואכמ"ל

פה: ובלא"ה אף אם נאמר דנ"ד דינו כבאים לאחר סעודה מ"מ אם נזכר קודם שבירך בהמ"ז שלא ברך מע"ג נר' דיש לו לכת' לברך מע"ג ואח"ך בהמ"ז ואפי' בבאים לאח"ס ממש הדין כן והוא דכיון דה"ר יונה חולק בדבר לענין דייסא וסובר דאפי' בדיעבד אין בהמ"ז פוטרתה כדמוכח מדברי מרן בסי' ר"ח דלענין דיעבד מיירי וכמ"ש אבל ביין אם ברך וגו' ועוד דלא משמע דמיירי התם בתוך הסעודה כלל וכ"מ מדברי הב"י לשם מדמחלק בדעת הר"י לענין תמרי בין לכת' לדיעבד לישב דברי הירושלמי וכיון דמ"ש הר"י דנפטרים היינו בדיעבד דכוותה בדייסא דאינה נפטרת היינו בדיעבד וכמו שכן הוכיח ג"כ המחב"ר בדעת ה"ר יונה דמיירי לענין דיעבד ודלא כמו שהבין האה"ע והמו"ק מעתה הגם דמט' סב"ל הסכים המחב"ר כדעת החולקים על מרן מ"מ לכת' יש לו לצאת י"ח מרן ודעמיה ולא יפטור עצמו בבהמ"ז אלא יברך מקודם מע"ג על מה שאכל מקודם הסעודה וכיון שעושה כן להוציא עצמו מפלוגתא דרבוותה ליכא למיחש למרבה בברכות ובפרט דלדעת מרן אינו יוצא י"ח בבה"מ וכמ"ש העה"ש סי' רי"א אות ג' דליכא איסור מרבה בברכות אלא בחנם אבל כל שיכול לפטור עצמו בברכה א' ומברך על כל א' בפ"ע ליכא איסור ע"ש ואף דמסיק דדוקא בשבת וגו' ע"ש פשיטא דה"ה כל היכא שיש צורך בדבר כגון הכא שרוצה להוציא עצמו מפלוגתא וכ"כ עוד בסי' רפ"ט וסי' רצ"א דכל שעושה לצורך מצוה שלא בחנם אין איסור ע"ש וכ"ש הכא ועוד דהאי תקנתא עדיפא מהך דכ' הפר"ח ביו"ד סי' והסכים עמו העה"ש סי' ח' אות ז' וסי' קע"ד אות א' וקע"ו ב' דלהוציא עצמו מפלוגתא יכול לכוין שלא לצאת דע"כ בשבת להשלים ק' ברכות ל"מ לכוין שלא לצאת ולא הזכירו זה הפוסקים כמו שהזכירו תקנתא דמברך ברישא על המין שאינו פוטר חבירו ע' להעה"ש סי' רי"א וסי' רפ"ט וע' להתב"ש סי' י"ט אות י"ז וכן מתבאר מדברי ה' רב פעלים ח"ב או"ח סי' כ"ז דיותר עדיף תקנתא דהקדמה ממה שמכוין שלא לפטור ע"ש. ומט"ז אין לסמוך בנ"ד לברך בהמ"ז תחילה ולכוין שלא

לפטור התבשיל הא' כיון דאפי' לברך מע"ג קודם בהמ"ז ומיהו אם לא נזכר מלברך מע"ג עד שהתחיל לברך בהמ"ז נר' דיש לכוין שלא לפטור עצמו בבהמ"ז ויברך מע"ג אח"ך וכדעת הפר"ח והעה"ש וכ"ן הסכמת השד"ח מע' ברכות סי' א' אות ד' ואית מ"ג וע' לה' רב פעלים שם וסי' ה' וסי' כ"ד וסי' ל"ב ולה' שמח נפש מע' מ' במילה בב' תאומים עש"ב ומשם באר"ה ולכאורה י"ל דלפמ"ש הגו"ר סי' כ"ד דמע"ג פוטרת בהמ"ז מה"ת ע"ש א"ך ליתא להאי תקנתא שיברך מע"ג מקודם להוציא עצמו מפלוגתא דלאידך גיסא אפ' דאחרי שבירך מע"ג אין לברך עוד בהמ"ז ולא הועיל בתקנתו מיהו הא ליתא דאף להגו"ר מדרבנן מיהא אינו יוצא וכ"כ בפשי' הק"א סי' י"ב ועוד דנראה דהגו"ר מיירי שברך בטעות על הלחם מע"ג או שכיון לפוטרו אבל בסתם אינו נפטר

מיהו הגו"ר סי' מ"ח על מעשה שאכלו פהב"ב ושכחו לברך אחריו מע"ג עד שהביאו לפניהם הסעודה ובתוך הסעודה נזכרו וא"ל דכיון שעתידין לברך בהמ"ז נפטרו י"ח מע"ג. ביאר בתשו' דראיית ה"ר יונה לענין דייסא תלוי בפלוגתא וגם איכ"ל דלא כ"כ אלא בדייסא ולא בפהב"ב והוכיח כן ומסיק דהלכה רווחת שאם בירך על פהב"ב בה"מ יצא ואם נימא דלרבני צרפת שהביא ה"ר יונה גם בפהב"ב כן הנה עיקר ראייתם אינה ברורה ולא פלטא מפלוגתא וסב"ל ודיינו שנשמע להם בדייסא זת"ד ע"ש והוא הפך בתרתי דפשיט"ל למר דגם בנזכר קודם בהמ"ז אם נאמר דבהמ"ז פוטרתו ודלא כה"ר יונה יכול לסמוך לכתחילה על בה"מ וה"ט דחשיב סריך לסעודה והו"ל כמו דיעבד או משום שכבר נתחייב בבהמ"ז חשיב דיעבד וגם מבואר דלא חש לתקן להוציא עצמו מפלוגתא וכמ"ש. מיהו י"ל דה' ז"ל מיירי שכשאכלו פהב"ב היה בדעתם לאכול פת ולכך חשיב סריך לסעודה משא"ך בנ"ד ומה דלא חש לתקן כמ"ש י"ל דדעת ה' ז"ל הכריעה דלכ"ע בפת הב"כ יצא אלא דלתוס' נופך כ' דאף אם נאמר דגם בפהב"כ ס"ל כן סב"ל ולכך לא רצה להכניס עצמו גם בגרם ריבוי ברכות כיון שאינו לצורך גמור משא"ך הכא במע"ק ממש שאנו צריכים לצאת ידי החולקים ומרן בכללם וכמו שנתבאר. ומדברי ה' כף החיים הי"ו הנד"מ סי' ר"ח אות פ"ח נר' דסובר דדברי הגו"ר הנז' כללא הוא לכל מילי דזייני ע"ש ולאה"ר אינו מוכרח לע"ד

ודו"ק: ומ"מ מבואר מדברי הגו"ר דאף בפהב"כ אם נזכרו קודם שהתחילו בסעודה יש להם לברך מעין ג' קודם הסעודה עש"ה בל' השאלה וא"ך כ"ש בנ"ד דלכת' יש לברך מע"ג קודם שנטל ידיו כלל לסעודה וכמ"ש ה"ה י"ל והוא פשוט דבזה לית דין ולית דיין דאף להסו' דפוטרת ראוי לברך מע"ג קודם שחל עליו חובת בהמ"ז וכעין מ"ש העה"ש סי' ר"ז אות לענין יין ומים וכה"ג כ' ג"ך בסי' ריא ורפ"ח ירצ"א ותע"ג שהביאו לפני

ר' קלונימוס ושאר זקנים גרמיז"ל אחר קידוש וברכו במ"מ ואח"ך מעין ג' ואח"ך אכלו לחם ע"ש וע' לה' כף החיים הנד"מ סי' קע"ד
אות כ"א וסי' קע"ז אות ז' וע' להמאמ"ר אות ל"ו ואכמ"ל

סימן ו

ולענין:
מה שנטל ידיו פ"ב וברך ענ"י הנה מרן בב"י סי' קנ"ח כ' דמדברי התו' בפ' ע"פ משמע שאם נטל ידיו לדבר שטיבולו במשקה ואח"ך רוצה לאכול לחם אין אותה נטילה עולה וכ"פ בש"ע שם ס"ז בשם יש מי שנר' מדבריו אבל מור"ם הגיה ע"ז שאם לא הסיח דעתו יטול בלא ברכה וע"ש להמ"א סקי"ג . ומינה דבנ"ד שהוא דבר מבושל ודרך אכילתו ע"י כף לא עדיף תנטל ידיו לדבר שטיבולו במשקה דבפלוגתא מתני בין מרן ומור"ם והי"ל סב"ל אפי' נגד מרן וא"ך לא טוב עשה שבירך על נטילה שניה א"ה וכן הסכימו האחרונים דיטול בלא ברכה הביא דבריהם ה' כף החיים הנד"מ ועוד דמרן עצמו בב"י כ' ע"ד התו' כו' הנז' וצ"ע וביאר כונתו הצ"ן ס' פ"ה דשינויא דהתו' שינויא דחיקא הוא הגם דהתו' עצמם ע"כ ס"ל כן וע' למהר"א הכהן זצ"ל בסה"' וישב אברהם הנד"מ בס' ס קנה אברהם בסי' ב' ע"ש ומ"מ נר' דאם אפ' לו לעשות הסח הדעת מנטילה ראשונה והתבשיל שאכל קודם שיטול ידיו שנית לפת יש לו לעשות כמ להוציא עצמו מפלוגתא דרבוותא וכמ"ש התב"ש סי' י"ט אות י"ז ואות כ"ז דהיכא דאיכא ספיקא אם יברך
או לא עדיף טפי להסיח דעתו דמוטב לגרום ברכה בס' מספיקא דאין לברך כלל וכ"ש הכא דדעת מרן לברך וכמו שהוכיח מהתוס' אלא דלדעתו הניח דברי התו' בצ"ע ומסתברא דמ"מ סובר דיש להורות כמו שנראה מהתו' ועוד דהלבוש השמיט מ"ש ההגה דיטול בלא ברכה וכ' הא"ר בדעתו דההגה מיירי שחשב בדעתו כשנטל ידיו לאכול אחר שעה ושתים ובהא פשיט"ל להלבוש דא"ץ לברך אבל כשאין דעתו לאכול צריך לברך וכ"מ בב"ח ע"ש ונר' דדבריו קאי אב' חלוקות שהזכיר מרן דנטל ידיו לדבר שטיבולו במשקה או שנטל שלא לאכול דעל שניהם קאי ההגה שכ' דיטול בלא ברכה וע"ז כ' הא"ר דמיירי שחשב בדעתו שאחר שעה יאכל פת אבל כשאין דעתו לאכול פת ונטל ידיו לדבר שטיבולו במשקה או שלא לאכול צריך לברך ולכך השמיט הלבוש הגהה זו (והגם דהכא היה בדעתו לאכול פת אחר שישן מעט מ"מ נר' מצד הסברא דכיון שהשינה מפסקת אז בכלל שחשב לאכול אחר שעה ושתים דודאי בנטילה א' לא היה דעתו שתועיל אחר שישן וז"פ) גם המאמ"ר סובר בדעת ההגה שאם לא בירך בנטילה

א' יברך בנטילה ב' עש"ב ואף שיש להשיב ע"ד ז"ל ואכמ"ל מ"מ גם הוא מן הסו' בדעת ההגה לברך וא"ך הגם דכ' הא"ר והמאמ"ר דבל"ח משמע דבשלא היה דעתו לאכול כלל ובלא בירך אפ"ה יטול ב' בלא ברכה בשלא הסיח דעתו וגם המ"א השיג על הב"ח ע"ש מ"מ כיון דאף בדעת ההגה עצמה איכא פלוגתא דרבוותא פשי' דיש לעשות הסח הדעת לצאת ידי ההגה אליבא דכ"ע וכן לצאת ידי מרן ז"ל והגם דהאחרונים כ' בפשי' דיטול בלא ברכה וכנז' י"ל דאיירי היכא דלא אפ' להסיח דעתו עדמ"ש התב"ש ז"ל שם ועוד אף את"ל דחולקים על התב"ש בסברא הנז' מ"מ יש לסמוך בזה על התב"ש וא"ז בכלל סב"ל דלכ"ע אין כאן ברכה לבטלה אלא דפליגי אי שרי להסיח דעתו או דהוי כגורם ברכה שא"ץ ועוד דנר' מהתב"ש דהאי תקנתא עדיף מתקנת' שכ' הפר"ח לכוין שלא לפטור וכבר כ' דהעה"ש הסכים בזה עם הפר"ח והכי נקטינן וא"ך כ"ש דמהני תקנתא דהסח הדעת והפר"ח דלא הזכיר מתקנתא דהסח הדעת והוצרך לתקנתא דיכוין שלא לפטור י"ל דהוצרך לזה היכא שא"א להסיח דעתו אבל מודה דכ"ש דשרי ע"י הסח הדעת או דסובר דכי הדדי נינהו ולאו משום דסובר דע"י הסח הדעת גרע טפי ואין להתיר וליכא לאפושי פלוגתא בזה בין הפר"ח והתב"ש. וע' להמ"א סי' קס"ה אות ב' מ"ש בעדיפא מהא בשם השל"ה ואף שחלק עליו ע"ש מ"מ נר' דהנה מודה ואכמ"ל):

סימן ז

נסתפקתי בגרעיני פירות המרים שמתקם ע"י האור דפ' מרן בסי' ר"ב לברך עליהם שהנ"ב אם טעה ובירך בפה"א אם יצא י"ח או לא:

תשובה הנה הטור שם הביא מחלוקת במתוקים דלהר"י והרא"ש ברכת' בפה"ע ולהרשב"א אינם עיקר הפרי ואין לברך עליה' בפה"ע וע"ש בב"י ופ' בש"ע כהר"י והרא"ש דברכתם בפה"ע ובמרים שמתקם ע"י האור פ' דמברך שהנ"ב והוא מהרשב"א כמבו' בב"י ותמהני דהרשב"א לשי' אזיל שפ' במתוקים דמברך שהכל וא"ך ה"ן במרים שמתקן אבל להרא"ש והר"י גם מרים שמתקן דינם כמתוקין ומברך שהנ"ב וכבר המ"א נרגש מזה וחלק ביניהם וע"ש להי' יד אפרים מ"ש ע"ד אבל הפר"ח סובר דהא בהא תליא אלא שהוא ז"ל פ' לגמרי כהרשב"א דגם במתוקין מברך שהכל גם הדרישה כ' דלהרא"ש גם במרים שמתקן מברך בפה"ע דומיא דשקרים המרים כיון דמחשב להו גוף הפרי ע"ש ולא ס"ל כחילוק המג"א נמצא דאף דפ' מרן דבמתקם שהנ"ב ולהפר"ח גם במתוקים לדינא מברך שהנ"ב וא"כ לדידהו אם בירך בפה"ע או בפה"א לא יצא מ"מ לדעת הרא"ש והר"י לפ"ד הפר"ח והדרישה גם במתקם ע"י האור צל"ב בפה"ע וא"כ אף

דבהא נקטי' כמרן דיש לברך שהנ"ב דלכ"ע פוטרת כל מילי דעל הכל אם אמר שהכל יצא מ"מ בדיעב' סמכי' עלייהו ואם בירך בפה"ע או בפה"א יצא דבפה"א פוטרת בפה"ע: והגם **דה**' יד אפרים ז"ל כ' לחלק דבמתוקים אף דחיישי' להסוברים דמברך שהכל מ"מ אם בירך בפה"ע או בפה"א יצא אבל במרים שמתקם אם בירך בפה"ע חוזר ומברך שהנ"ב והביאו בשע"ת ע"ש מ"מ הנה עיקר טעמו משום דהרשב"א ומרן דעתם לברך שהנ"ב וכן הסכימו האחרונים ז"ל ע"ש ולאהמ"ח רבה כיון דהר"י והרא"ש ס"ל דברכתם בפה"ע כמ"ש הדרישה וגם הטור מסתמא דעתו כאביו הרא"ש וכן דעת האבודרהם והביאו הי"א גופיה שם איך לא נסמוך עליהם
בדיעבד ובפרט במילי דברכות דקי"ל סב"ל ועוד הנה כתב (עכ"מ):

סימן ח

וזאת

תשובת מורינו
הרה"ג הראב"ד מקודש כקש"ת כמה"ר ר' זקן משה
מאגוז זצוק"ל זיע"א שהשיב לה"ה זצ"ל ונמצא בין כי"ק והעתקנו ממנה השייך לענין זה]:

מ"ש **כת"ר** נר"ו במילי דברכות בגרעיני הפירות המרים ומתקנם ע"י האור דפ' מרן ז"ל בש"ע א"ח סי' ר"פ דמברך שהנ"ב ויתחלקו למו משקדים שפ' שם בס"ה משום דס"ל דגם דאם הם מתוקים מברך עליהם בפה"ע דהוי פרי כשהם מרים לאו פרי נינהו משא"כ בשקדים וכמ"ש הבה"ט ז"ל שם מהמ"א ז"ל נר' לע"ד פשוט דלדידן אם בירך עליהם בפה"ע או בפה"א לא יצא וצריך לחזור ולברך וכן ראיתי לכת"ר שהביא מה' יד אפרים שכ"כ ומ"ש מני"ר הי"ו כי בעיניו יפלא והלא קי"ל סב"ל וכו' כונתו רצויה דקי"ל סב"ל אפי' נגד מרן ז"ל אכן דע לך ידיד דאני בעניי בספה"ק בס"ד כתבתי בכ"מ מפוזרים דאין לומר סב"ל אפי' נגד מרן ז"ל אלא (היינו) היכא שהאחרונים ז"ל חלקו ע"ד מרן ז"ל מאיזה קו' ע"ד אבל היכא דמרן ז"ל פ' כמ"ד לברך והאחרונים פסקו כהפוסק שלא לברך אין לומר לדידן שקבלנו הוראות מרן ז"ל סב"ל אלא י"ל דכיון דמרן ז"ל ידע להפוס' דס"ל שלא לברך והוא פ' לברך דלא כותייהו ונ"ל שלא חשש להא דסב"ל משום דלדעתו אינו ספק ודעתו נוטה בודאי כדעת הפוס' דס"ל לברך דלדידהו נמי ל"ל דאיכא ספק גם אם שמעו לדעת החולקים עליהם א"כ ה"נ אנן בדידן דנגררים אחר פסק מרן ז"ל וקבלנו דעתו והוראותיו י"ל דכמו דלמרן ז"ל פשיט"ל לברך ואינו ס' כמו כן אנן בדידן

ודון מינה ואוקי באתרין במ"ש מעכ"ת כי שם בסה"ק הבאתי סמוכות למ"ש בעניו' שם בס"ד (וחתים) מז"ה:

א"ה דברי מוה"ר זצ"ל הנז' הנה הנם בסה"ק ויאמר משה א"ח סי' כ"א ובוידבר משה סי' ב' וי"ז וי"ח ובויען משה סי' ט"ו וס"ח וצ"ב ובס' כתב משה מע' תפלה ובס' אלא מז"ה (שבס"ס ארחו' חיים על המשלי הנד"מ) ד"ך (ושם רמז לתשובתו זאת) ובס' אמר משה (שבס"ס דברי יעקב) מע' וא"ו ובס' דברי משה (שבס"ס קנה אברהם) סס"י א' ובס' קרן דוד (שבס"ס של"ד ח"ב) חוברת א' אות ל"ג ע"ש ולכאו' דבריו סותרים זא"ז דמדבריו כאן ובויא"מ ובדב"מ מבואר דגם שנחלקו האחרונים על פסק מרן יש לסמוך על פסק כל היכא שלא תמהו על פסקו דמרן וסתרו דעתו רק שהכריעו כהחולקים ובוידב"מ סי' ב' ובויע"מ סי' ט"ו נר' דדוקא היכא דלא ראינו לרבני האחרוני' שחלקו על פסק מרן והמחלוקת אינה אלא בפוסקים הראשונים ומרן ראה המחלוקת והכריע וכ"מ קצת מדבריו בשאר מקומות ומיהו י"ל בדעתו ז"ל דכל שראינו לאחרונים ז"ל שתמהו על פסק מרן וסתרו דעתו אם בראיה חדשה או ט' חדש דאיכ"ל אלו הוה שמע לדבריהם הוה הדר ביה וכמ"ש בויע"מ סי' ט"ו וצ"ב ובכתב משה שם ע"ש אז אמרי' סב"ל נגדו אבל היכא דהאחרונים ז"ל לא תמהו ע"ד ולא סתרו פסקו רק שהכריעו הכרעה בעלמא משקול דעתם כמ"ד שלא לברך וכ"ש אם פסקו שלא לברך מכח סב"ל ובאתרא דלא קבלו הוראותיו אז לדידן דבתריה דמרן גרירן עבדי' כפסק מרן ול"א סב"ל כיון דמרן כל יקר ראתה עינו בעיקר המחלוקת והכריע בשיקול דעתו לברך ואין לו ספק כנ"ל בדעתו ובזה אין סתירה בכל המקומות שהזכיר הוא ז"ל הך סברי' ודוק. וע"ש באלה מז"ה שכ' דבהשמטות לספריו הביא דהרה"ג הדה"מ עצו"ר סוה"ר כמה"ר ר' מרדכי הכהן הי"ו ה"ר לזה מדברי ה' אבני צדק ז"ל בא"ח ע"ש והוא במפתחות ס' ויסמוך משה ואפ' שכיון למ"ש מו"ה אבני צדק זיע"א א"ח סי' קמ"ג (ובדפוס כ' קע"ג) שנראה מדבריו דדעתו כדעת מרן בסי' ק"מ ס"ג בעולה שהראוהו מקום הקריאה ואחר שבירך נזכרו שפ' אחרת צריך לקרות דצל"ח ולברך וכי"א בתרא שהביא שם וכ"ד העה"ש סי' ת"ץ אות ד' והרב ב"ד סי' ס"א וכ"כ ה' אמת ליעקב בדיני ברכות העולים סי' ס"ג דבמקומות שקבלו עליהם הוראת מרן יחזור ויברך וע"ש שהזכיר דהרדב"ז בחדשות סי' רמ"ח חלק על הב"י (ומבו' שם בתשו' הרדב"ז שכבר ראה דברי מרן ועליו קאי במ"ש א' מחכמי הדור ע"ש היטיב) ושכ"ד הגו"ר כלל א' סי' כ' ע"ש ומזה נר' דס"ל דנקטי' לגמרי כהכרעת מרן כשאר דברים גם ה"ה בש"ץ דין קריאת המועדים סי' א' אות ה' וסי' ב' אות ו' וסי' ד' אות ג' וסי' י"א אות ב' דעתו כהאמל"י הנז' ע"ש וע' לה' השומר אמת סי' כ"ג וכ"ד המאמ"ר רס"י תקפ"ב

ע"ש ולפי"ז אין ראיה מדברי מו"ה אב"ץ זיע"א לסברת מו"ה הרמ"ז זצוק"ל די"ל דסבר לה מר ככל הני רבוותא דכתי' דס"ל דלא אמרי' סב"ל נגד מרן וכ"כ ה' שמח נפש מע' ס' דס"א ודס"ב שדעת הגאון החק"ל במ"ב ח"מ סי' ד' להחזיק במעוז הקבלה ושכן מורים דברי הגאון מהריט"א בס' שיו"ט סי' י"ד ושדברי החיד"א דס"ל דאמרי' סב"ל אפי' נגד מרן תמוהים ע"ש ועיקר דברי החיד"א הם בברכ"י סי' ז' ובלד"א סי' ו' אות ס"ג ע"ש ולכאו' מדברי הלד"א שם שחלק על האמל"י הנז"ל וכתב שלא לברך כמ"ש בברכ"י אות ז' דבענין ברכות שב וא"ת עדיף אף דמרן סבר לברך ושכ"ר לרבותיו והביאו ה' בית מנוחה דיני ברכות העולים אות יו"ד וכ"פ ה' כף החיים נר"ו הנד"מ סי' ק"מ אות ט"ו נר' דלא כמו"ה הרמ"ז זצ"ל דהא מרן שם ראה המחלוקת והכריע מיהו י"ל דהתם לאו משום שחששו לעיקר המחלוקת דבזה מודו דיש לסמוך על הכרעת מרן אלא משום דיש מהאחרונים שחלקו על מרן והם הרדב"ז והגו"ר הנז"ל גם בשאלת יעב"ץ סי' ס"ו פ' שלא לברך והביאו בברכ"י ובמו"ק האריך לתמוה על הסוברים לברך ע"ש ובכה"ג גם לדעת מו"ה אמרי' סב"ל

ומדברי ה' בית עובד ז"ל בדיני קריאת המגלה אות י"ז שפ' כמור"ם בסס"י תר"ץ דיחי' מבר' על המגיל' וכ"ה ד' מרן בב"י שם אע"ג דבפלוגתא מיתנייא לכאורה מוכח דס"ל כדעת מו"ה הנז' מיהו ע' לה' פני יצחק אבולעפייא ז"ל בה' ברכות אות קפ"ט שכ' דהגם דמהרי"ו סי' מ"ה כ' דיחיד אין לברך על מקרא מגילה דברכות אינם מעכבות וסב"ל מ"מ כיון דנהגו לברך כד' מרן סי' תר"ץ סי"ח ל"א סב"ל דנגד המנהג ל"א כן כמ"ש הזכ"ל וכו' ע"ש ולפ"ז י"ל דגם הב"ע שפ' לברך היינו מכח מנהג ואע"ג דה' עצמו בדיני ברכת חתנים אות ז' כ' דאין להשגיח על המנהג במקום חשש. ברכה לבטלה ע"ש י"ל דה"ד התם שדעתו לדינא הפך המנהג ועוד דהתם ל"ח מנהג כיון דהוי מילתא דל"ש וכמ"ש הפו' ז"ל. גם ממאי דנקטי' לדינא באם שכח ולא אמר יעלה ויבא בר"ח דחוזר וכן בעשי"ת בהמלך הקדוש והמלך המשפט אע"ג דיש בהם פלוגתא ול"א סב"ל אין להוכיח מזה כס' מי"ה ז"ל די"ל בפשי' משום שהמנהג כן והמנהג הוקבע אליבא דמ"ד דחוזר ונגד המנהג ל"א סב"ל כנודע וכ"כ מו"ה ז"ל עצמו בס' ויאמר משה סי' כ"א ובס"ס ויסמוך משה ע"ש וזה ג"כ ט' החיד"א ושאר אחרונים שפ' לדינא דחוזר ולא חשו להסו' שלא לחזור וסב"ל או משום דהם בעצמם הכריעו דחוזר ולגבי דידהו אין ס' וכה"ג כ' מו"ה בוידב"מ סי' ב' ועי' לה' שיירי טהרה מע' ב' אות ט"ל . גם ממ"ש הברכ"י סי' מ"ז בשם מהר"י זיין דאם ישן בלילה אח"ח אף שכבר בירך בה"ת יחזור ויברך וכ"כ מר זקוננו מהרש"ך זצוק"ל בסה"ק שפתי דעת שעל הסליחות דיני ברכת התורה וכמ"ש

מרן בב"י דלכ"ע שינת לילה הוי הפסק חוץ מר"ת ואין הל' כמותו שכל הפוס' חולקים עליו ושכ"ר להמט"י בשם הפר"ח ע"ש אין להוכיח מזה כסברת מו"ה ז"ל דהתם שאני דס' ר"ת סברא יחידאה ול"ח לה גם במילי דברכות וכמ"ש האחרונים ז"ל. מיהו עי' לה' מעיני הישועה הנדפס מקרוב דמ"ד ע"ד שדעתו כד' מו"ה ז"ל וז"ל ומ"ש מעכ"ת ע"ע מחלוקת הט"ז והש"ך על אות שנכתבה וגו' דלמה לא נחוש לס' הש"ך במקום ס"ב ולמה נסמוך על הכרעת אל"י ז"ל וגו' הנה דב"ז שאנו חוששים לס"ב אפילו אחר הכרעת מרן דוקא כשהרבנים שבאו אחריו נחלקו עליו אחר שראו דברי מרן והכרעתי ואעפ"כ חלקו בזה הוא שכ' האחרונים שאני חוששים בס"ב לדעת הרבנים והאחרונים אבל במקום שלא מצינו מי שראה הכרעת מרן וחלק עליו מי יבא אחרי המלך ואחרי הכרעתו ומי הוא שראוי לסמוך עליו יותר ממרן אפי' בענין הברכות עכ"ד וכ' עוד דכמו כן ברבנים האחרונים שאני רגילים לסמוך עליהם ודאי בתרייהו אנן גרירי שיתבאר שיש מי שחלק עליהם או שאנו רואים בדבריהם ח"ו דבר מתמיה וכו' ע"ש וכה"ג כ' מו"ה ז"ל בוידב"מ סי' ב' ובויע"מ סי' ט"ו דנגד פסק החיד"א שאני נגררים ם אחריו ל"א סב"ל ע"ש ומתבאר ג"כ מדבריו בוידב"מ סי' י"ז ובדברי משה שבס"ס קנה אברהם סס"י א' דאף במקום שהזכיר מרן דעת החולקים אלא שסתם כהסו'

לברך או שהביאה באחרונה כיון דנקטי' כסתם וכי"א בתרא א"א ל"א

סב"**ל**: ואין להוכיח הפך סברת מו"ה הנז"ל ממ"ש הב"ד א"ח סי' ש"ד דיש נמנעים מלעשות פדה"ב בחה"מ מפני מ"ש מיר"ם בי"ד סי' ש"ה סי"א די"א דאין לעשות פדה"ב בחה"מ ואף דהעיקר כהמתירין וכ"פ מרן מ"מ מפני הברכה יש למנוע וע"ז כ' דל"ש כאן ס"ב דלכ"ע אם פדה פדוי וא"כ אין מקום לחוש לס"ב וה"ד העה"ש א"ח סי' תקמ"ו ע"ש משמע הא לא"ה חיישי' לס"ב אפי' נגד מרן. דהנה בלא"ה תק' ממ"ש הוא עצמו בסי' של"ז דכנגד הרוב אין לחוש לס"ב וכבר הדב"מ ח"ג סי' י"ד נרגש מזה וכ' דלרווחא דמילתא כ"כ דאין מקום לחוש לברכה כלל ולע"ד י"ל עוד דדוקא היכא דאם ניחוש לס"ב הוא מפסיד הברכה לגמרי הוא דאמרי' דכיון דמרן פ' לברך או דדעת רוה"פ לברך אין לחוש לס"ב אבל הכא שיכול לעשות הפדיון והברכה אחר יו"ט ומהני לכ"ע אין לו להכניס עצמו בס"ב אף בכה"ג ולכן הוצרך לו' דל"ש ס"ב דלכ"ע אם פדה פדוי. גם מדברי ה' בית השואבה ז"ל בדיני מין הראוי לסכך אות מ"ז שכ' דאם עבר וסיכך על דבר שאין מסככי' בו הסוכה פסולה משום דא"י לברך עליה דיש פוסלים אותה בדיעבד ויש לחוש לברכה לבטלה אע"ג דדעת מרן להכשיר בדיעבד ע"ש אין להוכיח הפך סברת מו"ה הנז' די"ל דש"ה שראינו לכמה מהראשונים שדעתם להחמיר ומרן לא הזכירם ע"ש באות

מ"ה והשתא י"ל דאלו הוה חזי להו מרן ז"ל הוה הדר ביה ותדע דהא מבי' שם דגם בלא חשש ס"ב ס"ל לפסול הסוכה אפי' בדיעבד כדעת הני רבוותא חע"ג דבעלמא בתריה דמרן גרירי א"ו כמ"ש. גם מדברי ה' גן המלך סי' קמ"ד לענין הבדלה במוצאי ט"ב שחל בא' (נר' שכצ"ל) בשבת דאיכא פלוגתא אם מבדיל או שיוצא י"ח הבדלה כמה שהבדיל בתפלה בליל ט"ב וכ' לחוש לב' הסברות ע"ש ומרן בסי' תקנ"ו פ' דמבדיל אין להוכיח הפך סברת מו"ה ז'"ל דש"ה דחשש לס' הרדב"ז סי' תרמ"ב שכ' דדעת רוב האחרונים שלא להבדיל והוי סב"ל ע"ש וכיון דהרדב"ז ז"ל מארי דאתריה וגם אפ' דמרן אי הוה חזי דדעת רוב האחרונים שלא להבדיל היה פוסק כן ולא פ' דמבדיל אלא מפני שראה דעת רוה"פ ה"פ כן חוץ מהרמב"ן ז"ל לכן כ' ה' גן המלך ז"ל דאמרי' סב"ל ואע"ג דהעה"ש שם כ' ע"ד הרדב"ז דאין כן (כצ"ל ע"ש בהשמטות) דעת כל הפוס' מ"מ אולי דהרדב"ז ראה להרבה מהאחרונים באופן דהרוב הוי מוכרע שלא להבדיל ועי' להשד"ח באסיפת דינים מע' בין המצרים סי' ב' אות ו' וא"כ י"ל דגם מרן אם היה רואה להפוס' הנז' הוה הדר ביה וע' למוה"ר ז"ל גופיה בקרן דוד הנז"ל מ"ש בע"ז ולכאו' יש להוכיח בד' ה' גן המלך גופיה כס' מו"ה ז"ל מדבריו בגו"ר כלל א' סי' כ"ז גבי מה שפ' מרן בסי' נ"ט ס"ב בלא אמר יוצר אור וגו' דלא יצא ודעת ה"ר יונה ומהריק"ש כפי' ב' דסגי בחתימה וכ' הגו"ר דהרוצה לחזור ולברך כס' הב"י לא מיקרי מזלזל בברכות והרוצה לחוש יחוש לעצמו ע"ש מיהו ילד"ח דהתם שאני דהגו"ר עצמו מסתברא ליה כפסק מרן בש"ע כמו שיראה הרואה שם. גם אין להוכיח הפך ס' מו"ה ז"ל מדברי ה' לב חיים סס"י ק' גבי סומא דחייב בציצית דכיון דאיכא פלוגתא לא יברך אע"ג דדעת מרן לברך ע"ש דש"ה שהוכיח כן בדעת הרא"ש והנ"י ורש"י וכל כה"ג י"ל דאלו הוה ידע מרן שכן דעת כמה מהראשונים לא היה מחליט הדבר ובלא"ה דבריו

שם תמוהים דהמנהג פשוט לברך וכבר השיגו הגאון מהר"י חיים ז"ל בשו"ת ר"פ ח"ב סי' ז' וה' כף החיים הי"ו סי' טו"ב אות ב' ע"ש

אבל ראינו לה' דבר משה ח"ג סי' י"ד שנסתפק אי אמרי' סב"ל נגד מרן היכא דהאחרונים חלקו על מרן וכ' דהכי מרגלא בפומייהו דרבנן מארי דאתרא הדין לכו א יוסף אשר יאמר לכם תעשו בין להקל בין להחמיר אבל אין כלל זה מוסכם מכמה אחרוני זמנינו וגו' וכיון שכן הדרי' לכללין דסב"ל ואף ה' מהרי"ד ז"ל (הב"ד) דכ' בסי' ס"א לחה"א במקום דמרן פו' לברך אף דמור"ם פליג דא"ץ לברך לדידן שאין מקובלי' לעשות כפסק מרן צל"ב מ"מ **לא סמך** ע"ז לבד אלא בהצטרפות שאר טעמים דכ' שם ע"ש ומזה נר' לכאו' דלא כמו"ה הנז' מדל"כ בפשי' דש"ה דמרן ראה המחלוקת והכריע מיהו י"ל

דכיון דהרדב"ז ודעמיה חלקו ע"ד מרן וכמש"ל ומסתמא לא נעלמו מה' ב"ד ז"ל לזה ק"ל שפיר דבכה"ג שהאחרונים סתרו פסק מרן אמרי' סב"ל והוצ"ל דלא סמך ע"ז לבד אלא יכו' אמנם מעיקר הט' שכ' דאמרי' סב"ל נגד מרן משום דאין כלל זה מוסכם וגו' נר' דס"ל דבכל דבר אמרי' סב"ל דט"ז שייך נמי היכא דמרן ראה המחלוקת והכריע ולכאו' יל"פ בכונתו דבמילי דברכות הוא שכ' דא"ז מוסכם וגו' וכמו שנר' מדבריו במ"ש ובפרט ה' החבי"ב וכו' וקאי ע"ד הכנה"ג סי' תקפ"ב הגהב"י אות ב' שהזכיר לעיל מניה ע"ש והתם במילי דברכות איירי אבל בשאר מילי ס"ל להכנה"ג דקבלנו הוראת מרן ואין לצרף סברת החולק אפי' לס"ס כמ"ש הוא עצמו בי"ד ס' מ"ב גבי ניטלה המר' והביאוהו האחרוני' בכל ספרי האחרוני' כלל זה מוסכם עי' להשו"ג בכלליו ולא מצינו מי שחולק בזה א"ו כמ"ש דבברכו' דוק' קאמ' ודוק' היכא שהאחרונים חלקו ע"ד מרן דבזה היתה עיקר שאלתו ע"ז הוא דכ"כ דלדעת אחרוני זמנו אמרי' בכה"ג סב"ל נגד מרן ומייתי היכא דאמר מלך אוהב צו"מ שפ' דאינו חוזר וכד' האחרוני' המ"מ והב"ח והדגה שהזכיר שם שחלקו על מרן בזה. אלא דז"א דהרואה בשיירי יראה שהסכים דעת מרן לדעתו ודקדק כן ממ"ש בש"ע סי' קי"ח ועכ"ל דמ"ש הדב"מ דהכנה"ג לא ס"ל הכי הוא היכא שאמר האל אוהב צו"מ דס"ל דבשיירי לא בא אלא לתי' דברי הב"י אבל לדינא חולק ואף דהדב"מ בתחלת הסי' הביא תמיהת הכנה"ג באמר מלך אוהב וגו' צ"ל שהוא ט"ש וא"ך ראיתו בהכנה"ג הוא גם היכא שלא חלקו האחרונים ע"ד מרן גם עיקר מ"ש בכונת היב"מ פשט דבריו ל"מ כן אלא דקאי על עיקר הכלל דקיבלנו הוראות מרן וכן הבין בפשי' הזל"א ח"א מע' אות ס' ובסוף חי"ד בדפוס ב' ובח"ג מע' ס'. ולכ"ן דס"ל **דד"ז** אי אמרי' סב"ל נגד מרן תלוי במקומות דבמקום שקבלו הוראות מרן לגמרי ואפי' בממון אין אומרי' קי"ל נגדו וכן באו"ה אין חוששי' לדעת המחמירים נגד מרן אף לענין ברכות ל"א סב"ל וסברא זו ראינו לה' טהרת המים מע' פ' אות קפ"ז שכ' דממ"ש הש"ץ דרפ"ח ע"ב דבאתרא דנהיגי לפסוק כמרן בכל מילי צריך לחזור ולברך משמע דדוקא בא"י וכיוצא דנהיגי לפסוק כמרן בכל מילי ואפי' קי"ל ל"א נגדו משא"כ במקום דאמרי' קי"ל נגדו וגם בקצת דברים ביו"ד לא עבדי כפסק מרן ודאי דלא סמכי' ג"כ עליו במילי דברכות וסיים אלא דהברכ"י כ' דאפי' בא"י וכו' ע"ש הרי דלהש"ץ במקום שא"א קי"ל נגד מרן אין לחוש כלל לד' החולקים ואפי' במקום שהאחרוני' חלקו על מרן דהתם קאי אעולה שהראוהו במק"א שחלקו בזה האחרוני' וכנז"ל ולכן כ' הדב"מ דהכי מרגלא בפומייהו דרבנן מארי דאתרא לכו אל יוסף וגו' בין להקל בין להחמיר ונכלל בזה שא"ל קי"ל נגדו ושלא לחוש ולהחמיר כהחולקים וסיוע לפי' זה ממה שראינו לה' פני יצחק

אבולעפייא חיו"ד סי' ט' גבי ס"ס שכ' החק"ל דאמרי' אפי' נגד מרן וכ' ע"ז דאף דנר' מדבריו דלא אמרה אלא במקומו שלא קבלו הוראות מרן אלא להחמיר אבל בממון אמרי' קי"ל נגדו ל"כ במקום שקיבלנו הוראו' בין להקל בין להחמיר וגם בד"מ ל"א קי"ל נגדו וכו' ע"ש ועי' ג"כ לה' ישמח לב ז"ל חיו"ד סי' טו"ב וכיון דמרגלא בפומייהו דרבנן דקבלנו הוראותיו גם להקל גם לענין ברכות ל"א סב"ל דה"ל כודאי אבל אין כלל זה מוסכם וכו' אלא דלא קבלנו הוראו' מרן להקל ושלא לומר קי"ל ועי' להכנה"ג בבעי חיי ח"מ סי' ד"ן שפ' די"ל קי"ל נגד מש"פ מרן דסי' ק"ו וכ' דהב"י לשי' אזיל שפו' כג' עמודי ההוראה אבל בקושטא ושאלוניקי וכו' נהיגי לומר קי"ל כפ' ופ' ע"ש הרי דבשאלוניקי אתריה דמר הדב"מ אומרים קי"ל אפי' נגד מרן וכיון שכן הדרן לכללין במילי דברכות דסב"ל והוא בין במקום שחלקו האחרוני' בין שהכריע מרן במחלוקת הראשוני' כנדון הכנה"ג סי' תקפ"ב ולפ"ז לדידן דנקטי' לגמרי כד' מרן ול"א קי"ל נגדו וגם במקום שהאחרונים חלקו עליו בענין או"ה אנו סומכי' ע"ד מרן אם לא שכל האחרוני' דחו דבריו בראיות ברורות מהראשוני' כמ"ש חו"ר תונס בתשו' ישיב משה הנד"מ סי' ל"ד וסי' ר' ע"ש גם במילי דברכות ל"א סב"ל ומ"מ כל שהאחרוני' חלקו על מרן אנו חוששי' דרך חומרא דדכותה לפעמים אנו חוששים באו"ה ואף דשם דוקא במקום שכל האחרונים ולפחות רובם דחו דבריו מ"מ במילי דברכות אין הולכי' אחר הרוב וחיישי' גם ליחיד החולק כאלו הרוב חלקו ואף דבד"מ א"ל קי"ל אף בכה"ג שהאחרונים חלקו י"ל דבברכות החמירו טפי משום חומר לא תשא ועי' לה' דברי יעקב מע' ש' אות ב' ע"ש אבל היכא דמרן מכריע הא' במחלוקת הא' כותיה נקטי' ובכה"ג י"ל דגם הברכ"י שהביא ה' טהרת המים הנז"ל מודה ולא כ' אלא במקום שהאחרוני' חלקו וכמש"ל בס"ד. ומ"מ נר' דדוקא היכא דמרן הכריע לגמרי לברך אבל היכא שמזכיר גם דעת החולק בל' י"א אחר הסתם או בי"א קמא אף דדעת מו"ה ז"ל דגם בכה"ג ל"א סב"ל וכמש"ל מ"מ לפמ"ש בעניו' במ"א דבאו"ה אנו חוששי' לד' הי"א שמזכיר מרן מינה נמי דאמרי' סב"ל והגם דבממון א"ל קי"ל נגד הסתם והי"א בתרא וכמ"ש בעניו' במ"א כבר כ' דבברכות מחמרי' טפי ועי' לה' ישמח לב הנז"ל מ"ש בשם מהר"י נבון ע"ש:

ומן **האמור** תשו' מוצאת למה שלכאו' יש להוכיח הפך ס' מו"ה ז"ל ממ"ש הב"ד סס"י תצ"א דהאשה אינה מברכת על האש דאפ' דאינה חייבת כמ"ש הב"י ס"ס רצ"ו ע"ש והיינו מט' דסב"ל וכ"כ ה' ראש משביר ח"א סי' ל"א דל"ה ע"ב וכן מסיק שם לדינא ומשמע שכ"ד רבני שאלוניקי וכ"כ השו"ג סי' תקנ"ו ס"א (והתימא עליו דבסי' תרצ"ג סק"ד כ' ע"ד הב"ד דכיון דמרן סתם דחייבות בהבדלה מברך בשביל אשתו ע"ש דאיך

סותר ד"ע בד"ז גופיה מיהו י"ל דודאי דעתו לדינא לברך אלא דבסי' תקנ"ו דאיכ' ריעות' אחרת דלא תיקנו חכמים הבדלה בליל ט"ב לזה כ' דבלא"ה אפי' הבדל' בזמנ' י"א דפטורו' וכו' ולכן אין מברכות) וכ"פ הזל"א אות ה' והכה"ח הי"ו סי' רצ"ו אות נ"ד וכ"כ עוד בסי' רצ"ט אות כ"ו במי ששכח מלהבדיל ע"ס ג"י דאמרי' סב"ל אפי' נגד מרן ושכ"פ ה' בן איש חי פ' ויצא אות כ"ג ע"ש וכ"כ השו"ג בי"ד סי' י"ט סקי"ב בשח בין השחיטה לשחי' דחישי' לד' הי"א דהוי הפסק וכן הסכים הכה"ח הי"ו א"ח סי' ח' אות מ"ח בנדון הנז' (ועי' למו"ה ז"ל בדברי משה שבס"ס קנ"א סס"א) וכן בסי' י"ח אות ז' כ' דחיישי' לס' הרא"ש משום דסב"ל אף דבב"י פ' כהרמב"ם ע"ש (ועי' להב"ד סי' של"ז) הרי דלכל הני רבוותא אמרי' סב"ל אף דמרן ראה המחלוקת והכריע ומשמע דמשום עיקר מחלוקת הראשונים אתו עלה ולאו משום מחלוקת האחרונים אמנם לפי מש"ל מלבד שאין ראיה מדברי רבני שלוניקי והשו"ג מכללם כיון דאינהו בדידהו נהיגי לומר קי"ל נגד מרן וכמ"ש אלא גם מהבא"ח והכה"ח דלדידהו אין המוחזק יכו"ל קי"ל נגד מרן ועי' בתשו' רב פעלים ח"ב ח"מ סי' ב' אין להוכיח מדבריהם לסתור הך כללא דמו"ה ז"ל די"ל דהתם הט' משום דמרן הזכיר ד' החולק וכמ"ש (והברכ"י סי' רצ"ו שפ' כד' מרן הגם דהזכיר דעת החולק י"ל דס"ל דכיון דאיכא פלוגתא אי הבדלה הוי דאורייתא וכ"ה ד' מרן ה"ל סד"א ולחו' וכה"ג י"ל בט' ה' בית מנוחה דיני הבדלה אות יו"ד והשו"ג סי' תרצ"ג הנז"ל והחולקי' ס"ל דהויא דרבנן ולא מ"ל לדקדק מל' מרן שכ' כמו בקידוש דהוי דאורייתא כמ"ש הברכ"י):

אמנם **מדברי** הכה"ח הנז' בסי' ז"ך אות ד"ן נראה דאמרי' סב"ל אע"פ שלא הזכיר מרן ד' החולק ואע"פ שלא חלקו האחרוני' על פ' מרן אלא שמרן הכריע כהסו' לברך דהגם דלא הזכיר שם בהדיא לברך מ"מ משמעות דבריו דמניח בברכה קא' וכ"מ מדבריו גופיה שהבין כן ממ"ש דסב"ל אפי' נגד מרן והגם די"ל דבזה גם מו"ה וה' מעיני הישועה ז"ל מודו משום דנר' דמרן לא ברירא ליה בהא שלא התיר בהחלט אלא עד שימצא אחרות וע"ש בב"י מ"מ מדברי הכה"ח נר' הט' דסב"ל אפי' נגד מרן וכ"מ עוד מדבריו בסי' קנ"ט אות ט' (ולכאו' מש' כן מדבריו בס"ס הנז' אות צ"ה מיהו י"ל דש"ה דגם מרן לא כ"כ אלא לענין לכת' ודוק) וכ"נ ד' ה' בית השואבה דיני דברים הפוסלים בד' מינים אות ס' שכ' מור"ם דפוסלת כל ז' וכ' המט"י דלמרן כשר בשאר ימים וכ' דלדינא יש להחמיר ליטלו בלא ברכה ומשמע שהוא משום סב"ל וכ"כ באות ס"ה בשם החס"ד פארדו דיבש שלא הגיע לפריכת הצפורן לא מברכי' אף דאיכא ג' ספיקות ומכללם דשמא כמ"ד דפסילי הדר ל"פ אלא בא' ע"ש ול"ל דס"ל להחס"ד דאין הכרע בד' מרן דלא כהמט"י דמדבריו

בס' מכתם לדוד סי' ג' מבו' דס"ל בד' מרן כהמט"י וע' למו"ה בויא"מ סי' כ"א ובויע"מ סי' צ"ב וע' בבית עובד דיני ברכת טלית או"ה ע"ש (וממה שהוצרך הפנ"י אבולעפיא ה' ברכות אות קפ"ט גבי יחיד אם מברך עה"מ לו' דנהגו לברך ולכך ל"א סב"ל ע"ש דמשמע דבל"ז י"ל סב"ל י"ל דש"ה דמהרי"ו שהביא שם הכריע לברך ואפ' דאלו מרן חזי ליה הוה פ' כן וע' להשו"ג שם מ"ש בד' מרן) ומ"מ נראה דגם אם יש איזה מהאחרונים דלא ס"ל כד' מו"ה והמעה"י יש להכריע כדעתם ז"ל כיון דעיקר הכלל דאמרי' סב"ל נגד מרן אינו מוסכם וכמש"ל משם ה' שמח נפש ובפרט דהברכ"י גופיה בס' חיים שאל ח"ב סי' ט"ו כ' דהמברך כסברת מרן אין מוחי' בידו ע"ש ויש למצא סמך לסברת מוה"ר ז"ל ממ"ש הרדב"ז ז"ל דפוס פיורדא והביאו ה' עין זוכר מע' ב' אות כ"ט דאין לחוש לס' ברכות מפני ס' ר' האיי גאון ור' אפרים כיון שלא הביאו' האחרונים אלמא ס"ל שאינ' עיקר (ועמ"ש בעניו' בהג' לסי' ל') וה"נ נקטי' כהכרעת מרן שבא אחרי החו' והכריע ואע"ג דל"ד ממש וע' להעה"ש ס"ס ר"ז דבברכות הנהנים י"ל דל"ח לאיסור ברכ' שא"ץ כיון דאיכ' איסור נהנ' בלא ברכה וע' לה' טהרת המים מע' הס' אות י"א (וע' למהרי"ל הביאו הח"י סי' תע"ב ומה שביאר בדבריו מהר"ר חיד"א בטוב עין סי' ח"י אות פ"ו וז"ל הרמ"ע מפאנו סי' נ"ט ואין לך דבר שמועלין בו בלא ברכה וכשיברך נחשוב אות' ברכ' שא"ץ וע' למהרש"ל בתשו' סי' ס"ח) ועי' להדב"מ ח"ג ס"ס י"ד ולה' ראש משביר סי' ל"א ד"ה ולפי ע"ש ואף שנר' שא"ז מוסכם מהאחרוני' ז"ל ע' לה' שמח נפש מע' ס' מ"מ בכה"ג שד' מרן לברך יש לסמוך ע"ז. אמנם היכ' דמרן הביא ד' החולקי' שלא לברך בי"א קמא או בי"א אחר הסתם אע"ג דד' מרן כסתם וכי"א בתרא לברך נר' דחיישי' לד' החולקי' ואמרי' סב"ל. וכן במקום שלא גילה מרן דעתו אלא שהכריעו האחרונים שאני רגילים לסמוך עליהם לברך הגם דכתבנו לעיל משם המעהי"י ומו"ה ז"ל דל"א סב"ל נר' דקשה לסמוך ע"ז ואמרי' סב"ל. ואפי' היכא שהכריע מור"ם לברך מ"מ כיון שאין זה ברור אם קבלנו הוראותיו ועי' למו"ה בויען משה ח"מ סי' ג' י"ל סב"ל כנלע"ד כ"ז היה נראה לכאור' אמנם מאחר עלו"ת ס' זה על שלחן מלכים קמיה דמר מוהר"ם שתרוג נר"ו לא הסכימ' דעתו ד"ע לסברת מוהרמ"ז וה' מעיני הישועה ז"ל וכאשר נדפסה תשובתו בסה"ב ישיב משה סי' ס"ו וסי' של"ב יעוי"ש ויש להתישב עוד בכ"ז:

וכ"ז **כתבנו** בנוגע לעיקר האי כללא דמיה"ר הנז'. אמנם בנ"ד דהדרישה נר' שדעתו כהרא"ש נראה דשפיר אמרי' בכה"ג סב"ל לכ"ע וצ"ל דס"ל למוה"ר ז"ל דמ"ש הדרישה וז"ל ומ"ש הרא"ש כיון שאינם מרים וכו' גם כשהם מרים וממתקן ע"י האש נ"ל וכו' ע"ש היינו לדעת הרא"ש וליה לא ס"ל. ומ"מ נר' דבנ"ד א"ץ לחזור ולברך דמלבד די"ל דגם

מרן הכי ס"ל לחוש לס"ב ולכת' הוא שפ' לברך שהכל כד' הרשב"א ז"ל אבל בדיעבד אם בירך בפה"א או בפה"ע מודה דיצא כד' החולקים עוד בה דכבר כ' המ"א סי' ר"ו סק"א דאותם הגדלי' על האילן ואינם עיקר הפרי דמברך בפה"א אם בירך בפה"ע יצא וע"ש להברכ"י ונ"ל דה"ה בדבר שברכתו לכת' שהכל כמו גרעינים שאם בירך בפה"א או בפה"ע יצא וכ"ר להפמ"א ח"א סי' ח"ן והביאו השע"ת שם ע"ש ודון מינה ואוקי באתרין שאף לד' מרן דמברך שהכל יוצא בדיעבד אם בירך בפה"א ואף דה' אה"ע והמאמ"ר שם חולקים על המ"א וילפי לה מקפריסין מ"מ רוב האחרונים מסכימים להמ"א וכותייהו נקטי' ובפרט בס"ב ואולי דלזה כוין ה"ה זצ"ל במ"ש ועוד וכו' והתימא על ה' יד אפרים והשע"ת שלא זכרו שרי"ם מזה וע' להכה"ח הי"ו סי' ר"ב אות ט"ל שכ' דכיון דאיכא דס"ל דלהרא"ש מברך בפה"ע אם היו לפניו גרעיני פירות ממותקים וגם פירות שברכתם כמו פרי של אותו גרעין אצל"ב על הגרעין שנפטרי' בברכת הפרי ע"ש ומשמע מדבריו דמשום סב"ל אתי עלה וע' ג"כ להפנ"י אבולעפייא ה' ברכות אות מ"ח בשם החס"ל דאם אוכל הגרעינים שמתקם עם הפרי אצל"ב עוד על הגרעיני' דברכת הפרי פוטרת הגרעיני' וכ"כ ה' תוספת חיים ביאור חיי אדם כלל נ"א ע"ש ומשמע מדבריהם דאין הט' משום דנגררים אחר הפרי אלא דהברכה עצמ' של הפרי פוטרת הגרעין וכדעת ה"ה זצ"ל. ושו"ר בס' ארץ חמד' הנד"מ על דיני ברכות סי' כ"א סק"ח שדעתו ג"כ דיצא מכח דברי המ"א הנז' וצידד לחלק ומ"מ כ' דמידי ס' לא נפקי ועוד דהאבודרהם דעתו דיצא וסב"ל ע"ש):

סימן ט

שאלה תפוחי אדמה הנקראים באטאט"א שנטגנו בשמן שטיגנו בו דגים אם יש לברך עליהם בפה"א או שהנ"ב כאשר שמעתי מרב רחומאי החה"ש והכולל כמה"ר רבי חיים חורי הי"ו באמרו דהגם דקי"ל דעלי ירקות שטובים מבושלים יותר מחיים ברכתם לאחר בשולם בפה"א וכמ"ש מרן ז"ל בש"ע רס"י ר"ה ע"ש היינו כשלא נטגנו עם הדגים אבל הכא שנטגנו עם הדגים ונתנו בהם טעם אמרי' דטעם הדגים עיקר ומברכין שהנ"ב. ואמרתי לו דמלבד שלא מצינו חילוק זה בירקות עוד בה דהכא לא נטגנו עם הדגים ממש אלא בשמן שטיגנו בו הדגים ולא קבלו הירקות אלא נ"ט בר נ"ט ואין טעם הדגים עיקר כלל. ויען מוהר"ח הנז' שהוא ראה שרבותיו עשו כן ותמהתי על המראה ואמרתי לחפש בספרי דבי רב על רזא דנא:

תשובה היה נ"ל לה"ר לנ"ד מדברי הש"ס בברכות דל"ח ע"ב דפריך בשלמא כל שתחלתו שהכל שלקו בפה"א משכח"ל בקרא סלקא וכרבא אלא כל שתחלתו בפה"א שלקו שהכל היכי משכח"ל ע"ש וא"א מ"פ הא משכח"ל בירקות שטובים חיים ומבושלים ששלקם עם בשר דמתחילה היתה ברכתם בפה"א וע"י ששלקם עם בשר ונתן בהם טעם מברכי' שהנ"ב א"ו צ"ל דגם בששלקו עם בשר בברכתו עומד ומברכי' עליו בפה"א ואולם יד הדוחה נטויה לדחות ולו' דמשמ"ל להש"ס דהאי שלקו הוא בפ"ע ולא עם בשר ומשו"ה פריך היכי משכח"ל וגו' [א"ה ובלא"ה י"ל דכל שתחלתו בפה"א וגו' קאמר ומאי דתחלתו בפה"א היינו נמי באוכלו בלא בשר.

ועוי"ל דומיא דתחלתו שהכל]:

אמנם יש לה"ר ממ"ש הדרישה סי' ר"ה לישב דברי הטור ז"ל בשם הרי"ף והגאונים דמאי דקאמר בגמ' משכח"ל בתומי וכרתי ה"ק בתומי וכרתי משכחת לפעמים דחיים בפה"א ושלקו שהכל והיינו במקום שאין דרך לשלקם עם בשר אבל במקום שאין דרך לאכלם חיים רק כאשר המה מבושלים עם בשר אזי נשתנה דינם ואדרבא בחיים מברך שהכל ולאחר שנתבשלו נשתנו לעילויא ומברך בפה"א וגו' וסיים דהתוס' והר"י ס"ל דהולכים אחר בישולם גרידא ולא אזלי' אחר מיתוק השומן והרי"ף והגאונים ס"ל דאמדי' לתומי וכרתי כדהשתא והרי הם מעולים לפניו וגו' ע"ש מבואר יוצא דגם אם נשלקו הירקות עם בשר במילתייהו קיימי ומברכי' בפה"א ול"מ לדעת הרי"ף והגאונים דאף דס"ל בתומי וכרתי דכשהם חיים מברך שהכל אפ"ה אם נתבשלו עם הבשר וקלטו ט' הבשר אזלי' בתר השתא ומברכי' בפה"א וכ"ש בשאר ירקות דכשהם חיים מברך בפה"א דאם נשלקו עם הבשר או דגים במילתייהו קיימי ומברכי' בפה"א אלא אפי' לדעת התוס' והר"י דס"ל בהפך דכשהם חיים בפה"א ומבושלים שהכל היינו משום דחשבי להו נשתנו לגריעותא דהולכים אחר בישולם גרידא דגרעי ולא אזלי' אחר מיתוק השומן ולאו משום ט' השומן כלל וא"כ בירקות דשוים חיים ומבושלים וכ"ש בירקות אלו שאין דרך לאכלם חיים דינם כמי אם נטגנו לבדם בלא דגים ובמילתייהו קיימי לברך בפה"א. שו"ר להמ"א שם סק"ה שכ' להדיא וז"ל וא"כ כשמטגנים ירקות בשומן מברכי' עליהם בפה"א ע"כ ומכ"ש בנ"ד שלא נטגנו עם הדגים ביחד רק עם השמן שנטגנו בו הדגים וע' ג"כ להט"ז שם סק"ה וצייי"מ. (א"ה וכ"מ ממ"ש הר"י והובא בב"י דלדעת התוס' בתומי וכרתי אפי' בשל אותם עם בשר או עם דברים אחרים שמשבחים אותם אינו מברך עליהם אלא שהכל כיון שאין השבח בא להם אלא מחמת ד"א ופסקו בהגה ע"ש משמע דהיכא שבא להם שבח מצד עצמם ע"י בישול הגם שנתבשלו טס בשר ברכתם בפה"א וכ"מ עוד ממ"ש

הב"י סוס"י ר"ד בשם הר"מ ופסקו בש"ע שם סי"ב דאם עירב כדי לתת טעם בתערובות הוא עיקר משמע שאם אינו בא ליתן ט' אע"פ שהוא נותן ט' ל"ח עיקר ועדיפא מהא כ' בב"י שם דנר' מדברי הר"ם שאם החלב חטה לא בא לדבק אלא לאכול החלב חטה בדבש מברך במ"מ ואע"פ שהדבש בא ליתן ט' בתערובת וט' דכיון דהדברים המתרקחים ניתנים לתוך הדבש אין מתבטלים לגבי דידה כל שלא באו לדבק לבד וכיוצא דהו"ל דבש תשמיש לדבר המרוקח ודמי לפירות וגו' ע"ש הרי דגם דעושים ליתן ט' כיון שאינו לדבק מברך במ"מ וגם בש"ע תפס ל' הרמב"ם ויל"ד מדבריו כמו שדקדק איהו גופיה בב"י מדברי הר"מ וא"כ כ"ש הכא דאין הדגים באים ליתן ט' וכ"ש לפמ"ש המ"א שם דל"מ הך מילתא דבא ליתן ט' אלא בה' המינים וסיים דאטו מי שיתן בצלים או חומץ לתוך התבשיל יברך על הבצלים והביאו הא"ר ע"ש וכ"כ עוד בסי' ר"ה סק"ה שזכר ה"ה ז"ל בירקות שמטגנים בשומן וכ"כ הא"ר סק"ד ע"ש גם הט"ז סק"ה כ' דבדבר שיש בו ט' מצד עצמו לא בטיל מחמת ט' הבשר שמקבל משא"ך במים דל"ל טעמא כ"א מה שקבלו מן הבשר ע"ש וא"כ הכא דהירקות יש בהם ט' מצד עצמם הגם שנתבשלו עם הדגים מברך בפה"א. וכ"ש בנ"ד שלא נטני עם הדגים ממש וכ"מ מדברי הרא"ש והטור ומרן בש"ע ס"ב שלא חילקו בירקות עצמם בין נתבשלו בפ"ע או עם הבשר א"ו דכיון דהירקות עצמם יש להם ט' אינם בטלים אגב בשר ועדיפא מהא כ' המש"ז היכא שעשו בקדירה בשר וירקות בלא מים יפלטו הירקות הרבה מים די"ל דמברך בפה"א ע"ש. מיהו מדברי הלבוש שם במים שבשלו בהם ירקות עם בשר דמברך שהכל שכ' הטעם דהבשר מחליש ט' הירקות ע"ש לכאורה ה"ה לנ"ד וכדעת ידי"ן מוהרח"ח נר"ו שהרי הדגים מחלישי' ט' הירקות אמנם למה שחילק הט"ז הנז' בין דבר שיש לו ט' מצד עצמו או לא אין ראיה דדוקא במים שאין להם ט' אלא מצד הירקות והבשר אזלי' בתר טעם הבשר דחזק טפי לא כן לענין הירקות עצמם וע"ע להמאמ"ר סק"ד במה שחלק עוד בין מים לירקות והלבוש מצריך שט' הירקות הוא חלוש ודוק ועוד די"ל דדוקא טעם הנפלט מירקות למים נחלש לגבי הבשר אבל הירקות עצמם גובר טעמם על טעם שמקבלים מהבשר. וכ"ר לה' כף החיים למהרי"ע נר"ו הנד"מ באות י"ב משם הפמ"ג בא"א דירקות גופייהו עם בשר אין בטלין לגבי בשר ע"ש ואולי דה' מהרא"ח נר"ו ראה מעשה לרבותיו בימים שנתבשלו בהם הירקות וכפסק מרן וחשב שדינם שוה ולקעד"ן כדעת ה"ה זצ"ל וכדכתיב']:

סימן י

נשאלתי מהחה"ש והכו' כמה"ר ר' חיים חורי נר"ו הנז' במי שרוצה לאכול ירקות שנתבשלו עם בשר והם אכלו עיקר ואוכל עמהם בשר או להפך שדעתו עיקר על הבשר ואוכל עמו מעט ירקות אם מברך על שניהם או דלמא דמברך על מה שהוא אצלו עיקר: תשובה לכאורה ה"ז דומה למ"ש מרן ז"ל בש"ע סי' ריי"ב ס"א כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה וה"נ מברך על מה שהוא עיקר אצלו שרוצה לאכול. אמנם לכי דייקת אין הנדון דומה לראיה דלא אמרו דמברך על העיקר וגו' אלא כגון שאוכל דג מליח ופת עמו שלא יזיקנו בגרונו או שאוכל פת עם בשר ודגים והם באים ללפת אבל בנ"ד שרוצה לאכלן בזאח"ז שאין שום א' מהם בא למתק המאכל השני שלא יזיק ולא ללפת רק למלאת כריסו א"כ שניהם עיקר וצריך לברך על כאו"א כנ"ל כעת וצריך חיפוש בספרי דבי רב. ואם נימא דאף כה"ג יש לו דין עיקר וטפל נראה לו' דהירקות הוו עיקר דמסתמא הם הרוב וכמ"ש המ"א סק"א דכל שהוא הרוב היא עיקר ע"ש ואף שאין דעת האוכל כן בטלה דעתו ומברך בפה"א על הירקות ופוטר הבשר מיהו כ' בהגה די"א דאם הטפל חביב עליו מברך עליו תחלה ע"ש ולפ"ז מברך על הבשר שהיא חביב (תחלה) ומ"מ נ"ל כמ"ש דהכא שניהם עיקר וצי"ב [א"ה דברי ה"ה ז"ל נראים נכונים דדוקא כשהאחד בא בשביל השני אם ללפת או למתק מדהוצרך מרן לו' דפת טפל כגון שאוכל דג מליח וגו' וא"א בפשי' משכח"ל שדעתו לעשות עיקר מהמליח והפת טפל שאין הפת עיקר אכילתו וכן בגמ' דפריך ומי איכא מידי דמליח עיקר וגו' וא"א דתלי בדעת האוכל איזה מהם אוכלו לעיקר מאי קו' וכ"מ נמי מדברי רש"י בדמ"א בד"ה כשהצנון עיקר שכ' שבשבילו התחיל האכילה ולא אכל זית אלא להפיג חורפו של צנון וגו' ע"ש ומדהוצרך לו' שלא אכל וגו' משמע דעיקר וטפל היינו שהא' טפל לב' שבשבילו הוא בא ואינו לו' שבדעת האדם הוא עיקר האכילה ואין סתירה לזה ממ"ש המ"א שהביא ה"ה זצ"ל דכל שהוא הרוב הוא עיקר ד דהתם מיירי בדברים מעורבים ביחד דעלה קאי אם ע"י בישול וכיוצא שאין ברור איזה מהם נעשה טפל לשני ונתערב עמו לצרכו אלא ע"י שהאחד רוב יותר מהב' דמסתמא המיעוט נתערב לצורך הרוב ועיקר חפצו לאכול הרוב וע' לה' כף החיים למהרי"ע נר"ו סי' ר"ד אות ס' בשם הח"ח וקש"ע והבא"ח ע"ש וע' להעה"ש אות ב' מה שתמה על הרדב "ז סי' תרמ"ג דמה שייך כל שהוא עיקר וגו' לדין החביב דהתם אין לו חפץ באכילת פת מחמת עצמו אלא כדי שלא יזיקנו דג מליח וגו' ע"ש וה"נ כיון שיש לו חפץ לאכול כאו"א מחמת עצמו א"כ מה מעושה עיקר הא' על הש' אף שאין שום א' בא בשביל הב' אין זה רק מצד

חשיבות וא"ז ענין לעיקר וטפל כלל וכ"מ ריהטת הפוסקים דעיקר וטפל הוא כמ"ש אבל הכא שניהם היו עיקר. וכ"ר לה' תוספת חיים על חיי אדם כלל נ"ו בשם משיבת נפש באוכל פת אחר מליח וצנון ובצל דדוקא שאינו האב לפת כלל אבל אם שותה י"ש ואוכל אחריו פת למתק שתייתו אם כונתו לסעוד הלב מסתמא תאב לאכול פת וצריך לברך על הפת ע"ש ועמ"ש מרן ס' רי"א ס"ל דבפה"א ישתכל בפה"א קודמת וכ' הפוסקי' דאף שהדבר שברכתו שהכל הוא החביב ודון מינה בנ"ד לענין קדימה מברך בפה"א על הירקות ואח"ך שהכל על הבשר וה"ה ז"ל שכ' דמברך על הבשר שהוא החביב עדמ"ש ההגה היינו למ"ש דהירקות עיקר וא"כ כשמברך על הירקות נפטר הבשר ואינו בדין שיהיה החשוב טפל לשאינו חביב ונפטר בברכתו לכן מברך תחילה על החביב ואח"ך על העיקר דאין לפטור העיקר בברכת הטפל ואף שבירך עליו שהכל. וכ"מ מסתמות דברי ההגה דאף שהעיקר ברכתו בפה"א מברך על החביב שהכל תחילה מט' הנז' אמנם למ"ש שהוא מברך אשניהם דתרוייהו עיקר נראה שיש לברך בפה"א על הירקות תחילה וכמ"ש. וגם בעיקר דינו של ההגה הנז' המ"א חולק בדבר וכן הא"ר כ' דמשום ס' ברכות מברך לעולם על העיקר ע"ש ואפ' דע"כ כ' ההגה בלשון י"א משום דמשמ"ל מסתמות דברי מרן דאין חילוק ולעולם מברך על העיקר

סימן יא

שאלה עובדא הוה בא' שטעה ביום ש"ק בתפלת מוסף שהתפלל מוסף שבת ור"ח אתה יצרת וכו' וחתם מקדש השבת וישראל ור"ח ונפשו לשאול הגיעה אם יצא י"ח במה שהתפלל וא"ץ לחזור

תשובה לכאו' נר' דלא גרע נ"ד ממ"ש מור"ם בהג"ה סי' רס"ח ס"ד דבתפלת מוסף אם התפלל ח"י ברכות ואמר רק ונעשה לפניך את קרבנות חובותינו וכו' יצא ע"ש וכ"ש בנ"ד שהזכיר בתפלתו קרבן התמיד קרבן מוסף וגם בחתימה הזכיר ש"ש דידאי מהני ואי א חוזר אך ילד ח דהת' הט' כמבו' ש בב"י בשם הרא"ש ש משם הראב"ד דתפלת מוסף ראויה היתה לח"י ברכית מא דהקילו בה כמו שהקילו בשאר תפלות שבת וכיון שחדש בה דבר מועט סגי ע"ש ל"כ בנ"ד שאין ענין מוסף ר"ח גבי שבת וכיון דמוסף ר"ח אינו ראוי לתפלה זו אף שאין להקפיד מצד נוסח תפלת מוסף עצמה מ"מ הו"ל הפסק וצריך לחזור:

אמנם נר' דאין לחוש לזה דהו"ל כמו הזכיר מאורע שאר ימים בתפלתו שכ' מרן בב"י סס"י ק"ח משם א"ח בשם הר"י דלא הוי הפסקה ופסקו בש"ע סי"ב וה"ה בנ"ד דהזכרת

ענין ר"ח בתפלה לא הוי הפסקה ויצא י"ח והגה דהט"ז שם סקי"ב תמה על דין זה דמרן והניחו בצ"ע וכן בהלק"ט חולק על ד"ז והביאם הבה"ט סקי"ח וכ' משם הי"א לחלק בין תפלת התשלומין לתפלה העיקרית ע"ש וכן ראיתי להברכ"י סי' תרס"ח דדעתו ד"ע דמרן לא איירי אלא בתפלת התשלומין אבל בתפלה העיקרית הויא הפסקה ושכ"ד השכנה"ג והפר"ח והי"א ע"ש ולפ"ז בנ"ד שהיא תפלה העיקרית לכ"ע הוי הפסקה וצריך לחזור ולהתפלל מ"מ עי' להזל"א ח"ג אות תפלה שכתב דבספרו יוסף אומץ סי' ח' חזר בו ממ"ש בברכ"י ומסיק דמרן שם מיירי אף בתפלה העיקרית ע"ש וכ"ד המאמ"ר ז"ל סקט"ז דדברי מרן ז"ל אמורים אפי' בתפלה העיקרית ע"ש וכיון דאיכא פלוגתא בדעת מרן הא קי"ל סב"ל. מיהו אכתי יש להסתפק בנ"ד מצד מה שחתם מקדש השבת וישראל ור"ח דגרע טפי דה"ל משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ומרן מיירי שהזכיר מאורע שאר ימים באמצע. אמנם גם זה יש ללמוד ממ"ש הברכ"י סי' ת"ץ אות ו' בשם מוהר"יף במי שחתם בשחרית שבת וחה"מ מקדש השבת וישראל והזמנים דא"ץ לחזור והביאו מו"ה עה"ש ז"ל שם אות ה' וכ' עליו וברור הוא דהכא לכ"ע א"ץ לחזור דאם הוסיף אפי' באמצע הברכה שבח אחר ל"ל בה כמ"ש סי' ר"ט ע"ש וא"ך בנ"ד הדבר פשוט דיצא י"ח וא"ץ לחזו' ולהתפלל א"ה וע' ג"ך להמט"מ והו"ד להשכנה"ג שם בהגה"ט אות ו' והפר"ח שם כעין נ"ד ממש בשבת חוה"מ שבמקום ישמח משה אמר אתה בחרתנו והזכיר ג"ך של שבת שא"ץ לחזור ולהתפלל ע"ש אמנם אי מהא יש לחלק ולומר דהתם שאני דתפלת יו"ט שייכא מיהא לאותו יום משא"ך הכא דמוסף ר"ח ל"ש מידי לשבת ואין ראיה גם מדברי הברכ"י בשם מהרי"ף אבל לפ"ד העה"ש דתלי הט' משום דאם הוסיף שבח אחר א"ץ לחזו' וכמ"ש בסי' ר"ט ע"ש נר' ברור דאף דהשבח הזה שמוסיף אין לו שום שייכות לברכה שבירך אין קפידא. ומ"ש ה"ה ז"ל להוכיח דאין לחוש להפסקה באמצע תפלה מההיא דסי' ק"ח בהזכיר מאורע שאר ימים בתפלתו דל"ה הפסק ופליגי האחרונים ז"ל אם דוקא בתפלת התשלומין או גם בתפלה העיקרית וסב"ל ע' ג"ך לה' בית יהודה עייאש א"ח סי' ד' והו"ד להי' י"א מ"ב סי' ק"ח הגהב"י אות ה' והברכ"י סי' תרס"ח במי שאמר בתפלת שמיני עצרת את יום חג הסוכות הזה את יו"ט מ"ק הזה דיצא בדיעבד מההיא דסי' ק"ח ע"ש משמע שדעתו כהסו' דאין חילוק בין תפלת תשלומין לתפלה העיקרית וכמבו' שם בברכ"י. וליכ"ל שיחזור בנ"ד להתפלל בתורת נדבה דבשבת אין להתפלל נדבה וגם תפלת מוסף אינה באה נדבה עי' למרן רס"י ק"ז ולהמחב"ר סי' רס"ח אות ו' בשם הרמ"ע ומ"ש ע"ד]

סימן יב

שאלה מי שהיה לו ברית מילה ביום ש"ק והמנהג להתאסף וללמוד בליל המילה בזה"ק סוף פ' לך לך ונתאחרו הקרואים מלבא עד שהנר קרוב לכבות והיה שם בבית אחרת נר של גא"ז דולק ורצה להביאו לשם ע"י גוי ות"ח א' מנעו דאמירה לגוי שבות ונשאלתי לחות דעתי בזה:

תשובה כ' מרן בב"י סי' ער"ו בשם הגהות (מיי') פ"ו שר"ת מתיר שילך עכו"ם עם ישראל בנר הדולק כדי למשוך היין ולהביא לחם דהא טלטול נר אינו אסור אלא משום מוקצה דשרי לישראל ע"י טלטול מן הצד הלכך כי שקיל ליה עכו"ם שלא מן הצד לית לן בה וכ"כ ר"י בח"ב שר"ת עשה מעשה וכו' ושכ"כ הר"מ וגם בהגמ"ר פ"ק דשבת התיר לומר לעכו"ם להביא נר הדולק וכו' וכ"פ בהגה שם ס"ג וא"כ בנ"ד נמי יש להתיר טלטול הנר הנז' ע"י עכו"ם כיון דלית ביה לא כבוי ולא הבערה אלא טלטול בעלמא ובפרט דאיכא צורך מצוה שילמדו לאורו וגם לכבוד האורחים הקרואים הבאים ללמוד וגם לכבוד המילה שרגילים ללמוד בזה"ק הנז' בליל המילה. והגם דהמ"א שם סק"י כ' בשם הרדב"ז דאין להתיר אלא לבני תורה דילמא אתו למסרך ע"ש י"ל דכיון דבנ"ד איכא בעלי תורה ליכא למיחש ועוד דהמ"א שם סיים משם ס' הזכרונות דבנר של שמן אין להקל כלל וכ' עליו אבל בפוסקים משמע דשרי וכו' ע"ש וכפ"ז י"ל דגם הרדב"ז לא אמרה אלא בנר של שמן דיש חשש איסור תורה וגזרי' דילמא אתי למסרך אבל בנר של גא"ז כנ"ד דלית ביה שום חשש שפיר יש להתיר ע"י גוי. ועוד דכיון דאיכא צורך מצוה י"ל דגם הרדב"ז מודה:

ושוב ראיתי לתנא ירושלמאה ה' ישמח לב גאגין ז"ל חא"ח סי' ב' שכ' על המכונות של גא"ז הדולקות בבית אל יכב"ץ וסמוך לכבייתם מוציאים ריח רע וגורמים ביטול הכונה בשעת תפלה דיש להתיר ליטלם ע"י גוי ולהוציאם וטעמו דהו"ל שבות דשבות במקום מצוה דאין כאן אלא איסור מוקצה ע"ש וה"ה דיש להתיר בנ"ד מט"ז שם מהיות טוב היכא דאפ' הצריך שיאמרו לגוי מע"ש ולא בשבת ע"ש ואפ' דגם בזה לא החמיר אלא לפי שהדבר תדירי ואתו למסרך אבל בנ"ד נר' להתיר גם ביום שעת ממש מהך טעמא וכן מהך דהגמ"ר ור"ת ופ' מורם ז"ל וכנז"ל וק"ק על הרב ז"ל שלא זכר ש"ר מדבריהם יצ"י א"ה וכ"ן ברור לדינא וק"ו הוא מהך דההג"ה שהתיר גם שלא לצורך מצוה מדלא ביאר גם הגמ"ר כ' בסתם נר' דאפי' שלא לצורך מצוה והיינו משום דלישראל שרי מן הצד כמ"ש בב"י בשם הגהמ"י ומ"ש הגמ"י ור"י הביאם הב"י למשוך יין ולהביא לחם שהם מידי דמצוה ל"ד הוא וגם האוסרים בסי' ש"ז ס"ה בשבות דשבו' במקום מצוה י"ל דמודו

הכא מט' הנ"ל. והגם דדברי מור"ם הנ"ל לא באו מבוארים להתיר לו' לגוי להביא הנר ויל"פ בדבריו שלא יאמר לו אלא שילך עמו וממילא הוא מביא הנר עמו וזהו שכ' ומותר לו' לגוי לילך עמו ליטול וכו' גם הגהמ"י ור"י שהביא מרן בב"י לא מוכח מדבריהם להתיר לומר לגוי רק שכ' דר"ת מתיר שילך הגוי עם ישראל בנר הדולק וכו' ואדרבא יותר משמע דדוקא שאומר לו לילך והוא מאליו מביא נר הדלוק (וע' הגמ"י פי"ב ה"ז אבל בפ"ו לא נמצא כלום) מ"מ הגמ"ר בשם ר"ת כ' להדיא להתיר לו' לו להביא הנר וכמבו' בב"י וכ"כ האגודה וא"כ נראה דגם הגה"מ וריו"ו ה"ה דמתירים לומר לו להביא נר דלוק אלא דהנהו לא מיירי אלא מדין ליהנות מנר שמדליקו גוי דמזה מיירי לעיל מינה גם ההגה נראה דמתיר גם לומר לו ליטול שכ"ה משמעות לשונו שכ' ליטול וכו' משמע שאומר לו כן והוי כאלו אמר וליטול נר הדולק וכן העתיק הט"ז סי' שכ"ה סק"י וליטול וכ"כ ה' מטה אפרים סי' תקפ"ד ס"א דמותר לומר שילך עמו ויקח נר הדלוק וכו' ע"ש גם הלבוש כ' לומר לגוי שילך עמו ויטול נר דלוק וכו' וכ"כ בהדיא בהגהת הלבוש בסי' עט"ר ס"ג וכ"כ הע"ש דמשמע דאפי' לומר לגוי ליטול נר דלוק מותר ומט' דשבות בטלטול בעלמא ל"ג ומכ"ש אם נוטל הנר מעצמו דמותר לילך עמו וה' מאמר מרדכי ז"ל כ' עליו דל"י מה חידש ע"ד מור"ם ע"ש ול"ק דבדברי מור"ם יל"פ שיאמר לו רק לילך עמו וכנז"ל וכ"ר למהר"י עייאש ז"ל בס' מט"י שכ' דלכאו' נר' דוקא בנוטל הגוי הנר מאליו וכו' אבל בהגמ"ר וכו' ול' מור"ם ז"ל שיעורו כך וכו' וכ"כ בע"ש וכן ל' הלבוש מדודקק וכו' ע"ש ולא זכר ש"ר מדברי הגהת הלבוש שכ"כ להדיא מהרש"א בס' משד"ר שמדברי ר"ת שהביא הב"י הב"י נר' דדוקא כשיטול הנר מעצמו אבל בהגמ"ר שהביא הב"י נר' דאפי לומר לגוי וכו' וכן הבין הלבוש בסי' רע"ט ס"ג ע"ש:

איברא דראינו להמ"א סקי"א בשם הר"ש מבנבו'רק שרבו ראי"ם אומר לשפחתו לילך עם וכו' כדי שתקח הנר להאיר לעצמה וכו' ע"ש גם הרדב"ז ח"א סי' נ' כ' דמותר לישראל לסבב שתעשה השפחה מלאכה לצרכה כדי שיהנה הוא והב"ד הגהמ"י פי"ב בשם ר"ת והרא"ם ע"ש נר' מדבריהם דלא שרי רק לסבב בעלמא שתעשה מלאכה לעצמה ולא לו' לה להדיא להביא הנר וכ"ש אם אינו רק לצורך ישראל ודוח"ל דדוקא משום דאפ' בתקנה זו וכ"כ בתשו' מהר"ם מרוטנבורק סי' תקנ"ח שכ' וז"ל כ' הרב בשם ר"ת שהיה מתיר לישראל ליהנות מן הנר שהשפחה מטלטלת בשבת לצורך ישראל משום דאי בעי ישראל וכו' אבל אסור לומר לה לטלטל הנר לצורך ישראל ומו' הגיד שהרא"ם ה"ל שפחה וכו' כשמורי רצה לילך לישן אמר רא"ם לשפח' לכי ותחלוץ וכו' והיא הרגישה ולקחה הנר והלכה עמו להאיר לו עכ"ל מבו' להדיא דלא שרי רק לעשות לו רמז בעלמא

אבל לומר לו להדיא אסור (אלא דלכאו' ממ"ש והיא הרגישה ולקחה הנר והלכה עמו להאיר לו משמע דכל עיקר לקיחת הנר אינו אלא לצורך הישראל ולא לצרכה וזה הפך ממ"ש הגמ"ר בשם הרא"ם והביאו המ"א שהשפחה לקחה הנר להאיר לעצמה וגם הם משתמשים לאורו אלא דז"א דכל עיקר טלטול הנר אינו רק לצורך ישראל דהרי אפי' שתחלוץ להם מיד ולא במקום שרוצים לישן אלא מפני שהרגישה שהם צריכים לאור הולכת עמהם לחלוץ המנעלים במקום שרוצים לישן ולוקחת הנר להאיר לעצמ' והם משתמשים לאורו) גם בסי' רכ"ב כ' ר"ת מתיר שילך א"י עם ישראל בשבת בנר דלוק וכו' ע"ש ולא כ' שיאמר לו הישראל כן ומ"ש אח"ז אבל ודאי אסור שידליקנה לצורך ישראל וכו' ע"ש אין לדקדק מזה דלא אסר רק להדליק' אבל לומר לו להוליכה שרי דהא ליתא דהוצרך לאסור בהדלקה אע"פ שמדליק מעצמו לצורך ישראל בלא אמירת הישראל וכ"מ שהבין הב"י שעמ"ש הטור ואם אמר לעבדו או לשפחתו לילך עמו והדליקו הנר וכו' כ' שכ"כ הגהות (מיי') ואע"פ שכ' שיש בדבר זה קצת התיר דהא אי בעי ישראל וכו' משמע דמה שאסרו בהדליקו הנר הוא אפי' באינו אומר לו להדיא להדליק רק לו' לו לילך עמו והוא מעצמו מדליק וא"כ י"ל דבזה אה"נ דדוקא הדלקה אסור אבל טלטול אם אומר לו לילך עמו וכיו"ב והוא מעצמו מביא נר הדלוק שרי אולם לומר לו להדיא להביאו אסור:

עוד ראינו להמ"א בשם הש"ך בגיליון דלא שרי רק היכא שגם העכו"ם צריך לו וכ"ן דעת הרא"ם שהביא המ"א שם והגם דכ' דמדברי הגה"מ משמע דר"ת מתיר בכ"ע וכ"כ המרדכי ואגודה ור"י בשם ר"ת ע"ש ס"ל להש"ך ז"ל דאין זה מוכרח כ"כ ובפרט מדברי הגה"מ די"ל שסמכו עמ"ש אח"ז בשם הרא"ם ועוד דהרי ההגה בסי' עט"ר משמע דמכריע כסברת רא"ם הנז' מדהוצרך לתנאי והנה מדברי הש"ך הנז' י"ל דלא שרי לו' לו להדי' להביא נר רק לסבב לו להביאו וכנז"ל והוא דמצד הסברא נר' דכל שאומר לו להדיא להביא הנר והוא מביאו רק בשביל אמירת הישראל אינו מעלה ומוריד כלום מה שהוא נהנה מזה דס"ס הוא עושה ע"ד הישראל ובשבילו דאפי' בלא אמירה החמיר ולענין הדלקה דחשיב לצורך יש' עי' בטור ונהי דהקילו בטלטול מ"מ כשאומר בהדיא ודאי דחשיב לצרכו ואפ' שזהו כונת המ"א שכ' דמשמע דר"ת מתיר בכ"ע ע"ש דלכאו' אינו מוכרח כ"כ דר"ת לא ס"ל הכי די"ל דאיירי בענין שגם העכו"ם צ"ל אבל לפמ"ש ניחא דהא בהא תליא דאי שרי לומר לעכו"ם להביא נר דלוק א"כ יש להתיר גם אם אינו צ"ל (ודע דנר' דהיתה גי' אחרת להמ"א בדברי הגהמ"י ור' ירוחם אבל בגי' שבידנו לא כ' אלא שילך עמו בנר הדלוק וכ"כ מרן בב"י בשמם) ואפ' שזאת היתה כונת המט"י

שאחר שהוכיח מהגמ"ר והלבוש דמותר לומר לו להדיא כ' ודלא כהך סברא שכ' מ"א סקי"א ע"ש וכוין לסברת הש"ך שהביא המ"א דבעי' שגם העכו"ם צ"ל דכיון דמותר לו' לו להדיא יש להתיר גם אם אין העכו"ם צ"ל א"נ יל"פ כונת המט"י שכוין לס' הרא"ם שהביא המ"א דנר' מדבריו דלא שרי רק לומר לשפחה שתלך עם הבחורים כדי שתקח הנר להאיר לעצמה וגם הם משתמשים לאורו אבל לומר לו להביא הנר אסור וע"פ סברת הש"ך הנז' מיושב משה"ק המט"י שם דהא קי"ל דשבות דשבות לא שרי אלא במקום מצוה דהכא שאני דגם הגוי צ"ל והמט"י ז"ל אזיל לשי' בסי' רע"ט סק"ז דלא ס"ל כהש"ך ז"ל שתי' דברי ההגה דבסי' רע"ו לא מחזי כמטלטלו לצורך יש' וגם אינו דבר קבוע ולכך שרי גם בלא תנאי ע"ש ולא תי' בפשי' דהכא דגם הגוי צ"ל א"ו דלא ס"ל כהש"ך ולכך ק"ל שפיר. (אלא דק"ק ע"ד המט"י דמאי ק"ל לפי הט' המבו' בהגה"מ שהביא הב"י והמ"א כאן ובסי' רע"ט סק"ט דאי בעי מטלטל ליה ישראל מה"ק ע"ש ואולי דק"ל להגמ"ר שהביא קודם זה של"כ ט' ההתר כנז' אלא מט' דאפי' לישראל אינו אסור אלא משום דהוי בסיס לדבר האסור ע"ש) נמצא דלדעת הש"ך דבעי' שהעכו"ם צ"ל אסור לומר לו להדיא מיהו ק' דהש"ך אחר שכ' דהכא גם העכו"ם צ"ל ציין לסי' רע"ט ס"ב ומשמע דרצה לישב בזה מאי דק' משם דלא התיר אמירה לגוי באיסור טלטול אלא משום דהוי כאלו התנה ואי ס"ל להש"ך דכאן לא איירי באומר לו להדיא מק"ל מהתם דהתם קאי עמ"ש ואין בזה משום אמירה וכו' ומשמע דמותר אמירה ממש ולזה כ' הט' הואיל וכו' ולכ"ן דמה שציין הש"ך לסי' רע"ט לא כוין להוכיח דינו משם שד"ז כבר מוסכם אצלו מראיות אחרות אם כמ"ש המה"ש ומהר"א מווילנא דמקור דברי ר"ת הוא מההיא דעכו"ם שמילא מים לבהמתו וכו' בשבת דקכ"ב ופסקה מרן סי' שכ"ה ס"י וכמ"ש התוס' ד"ה משקה בשם ר"ת דישראל עצמו מותר דאפ' לשתות בהתר ע"ש וכיון דבהגה שם כ' דיש להחמיר וכו' ה"ה הכא וכן הק' שם הט"ז ומזה הוציא הש"ך דמיירי שהוא ג"כ לצורך הגוי וכה"ג כ' המ"א שם סקכ"א גבי שכר ע"ש וכן תי' הא"ר שם אם מדאסרי' בסי' של"ד ס"ב לומר לגוי לטלטל הסחורה הנפסדת והכא שרי. ולכן כ' הש"ך דהכא איירי שהגוי ג"כ צ"ל וע"פ סברא זו נתישב לו בפשי' הקו' מסי' רע"ט ולכן ציין לשם. א"נ י"ל דגם הש"ך ס"ל להתיר לומר לגוי להדיא ומ"ש ע"ד המ"א דר"ת מתיר בכ"ע לאו מדהתיר לומר לו להדיא וכמש"ל אלא כונתו דכיון דבדברי הרא"ם נזכר להדיא כדי שתקח הנר להאיר לעצמה ובדברי ר"ת לא נזכר זה משמע דמתיר גם באין העכו"ם צ"ל וכ"ר להמחה'"ש ע"ש:

ודע דראינו להפמ"ג בא"א סקי"א שכ' וז"ל ועי' לבוש כאן במ"ש דלא עושה מלאכה ד"ת היינו נמי מהני טעמים דגם לעצמו הוא עושה העכו"ם וכל שעושה לצורך שניהם אפ' שרי מדרבנן עי' אות ו' ולט' המ"א י"ל דלצורך שניהם אסור בדרבנן כל שאין מצוה וכאן הואיל ויש התר לישראל מן הצד ע"ש. והנה מ"ש דלהמ"א לצורך שניהם אסור בדרבנן לכאו' משמע דגם המ"א מצריך שהעכו"ם צ"ל אלא דבעי' ג"כ שיש התר ליש' וק' מהיכן יצא לו זה בדעת המ"א ואדרבא בדבריו מבו' מכו' להפך שכ' דר"ת מתיר בכ"ע ושכ"מ מהנה"מ ומרדכי ואגודה ור"י ע"ש גם בסי' רע"ט תי' לקו' מסי' רע"ו ע"ש ול"כ בפשי' בההיא דסי' רע"ו איירי בשהג"י צ"ל והנר' בכונתו דבלא ט' דיש התר לישראל גם לצורך שניהם אסור מדרבנן אבל כאן דיש התר לישראל אה"ן דשרי גם שאין הגוי צ"ל א"נ י"ל דהנה המ"א אחר שכ' דר"ת מתיר ושכ"מ מהגה"מ וכו' ציין לסי' שכ"ה וסי' של"ד ס"ב והבין הפמ"ג בכונתו דהגם דבהגה"מ וש"פ משמע דל"ב צורך שניהם מ"מ מסי' שכ"ה ושל"ד מוכח כהש"ך אמנם לע"ד לולי דבריו נראה בכונת המ"א דע"פ הט' שכ' הגה"מ דלישראל שרי בטלטול מה"ן מיישב מאי דקשה מסי' שכ"ה ס"י דשם כ' להחמיר ולא הקיל רק לצורך שבת ושה"ד גם דאינו אלא טלטול בעלמא ע"ש וכנז"ל דהתם שאני שאין היש' יכול לעשות הדבר עצמי בהתר רק שיכול לילך שם ולשתות וס' זו ל"מ כ"כ (וכמש"ל) וכ"כ המה"ש לתי' הקו' מהתם וגם הלב"ש כ' דדוגמא לד"ז בסי' שכ"ה ע"ש גם מיושב מאי דק' מסי' של"ד ס"ב דאסר מרן לו' לגוי לטלטל הסחורה הנפסדת וכו' ע"ש דכיון דעיקר ט' ההתר אינו אלא משום דלישראל שרי טלטול מה"ץ דוקא לצורך גופו התירו וכמ"ש המ"א סי' רע"ט סקי"א ע"ש ואפ' לכוין בזה גם הגהת לבוש שם וע' להלב"ש שפי' כונת המ"א במה שציין לסי' של"ד דיש אוסרים וחו' על ר"ת (וע' למהרש"א במשד"ר סי' רע"ו) ע"ש ויותר נכון לשי' לומר דגם מה שציין לסי' שכ"ה כונתו ג"כ דשם מבו' שלא כדעת ר"ת שהרי סיים להחמיר וכמש"ל בדעת הפמ"ג לחד תירוצא אלא דבאמת לקעד"ן דאין ראיה משם וכדכתי' גם מ"ש הפמ"ג בדעת הלבוש ק' דבהגהת הלבוש סי' רע"ט הק' מדברי ההגה שם ע"ד אלו וחילק בין צריך לגוף הנר לצריך למקומו ולדברי הפמ"ג אמאי לא משני בפשי' דהכא שאני דגם העכו"ם צ"ל א"ו דס"ל להלבוש דגם באין העכו"ם צ"ל יש להתיר ומהט' שכ' שם בהגה סי' רע"ט ומ"ש בסי' רע"ו בט' ההתר לפי שאינו עושה הדלקה שהוא איסור דאו' אלא טלטול הנר בעלמא ע"ש היינו כמ"ש הגהמ"י דהואיל ואי בעי יש' לאתויי מה"ץ אבל לגבי הדלקה אין להתיר אמירה הואיל ויכול להביא בלא נר ע"ש וס"ל הט' דלגבי איסור דאו' ל"מ טעם זה וכן הבין המחה"ש ע"ש (והגאון מהר"א מווילנא ז"ל בסי' שכ"ה כ' דמדקאמר הגה"מ לאסור

ההדלקה שהרי ד"ז אין הישראל יכול לעשותו משמע דגם בדאורייתא סמכי' אט"ז ע"ש ולכאו' ק' דהרי הגה"מ סיים וגם בד"ז יש צד התיר דהא אי בעי מייתי בלא נר ומ"מ אין להקל וכו' מבו' דגבי הדלקה גם דשייך ט"ז דאי בעי' וכו' החמיר בזה ואולי דס"ל להּ ז"ל דט' דאי בעי מייתי בלא נר ל"מ כ"כ כיון דא"י לעשות עיקר ההדלקה אבל גבי טלטול יכול לעשות הוא גם דטלטול ולכן לא כ' הט' גבי טלטול דאי בעי מייתי בלא נר ואה"ן דבכה"ג שיכול לעשות הדבר עצמו בהיתר גם בדאורייתא שרי) ואולי שלא היה ביד הפמ"ג הלבוש עם ההגהות ולכן הבין כנז'. וע' להא"ר סי' רע"ו סק"ט שכ' וז"ל מותר וכו' דוקא לצורך שבת התירו כמ"ש הגהת הלבוש סי' רע"ט ומ"א כ"כ בשם גיליון ש"כ והוא תמוה גם מה שה"ר מהגה"מ ומרדכי ואגודה ור"י שמותר אף של"ץ לענ"ד מוכח למעיין במקורם להפך ע"ש (הוא שייך לדברי ההגה ס"ג ומותר לומר לגוי וכו' ונכתב שלא במקומו כסדר הלבוש שכ' דברי הי"א דסס"ב בסס"ד ועליה קאי הציון מותר וכו' וכנודע שהא"ר נתחבר על הלבוש) ודבריו תמוהים לע"ד דדברי הש"ך שהביא המ"א אינם ענין כלל לדברי הלבוש בהגה ואיך ערבינהו ותנינהו בחדא מחתא ואולי דגי' אחרת הי"ל בדברי המ"א בשם הש"ך הואיל והוא צריך לו והבין הכונה דצריך לו הישראל לצורך שבת משא"כ בסי' רע"ט שאינו לצורך שבת שא"ץ לנר עצמו להאיר ואכתי יל"ד בדבריו דמתחלה כ' והוא תמוה ומשמע דכונתו על סברת הלבוש והש"ך ושוב כ' ע"ד המ"א דמותר אפי' של"ץ דמוכח למעיין במקורן להפך ע"ש והיינו דלא שרי רק לצורך וכס' הלבוש והש"ך וצי"ב:

המורם מכל האמור דמההיא דסי' רע"ו אי"ר להתיר בנ"ד דדעת הש"ך שהביאו המ"א דאין להתיר רק בשהעכו"ם צ"ל וגם נתבאר לעיל דדעת מהר"ם מרוטנבורק בתשו' דלא שרי לומר לגוי להדיא גם לדעת ר"ת ושכ"מ בדברי הרא"ם והרדב"ז והגם דהמ"א ס"ל להתיר גם בשאין העכו"ם צ"ל וכ' שכ"מ מהמרדכי ואגודה ור"י והגה"מ ודלא כהש"ך גם כל האחרונים הבינו בדעת ההגה דמותר לו' לו להדיא להביא הנר וכ"נ ג"כ דעת הלבוש בהגה לסי' רע"ט והט"ז סי' שכ"ה דמקשו מסי' רע"ו ולא כ' לתי' בפשי' דהתם בשהעכו"ם צ"ל גם מדלא תי' הט"ז דלא התירו לומר להדיא משמע דס"ל דשרי בכל ענין גם באינו אומר להדיא ומדברי הלבוש שם מבו' דשרי לומר לו להדיא מ"מ יש להחמיר שלא לומר לו להדיא דהוי כעין ס"ס שמא כהאוסרים ושמא כהסו' דבעי' שהעכו"ם צ"ל ומה גם דנר' דדברי מור"ם בהגה הנ"ל אינם מוסכמים לדעת מרן בב"י סי' שכ"ה שפ' כדעת ר"י וש"פ שחולקים על ר"ת בעכו"ם שמילא מים לשתות מהם ישראל ע"ש וגם שכתבנו לעיל דיל"ח בין שיכול לעשות הדבר עצמו בהתר או לא כ"ז דוקא לשי'

ההגה שפ' דבענין שא"י לעשות הדבר עצמו יש להחמיר כר"ת לצורך שבת יש לסמוך על סברת ראבי"ה שהתיר לכתחלה וכמבו' כ"ז בד"מ שם אות ד' ומבו' בדבריו בסי' ש"ז אות ב' דדברי ראבי"ה אזלי לשי' ר"ת אבל לדעת החולקים על ר"ת יש לאסור בכל גוונא וכ"ר למו"ה בס' אבני צדק זיע"א סי' עט"ר שכ' דס' הגה"מ בשם ר"ת היא סברת ראבי"ה וכבר כ' הד"מ דל"מ כן בסי' שכ"ה והב"ד המ"א שם סקי"ב ומהר"ם סי' רכ"ב וסי' תקנ"ח ומזה הסכים לס' הש"ך ובזה תי' דברי ההגה בסי' שכ"ה שכ' דיש להחמיר וכו' ע"ש ולכאו' ק' ע"ד דא"כ בעכו"ם שמילא מים לצרכו ולצורך ישראל מותר גם לר"י ומסתמיות דברי הפוס' ל"מ כן ונר' דל"כ כן רק לדעת ההגה עצמו אבל לדעת מרן שפ' כר"י ודעמיה אה"ן דאין חילוק וגם לצורך שניהם אסור. גם מהרש"א ז"ל בס' משד"ר כ' דלדברי הרשב"א שאסר בסחורה הנפסדת יש לאסור בטלטול הנר ע"ש ודברי הרשב"א פסקם מרן בסי' של"ד ס"ב וגם דלעיל כ' דל"ד דהתם מטלטל לצורך הסחורה עצמה ואין התר ע"י ישראל מ"מ דעת ה' דלדעת הרשב"א יש לאסור בכאן גם ראינו בשו"ת מן השמים למהר"י ממרוייש ז"ל סי' ד' וז"ל על שבות דשבות וביארתי שאלתי על טלטול הנר הדולק בשבת שהוא אסור משום שבות אם מותר לומר לגוי לטלטלו ממקום למקום שאפי' לישראל אינו אסור אלא משום שבות או אם נאמר אמירה לגוי אסור אפי' בדבר שאינו אסור לישראל מה"ת הואיל ואית ביה איסורא דרבנן והשיבו ואתה פה עמוד עמדי ואתנה לך התוה"מ אשר כתבתי להורותם לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה וכל הנוגע בדבריהם כנוגע בבבת עיני ובכ"מ חכמים עשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה כ"ז השיבו עכ"ל ע"ש ודוחק לומר דמיירי שמטלטלו שלא לצורך גופו ושלא לצורך מקומו. ועוד דכבר כ' הרדב"ז ח"א סי' נ' דאין ראוי להתיר דברים אלו אלא לאותם שהם בני תורה שיודעים עיקר הדבר וטעמו ולא אתו למסרך ולדמות מלתא למלתא והביאו הכנה"ג והמ"א והמט"י והע"הש וכ"כ ה' ראשון לציון ה"ד הע"הש שם דכיון דרבים טעו להטיב את הנר ולהחזיר הקדרה על האש דהכל א' אין לעשות אלא דוקא בצנעה ע"ש מבואר מדבריהם דחיישי' שיבאו לעשות שאר מלאכות ע"י עכו"ם וחושבים שהכל מותר וגם יוצא מזה דגם אם יש מבעלי תורה כיון שיש ג"כ שאינם מבעלי תורה יש להחמיר דחיישי' להנך דאתו לאסרוכי ומזה תשו' לדברי ההמ"ח זצ"ל שכ' להתיר גם לדעת הרדב"ז כיון דאיכא בני תורה וגם די"ל דדוקא בשל שמן ולאחר המח"ר יסלח צדיק דנר' שחשב דחיישי' לאותה שעה שאנו מתירים להם שמא יבאו לידי איסור מעין מ"ש הע"ש וס' הזכרונות ואי"ן כן מדברי הרדב"ז אלא כמ"ש וא"כ יש לאסור בכ"ע ועמ"ש הד"מ בסי' ש"ז אות ב' בכונת ראבי"א שהביא הב"י שם (האמנם אין לאסור עוד בנ"ד

לפ"ד הע"ש דלא התירו אלא בנר של שעוה וכיו"ב דליכא למיחש שמא יטה ויבעיר וכ"כ ס' הזכרונות דאין להתיר בשל שמן דכבר חלקו האחרונים ע"ז עי' להמ"א והא"ר והמט"י והמאמ"ר וכן כתב המשד"ר ומ"ש אח"ז אחר שכ' זה וכו' מצאתי שכ"כ סה"ז וכו' לאו משום דמסכים לעיקר דברי סה"ז דחיישי' להא דשמא יטה שהרי מקודם כ' איפכא אלא דמייתי ראיה לענין דשייך בו הטיה ולכן יש לאסור אם הטה וכמ"ש מקודם אבל אין לאסור מחשש זה דשמא יטה וכמ"ש מקודם. ועוד נר' דבנר של גא"ז דנ"ד שרי לכ"ע כיון שהפתילה דחוקה ע"י המכונה והשמן רחוק מהאור ואינו במציאות שיקרב אל האור וכ"ר לה' ישמח לב שזכר ההמ"ח זצ"ל דנר זה עדיף משל שעוה ע"ש) ומן האמור מיושב מה שהעיר ההמ"ח זצ"ל ע"ד ה' ישמ"ל ז"ל דלא אתי עלה רק מט' דשד"ש במקו"מ לא גזור ולא זכר מדברי מור"ם והב"י סי' רע"ו כיון דיש סוברים דלא שרי רק בשהעכו"ם צ"ל וכן יש סוברים דאסור לומר לו להדיא וגם אין להתיר רק לבני תורה ובצנעה וגם זה אינו מוסכם לדעת מרן וכנז"ל:

ומ"מ נר' להתיר בנ"ד מט' שכ' ה"ה ז"ל משם ה' ישמח לב ז"ל דשבות דשבות שרי במקום מצוה כמו שסתם מרן בסי' ס"ז ס"ה וכ"פ בסי' תרפ"ו סכ"א וכ"נ דעת ההג"ה וכן הסכימו האחרונים עי' להב"ח והברכ"י והעה"ש סי' ש"ז והשו"ג סי' תקפ"ו והמאמ"ר שם ע"ע וה"נ חשיב צורך מצוה מצד הלימוד ומצד המילה וכמבו' בטור סי' ש"ז משם התוס' דלהביא ס' ללמוד בו חשיב צורך מצוה ע"ש ומינה להביא הנר ללמוד לאורו ועי' להטור סי' של"ג בשם ראבי"ה דלנגן בחופות בכלי שיר חשיב ד"מ וכ"פ מרן שם ס"ב ועי' להשכנה"ג סי' ש"ז אות ג' דמנאן סמכו בעירם בשמחות וגיל או בג"ח ולאבלים שולחים מתנות וכו' ע"ש אמנם מ"ש ההמ"ח זצ"ל מצד האורחים כבר כ' הפמ"ג סי' ש"ז סק"ז דאם זמן אורחים מעירו י"ל דל"ה צורך מצוה עפ"ד התה"ד סי' ע"ב ע"ש ודברי התה"ד פסקם בהגה סי' של"ג ס"א ע"ש ועי' למרן בתשו' אבק"ר סי' כ"ט שנשאל במי שהוצרך להביא פת וכיוצא בשבת או בשביל האורחים ע"י גוי מחצר שאינו מעורב והשיב דאם יש צורך גדול יש להתיר ע"ש וממה שלא התיר מצד האורחים נר' דלא הוי ד"מ וי"ל דאי ליכא צורך גדול כגון היכא שיש לו פת אחר ל"ח מצוה מצד האורחים כיון שיש לו מה ליתן להם. אמנם העה"ש סי' שכ"ה אות ב' (ושם בהשמטות) ורס"י של"ח כ' משם המרדכי פ' הדר בשם ר"י (נר' דצ"ל ר"ש) והריב"ש סי' שפ"ז בשם הרמב"ן דבמצוה שיש בה הנאת הגוף זולת עשיית המצוה כמו לקנות פת ולנגן בחופות אין להתיר שבות דשבות ע"ש וה"נ יש להם הנאה מאותו אור ונוח להם לישב באור מבחשך וכ"מ מדברי הריב"ש שם דנר חשיב נהנה וכ"כ ה' חיי אדם ה' שבת כלל ו' אות ו' דללמוד או לאכול

בפני הנר אסור דדבר ידוע שהגוף נהנה מהנר אף כשלומד ע"ש וא"כ אין להתיר בנ"ד מט' דשד"ש וכו' ול"ד נ"ד לנדון ה' ישמח לב ז"ל שאומר לגוי להוציא הנר שאינו רק מניעת הצער ולא הנאה ל"כ בנ"ד דאיכא הנאת הגוף ולכאו' מוכח כן מתשו' מרן הנז"ל שלא התיר רק מט' צורך גדול ולא התיר מצד סעודת שבת שהוא ד"מ א"ו דכיון דאיכא הנאת הגוף לא שרי מיהו י"ל דהתם איירי שכבר סעד ולכך לא הוי מצוה או דלא שרי אלא דאין לו פת אחרת דהשתא הוי שפיר ד"מ וז"ש מרן דלצורך גדול יש להתיר ר"ל אם הדבר צריך להם שלא סעדו ואין להם פת אחרת והנה מוהרמ"ז זצוק"ל בסה"ב ויאמר משה סי' ה' כ' דמדברי מרן באבק"ר הנז' משמע דלא כהעה"ש ז"ל דאי איכא הנאת הגוף בהדי מצוה לא שרי והוא ק' דמרן לא איירי כלל מצורך מצוה ואדרבא יש ללמוד מדבריו להפך וכמש"ל ואולי דמוהרמ"ז זצוק"ל הבין דמ"ש מרן דאם יש צורך גדול וכו' היינו דאם עדין לא סעד ואין לו פת אחר יש להתיר והיינו משום מצוה ודייק מזה מוהרמ"ז זצוק"ל דגם דאיכא הנאת הגוף שפיר דמי א"נ דס"ל להרב ז"ל דצורך גדול ומצוה כי הדדי וכמו דבמצוה כ' העה"ש דהיכא דאיכא הנאת הגוף לא שרי כמו כן גבי צורך גדול שאין מתירים אלא בדליכא הנאת הגוף וכיון דמרן מתיר בצורך גדול גם דאיכא הנאה"ג ה"נ בד"מ מיהו מרן בסי' של"ח פ' להתיר גבי נגון וכ"פ סי' תקפ"ו סכ"א גבי שופר אע"ג דאיכא הנאת הגוף למי שתוקע בו וכמ"ש מרן שם ס"ה גבי מודר הנאה משופר וצ"ל כמו שחלק העה"ש גופיה רס"י תרכ"ט דשאני מודר הנאה משופר דהנאת הגוף לא באה מחמת המצוה דאי תוקע לו אחר ליכא הנאה אבל בישיבת סוכה דא"א למצוה בלא הנאת הגוף אמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו ע"ש וה"נ גבי נגון וכן בההיא דשופר דסכ"א דא"א למצוה בלא הנאת הגוף שרי ולא ס"ל למרן כדעת הר"ן ברפ"ב דנדרים שהביאו העה"ש דגם בא"א למצוה בלא הנאת הגוף אמרי' מצות לל"ן ע"ש והה"נ בנד דא"א למצוה בלא הנאת הגוף דאין יכולים ללמוד בלא נר יש להתיר אלא דהרשב"א בחי' שם הביאו העה"ש שם ס"ל דהיכא דאפ' לקיים המצוה בהתר ל"א מצות לל"ן ע"ש וה"נ אע"ג דא"י ללמוד בלא נר מ"מ אפ' שילכו למקום שיש אור ללמוד שם וכה"ג כ' המרדכי בעירובין פ' הדר בשם ר"מ גבי הבאת ס' ללמוד בו דכיון דאפ' שילך אצל הס' ללמוד בו אין להתיר ע"ש ומ"ש העה"ש דמגמ' דערובין דל"א משמע דגם בדאפ' בע"א אמרי' מצות לאו ליהנות נתנו ע"ש לעד"ן ליישב דעת הרשב"א דהנה השע"ה פ"א מה' שופר ופ"ח מה' לולב הוכיח דלא ס"ל להרשב"א כס' הר"ן הנז"ל מדלא תי' דהכא איכא הנאת הגוף כתי' הר"ן אבל תלמידו ה' שרשי הים ז"ל פ"א מה' שופר כ' דודאי גם הרשב"א מודה לס' הר"ן וכמבו' מדבריו בחי' ש ב ליבמות דק"ג אלא דס"ל דל"ד ההיא דהנאת תשמישך

להנהו דמעין והזאה דהכא א"א לקיים מצות עונה זו בענין אחר ולזה אף דאיכא הנאת הגוף שרי וא"כ י"ל דגם היכא דאפ' בע"א שרי הרשב"א אי ליכא הנאה"ג וזהו מוכרח בדעת השה"י הנז' שכ' דהרשב"א מודה לס' הר"ן דכיון דגם היכא דאיכא הנאה שרי היכא דא"א א"כ אם נימא דבליכא הנאה גם בדא'"א אסור א"כ אין הדבר תלוי באפ' ולא אפ' ומעתה י"ל ההיא דערובין כמ"ש השע"ה ליישב סוגיא הנז' לדעת הר"ן דכיון שאין ההנאה נמשכת לו מגוף האיסור רק שגורם לו האיסור ליהנות אח"כ מבית המשתה ש"ד ולמ"ש דהיכא דליכא הנאת הגוף שרי הגם דאפ' בע"א א"ש מה שהק' השע"ה בה' שופר ע"ד הרשב"א ממודר הנאה מחבירו דמותר לתקוע לו מט' דמצות לל"ן אע"ג דאפ' באחר ולהאמור א"ש דכיון דליכא הנאת הגוף שרי ומשת"י השע"ה דס"ל להרשב"א דאין הטעם שם משום דמצות לל""ן אלא משום דסתם מודר הנאה מחבירו אין דעתו על דבר מצוה וכמ"ש התוס' בר"ה דכ"ח ד"ה המודר ע"ש קשה דא"כ בההיא דהנאת תשמישך נימא נמי דלא אסר אלא היכא שאינו לדבר מצוה ונתיר לו עד שיקיים מצות פו"ר ויש לחלק בדבר אלא דיש לתמוה עליו איך לא זכר ש'ר תשו' הרשב"א ח"א סי' תשמ"ו (והביאה הוא עצמו בה' לולב) דמודר הנאה מחבירו ונתן לו לולב יוצא בו ביום ב' משום דמלל"ן ע"ש ונר' שסובר דדברי הרשב"א שחילק בין אפ' בע"א או לא לא קיימי למסקנא שהרי סיים הרשב"א אלא שעדין ק"ל לפי תי' זה דא"כ באומר תשמיש כל הנשים עלי וזרע אין לו לא חייל נדרא עליה דמצוה הוא ומלל' ואפ' דהנאת תשמישך ל"ד אלא באומר גופך לתשמישך עלי וכמ"ש למעלה וזה לי נ"ל יותר עכ"ל הרי דחזר בו מהך סברא שחלק בין אפ' ללא אפ' וא"כ הך תשו' קאי בתר חזרה דגם דאפ' בע"א שרי וכ"כ הרשב"א בחי' לסוכה דל"ה וה"ד מהריט"א בגט מקושר (שבס' נאות יעקב) ד"ל דכל שאינו מתכוין ליהנות שרי דהוי לא אפ' ולא קמכוין ופי' לא אפ' הוא שיש לו לעשות אותו דבר עכ"פ ואע"פ שאפ' לעשות אותו בדרך אחרת וכו' ע"ש ומ"מ הק' השע"ה עליו לפי הס"ד מסוגיא דמודר הנאה מחבירו וגם אמאי לא דחה תי' זה משם ותי' בדעתו דסתם מודר הנאה לא נתכון לד"מ וכ"ז לפי הס"ד. ובזה א"ש משה"ק ה' וישב משה סי' קכ"ה ע"ד ה' שרשי הים ז"ל דהרי הרשב"א כ' דאין לומר דגבי הנאת תשמישך אסור משום דאפ' באחרת דא"כ אם אסר כל הנשים וכו' וה"נ איך אפ"ל דההיא דמעין משום דאפ' באחר דא"כ אם אסר כל המעינות לא חל הנדר ועוד דהרשב"א בחי' לסוכה דל"ה כ' דאפי' אפ' באתרוג של התר מקרי לא אפשר ע"ש דכונת השה"י דלכך הוצרך הרשב"א לחלק בין אפ' או לא ולא כ' בפשי' כטעם הר"ן משום דהוי הנאת הגוף וכההיא דמעין והזאה משום דש"ה דאפ' בע"א ולזה אסרי' היכא דאיכא הנאת הגוף ולכן

כ' הרשב"א דה"נ אפ' לקיים פו"ר באחרת ודמי להזאה ומעין ואסור משום דאיכא הנה"ג ודחה הרשב"א לתי' זה דא"כ אם אסר כל הנשים וכו' ותי' באופן אחר ותו אין אנו צריכים לחלק בין אפ' ללא אפ' ושרי בכ"ע. העולה מזה דלמסקנת הרשב"א אפי' דאפ' בע"א שרי ומינה לנ"ד וכ"מ מדברי הטור הנז"ל דחשיב להההיא דס' ללמוד בו כשאר צו"מ דלא אסר אלא להסו' דלא הותר אמירה לגוי אלא בדבר שדוחה שבת ע"ש ואי משום שיש אוסרים כשיש הנאת הגוף וכנז' כבר הוכחנו בדעת מרן לחלק כמ"ש העה"ש בין היכא דהנאת הגוף לא באה מחמת המצוה ובין היכא דא"א למצוה בלא הנה"ג וגם למ"ש העה"ש שם ובסי' תקפ"ו דקול שופר וצל סוכה ל"ח כ"כ הנאה ע"ש ה"נ י"ל דהנאת הנר דכותה (ולכאורה יש להתיר בנ"ד למ"ש השד"ח בדברי חכמים סס"י מ"ז דאם איסור הנאה דבהדי המצוה אינו אלא מדרבנן גם הר"ן מודה דאמרי' מלל""ן גם דאיכא הנאה"ג אלא דה' גופיה בחלק הכללים מע' המ' כלל צ"ו הדר ביה מר מההיא וע' לה' קול צעקת הרועים נר"ו דקט"ו מה שהוכיח בדעת הרבה פוסקים דלא ס"ל חלוק הר"ן בין היכא דאיכא הנאה"ג או לא ע"ש ולא זכר ש"ר מדברי העה"ש הנז"ל דקול שופר וצל סוכה ל"מ הנאה כ"כ וע"ע לה' שה"י שם) גם י"ל דהנאת הגוף דהכא היא באה מצד המצוה דלולי מה שרוצים ללמוד היו הולכים לבתיהם לישן ואין להם הנאה מצד עצם הנר כלל ואפ' דבכה"ג גם הר"ן מודה וע"ע להעה"ש סי' תקפ"ו מ"ש משם הר"י והריטב"א ומ"ש שם משם הא"ר והב"ד ע"ש ובפרט דבנ"ד קיל טפי דלישראל שרי מה"ץ ועוד דאין בזה רק איסור מוקצה שאל"ע מה"ת וכמ"ש המט"י הנז"ל דגם דבעלמא אין להתיר שד"ש אלא במקום מצוה מוקצה שאני וכו' ואפ' דגם האוסרים שם הכא מודו ע"ש וע' להנוביי"ק סי' ל"ח שהתיר לטלטל הגוי נרות הדולקות מעי"ך להעמידם מפוזרים בכל בה"כ ביהכ"פ משום דהוי ב שד"ש במקום מצוה וע' להגאון הראש"ל בסה"ק עולת איש סי' י"א ושאל האיש סי' ה' ודברי הפו' שציין בזה ע"ש וכן הסכים מוה"ר מהר"ם שתרוג נר"ו להתיר בנ"ד בתשו' לידי"ן הרמ"ח הי"ו מט' דהוי שד"ש במקום מצוה זת"ד נר"ו. ואף דבתשו' מן השמים אסרו בזה י"ל דמיירי שאינו לצורך מצוה ועוד דאנן קבלנו הוראת מרן שפ' דשד"ש מותר במקום מצוה וע' לה' שם הגדולים ז"ל מה שהאריך בענין תשובת מהר"י ממרוי"ש הנז' ולהטה"ש יו"ד סי' קכ"ב סוף אות ט"ו ע"ש]:

סימן יג

שאלה הנה שמעתי על כפר גבללי ששותים החלב שחלבו גוי מבהמותיו בשבת ואפי' נחלב לתוך הקערה ואומרים שהורה להם כן חכם בעוז ביודעו ומכירו יראת ה' היא

אוצרו בהיותו אצלם וכעת נסע לדרך רחוק' ועמדתי מרעיד מאיזה מקום יצא לו היתר זה והן בעון הדור פרוץ ושומעים למקיל ובכן אמרתי אל לבי לראות בספרי דבי רב אם יש מקום להוראת החכם הנז' או לא:

תשובה איתא בשבת דף קמ"ד ע"ב אמר ר"י א"ש סוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדירה ולא לתוך הקערה אר"ח מדברי רבינו נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה וכ' התוד"ה חולב משם ר"ת דדוקא ביו"ט אבל בשבת דלא חזי לשחיטה כשחולב הוי כנוטל אוכל מתוך הפסולת ע"ש וכ"כ הר"ן והובא בב"י סי' ש"ך בטעם הרי"ף ז"ל דבשב' מותר לסחוט אשכול ואסור לחלוב עז משום דאשכול גופיה ראוי לאכילה משא"ך בעז דל"ח בשבת כלום והו"ל בורר אוכל מתוך הפסולת ע"ש ולפ"ז כיון דט' משום דל"ח בשבת ה"ה דאם נחלב כבר החלב עצמו אסור משום מוקצה וכ"כ הריב"ש סי' קכ"א לדעת הרי"ף ודעמיה דדברי ר"ח ביו"ט דוקא משום שהאשכול מותר בשבת לאכילה אבל הבהמה שאסורה בשבת דמחוסרת שחיטה גם חלבה אסור משום מוקצה וא"ך למאי דפ' מרן בב"י סי' ש"כ כדעת הרי"ף ודעמיה ואח"ז נמשך בש"ע שלא הביא שם דינא דחולב כמו שהביא דינא דאשכול אלא גבי יו"ט בסי' תק"ה גם אם נחלב בדיעבד אסור אותו חלב וכ"מ להמג"א סי' ש"ה סקי"ב שכ' דהחלב אסור אפי' חולב לתוך אוכל דכיון דהבהמה א"ר לאכילה הוי מוקצה וציין לסי' תק"ה ושם אסר החלב שנחלב בשבת אפי' לתוך האוכל והבהמה עומדת לאכילה כמ"ש בסי' ש"ה ע"ש ולפ"ז גם בבהמת גוי דאין בה מוקצה דשל גוי מוכן הוא וכמ"ש בהגה סי' ש"י ס"ב ובב"י שם ובסי' תצ"ז ותצ"ח מ"מ כיון דאינה ראויה לאכילה בשבת הוי מוקצה וכ"ש בבהמת ישראל שעומדת לחליבה שחלבה גוי

מיהו ק"ל דהא בשבת קי"ל כר"ש דל"ל מוקצה ואפי' בבהמה שנשחטה ביום שבת לצורך החולה שלא חלה כ"א בו ביום מותר' לבריא לאכול ממנה בשר חי וכמ"ש מרן בש"ע סי' שי"ח ס"ב וע"ש לה' מ"א סק"ד וא"ך בחלב נמי כיון שנסתלק ממנו איסור החליבה תו ליכא איסור מוקצה ובשלמא לדעת הר"ן דס"ל דדוקא בנחלה מבע"י וכ' דהרי"ף סתם הדברים ולא פי' כל הצורך וכ' מרן בב"י שם דמדמה לה למחובר ע"ש ניחא דכיון דהכא לא היה דעתו עליה מבערב והבהמה א"ר בשבת חלבה כמוה ובזה ניחא משה"ק העה"ש ז"ל סי' תק"ה להריב"ש דדעת הרי"ף בפ"ק דחולין דהבהמה מוכנת לאדם ע"ש די"ל דסבר לה כדעת רבו הר"ן וכנז' אבל להמ"א ק' דמ"ס כד' מרן דאפי' לא חלה רק היום הוי מוכנת לאדם וא"ך גם חלבה מוכן כמוה ונר' לישב כפמ"ש הט"ז שם סק"ב לחלק בין חלה היום ובין נר שהדליקו בו באותו שבת וכבה דהתם שאני דההיתר שבא בשבת

הוא מחמת שינוי שנשתנה ממה שהיה ולכך אמרי' מגו דאתקצאי וגו' דחשבינן ליה עתה כאלו דולק אבל גבי חולה דלא נשתנה בבהמה שו"ד רק שנתחדש עתה ההיתר מצד החולה ואלו היה בה"ש אותו חולה הי"ל ג"כ היתר ל"א מיגו דאתקצאי וגו' ע"ש וא"כ בחלב שלא בא ההיתר מצד אחר אלא במה שנחלב שפיר דמי לנר:

ומטעם אחר יש לאסור החלב משום מש"ז אם נחלב לתוך הקערה כמ"ש הטור סי' ש"ה דמותר לו לגוי לחלוב בהמתו כיון שהחלב מצערה והחלב אסור בו ביום משום משקין שזבו ובב' כ' שכ"כ הכלבו בשם הגהות הר"ף וכ"פ בש"ע ס"כ וע' להמ"א סי' תק"ה ומ"ש ע"ד המחה"ש ולהפר"ח שם ע"ש וז"ל הש"ע למהרש"ז שם וכ"ז לאכול החלב למ"ש אבל בשבת עצמה אסור וגו' ואפי' היא בהמת נכרי מפני שגזרו חכמים על מש"ז מהפירו' בשבת מאליהן או ע"י נכרים לאסרם עד מ"ש ובכלל הגזירה היא ג' ך החלב שחלבו בשב' שהו' ג"ך משקה הנולד בשבת וגו' ואפי' אם חלבה לתוך האוכלין שאין על החלב תורת משקה ואינו בכלל גזירת מש"ז אעפ"ך אסור עד הערב וגו' גם הרב ש"א ז"ל כ' דהחלב אסור משום מש"ז ואף שנעשה ע"י גוי דנקטי' כדעת הרשב"א והתוס' והכלבו והטור דכלהו ס"ל דאפי' דבר הנעשה ע"י גוי גזרי' משום מש"ז וגם יש איסור בחלב שנחלב ע"י גוי משום מוקצה וגו' עש"ב נמצא דלא יפה עשה אותו החכם שהתיר לשתות החלב שנחלב בשבת ע"י גוי דודאי אסור אף שהבהמה של גוי וכ"ש בבהמה של יש' ועומדת לחליבה:

ובדרך אגב חזית ק' הוגד לי דדברי מו"ה השש"א ז"ל שכ' בהחלת דב"ק ואיכ"ל מדאמרינן בפ' חבית במימרא דר"ח חולב אדם עז לתוך הקדירה ונחלקו הא' אי דוקא ביו"ט או אפי' בשבת והשתא נגזור משום מש"ז ע"ש ותמיהני דהתם בחולב לתוך הקדירה שיש בה אוכל ומשקה הבא לאוכל כאוכל דמי ולית ביה משום מש"ז וכמבו' מדברי מהר"ש זלמן ז"ל וכ"מ בדברי הר"מ פ"ח מה"ש ה"י וכן ק' ע"ד המחה"ש שכ' ע"ד המ"א וגם י"ל משום מש"ז וגו' ע"ש והא המ"א אסר גם בנחלב לתוך האוכל ובכה"ג לית ביה משום מש"ז וצ"ל:

ולכאורה יש מקום לו' דהחכם הנז' נר"ו עיניו בראשו ובנה יסודו ע"ד מו"ה עה"ש סי' תק"ה שכ' דכבר הסכים הכנה"ג דלא שרי' חלב אפי' ביו"ט אלא מעז העומדת לאכילה וכו' מיהו נר' דהמקל בזה לא הפסיד כיון דר"י והרז"ה ס"ל דלא הוי מוקצה וגו' ע"ש ועלה בדעתו דה"ה בשבת אבל ז"א דאף אם נסכים לזה ללמוד שבת מיו"ט הנה מלבד דמו"ה הנז' קאי עמ"ש מרן דלא הותר החלב לתוך הקדרה שיש בה אוכל אלא בעז העומדת לאכילה וא"כ גם להסו' דאף עומדת לחליבה לית ביה מוקצה מ"מ לא שרי אלא

לתוך הקדרה וכן הטור בסי' תק"ה דנקט בלשונו בהמה סתם דמש' גם בעומדת לחליבה וכמ"ש הב"ח מודה דבעי' לתוך האוכל ואיך הורה להתיר גם לתוך הקערה שאין בה אוכל עוד בה דלדעת מרן דגרירן אבתריה בעי' עז העומדת לאכילה כמבו' בלשונו בש"ע רס"י תק"ה דנקט עז העומדת לאכילה והגם דבב"י הסכים לדעת המתירים הנה בש"ע חזר בו או כמ"ש השכנה"ג דכיון דאיכא רבוותא דמחמרי לא רצה לגלות דבר זה בש"ע דיד הכל ממשמשת בו ע"ש ואיך התיר החכם הנז' בפומבי אפי' בשבת וגם מו"ה עה"ש ז"ל נראה דלא כ' זה אלא להלכה אבל לאורויי נגד מרן הס כי לא להזכיר. העולה לדינ' דנקטי' דבשבת אסור החלב בין שנחלב לכלי ריקם ובין לתוך האוכלין ודלא כהחכם הנז' וה' ינחנו בדרך אמת (א"ה מ"ש ה"ה ז"ל די"ל דהעה"ש ל"כ אלא להלכה ולא להורות נגד מרן כה"ג כ' הרבנים המורים בעוב"י תונס יע"א דגם במקום שחולק העה"ש על מרן לאסור דוקא לעצמו היה מחמי' אבל לאחרים היה מורה להתיר כדעת מרן ע' בס' הבהיר ישיב משה למוה"ר הי"ו סי' קפ"ח וכ"ש בכה"ג דמרן מחמיר הא ודאי דהכי נקטי' וע' למו"ה ויאמר משה חו"מ אות ג' (בסוף הדף) ע"ש ובלא"ה בנ"ד דמיירי בשבת אפי' לאוכלין אסיר שהרי מרן בס' ש"ה ס"כ פ' דהחלב אסור ולא חלק בין לתוך הקדרה בין לתוך הקערה משמע דס"ל דבכל גוונא אסור וכדעת הרי"ף והגאונים וכמ"ש הר"ן בטעמם דכיון דהבהמה ל"ח לאכילה איכא משום בורר אוכל מתוך פסולת והחלב נאסר משום מוקצה כמ"ש הריב"ש סי' קכ"א והמ"א והשש"א וכמ"ש ה"ה ז"ל וק"ל על הטור בסי' ש"ה שכ' דהחלב אסור משום מש"ז דמדלא חילק בין חולב לתוך הקדרה דהוי אוכל ובין לתוך הקערה נר' דס"ל דבכל גוונא שייך טעמא דמש"ז וק' דהא לתוך הקדרה הוי משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי ולית ביה משום גזירת מש"ז ואולי י"ל דמזה השמיט מרן בש"ע הט' שכ' הטור משום מש"ז כדי לאסור גם כשנחלב לתוך הקדרה דלית ביה גזירת מש"ז וצ"ל לפ"ז דהטור לא אסר אלא לתוך הקערה אלא שזהו דוחק ולכ"ן דכיון דאסור לחלוב אפי' לתוך הקדירה דהך דחולב עז אינה אלא ביו"ט ולא בשבת ואם חלב חייב דחולדה דדישה הוא והוי בורר אוכל מתוך פסולת א"כ גם החלב אסור דגזרי' שמא יחלוב ומ"ש הטור משום מש"ז היינו לו' שהוא מענין מה שגזרו על מש"ז משום שמא יסחוט ה"נ אסור החלב שמא יחלוב וע' להרמב"ן בחי' פ' חבית דנר' מלשונו כמ"ש וזה נר' כונת השש"א שהק' מדאמרי' בפ' חבית דחמ"ד חולב אדם וגו' ואמאי נגזור משום מש"ז ר"ל דכיון דהטור כאן כ' דהחלב אסור משום מש"ז ולא חלק בין לתוך הקדירה או לתוך הקערה מוכח דלה"ט אסור גם לתוך הקדיר' וא"כ הגם דלחלוב לתוך הקדירה ביו"ט מותר מ"מ החלב ה"ל לאסור ותי' דדוקא היכא דאסור לחלוב לתוך הקדירה כמו

בשבת החלב נמי אסור דחיישי' שמא יחלוב אבל ביו"ט דמותר לחלוב גם החלב מותר דל"ש ביה גזירה שמא יחלוב דלתוך הקדירה מותר וניחא מה שתמה ה"ה ז"ל ע"ד וע"ד המחה"ש דכונתם ברורה כמ"ש ומ"ש השש"א דלהרמב"ם בחולב לתוך האוכל דאסור אינו אלא משום מוקצה ולא משום מש"ז היינו דלהרמב"ם גם בשבת לתוך האוכל פטור וכיון דלית ביה אלא איסורא בעלמא ואינו חייב חטאת ע"כ דמותר לחלוב מה"ת ע' להרמב"ם פ"א ה"ג (ומ"ש בעו' בהג' לסי' ט"ו) וא"כ לא הו"ל לאסור החלב מט' מש"ז דהוי גזל"ג וע"כ משום מוקצה ומ"מ כבר כתבנו דמדברי הטור מוכח דיש איסור בנחלב בשבת אפי' לאוכלין גם משום מש"ז ואין סתירה לזה מדהשמיט מרן טעמא דמש"ז די"ל דקיצר בלשונו ולא הוצרך לבאר הטעם ולעולם מודה להטור. באופן דבשבת מלבד איסור מוקצה יש איסור ג"כ משום מש"ז אע"פ שנחלב לאוכלין והעה"ש שכ' דהמקיל לא הפסיד מלבד מ"ש ה"ה ז"ל דאין זה אלא להלכה. בלא"ה נר' פשוט דדוקא ביו"ט הוא דכ"כ ולא בשבת ועדיפא מזה כ' המ"א ס' תק"ה דמשו"ה מרן בסי' ש"ך אחר שסתם להתיר בשוחט אוכל לתוך אוכל כ' דר"ח אוסר ושם סתם להתיר לחלוב לתוך האוכל ולא הזכיר סברת האוסר משום דביו"ט דעתו להקל ע"ש והיינו דביו"ט דעתו להקל לגמרי ובשבת חשש לדעת הא סריס (וע' בסמוך) וכ"ש הכא בחליבה בשבת דרוה"פ אסרו י"ל דאפי' בבהמת גוי וחולב לתוך הקדירה מודה העה"ש דאסור וכמ"ש ה"ה ז"ל דכיון דאסור לשוחטה בשבת חלבה נמי אסור ודוקא ביו"ט הוא דיש צד להקל בזה כיון דמותרת בשחיטה וכ"ן מדברי המ"א שלא הזכיר היתר בבהמת גוי אלא גבי יו"ט עס"י תק"ה סק"ג אבל גבי שבת לא הזכיר היתר זה וכ"ש לפמ"ש דבשבת איכא איסורא משום מש"ז א"כ ודאי דגם בבהמת גוי אסור וא"כ צ"ל דהעה"ש ז"ל שכ' שהמקיל לא הפסיד היינו ביו"ט דליכא אלא איסור מוקצה

ועוד נר' דהגם דבבהמת גוי לית בה מוקצה דוקא מוקצה הוא דלית בה כמ"ש מרן סי' תצ"ח ס"ג אבל נולד אית בה וכמ"ש השכנה"ג והמ"א והא"ר והפר"ח בסי' תק"ה באורך ומסיק השכנה"ג דהגם דמרן בב"י הסכים כדעת המתירים בבהמת גוי מ"מ בספרו הקצר לא ראה לפרסם היתר זה ול"כ לא איסור ולא היתר ע"ש וע"כ הטעם משום דאיכא איסור נולד בבהמת גוי ונהי דלדינא דעת מרן להתיר מ"מ למעשה דעתו לחוש להחולקים להחמיר והגם דכבר כ' רבים מהפוסקים דהס' שהביאה מרן בב"י הגם שלא הביאה בש"ע הלכה היא וכמש"ל סי' ה' יעו"ש ולפ"ז צ"ל דדעת מרן להתיר גם בבהמת גוי וכמו שהסכים בב"י ודלא כהשכנה"ג ז"ל מ"מ י"ל דה"ד ביו"ט דמותר לישראל לחלוב ולא הוי

נולד וליכא רק איסור מוקצה ובהמת גוי לית בה מוקצה אבל בשבת דאין שום היתר ליש' לחלוב הוי נולד וכמ"ש המ"א סק"ג ע"ש וע' לה' חיי אדם כלל פ"א אות ה' ע"ש:
ובלא"ה כבר כתבנו דבש"ע סי' ש"ך ס"ז ה"ד ר"ח דאוסר אף בקדירה שיש בה אוכל דס"ל דההיא דפ' חבית דמשקה היוצא מן האוכל כאוכל דמי לא קיימא אליבא דהילכתא ובכל גוונא איכא משום מש"ז וכ' המ"א בדעת מרן דבשבת חושש לס' ר"ח ממה שהביא סברתו ודוקא ביו"ט לא חשש לסברתו וכ"כ המחב"ר ז"ל ביו"ד סי' ט' וסי' נ"ה בשם הלק"ט דהיכא שמביא מרן סתם וי"א יש לחוש לי"א ע"ש ובמק"א כ' בס"ד דיש כמה פוסקים שסוברים כן ואכמ"ל וע' למוה"ר ישיב משה נר"ו סי' ש"ה ושל"ג ושל"ז ולמוהרמ"ז ז"ל בויאמר משה חו"מ אות ג' ע"ש והגם דהמט"י ז"ל כ' דדעת מרן בסי' ש"ך ובסי' תק"ה בהמתירים היינו לדינא אבל לחוש מיהא בעי לדעת ר"ח בשבת כמ"ש המ"א.
מיהו הכנה"ג ו ז"ל בשיירי סי' ש"כ הגה"ט או"ג ובסי' תק"ה כ' דיש להגיה בדברי הטור לרי"ף מותר ולר"ח אסור ואין מל' זה הכרח שפוסק כותיה ממה שהביא דבריו באחרונה ע"ש ויש להוכיח כן דבסי' ח"י ס"א בכסות לילה כ' מרן להרמב"ם וכו' ולהרא"ש וכו' ומבו' בב"י דסו' כהרמב"ם ע"ש וכ"כ העה"ש רס"י קפ"ד וחלק על השיו"ב שם ושכ"כ המ"א והוכיח כן מסי' קנ"ט ס"ו ע"ש ולכאורה דה"ה נמי גבי סתם וי"א דממה שכתב מרן ולר"ח אסור אין מזה הכרח דחושש לסברתו אמנם הא ליתא דהתם שאני דאמרי' דבסי' תק"ה אין כונתו לפסוק אלא למראה מקום בעלמא שיש פלוגתא בזה ולדינא סמך עמ"ש בסי' ש"ך ל"כ כשסתם ואח"ך כ' ולר"ח אסור דכיון דסתם להתיר למה הביא דעת ר"ח אע"כ לחוש לסברתו והגם דהט"ז בסי' תק"ה כ' דמרן חזר בו שלא הזכיר דעת האוסר שם וכ"ן מדברי הט"ז בסי' ש"ך ע"ש מ"מ כיון דיש להסכים דברי מרן אהדדי כמ"ש המ"א ולא נאמר דחזר בו הכי עדיף טפי ובמ"א הארכנו עוד בזה ומה שהק' ה"ה ז"ל דהא קי"ל בשבת כר"ש לפ"ד המ"א וכו' נר' שנתכוון להמ"א סק"ד וע"ש בסו"ד מה שציין להב"י דהרואה יראה דלתי' האחרון שכ' הב"י בדעת הרא"ש א"ש. גם במ"ש ה"ה ז"ל ליישב לד' הר"ן ובזה תי' קו' העה"ש להריב"ש לעד"ן דמ"ש הר"ן דהרי"ף סתם הדברים וכו' ר"ל מפני שלדעת הרי"ף אין חלוק בדבר וכמבו' במלחמות פ"ו דחולין וע' להעה"ש סי' שי"ח אות ז' שהשיג על חילוק הט"ז שהביא ה"ה ז"ל לתרץ בזה קושיתו ועוד כ' במ"א בזה וע' בתשו' הרשב"א ח"ה סי' רכ"ו ובהגהת מהר"ח פאלאג'י ז"ל ע"ש ואכמ"ל:

סימן יד

נשאלתי מא' מכפר מדנין יע"א בחמרים המביאים הסחורות בעגלה ביום ש"ק לישראל אם מותר לישראל בעל הסחורה לתת המפתח לגוי בעוד הסחורה על העגלה ולומר לו להניחה במקום פלוני:

תשובה הנה ממ"ש מרן בב"י ס"ס ש"ז בשם האגודה ופסקו בהגה שם בעכו"ם המביאים תבואה בשבת לישראל שחייבים להם דיש מי שמתיר לתת להם מפתח אוצרו ע"ש אין ראיה להתיר בנ"ד דהתם מפורש הט' דעכו"ם במלאכת עצמו עוסק ואינו של ישראל עד אחר המדידה ומזה למד המ"א סקל"ב דתבואה של ישראל אסור לומר לגוי לפנותה ע"ש. מיהו מדל"כ המ"א בלשונו דאסור לישראל לתת לו מפתח האוצר ליתנו שם כלשון ההגה וכ' דאסור לומר לו לפנותו נראה דלא אסר אלא אם התבואה כבר היא ברשות ישראל דאסור לומר לגוי לפנותה למקום אחר אבל אם עודה אצל הגוי על העגלות ונותן לו המפתח להורידה ולהניחה שם אין איסור בזה. ושוב מצאתי און לי מדברי הה"מ פ"ו מה"ש הכ"א והביאו המ"א סקכ"ט שכ' וז"ל ואפי' יביאם לישראל וגו' כיון שהם ביד גוי רשאי לומר לו לפנותן וגו' ע"ש ופי' המחה"ש דכה"ג ס"ל להה"מ דנקראים חפצי ישראל ומ"מ שרי כיון שהם ביד גוי וה"ר מסי' ש"ח ס"ג וכ"כ עוד ע"ד המ"א סקל"ב ע"ש וא"כ ה"ה בנ"ד שאם עדין הסחורו' על העגלה רשאי הישראל לתת לו המפתח להניחם במקו' פלוני כנ"ל להלכ' אבל למעש' איני מתיר עד שיסכי' עמי מארי דאתרא שם נר"ו [א"ה הנה עיקר מה שפי' המחה"ש בכונת הה"מ לכאו' באמת א"מ בכונתו די"ל דאף במביאם לישראל עיקר ההתיר בזה אינו אלא משום דמ"מ חשיבי חפצי עכו"ם כיון שהם עדין בידו ולא מסרם לישראל וע"ד מ"ש ההגה ס"ס ש"ז ואין הכרח לאשוויי פלוגתא ביניהם בזה אי חשיבי חפצי עכו"ם והיינו מ"ש הה"מ כיון שהם ביד הגוי ור"ל ברשותו דעדין הם שלו וזהו מאי דאשמעי' דאף כה"ג חשיבי חפצי עכו"ם וכ"מ מדכ' בתחלת דבריו דע שאמירה לעכו"ם לעשות מלאכת העכו"ם עצמו שרי ומשמע דזהו ט' ההתר בכאן ואי איתא דבמביאן לישראל עיקר ההיתר הוא משום דכיון שהם בידו יכול לומר לו לטלטל א"כ כ"ש דמט"ז יש להתיר בשל הגוי ממש ומפקידן אצל הישראל א"ו דט"ז אתרוייהו קאי וכן הבין המ"א שזהו עיקר הט' וכמו שסיים ע"ז שכ"כ הרקנ"ט וגו' ומה שציין לס"ס ש"ז הוא לענין דכיון דהם של הגוי שרי ומה שציין לסי' ש"ח ס"ג (כצ"ל) הוא לענין מה שמבואר מדברי המ"מ לאסור משום טלטול וע"ז ציין למ"ש שם דכלי שמלאכתו לאיסור אסור בטלטול אם אינו לצורך גופו ומקומו ובא לאשמעי' דגם בנדון דסי' ש"ח ס"ג מיירי הרמב"ם דגם זה לא הותר אלא בחפצי עכו"ם ול"ד במוקצה מחמת ח"כ וכ"נ שהבין כן ה'

חיי אדם כלל ס"ב ס"ד שכ' אבל מותר לומר לו בשל בשר שלך וכן נכרי שהביא חפציו לבית ישראל בשבת אפי' הם דברים המוקצים ואפי' הביאם לישראל מותר לומר לו הניחם בזוית זו ע"ש משמע דט' אחד לשניהם דמותר לומר לגוי לעשות מלאכה בחפצי עצמו וכדכתי'. ומעתה אין ראיה מדברי הה"מ להתיר בשל ישראל ומטעם שהם ביד הגוי אין להתיר וכההיא דסי' ש"ח די"ל דבישראל ממש הוא שהתירו הפו' אם הם בידו דלא אתי למסרך לעשות במתכוין משא"כ בגוי דחיישיי' שיאמר לו וכה"ג כ' העה"ש או"ח סי' של"ז ועי' לרש"י בביצה די"ז ע"ב בד"ה שאני וע' להמ"א סי' רס"ו ס"ק י"ט דס"ל דטפי עדיף שלא יבא לידי כך. אבל מל' שהם ביד העכו"ם דנקט המ"א ול"כ כיון שעדין ביד העכו"ם משמע כהבנת המחה"ש וכן מדכ' בסו"ד ולא הוי שבות דשבות כיון וגו' משמע דאי מלאכה גמורה לא היה מתיר וצ"ל דהה"מ בתחלת דבריו נתן ט' משום דאפי' מלאכה גמורה וגו' ונ"מ בט"ז להתיר אף במלאכה ממש וכן להתיר אף אחר שהניחם ושוב כ' דהרמב"ם בחפצי עכו"ם ומ"מ גם במביאן לישראל שרי כיון שהם בידו וכפי' המחה"ש. וה' חיי אדם מפני שראה דהה"מ התיר בשניהם כ' שניהם בחדא מחתא ולא הוצרך לפ' דדוקא בעודם בידו ומה שהוצרך ההגה להתיר מט' דמחוסרים מדידה ומנין דמשמע דאי לא"ה אף שהם ביד הגוי אסור אפ' דהוצרך לזה משום איסור המדידה והמנין גופייהו אבל משום טלטול אה"נ דכיון שהם בידו יש להתיר בפשי' ועוי"ל שהוצרך לזה להתיר אף אחר שהניחם הגוי בבית הישראל דהשתא אינם עוד בידו ולזה התיר מט' דמחוסרים מדידה ומנין דחשיבי כשל עכו"ם. אמנם בעיקר מ"ש המה"ש דפליגי הה"מ וההגה אי כה"ג חשיבי חפצי ישראל נר' דאינו מוכרח די"ל דל"כ ההגה דחשיבי חפצי עכו"ם אלא במביאין בשביל חובותיהם שצריכי מדידה ומנין דהו"ל כמו פרעון ולכך לא נכנסו לרשותו אלא אח"כ אבל הה"מ מיירי שמביאם לשם דורון שא"צ מדידה כיון דלדורון הביאם ויהיו מה שיהיו וא"כ מעיקרא הם ברשות הישראל ולכן ציין המ"א ע"ד הה"מ וע' בסס"י זה ר"ל דמשם מבואר במביאים בשביל חובותיהם ולא בשביל דורון דל"מ חפצי ישראל עד אחר מדידה ואף דמסתמיות דברי הה"מ מבו' דבכ"ע שמביאם לישראל מיירי מ"מ אין בזה כדאי לומר דפליג על ההגה מלבד דהסברא באמת נותנת כן דכל שמביאם לשם דורון דאינם מחוסרים מדידה ומנין חשיבי מתחלה של ישראל:
ולדינא נר' דבנ"ד גם המה"ש אוסר דל"כ אלא דוקא בעודם בידו ממש דומיא דמוקצה דסי' ש"ח ס"ג אבל אם הסחורה על העגלה אסור לפנותה מן העגלה לבית הישראל כיון דאינו בידו ממש וה"ל כמפנה ממקום למקום ממש. ועדיפא מהא כ' ה' תוספת שבת ז"ל בהקדמתו לסי' ש"ח והביאו ה' כף החיים הי"ו שם אות כ"ז גבי טלטול מוקצה

לצו"ג ולצו"מ דאף דרשאי להחזיק מוקצה בידו כ"ז שירצה מ"מ אסור להניחו מידו האחת לידו האחרת דהוי טלטול חדש ע"ש (ועי' להמ"א סי' ש"ח סק"ז דאם שכח ונטלה בידו רשאי לטלטלו יותר ומדמה לה להההיא דנטלו לצו"ג וצו"מ והתו"ש אות י"א כ' דאינו מוכרח גם האה"ע סי' רס"ו כ' לחלק בין כלי שמלאכתו לאיסור דתורת כלי עליו ורשאי עכ"פ לטלטלו לצו"מ ולהכי כשנטלו בהיתר יכול להוליכו למקום שירצה משא"ך מוקצה גמור והביאם הכה"ח וכ' עוד בשם הר"ז די"מ שאוסר במוקצה גמור וראוי לחוש לדבריו אא"כ במקום הפסד ע"ש וכ"נ דעת הפמ"ג בא"א סי' רס"ו אות י"ט ע"ש ולדבריהם צ"ל דעיקר התיר הה"מ הוא משום שהם של העכו"ם א"נ דכיון דהביאם הגוי ה"ל כמו שנטלם בהיתר לצו"ג וצו"מ). וכ"ש היכא שהעגלה אינה נכנסת לרשות ישראל דאיכא הוצאה מרשות לרשות דהגם דבעודה הולכת אין איסור משום מעביר ד"א ברה"ר וכמ"ש הכה"ח בסי' רס"ו אות כ"א בשם האחרונים דבעגלה ליכא משום שביתת בהמתו כיון שאינו עושה עקירה כיון שהיא מתגלגלת ע"ש מ"מ כשמגיע סמוך לרשות הישראל ונוטל הגוי הסחורה ומכניסה לרשות הישראל ודאי אסור. וע' להכה"ח נר"ו סי' ש"ז אות קנ"א בשם הפתה"ד אות יו"ד שכ' בשם מהר"י אשכנזי בעל בית עובד בתשו' כ"י שנשאל בגוי שהביא על עגלותיו סחורה לישראל ורוצה לפנות ולילך לו עם עגלותיו ולא ימתין למו"ש אם יכול הישראל לפתוח לו חדר לשים הסחורות ודייק מדברי ההגה לאסור מדהוצרך לט' דהגוי מודד ומונה בשלו אבל אם הסחורה של ישראל אסור משו' דהוי שבות דשבות ע"ש והיה נראה לומר דמיירי שיש איסור הוצאה מרשות לרשות ולזה לא התיר כנדון הה"מ שהביא המ"א וכפי' המהח"ש ומה שכ' דהוי שבות דשבות י"ל דהיינו משום דס"ד דאין לנו בזה"ז דין רה"ר אלא דיותר נר' דטעמו כמ"ש דכיון דהגוי נוטל מן העגלה לרשות ישראל ל"ד להההיא דסי' ש"ח ס"ג ואסור משום מוקצה דדוקא כשהם בידו ממש התירו וכדכתיבנא וכ"כ בקש"ע ה' שבת סי' צ' אות כ' דאסור לומר לגוי לפנות הסחורה מן העגלות לתוך אוצרו ואם בא לפנות ימחה בידו ע"ע:

ומ"מ היכא שאין הגוי רוצה להמתין למו"ש ורוצה להשליך הסחורה בתוך השוק ויש חשש גנבים ולא אפ' בשומרים כ' ה' כה"ח שם דיש להתיר במקום הפסמ"ר לפתוח לו חדר ולשים שם הגוי הסחורות ע"ש וע' להעה"ש אות ד' וזה דוקא היכא דליכא איסור הוצאה אמנם היכא דאיכא איסור הוצאה נר' דלהסוברים דגם בזה"ז יש לנו דין רה"ר אין להתיר דדוקא שבות דשבות התירו במקום הפסד גדול כמ"ש האחרונים והביאם הכה"ח שם אות מ"א וכמו שציין שם למ"ש באות מ"א אבל להסוברים דבזה"ז אין לנו דין רה"ר ולא הוי אלא מדרבנן יש להתיר. והנה מרן ז"ל בסי' ש"ג סח"י נר' שסתם כמ"ד

דאין לנו דין רה"ר בזה"ז וכמ"ש העה"ש שם ומ"ש הברכ"י ס"ס שמ"ה דהכל הוא מדברי המלמדים זכות לקעד"ן משמעות הדברים כהעה"ש דא"כ הל"ל והשתא לית לן וכו' אבל מדכ' והשתא דלית לן וכו' נר' שזהו דין מוסכם להל' ולא באו אלא ללמד ממנו זכות וכן הוכיח העה"ש בסי' שמ"ה מדברי מרן בסי' שכ"ה וכה"ג י"ל מהב"י רס"י שכ"ה ע"ש הטוב וכ"כ המ"א סי' שמ"ה אות ז' שכ"פ בש"ע סי' ש"ג ובכ"ד וכ"ד הפמ"ג שם ובמש"ז אות ו' וכ' דמה שסתם בסי' שמ"ה לאסור אינו נקרא סתם יעו"ש וכ"ד ה' בית אפרים או"ח סי' כ"ו וה' יד אהרן הביאה גאון עזינו הראש"ל בשמחה לאיש סי"ג וע"ש מה שהאריך בענין זה ודעתו דהגם דלא נוכל לסמוך להקל בענין זה עכ"פ לא נוכל למחות (וכ"כ הח"א כלל מ"ט אות י"ג לדידהו) וכ' עוד איזה סניפים עש"ב ומינה דמאחר דאנן לא אתינן רק למה שיוצא מהאי פלוג' לענין אמירה לגוי שאינו אלא איסור שבות שפיר נוכל לסמוך באיסור דרבנן להקל ואף דהפלוגת' בדאו' ומינה מתגלגל לדרבנן מ"מ מאחר שנר' יותר להכריע להקל בעוקר הדין וכנז"ל יש לסמוך בזה להקל ועי' להי' יש"ל סי' ה' היכא דיש פלוגתא אם הוא שבות או איסור דאו' ע"ש (וע"ש להי' שמחה לאיש בד"ה אני עני שהעיר על ה' כמהרח"י דאדון דחשיב להמ"א עם המתירים ממ"ש בעצמו על הט"ז דהיינו לבני אשכנז ע"ש והו"ת דהמ"א כ"כ בדעת מרן ומה בכך אם הוא אשכנזי) וע' להברכ"י במחב"ר סי' שכ"ו שהעתיק בלשון מרן והשתא לית לן וכו' ע"ש אבל בכל הס' הגי' דלית לן וכן העתיק הוא עצמו כברכ"י סי' שמ"ה וכן העתיקו כל האחרונים וכנר' שה' ז"ל רוצה להגיה כן לפי פירושו אבל לגי' כל הס' וכמו שהעתיקו האחרונים נר' כהבנת המ"א והמה"ש וכנז"ל וע"ע להי' ראש"ל שם סי' ו' ובסה"ב ישא איש סי' ג' ועולת איש סי' ו' ז' ועמ"ש מוה"ר הרמ"ז זצ"ל בסה"ב ויא"מ סי' ו' ובס' וידבר משה סי' ה' ובס' ויען משה יו"ד סס"י ב' משם מוהר"ם שמאמא ומהר"א חג'אג' והרב שד"ר צ"ל דלדידן קי"ל דדעת מרן דלית לן דין רה"ר בזה"ז וע"ע בויסמוך משה ד"ז ע"ג וע' להי' ישמח לב סי' ד' בתש' ה' אביו ז"ל ומה שהעיר ע"ד ולהשש"א סי' של"ד ושמ"ה

סימן טו

שאלה מעשה באשה אחת שהשכימה ביום ש"ק לראות התבשיל של דייסא שעל האש המונח לסעודת היום ומצאה שהגחלים בוערות כלפידים והגיסה התבשיל בכף כדי שלא יקדיח התבשיל מרוב האש ושוב נודע לה שיש איסור בהגסה שהיא מצרכי הבשול ולשאול הגיעה אם יש למצא לה זכות לפטר' מהעונש וחקרתי ממנ' לאיזה צורך הגיסה בתבשיל ומה לה לקרב בשולו האם צריכה לתבשיל באותה שעה ואמרה שת"ו לא

נתכוונה כלל לקרב בישולו וכונתה רק שלא יחרך התבשיל כי חשבה שאין איסור בדבר ומע"ש הכינה הכף לצורך זה. ואמרתי לברר מה דינה של אשה זו
תשובה תחלה צריך לברר אם יש חיוב חטאת מן הדין בהגסה זו או ליכא רק אסור בעלמא ולכאו' יש מקום לומר דליכא חיוב חטאת בנ"ד עפ"ד הה"מ פ"ט מה"ש ה"ד (ופ"ג הי"א) די"מ שכתב שאין חיוב בהגסה אלא בהגסה הראשונה שאינו מתבשל מהרה אלא בהגסה זו אבל משהגיס פעם א' דבלא הגסה זו מתבשל המגיס פטור דמאי עבד ולזה נוטה דעת הרמב"ן והרשב"א ע"ש וא"ך בנ"ד שכבר מע"ש הגיסה פעמים שלש אין בהגסה זו לצורך לבשול ופטורה מחטאת וליכא אלא איסור בעלמא אמנם כבר סיים הה"מ וז"ל ובודאי לד"ה כל שאין בבטולו חיוב אין חיוב בהגסתו ר"ל שאין חיוב בהגסת מבושל כ"ץ לדעת רבינו ולא בהגסת מבושל כמב"ד לדעת אחרים ע"ש משמע מדבריו דהרמב"ם ואחרים חולקים על י"מ שכ' הנ' ולדעת הרמב"ם כל היכא שלא נתבשל כ"ץ יש חיוב חטאת בהגסתו ולא סגי בנתבשל כמב"ד וא"ך בנ"ד אף שנר' שכבר הגיע לנוב"ד שהרי הדרך הוא לטגן הדייסא בשמן עם בשר ותבלין ומגיסים בה הרבה ושוב ממלאין את הקדרה מים ומרתיחים אותה וכבר נעשה ריחה נודף בשעה שהגיסה בכף ומסתברא שכבר הגיעה למב"ד מ"מ לדעת הרמב"ם אי"ז מספיק ובעי' שנתבשל כ"ץ והוא ממ"ש שם ה"ג המבשל על האור דבר שהיה מבושל כ"ץ וכו' פטור וכמו שדקדק מרן בכ"מ שם מדבריו דאף שהגיע למב"ד שייך בו בשול וחיובי מחייב ע"ש:
ומ"מ נר' דאף דדעת הרמב"ם דבעי' שנתבשל כ"ץ מ"מ הרי כ' מרן בכ"מ שם דהרמ"ך הק' על רבינו והוכיח דכל שנתבשל כמב"ד אם מבשלו יותר אין בו משום מבשל מדשרי להשהות ע"ג כירה גרופה וקטומה מה שצריך לו לאכול בלילה ול"ח דילמא מגיס כדאמרי' בצמר ליורה וגו' וכ"נ דעת הרא"ש הביאו מרן בב"י סי' שי"ח דבהגיע למב"ד אין בו בישול וא"ח חטאת משום מבשל ואף דלדעת הב"י הטור חלוק על אביו הרא"ש כבר תמהו עליו הפרישה והב"ח והשוו דעתו לדעת הרא"ש ולדברי שניהם דעת הרא"ש דבנתבשל כמב"ד ליכא חיוב חטאת אלא איסור בעלמא וא"ך גם משום מגיס לית ביה ואין לחייבו וכ"ה ג"ך דעת הר"ן הובא בב"י ס"ס הנז' באלפס והקדירה שהעבירן מרותחין שכל שלא נתבשל כמב"ד אין מוציאין בכף מהם דנמצא מגיסן ואיכא משום מבשל אבל כל שנתבשל כמב"ד תו ליכא למיחש להכי ע"ש מבו' דכיון שהגיע למב"ד תו ליכא חיוב משום מבשל ולכך שרי להוציא בכף וזהו ע"ד מ"ש ה"ה פ"ג הי"א והביאו הב"י שם ע"ש וכיון דכל הני רבוותא הכי ס"ל כדעת אחרים שכ' ה"ה הנז' הכי נקטי'

וא"ך בנ"ד דכבר הגיע למש"ד וכמ"ש יש לפטרה מחטאת ובפרט לדעת היש מי שאומר והרמב"ן והרשב"א שכ' ה"ה דדוקא בהגסה הראשונה וכנז':

עוד יש מקום פטור לאשה זו עפ"מ שנתבאר בשאלה שאמרה שלא נתכוונה כלל לשם בשול אלא שלא יקדיח והוא דהנה מרן בכ"מ פ"ג הי"א כ' בשם הרמ"ך שהק' לדעת רבינו דע"י ההגסה מקרב הבשול היאך התירו לסמוך קדירה חיתא ולא גזרו דילמא מגיס ותי' דכיון דהקדירה חיתא מסיח דעתיה ולא מגיס ע"ש והיינו דכמו דל"ג שמא יחתה מט' דכיון דאינו צריך לסעודת הלילה ובאורך הלילה היא מתבשלת בלא חיתוי אינו מחתה מינה נמי דלא מגיס וע' בתוס' שבת דצ"ד ע"א בד"ה ר"ש פוטר שכ' דכבוי שלא יקדיחו הסממנים לא היה במשכן כי זהירים היו שלא להרבות אש יותר מדאי ע"ש וכן צ"ל לדעת הרמב"ם שכ' הה"מ דכל שנתבשל כ"ץ אין חיוב בהגסתו דקשה דילמא מגיס שלא יקדיח א"ו דמגיס שלא יקדיח פטור דלא היה במשכן וא"ך בנ"ד שא"ץ בהגסה זו לקרב הבשול דבאורך הלילה הוא מתבשל בלא הגסה ומסתמא דמסחא דעתה מלהגיס לצורך הבשול וכמו שכן היא אומרת בהדיא שלא לקרב הבשול נתכוונה אלא שלא יקדיח פטורה ויש לדמות זה למ"ש הרדב"ז בחדשות סי' תרפ"ו ע"מ שנשאל בסוחט אשכול לתוך הקדירה שאין בה לא אוכל ולא משקה והוא אומר לאוכל אני צריך ואח"ך אתן אותו לאוכל אם הוא חייב או לא והשיב דמל' רש"י שכ' דלתוך הקערה זמנין דלמשקה קאי ואע"ג דבקערה לא שתי אינש לא מוכחא מילתא ואיכא איסור משמע דמן הסתם נמי ליכא אלא איסור בעלמא ואפי' את"ל דל"ד איסור קאמר מ"מ כשמפ' דלאוכל בעי ליה ל"ש קרבן דאין חיוב קרבן אלא לשוגג גמור וכאן אינו שוגג ומ"ש הרמב"ם בסחט לכלי שאין בו אוכל' דחייב איירי שסחט לתוך הכוס ורגלים לדבר דלשתות בעי ליה ואפי' יאמר אח"כ דכוונתו לאוכל לאו כמיניה א"נ בשסחט לקדירה בסתם אבל אם פירש דלאוכל בעי ליה דליכא הוכחה פטור וכן דעתי נוטה ע"ש וה"נ אין מעשיה מוכיחין דלקרב הבטול מתכונת דאדרבא מסתמא מסיחה דעתה מהבשול כיון דבאורך הלילה מתבשל מאליו ואף דאם הגיסה בסתם מתחייבת כמו בחולב לקדירה בסתם מ"מ כאן שאמרה דנתכוונה שלא יחרך המאכל פטורה

ועוד יש לפוטרה משום דהוי מלאכה שא"ץ לגופה וכדעת ר"ח והראב"ד ש דפטור וכ' הה"מ פ"א ה"ז דדעת האחרונים כן וכ"ד הרמב"ן והרשב"א ע"ש ועי' למרן בב"י סי' רע"ח וס"ס של"ד ע"ש וכ"נ דעת הטור ומרן בש"ע שם וא"כ מאחר דכונתה בהגסה רק שלא יקדיח התבשיל שהרי באורך הלילה היה מתבשל בלא הגסה וכמו שכן אמרה בפירוש ועיקר חיוב ההגסה הוא מפני שהיא מצרכי הבשול אבל שלא יקדיח לא היה

במשכן וכנז' א"כ הו"ל מלאכה שאצל"ג כמו במכבה את הנר מפני שחם על השמן או על הנר והפתילה דחשיב מלאכה שאצל"ג. והגם דהרמב"ם ס"ל דמלאכה שאצל"ג חייב אנן נקטי' כדעת רוה"פ וכמו שנר' מדברי מרן וכנז' ואף דמרן בסי' של"ד הזכיר דעת הרמב"ם מ"מ דעתו להלכה כסתם. ובלא"ה כ' ה' חכמת שלמה הנד"מ בש"ע דפוס באלאבאן בסי' רע"ח ס"א וז"ל והנה בדין משאצל"ג עמ"ש בה' לולב סי' תרנ"א די"ל דבשוגג גם הרמב"ם מודה דמלאכה שאצל"ג פטור ע"ש ואף כי לא נמצא שם בסי' תרנ"א גילוי מזה מ"מ דעת ה' ז"ל דמידה הרמב"ם במלאכה שאצל"ג בשוגג דפטור ובנ"ד נמי אין לך שוגג גדול מזה דחשבה דמותר להגיס שלא יקדיח ומע"ש הכינה הכף בשביל זה וא"כ גם הרמב"ם ז"ל מודה דפטורה מחיוב חטאת וליכא אלא איסור דרבנן:

והגם דהר"ן ז"ל הובא בב"י ס"ס שי"ח כ' דה"מ בקדירה הוא דבנתבשל כמב"ד מותר להוציא בכף ואין לחוש משום מגיס אבל בצמר ליורה לעולם אסור להגיס בו דאע"פ שקלטו את העין דרך הצבעים להגיס בהם תמיד כדי שלא יחרכו וה"מ בירושלמי ע"ש ומשמע דס"ל דיש חיוב במגיס בסממנים כדי שלא יחרכו וא"כ אף אין כונתה בהגסה זו אלא כדי שלא יחרך ה"ל כמגיס בצמר שביורה דלעולם חייב מ"מ נר' דע"כ צ"ל גם לדעת הר"ן דהגסה שלא יחרכו הסממנים מחום האש לא היה במשכן דאל"כ ק' איך התיר להוציא מהקדרה כשנתבשל כמב"ד ה"ל לאסור משום מגיס דגורם שלא יחרך המאכל ואין לומר דמה"ט דקדק הר"ן וכ' שהעבירם מרותחין מעל האור דכל שאינה על האור ליכא למיחש לשמא יחרך וליכא אלא משום מבשל אבל בעודם על האש אפי' נתבשל כמב"ד אסור להגיס וכמ"ש דהא ליתא דכבר כ' הה"מ הביאו הב"י דלמ"ד דבנתבשל ליכא משום מבשל אף בעודו על האש דהעבירה מרותחת על האש קרי לה ע"ש והר"ן דנקיט העבירן מרותחין משום רבותא דסיפא דצמר ליורה וא"כ הדק"ל א"ו דמגיס שלא יקדיח תבשילו ה"ל מלאכה שאצל"ג ופטור דהקדחת התבשיל בא מרבוי האש ובמשכן זהירים שלא להרבות אש ועצים וכמ"ש התוס' גבי כבוי וכמש"ל ומ"מ בצמר ליורה אסר להגיס לעולם דדרך הצבעין תמיד להגיס שלא יחרכו ולאו משום רבוי האש אלא שזה טבעם שבלא הגסה תמיד הם מקדיחים:

נמצא דמכל הני טעמי תריצי דכתיבנא פטורה אשה זו מחטאת ואין עליה כ"א איסור דרבנן ול"ד למ"ש בהגה בס"ס של"ד דהמחלל שבת צריך להתענות מ' יום בו"ה ולא ישתה יין ולא יאכל בשר ויתן לצדקה דמי חטאת ע"ש מאחר דליכא הכא רק איסור דרבנן וגם הוא ובשוגג בעלמא וכמ"ש וע' להברכ"י בסי' של"ד הביאו הזכ"ל ח"א מע' ש' ה' שבת אות ב' שכ' בשם הא"ח סוף ה' שבת במי שכיבה הנר בשבת בשוגג דיתענה בו"ה

ויתן לצדקה שיעיר דמי חטאת ע"ש ונר' דחש לדעת הרמב"ם דמחייב במלאכה שאצל"ג ולכך הצריך ליתן דמי חטאת ולא ס"ל כמש"ל בשם החכ"ש דמודה הרמב"ם בעשה בשוגג ומ"מ לענין תענית לא כ' רק בו"ה דוקא ולכן השבתי ג"כ לאשה זו שתתענה בו"ה ואירע סמוך להם יו"ד בטבת) ובפרט כי הן בעין גברה החולשה אמנם לענין דמי חטאת נר' דפטורה וכדכתיבנא ולכשיבנה בהמ"ק בב"א אם היא בת חיובא תביא חטאת שמנה) והוא רחום יכפר [א"ה מ"ש ה"ה ז"ל לפטרה מחטאת לדעת הרמ"ך והרא"ש והר"ן דכל שנתבשל כמב"ד תו ליכא משום מבשל (וכ"ה דעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בח' לשבת דח"י ע"ש) אי"ן כן דעת מר"ן ז"ל סי' שי"ח דבב"י פי' דברי הטור דאם לא נתבשל אלא כמב"ד חייב מדאורייתא משום מבשל וכדעת הרמב"ם ורש"י ובש"ע ס"ד העתיק ל' הטור משמע דכונתו לפסוק כהטור וכפ"מ שפי' דבריו בב"י דאיכא איסור דאורייתא וכ"כ המט"י שם סק"ב וה' כף החיים הנד"מ למוהרי"ע נר"ו אות ח"ן ע"ש וע' להדרישה מ"ש בדעת הרמב"ם ז"ל דכי נתבשל כמב"ד תו לית ביה איסורא דאורייתא אלא מדרבנן וכבר השיגו ה' מאמ"ר בסוף הסי' ע"ש וכן הבין מרן בכ"מ ובב"י והרמ"ך ז"ל בדעת הרמב"ם דחיובא איכא מדאורייתא אולם מ"ש ה"ה ז"ל עפ"ד הה"מ בשם י"מ שכ' דאינו חייב אלא בהגסה א' ושלזה נוטה דעת הרמב"ן והרשב"א הוא טעם נכון וכ"ה בחי' הרשב"א והרמב"ן למס' שבת די"ח וכ"כ המאירי בחי' שם וע' למר"ן בב"י סי' שי"ח שה"ד הה"מ הללו ול"כ עליהם כלום ומ"ש המ"א סקמ"ב דמרן בב"י סי' רנ"ג ה"ד הכלבו דמגיס חייב משום מבשל אפי' בקדרה מבושלת כ"ץ כ"ז שהיא על האש ע"ש אשר מזה נר' דאין איסור הגסה תלוי במה שאין מתבשל מהרה אלא ע"י הגסה זו כמ"ש ה"ה ז"ל אלא אפי' כבר נתבשל כ"ץ חייב גם ה' תוספת שבת סקנ"ו ונמשך אחר דברי המ"א ז"ל דהכלבו חולק ע"ד הה"מ בשם י"מ שכ' הנז"ל כבר הא"ר סקל"ט תמה על המ"א שהעתיק בל' הכלבו כ"ץ דליתא שם וכ"ה בב"י סי' רנ"ג ולפ"ז י"ל דגם הכלבו מודה לס' הה"מ בשם י"מ ומיירי שלא הגיסה כבר אלא בפעם הזאת גם הא"ח אות נ"ב כ' ואסור להכניס מגרפה בקדרה להוציא הבשר ממנה בעודה על האש משום מגיס ודעת הרמב"ם (נר' דצ"ל הרמב"ן) ז"ל שאין במגיס משום מבשל מהגסה ראשונה ואילך א"נ כל שהגיע למב"ד והגיס בו אין בו משום מבשל וכו' ע"ש ומ"ש ה' המחבר זצ"ל לדחות זה דמשמע מדברי הה"מ דהרמב"ם ואחרים חולקים על י"מ שכ' הנז' והבין דמ"ש הה"מ ובודאי לד"ה וכו' ר"ל דבנתבשל מודו מיהת כ"ע דאינו חייב בהגסה אף אותם החולקים בהגסה שנייה והם הרמב"ם ואחרים דלא פטרי אלא בנתבשל כ"ץ או בנתבשל כמב"ד למר כדא"ל ולמר כדא"ל לע"ד א"ז מוכרח די"ל דהרמב"ם ואחרים היינו

בשלא הגיס מקודם עד שנתבשל ולעולם גם הנהו מודו לפטור בהגסה שניה ומדוקדק הטוב לשון לד"ה וכן מבואר יוצא מדברי הא"ח הנז"ל דהרמב"ן סובר דאין במגיס משום מבשל מהגסה א' ואילך וכן כל שהגיע למב"ד וכו' וכן הרשב"א שזכר הה"מ ז"ל ס"ל דמשנתבשל כמב"ד אין בו משום מגיס והוא מן החולקים על הרמב"ם ז"ל ושני דינים אלו צדקו יחדיו וכ"מ מדברי הב"י סי' שי"ח שה"ד הה"מ ז"ל ולא הביא חולקים ע"ז והגם דהה"מ ז"ל בפ"ג כ"כ בשם קצת מהמפ' אין ראיה מזה דיש חולקים וע' להכנה"ג רס"י רנ"ג הגהב"י בשם ש"ג ואכמ"ל באופן דהט' שדחה ההמ"ח ז"ל חוזר ונראה דלכ"ע כיון דכבר הגיסה מבע"י אין חיוב בהגסה שניה דל"ח מקרב בשולו אבל הך ט' שכ' ה"ה ז"ל דכבר נתבשל כמב"ד א"ז מספיק לד' מרן וכנז"ל ומ"מ כיון דכל הנהו רבוותא הרמ"ך והרא"ש והר"ן והרמב"ן והרשב"א והריטב"א ס"ל דבנתבשל כמב"ד אין חיוב בהגסה יש לסמוך עליהם לפטור אשה זו מחטאת וכה"ג כ' השו"ג סי' תרי"ג אות כ"ז גבי טבילה ביה"כ לבעל קרי דאף דנקטי' כדעת מרן לאסור מ"מ אם קפץ וטבל אין קונסי' אותו כיון שיש לו על מי שיסמוך וכ"כ הגאון מרה"י חיים בשו"ת ר"ף ח"ב סי' ס"א בשם ה' קמח סולת והסכים עמו ע"ש:

אמנם מה שכ' עוד ה"ה ז"ל לפטור מט' שאמרה שלא נתכוונה לשם בשול ולמד כן מדברי הרדב"ז נר' בכונתו דכי היכי דבאומר שכונתו לאוכל הגם דלדינא גם בכה"ג חייב כיון דהקדירה לית בה אוכל מ"מ א"ז חשוב שוגג וכמ"ש הרדב"ז וע"כ הט' דכיון דסבור דכה"ג שרי עדיף מטועה בדין שכ' העה"ש סי' שי"ח אות ג' בשם הרדב"ז גופיה דחשיב מזיד ולהחולקי' עכ"פ מקרי שוגג ע"ש דהכא טעה במה שיש לו לטעות ולו' דכיון דלאוכל מותר סגי בכונתו ה"נ בנ"ד כיון דאין חיוב בהגסת מבושל כ"ץ אף דבנ"ד עדין לא נתבשל לגמרי מ"מ יכול להיות שטעתה לומר דבכונתה תליא מילתא והרי כונתה שלא יקדיח אלא דלפ"ז טפי הו"ל להה"ה ז"ל לו' דאפי' לא אמרה בפי' י"ל דפטורה דמל' הרדב"ז שכ' דמן הסתם וכו' ואפי' את"ל וכו' נר' דמספק"ל מילתא בעשתה בסתם ומ"ש אח"ך ע"ד רש"י א"נ בשסחט לקדירה בסתם הוא לחד צד וכ"ש הכא דמסתמא הכי הוא כיון דבאורך הלילה היא' מתבשלת וא"ץ לסייע בבישולו. אמנם לע"ד כי דייקת א"ז ענין כלל לדברי הרדב"ז לאהמח"ר כיון דעכ"פ נעשית המלאכה שהיא הבשול ומה יתן אם אינו מתכוין הלא ה"ל פסיק רישיה ול"כ הרדב"ז אלא בסוחט דבכונתו תליא מילתא דבסוחט לאוכל ה"ל משקה הבא לאוכל דכאוכל דמי וכ"כ רש"י בהדיא והביאו הרדב"ז גופיה דמוכחה מילתא דלאו למשקה בעי ליה אלא לאוכל וא"ז דרך פריקתו והוי כמפריד אוכל מאוכל וכו' ע"ש ובל"ז מה יוסיף כונתו דאכתי מפרק הוא ואף שאינו מתכוין מ"מ

כיון דפ"ר הוא אסור מדאורייתא וכמבו' בשבת דקל"ג ע"א דפ"ר לר"ש אסור מדאורייתא ואמאי מפטר ואף שהוא חושב דבכה"ג שרי ה"ל ככל שאר שוגג דעלמא דחייב חטאת ומה גם דאף במגיס שלא יקדיח אחר שכבר נתבשל משמע דאיסורא מיהא איכא והגם דכ' הרשב"א והביאו הב"י ס"ס שט"ז דבצריך לנעול לשמור ביתו אע"פ שהצבי נצוד ממילא מותר כיון שאינו מתכוין לצבי וס"ל דבנתכוון לדבר היתר אע"ג דעשה עמו איסור אף דפ"ר הוא מותר ע"ש וה"ה הכא שאינו מתכוין אלא שלא יקדיח מ"מ כבר חלק עליו הר"ן ז"ל וגם הה"מ ז"ל כ' עליו שאין להקל כ"כ והביאם הב"י שם גם העה"ש שם אות ב' תמה ע"ד הרשב"א מכ"ד בש"ס דאפי' לא נתכוון אלא לדבר היתר אלא דנעשה האיסור ממילא ופ"ר הוא אסור ואף דה' רב פעלים ח"א סי' כ"ג כ' ליישב דבריו מ"מ להל' מסיק לחומרא כדעת הר"ן וגם למ"ש שם לחלק בד' הרשב"א דל"כ אלא בנעילת הבית שעשוי לכך לשמירת הבית ולא מינכרא הצידה ע"ש גם הרשב"א מודה בנ"ד דיש לאסור משום פסיק רישיה. ומיהו לד' הערוך שהביאו התוס' בשבת דק"ג ובסוכה דל"ג ע"ב ד"ה מודה ובכתובות ד"ו ד"ה האי דבפ"ר דלא ניח"ל שרי ר"ש ניחא דה"נ כיון דבאורך הלילה הוא מתבשל וא"ץ כלל לאותה הגסה בשביל הבשול חשיב פ"ר דלא נית"ל ושם בכתובות כ"כ גם משם ר"ת ואף להתוס' שחלקו שם מ"מ נר' מדבריהם להדיא דמודו דכה"ג שרי מה"ת ע"ש היטיב וכ"כ מהר"ם ב"ח בס' כפו"ת בסוכה שם (סד"ה אמנם רש"י) ע"ש ואין לחלק ולומר דהכא כיון דני"חל בבישול אף שא"ץ להגסה זו דבל"ז מתבשל חשיב פ"ר דניח"ל דז"א וכמבו' מדברי התוס' בשבת דמ"א ע"ב סד"ה מיחם גבי חיתה דאף כה"ג מיקרי לא ניח"ל כיון שאינו נהנה ע"ש ומיהו מדבריהם שם שכ' ואע"ג דהוי פ"ר פטר ר"ש משום דהוי מלאכה שאצל"ג וכו' וכן בכריתות ד"כ בד"ה ס"ל כ' וא"ת א"כ אפי' ר"ש מודה וכו' וי"ל דהכא הוי ט' דמלאכה שאצל"ג וכו' ע"ש משמע דבפ"ר דלא ניח"ל איכא חיובא דאורייתא דהא חותה מיקרי לא ניח"ל וכנז' ואפ' שזהו מה שחידשו בתירוצם דפ"ר דלא ניח"ל מיקרי מלאכה שאצל"ג ופטור מדאורייתא:

ואף דלמ"ש דעיקר הפטור בפ"ר דלא ניח"ל הוא משום משאצל"ג א"כ אתאן לט' ב' שכ' ה"ה ז"ל מ"מ נ"מ דמב' פנים חשיב הכא משאצל"ג הא' כמ"ש דמלאכת הבשול שנעשית מאליה א"ץ לה וה"ל פ"ר דלא ניח"ל ולהאוסרי' אינו רק מלאכה שאצל"ג והב' כמ"ש ה"ה ז"ל שהוא כמכבה מפני שחס על השמן והוא בין לרש"י בשבת דצ"ג ע"ב דמשאצל"ג היינו שא"ץ לעיקר המלאכה אלא לסלקה מעליו דברצונו לא באה לו ומגיס שלא יקדיח נמי א"ץ לעיקר ההגסה דאם לא היה האש בוער כ"כ הוה ניח"ל טפי ואינו מגיס אלא

למנוע ההקדחה ובין להתוס' שם בדצ"ד דכל שנעשה לצורך שאינו כמו שהיה במשכן מקרי אצל"ג וה"נ לא היה במשכן הגסה שלא יקדיח:

איברא דהב"מ פ"א מה"ש כ' בשם הר"א החסיד בשם אביו דל"ח מלאכה שאצל"ג אלא במתכוין למלאכה ואינו מכוין לתכליתה דומיא דכבוי בשביל שחס על השמן שמתכוין לכבוי עצמו ולא לתכליתו שהוא לעשות פחמין והביאו המ"א בסי' רע"ח וכן הביא הכנה"ג רס"י של"ז ממהר"ם אלשקר משם הר"א בנו של הרמב"ם בשם אביו וכ"כ בריש ס' מעשה רוקח ע"ש ומזה נראה שלא כדעת ה"ה ז"ל דהגסה מיקריא מלאכה שאצל"ג שהרי היא בעצמה אינה מלאכה אלא אם תהיה לצורך הבשול וא"כ כשאינו מכוין לבשול ל"מ מלאכה שאצל"ג אלא דבר שא"מ דאסור היכא דהוי פ"ר ואפ' דס"ל דכיון דבהגסתו עושה ב' דברים בב"א שמונע ההקדחה וגורם הבשול וזהו ע"י שמעלה התחתון שקרוב לשלוט בו האש ומשפיל העליון סמוך לאש א"כ הו"ל ההגסה עצמה בכלל מלאכת הבשול וכשמתכוין להגיס שלא יקדיח חשיב אצל"ג. אמנם הפר"ח במים חיים ריש ה' שבת כ' בכונת המ"ך (ע"ש שט"ס נפל בדבריו וצ"ל ופי' המ"ך וכו' וכמו שנר' מל' הוא זה שכ' וכן ממה שלא הזכיר הכ"מ דברי הרמ"ך בזה כדרכו) דפ"ר אע"פ שאינו מתכוין למלאכה מ"מ כונתו לעשות אותה פעולה שהמלאכה נעשית בהכרח כמו צידה וגרירה ומלאכה שאצל"ג הוא כמו בכבוי שנמשך לו ממנו הנאת השמן ובשבילו מכבה נמצא דפ"ר הוא עושה מלאכה ומכוין לענין אחר שאינו מלאכה ומשאצל"ג מכוין לעשות המלאכה ממש לתכלית הנמשך ממנה שהוא הנאת השמן עש"ב וא"כ נר' פשוט דה"ה במגיס שמתכוין להגיס שלא יקדיח והבשול נעשה ממילא הוי כמו גרירה והגם דכ' התוס' בשבת ובכריתות הנז"ל ובסוכה דל"ג ע"ב ד"ה מודה דחותה גחלים כדי לכבות העליונות והובערו התחתונות דפטור לר"ש משום מלאכה שאצל"ג ע"ש וחותה הוי ממש כמו מגיס היינו משום דכיון דהוי פ"ר דלא ניח"ל הוי בכלל מלאכה שאצל"ג וכמבו' שם בדבריהם אבל ודאי עיקר מלאכה שאצל"ג אינו אלא כשעושה מלאכה ומתכוין לד"א הנמשך ממנה וע' לה' תוספת שבת סי' רע"ח אות ב' שהשיג על ה' אור יקרות מדברי הר"א שהביא הכ"מ ע"ש ולפ"ד הפר"ח ל"ק גם עפ"ד הפר"ח ניחא מאי דלכאו' ק"ט ע"ד הכ"מ בשם הר"א דאיך יתכן דכשאינו מתכוין למלאכה כלל חייב וכשמכוין למלאכה ולא לתכליתה פטור וכן הק' הכפו"ת בחי' לסוכ' דל"ג ע"ב ד"ה כ' מרן ע"ש ולדברי הפר"ח ניח' דכ"ר הוא נהנה מן הפעולה עצמה שנעשית ממנה המלאכה בהכרח ל"כ מלאכה שאצל"ג שאינו נהנה מפעולת המלאכה אלא מן התכלי' שהוא התר ועוי"ל דכשאינו מתכוין למלאכ' כלל והוא יודע בודאי שהמלאכ' נעשית

אע"פ שאינו נעשה בשביל אותה כונה הרי הוא כאלו בא זה בכלל כונתו אבל כשמתכוין למלאכה ועוקר ממחשבתו צד האיסור ומתכוין לצד ההיתר פטור וכ"ר להמחה"ש ע"ד המ"א שכ"כ. גם משה"ק הכפו"ת מחותך ראש עוף לצחק בו הקטן שכ' הרמב"ם דהוי פ"ר והתם מכוין לגוף המלאכה דהיינו הריגת העוף אלא שא"מ לתכליתה להרוג העוף ליטול נשמתו מא לצחוק הקטן בראשו ע"ש כבר הרגיש בזה הפר"ח וחילק לפי דרכו דבמלאכה שאצל"ג היינו כמו בכבוי שא"ץ לכבוי ואינו נהנה ממנו לאפוקי חתיכת ראש צפור לקטן לצחוק בו שמכוין לנטילת נשמה ונהנה מחתיכה במה שנתנו לקטן לצחוק בו ע"ש ודבריו סתומים דהא התם נמי נתינה לקטן אינו גוף החתיכה אלא נמשך ממנה ואפ' דחתיכה ונתינה נחשבים ענין א' דשניהם נעשו בראש זה ודמי לצידה וגרירה ול"ד לכבוי דהשמן והכבוי הם ענינים נפרדים לגמרי ואינם דבר א' א"נ י"ל דחותך ראש צפור ליתנו לקטן הנאת הנתינה מתיחסת אל החתיכה שא"א לעולם ליתן ראש צפור לקטן בלתי חתיכה ונטילת נשמה ולכן נקראים ענין א' ל"כ הנאת השמן אינה מתיחסת לכבוי שרוב הנאת שמן בלא כבוי והם ב' ענינים כנ"ל בכונת הפר"ח וניחא בזה משה"ק הכפו"ת שם (בד"ה והרמב"ם) ע"ד הרמב"ם שכ' שאין סוף מגמתו להריגת העוף בלבד וכו' דמשמע שמכוין גם להריגה ולמה הוצרך לזה כיון דפ"ר ע"ש דהוצרך לזה לו' דל"ה מלאכה שאצל"ג דכיון דהנתינה א"א בלתי חתיכה נקראים ענין א' והוי מתכוין נמי לחתיכת הראש שהוא כדי שיצחוק בו ול"ד כ' הרמב"ם שמכוין להריגה דהיינו לנטילת נשמה אלא ר"ל לחתיכה אבל אין לפ' דהרמב"ם מיירי שנתכוון ממש לשניהם כמו שהבין הכפו"ת והוצרך לזה דאל"כ הוי מלאכה שאצל"ג דא"כ אמאי ל"כ הרמב"ם בה' שאח"ז דמשאצ"ל הוא שנתכוון שיצחוק בו הקטן דוקא ואע"ג דבלא"ה כ' שם אופנים אחרים מ"מ אמאי נייד מהא א"ו כדכתיבנא דאף שא"מ אלא ליתנו לקטן מקרי מתכוין לחתיכה וכ"ר להרדב"ז בל' הרמב"ם סי' קמ"ט שכ' דחתיכת ראש הצפור אע"פ שא"מ למלאכה מ"מ לראש הצפור נתכוון והרי נעשה ע"ש משמע דר"ל כמ"ש. ומ"ש הכפו"ת דההפרש הוא דדשא"מ מכוין לעשות המלאכה ברצונו לשום צורך אבל לא לתכלית המלאכה וכו' ע"ש לע"ד א"ז במשמעות דשא"מ דמשמע שא"מ לאותה מלאכה עצמה וכן יש להוכיח כפי' הר"א מדברי הרשב"א בחי' לשבת דקל"ג גבי מילה בצרעת שהק' איך חשיב ליה דשא"מ והלא מכוין לקציצה אלא שא"מ לטהר ותי' דאי כתיב השמר בנגע הצרעת שלא תקוץ ה"נ אבל כונת הפ' שלא יטהרנו אלא בהוראת כהן ואנן הוא דאמרי' שלא יקוץ דבזה מיטהר ולכך כשקוצץ לשם מילה דשא"מ הוא אצל טהרה ע"ש משמע דכיון שאינו מכוין לגוף המלאכה מיקרי דשא"מ אבל אם נתכוון לגוף המלאכה

מיקרי שאצל"ג ולפ"ד הכפו"ת אף אי כתיב לא תקוץ מ"מ מקרי דשא"מ כיון דמתכוין לצורך אחר אע"פ שמתכוין למלאכה עצמה והנה דברי הר"א הנז' הביאום האחרונים ונר' דהכי ס"ל וכ"נ ד' הרדב"ז שם בראש הסי' ומ"מ בנ"ד דהוי פ"ר דלא ניח"ל כמ"ש י"ל דגם לד' הר"א לא הוי אלא איסור דרבנן כד' התוס' שהבאנו לעיל:

ומה שרצה ה"ה ז"ל להוכיח מדברי הר"ן דיש חיוב במגים שלא יקדיח לכאו' ילד"ח ולו' דכונתי איסור בעלמא דגזרי' אטו קודם שקלט כיון דאורחיה בכך להגיס תמיד ואתי למטעי אבל במשכן היו בקיאים ולא היו צריכים להגיס וגבי תבשיל כיון דהגסה עצמה גזירה ל"ג בהוצאת הכף שמא יגיס או דבאמת גם בהגסה עצמה ל"ג כיון דאין דרך להגיס וד"ז מחלוקת הפוס' עי' בד"מ והגה ס"ס שי"ח ובאחרונים שם. אבל ז"א דמסתמיות דברי הר"ן נר' דביורה קודם קליטה ואחר קליטה שוים וט' א' לשניהם וכי היכי דקודם קליטה אסור מדאי' ה"ה אח"כ וכ"נ מדברי הרמב"ן והרשב"א והמאירי בחי' לשבת די"ח דגם בשקלט אסור מדאו' דדרך להגיס שלא יקלוט הרבה או כדי שיקלוט כ"כ ע"ש הטוב וע"כ היינו כמ"ש ה"ה ז"ל:

ולענין כפרת האשה שכ' ה"ה ז"ל דמ"ש ההגה בסי' של"ד אינו ענין לנ"ד שהוא מדרבנן ובשוגג היינו כמ"ש הרמב"ם פ"א ה"ג דבמקום דפטור אבל אסור איסורו מד"ס וכ"כ התיס' בביצה דכ"ד בד"ה ותניא וע' להזש"א בחי' שם בד"ח תוס' ד"ה ואינו ועי' להה"נר"ו בס' זרע ברוך שם וכ"נ מדברי הרדב"ז בחדשות סי' תרפ"ו אמנם ע' להמ"א שם ס"ק ל"ג שכ' דמ"ש ההגה הוא אפי' באיסור תחומין דרבנן ומשמע דבשוגג איירי דבהכי מיירי ההגה מדכ' דיתן דמי חטאת ואין חטאת באה אלא על השוגג וכ"כ ה' אשל אברהם למהרא"ד הנד"מ וכ"כ ה' זרע אמת א"ח סי' מ"ג דאפי' באיסור דרבנן ובשוגג אמרי' הכי והוכיח מדין פורש מן הנדה באבר חי בי"ד ס"ס קפ"ה ע"ש ומ"מ נר' ברור דכ"ז אינו אלא לענין תקנתא דמ' תעניות ואהא קאי המ"א והזר"א דהדין שוה אבל לענין תקנת' דיתן דמי חטאת הא ודאי דאינו ענין למידי דרבנן דל"ש חטאת אלא באי' דאו' ודכוותה בזה"ז יתן דמי חטאת משא"כ מדרבנן וכ"מ מדברי ה' אשל אברהם שכ' לגבי מ"י וכן מדוקדק ל' הזר"א דלא נקט כ"א תקנתא דתענית וכ"מ בפסקי מהרא"י דבסי' נ"ה לא נקט אלא תענית מ"י וכ"כ בשם פסקי רמ"מ ובסי' ס' כ' גם תקנה דדמי חטאת וע"כ הט' דבסי' נ"ה איירי רק באיסור דרבנן דל"ש דמי חטאת משא"כ בסי' ס' כמו שיראה הרואה ע"ש ואף דבסי' נ"ה כ' בשם רמ"מ דאפי' חללה שבת כה"ג אפי' בהבערה דהוי איסור דאורייתא די היה בכך וכו' ע"ש התם קאי אשיעור דמ' תעניות וה"ק דא"ק יותר מצד התענית ולעולם צריך עוד תקנה אחרת דדמי חטאת ולא קאי עליה התם ומכאן יש לתמוה על הב"ד

סי' קי"ג במי שכיבה את הנר שכ' דחייב חטאת ויקרא פ' חטאת וכו' ע"ש דהא קי"ל במשאצ"ל דפטור עליה כד' רוה"פ שהביא מרן הב"י סי' רע"ח וכ"מ בש"ע ס"ס של"ד וסי' רע"ח וכמ"ש ה"ה ז"ל וכ"פ מרן בסי' שט"ז ס"ח בסתם ע"ש וע' להמט"י סי' רע"ח ולה' כף החיים הי"ו הנד"מ שם ובסי' שט"ז אות ע' ומסתמות דברי הב"ד ז"ל משמע דמיירי גם בכבוי שאצל"ג דסתם כבוי ל"מ צל"ג אלא בכיבוי להבהב הפתילה או לעשות פחמים כמ"ש האחרונים סי' רע"ח ע"ש וא"כ איך כ' דחייב חטאת כיון דאיסורו מדרבנן גם יש להעיר מזה על ה' חיי אדם סוף כלל ט' דנר' מלשונו דגם בדרבנן צריך דמי חטאת וצ"ע. וע' להא"ח סוף ה' שבת דנ"ח ע"ד שכ' בשם הר"מ ז"ל דמי שחלל שבת בהוצאת חפץ לרה"ר או בנגיעת אש וכיוצא בדברים אלו יש לו ליתן ה' דינ' הלייש לצדקה ובזה יתכפר לו כי בזמן שהיה הבית קיים היה מקריב חטאת וחטאת בת דנקא וכו' גם טוב להתענות בו"ה ונהגו להתענות אחר השבת ע"כ וה"ד הברכ"י סי' של"ד אות ו' ע"ש ונר' דהאי נגיעת אש דקאמר היינו שנגע בנר דלוק והטהו ונמצא מבעיר מדאו' וחייב חטאת כדאית' בגמ' דשבת די"ב ע"ב גבי ריש שכ' על פנקסו קריתי והטיתי וכו' אביא חטאת שמינה דאם נגיעה ממש בלא הטיה אין בו איסור עי' בהגה סי' רע"ז ס"ג וע' בסי' ש"ח סמ"ב דדבר שהוא מוקצה מותר ליגע בו ובלבד שלא יהיה מנענע אפי' מקצתו ואף דבסי' ש"י ס"ו פ' מרן דמוקצה אסור ליגע בו הנה ל"מ למ"ש הה"מ והביאוהו האחרונים ז"ל דדוקא בביצה שהיא מתגלגלת מעט ע"י נגיעה אבל בשאר מוקצה מותר אלא אפי' להתה"ד דהיכא שהנגיעה היא לצורך דבר המוקצה אסור מ"מ אין איסורו אלא מדרבנן ול"ש ביה חטאת ואיך כ' הא"ח דבזמן הבית היה מקריב חטאת אע"כ צ"ל כדכתיבנא וכן מ"ש וכיוצא בדברים אלו היינו נמי שאיסורם דאורייתא ומ"מ דעת הא"ח בשם הר"מ דלא יתענה רק בו"ה דלא כמור"ם והתה"ד וש"פ דיתענה מ"י וממה שהביא הברכ"י דברי הא"ח אין ללמוד דהכי ס"ל דאין כונתו במה שהביא דבריו אלא עמ"ש דיתענ' בחול ולא בשבת שזה מבו' בא"ח ותדע דהא הברכ"י ה"ד הא"ח הנז' ע"ד הב"ד במי שכיבה הנר ע"ש וכבר נתבאר דהא"ח לא קאי במילי דרבנן אלא באיסור דאורייתא אע"כ דלא נחית רק עמ"ש דיתענה בחול ולא בשבת דלענין זה אין נפקותא ש האיסור הוא דאורייתא הוא דרבנן דאדרב' ק"ו הוא אלא דבדרך אגב הזכיר כל דבריו גם ענין דמי חטאת והיינו שלא כ' בשמו במי שכיבה הנר ע"ש וא"ך אין ראיה דס"ל כותיה לענין מספר התעניות שא"ץ אלא בו"ה לכן נר' להחמיר כדעת ההגה והאחרונים דיתענה מ"י אפי' באיסור דרבנן ובשוגג אמנם בצירוף כמה צדדי קולות שיש בנ"ד ובפרט בזה"ז דגברה החולשה נר' דיש להורות שתתענה רק בו"ה וכמ"ש ה"ה ז"ל וכה"ג כ' הזר"א ז"ל בנדונו וע' לה'

רב פעלים ח"ג א"ח סי' י"ט וח"ד סי' יו"ד ומשם בארה"ו וע' לה' חתם סופר ז"ל חיו"ד סס"י קפ"ח ויש לעיין בדבריו ואכמ"ל):

סימן טז

שאלה אם יש לברך ברכת הלבנה בליל ש"ק שהוא ליל ט"ו למולד כשאירע שנתכסית הלבנה בעבים בשאר לילות ואם יניח עד מש"ק אז יעבור זמנה:

תשובה הנה הברכ"י ז"ל בא"ח סי' תכ"ו אות ז' כ' בשם הכנה"ג בתשו' סי' י"ג דאם לא קדש, עד יום ט"ו ויום ט"ו הוא שבת או יו"ט יכול לקדש אבל אם י"ו חל בשבת או יו"ט לא יקדש ולאחר השבת יקדש בלי שו"מ ואם י"ו חל בחול יקדש ליל י"ו ע"ש ומ"מ נלע"ד דלענין מ"ש לקדש בליל י"ו אין לסמוך ע"ז מאחר דדעת מרן ז"ל שם ס"ג דדוקא עד יום י"ו מיום המולד ולא י"ו בכלל וע"ש בהגה ולהמ"א סקי"ב וכן ראיתי לה' שערי תשובה סק"ג שכ' ע"ד הבה"ט שהביא תשו' הכנה"ג הנז' דבתשו' הדב"ש סי' רט"ו כ' דיום ט"ז אינו בכלל ובשו"ת שב"י כ' דאין דאין לסמוך למעשה לקדש ליל ט"ז ע"ש גם ה' בית עובד בדיני ברכת הלבנה דאין ט"ו חלק בזה ע"ד הכנה"ג הנז' ע"ש אבל מ"ש מהכנה"ג דבליל שבת שהוא יום ט"ו יכול לקדש נר' דיש לסמוך שפיר ע"ז דהגם דההגה בס"ב פ' דאין מקדשין אותה במ"ש שחל בו י"ט וכ' המ"א סק"ז דכ"ש שלא יקדשו בליל שבת מ"מ הרי כ' שם דבמהרי"ל בשם מהר"ש התיר ושכ"כ הגהמ"נ והב"ח עשה מעשה ע"ש וכ"כ הט"ז סק"א ע"ד מהרי"ל שכן עיקר גם הפר"ח הסכים לדעת הב"ח וע' להה"ה בזל"א בקו"א שכ"כ בשם כמה רבנים וסיים והכי נקטי' לקדש בשוי"ט כשחל ביום ט"ו ע"ש גם מדברי ה' בית עובד שם נר' דלא פליג על הכנה"ג אלא במ"ש דבליל י"ו יברך אבל במ"ש דיברך בליל שבת שחל יום ט"ו גם הב"ע הכי ס"ל והכי נקטי'. מיהו צ"ע עמ"ש הט"ז שם אחר שהסכים שיברך וז"ל ע"כ לא הביאו רמ"א והוא פלא דההגה בס"ב הביא זה ושו"ר שכן הק' החי' סי' קצ"ד סק"ב ע"ש (א"ה ועי' להשב"י ח"א סי' י"א מה שהביא בשם הבה"ט ומה שכ' עליו וע"ע בהשמטות שבסוף ח"ב ועי' למוה"ר הרמ"ז זצ"ל בס' שם משה (שעם ס' דרך חיים נר"ו) סי' י"ב ד"ה וע"פ מ"ש בכונת הט"ז והוא דחוק מאד וצ"י וזה ל' הכנה"ג (שהזכיר ה"ה ז"ל) פשיטא לי דאין לקדש בשבת דכבר יכול לקדש בליל מו"ש שהוא י"ו למולד (ולכן) אין לקדש בשבת והגם דה' בב"י פ' דיום י"ו אינו בכלל אני מצאתי בשם תלמידי הר"ף והמאירי די"ו בכלל ומאחר דיש לו תשלומין בליל י"ו למה יקדש בשבת וי"ט דאע"ג דלפי' הסוברים דאין י"ו בכלל כיון שעבר ליל ט"ו א"י לקדש כיון דמצינו לרבוותא אלין דפוס' עד י"ו וי"ו בכלל מוטב שנאחר אותה עד י"ו מלקדש

בשבת ויו"ט ע"ש והו"ת דכיון דלרובא דרבואתא אין י"ו בכלל איך יכול להפקיע ממנו מצות קידוש הלבנה אליבא דרוה"ף ולסמוך על הפוס' הנ"ל וכ"ש אם נפ' כונתו דבליל י"ו יקדש בשו"מ דק"ט איך סמך בזה על תלמידי הר"ף והמאירי נגד כל הפוס' די"ו אינו בכלל ולדידהו הוי ברכה לבטלה וע"ש מ"ש ה' ז"ל אח"ז וז"ל ואם אירע יום י"ו בשבת דלרובא דרבואתא וכמעט כלם זולתי תלמידי הר"ף והמאירי דאין לקדש בליל י"ו דשמא כבר עבר זמנה ונמצא שתים רעות עשה לקדש בי"ו ובשבת ע"ש וכיון דה' ז"ל חשש לרווה"פ אמאי באירע ט"ו למולד בשבת סמך על החולקים ועו"ק לפי הצד דיברך בלי שו"מ שהרי עיקר המצוה היא הברכה וקי"ל דברכה שאין בה הזכרת ה' אינה ברכה ואינו יונה י"ח בזה לכ"ע והא ודאי אין לומר דכל הפוס' הנ"ל מודו דהיכא שחל ט"ו בשבת דיקדש בליל י"ו שאין שום ט' בזה וע' להכנה"ג בחמרא וחיי שי' לסנהדרין דמ"א ע"ב שכ' דהתוס' בפ"ק די"ג ע"ב ד"ה שמור ותלמידי הר"ף והמאירי בכלליו ובשי' דעתם דיום י"ו בכלל ע"ש ובשיירי הגה"ט או"ב ובתשו' הנז' לא הזכיר דעת התוס' ז"ל ובאמת דמדברי התוס' אין ראיה כ"כ ואדרבא מוכח אפכא שכ' וז"ל ועוד משמע בפ' היו בודקי' דחידושה של לבנה ממשיך עד ט"ו דאריו"ח עד מתי מברכי' על החדש עד שתתמלא פגימתו ומפ' נהרדעי עד י"ו ע"ש ומדכ' עד ט"ו משמע שאין י"ו בכלל מיהו מדכ' עד ט"ו והוכיחו מנהרדעי דקא' עד י"ו משמע דכונתם לומר ט"ו בחדש שהוא י"ו למולד (וע' להכנה"ג בתשו' הנז' דנר' מדבריו דעל הרוב המולד הוא יום א' קודם ר"ח ע"ש) ומ"מ י"ל דעד ט"ו לחדש ולא עד בכלל שו"ר לה' פני מבין בשי' לסנהדרין. ח"ב ד"ח ע"ד שדחה ראיתו מהתוס' ועוד כ' די"ל דגם כונת תלמידי הר"ף והמאירי בכלליו יל"פ די"ו אינו בכלל וצדד לומר דבדברי המאירי בשי' שהביא החו"ח נפל ט"ס וצ"ל עד י"ו ע"ש ואף דבאמת פשט דברי תלמידי הר"ף משמע כמו שהבין הכנה"ג וכ"נ לע"ד ד' הרמ"ה בחי' לסנהדרין ע"ש מ"מ כיון שאין כן דעת מרן שקבלנו הוראותיו ודעת כל הפוס' נר' שאין לסמוך לברך בליל י"ו כמ"ש הפ"מ ז"ל שם וכדעת ה"ה ז"ל ובפרט דאיכא למיחש לספק ברכות וע' להפר"ח והדב"ש ז"ל סי' רי"ו ובביאורי מהר"א שטיין על הסמ"ג וה' צדה לדרך שם ע"ש גם ה"ה בזל"א חולק על הכנה"ג ז"ל בזה וכ"ד כל האחרונים ז"ל:

והנה הכנה"ג ז"ל סותר דברי עצמו ממ"ש בשיירי הגה"ט אות ג' שה"ד הב"ח שעשו מעשה לקדשה בליל יו"ט שהוא ט"ו לחדש וכ' דמילתא דמסתבר הוא גם במפתחות תשו' הכנה"ג כ' דיכול לקדש בשבת שהוא ט"ו לחדש וגם הברכ"י שהזכיר ה"ה ז"ל הביא כן מתשו' הכנה"ג דיכול לקדש אלא דהוא פלא דבתשו' מבו' להדיא דטפי עדיף לקדש ליל י"ו מלקדש בשבת וי"ט וכן העתיק משמו מהר"י קובו בס' בן פורת יוסף ה' ר"ח אות

ג' ע"ש וכבר תמה ע"ז ה"ה בזל"א ח"ג דף א' ע"ד וכ' דהברכ"י נגרר אחרי המפתחות של תשו' הכנה"ג ותמה עליו איך לא שת לבו לראות הדברים בשרשם דט"ס נפל במפתחות ע"ש ולע"ד אינו כ"כ תימא די"ל דאיהו ז"ל קי"ל דהמפתחות הנז' עשאם הכנה"ג בעצמו (ע"ד מ"ש הברכ"י עצמו בשיו"ב לי"ד סי' קס"א אות ד' דה' ז"ל עצמו עשה המפתחות לס' בעי חיי י"ד הנדפסים בס"ס קול בן לייי) וכ"נ מל' המפתחות ע"ש סי' כ"ו. וסי' נ"ז ולכן סמך על המפתחות קודם ראותו הדברים במקורן או שסובר דבמפתחות נטחה דעתו ללכת אחרי דעת מרן ורוה"פ דאין ליל י"ו בכלל וחזר בו ממ"ש בגוף התשו' (ולכאו' י"ל דמ"ש במפתחות ובברכ"י דיכול לקדש בליל שבת וי"ט מיירי שחל גם ליל י"ו בי"ט או בשבת ובכה"ג י"ל דגם לדעת הכנה"ג מצי מברך דהא מבו' טעמו בתשו' משום דכיון דיכול לקדש בליל י"ו מוטב שנאחר עד י"ו מלקדש בשוי"ט ע"ש וא"כ בכה"ג דגם אם יניח עד י"ו מ"מ א"י לקדש זולתי בשבת וי"ט טפי עדיף לקדש ליל ט"ו כדעת רוה"פ מלקדש ליל י"ו ומ"ש אבל אם י"ו חל בשבת היינו שחל דוקא ליל י"ו בשבת וכיון דאיכא תרתי לריעותא לכן יקדש אחר השבת בלי שו"מ אלא דא"כ לא ה"ל לסתום גם ממ"ש אבל אם י"ו חל בשבת משמע דרישא לאו בחל בשבת איירי):

ומ"מ לענין הלכה נר' עיקר כמ"ש ה"ה ז"ל דאעיקרא אפי' היכא שאין זמנה עובר תלוי בפלוגתא כדמוכח מדברי הב"ח שאחר שהביא שנוהגים שלא לקדש במ"ש שחל בו יו"ט ושכ"כ מהרי"ל סיים דפ"א אלא נראית וכ' וקדשוה כי אין זה אלא קפידא בעלמא וכו' ואין להקפיד אלא לכת' ע"ש משמע דמהרי"ל עצמו לא אמרה אלא היכא דאפ' אח"כ ובזה א"ש שלא כ' מהרי"ל דבריו אלא בחג השבועות ולא בשאר י"ט משום דבחג השבועות אין המצוה עוברת וע' בת' הכנה"ג שם) וא"כ מהר"ש שחלק עליו והובא באחרונים היינו נמי באפ' אח"כ והכי דייק מ"ש שלא היה מקפיד וכו' וכ"כ הב"ח בתשו' סי' פ' עש"ב וא"כ היכא דלא אפ' יש להכריע לברך ועוד שכן דעת כל האחרוני' הב"ח והעה"ש והמג"א והפר"ח וגם הט"ז כ' ע"ד מהר"ש שכן עיקר ולכל הפחות מתוקם היכ' דלא אפ' וכ"ד השו"ע ה' ר"ח סי' ה' או' י"א וה' קרית חנה סי' ו' ונדפס' תשובתו בתוס' נופך בס' שבו"י ח"ב בהשמטות לח"א סי' י"א (ומ"ש בקרית חנה וא"כ לפ"ז פ' דאין מקדשי' אפי' בשוי"ט היכא דהמצוה עוברת הוא ט"ס הניכר למעיין בדבריו שם וצ"ל דמקדשי' וכאשר בא מתוקן בשב"י ע"ש) והעתיקו הפח"י ערך ברכת החדש (וע' לה' עיקרי הד"ט סי' ט"ז אות א' שכ' וז"ל ע' להפח"י וכו' שהביא פסק הר"ג וכו' וע' ג"ך לה' קרית חנה וכו' ע"ש ואהמח"ר לא זכר שמ"ש הפח"י בשם מהר"ג הוא עצמו ה' קרית חנה (תלמיד השב"י) אלא שעיקר דבריו שם תמוהים במ"ש דמהרי"ל איירי כשהשעה עוברת

דזיל בתר ט' וכן ההגה אבל הב"ח מתיר לגמרי ע"ש ובמ"א הארכנו להשיב ע"ד ז"ל גם ביארנו דלכי דייקת לכל הטעמים שנאמרו אין שום ט' המחייב לדחות ברכת הלבנה מכל וכל ואכמ"ל וכ"ד ה' פנ"מ בחי' לסנהדרין דיכול לקדש בליל ט"ו שחל בשוי"ט ואין חולק ע"ז זולת הכנה"ג בתשו' והוא ד"ע בשכנה"ג ולא ידעי' איזה מנייהו בתרייתא שהיא עיקר ונמצא שאין בירור בדעתו ז"ל והוי כאלו לא גילה דעתו בזה וכה"ג כ' הפר"ת ביו"ד סי' פ"ז סקי"ב על הר"ן וכ"כ מהרח"ף בסמיכה לחיים א"הע סי' ט' בשם הפוס' אפי' בממון ע"ש ועוד דמסתברא דהעיקר בדעתו כמ"ש בשיירי כדי להסמיכו עם דעת האחרונים ז"ל וכה"ג כ' המשה"ר מע' מ' אות א' והכנה"ג בכללי הפו' אות נ"ה ע"ש ועוד דאפושי פלוגתא ל"מ וכ"ש לפמש"ל דמ"ש במפתחות הוא העיקר ועוד הנה עיקר יסודו של הכנ"הג בתשו' הוא דמוטב לברך בליל ט"ז והיינו שסמך ע"ד הסו' דליל י"ו בכלל וא"ך לדידן דבתריה דמרן גרירי שלא לברך ליל י"ו ודאי דראוי לנו לברך בליל ט"ו שהוא שוי"ט ועוד דאם נברך בליל י"ו לדעת רוה"ף לא מהני מידי והוי ברכה לבטלה כיון דעבר זמנו אבל אם נברך בליל שבת מהני בדיעבד לכ"ע כמ"ש הפמ"ג במש"ז ע"ש ועוד דכיון דלדידן א"א לברך ליל י"ו דנקטי' כדעת רוה"ף הוי כמו דיעבד דכל א"א כדיעבד דמי ועוד דה"ל ס' מציעתא די"א אפי' כשאין הזמן עובר שרי וכמ"ש הפו' בשם הרדב"ז דיש לסמוך על סברא האמצעית וכן האריך השד"ח בכללים מע' ה' אות ל' להוכיח כן ע"ש ועוד דאיכא ס"ס שמא כהסו' דמברכי' גם בשוי"ט ואת"ל כהחולקים שמא כהסוברים דהיכא שהמצוה עוברת מצי מברך ודלא כהכנה"ג ואע"ג דדעת כמה פוס' דבמילי דברכות ל"מ אפי' בס"ס (וע' בהג' לס' בן פרת יוסף למוהר"ב זצ"ל ח"ג מע' הע') הכא שאני דגם להסו' דא"י לקדש אם קדש אינו מברך לבטלה ובכה"ג ליכ"ל סב"ל (וכה"ג ממש כ' הב"ד ה"ח סי' ד"ש והב"ד העה"ש ס"ס תקמ"ו ע"ש וכ"כ הא"ר סי' ע"א אות ב' וחלק על הע"ת דנראה דגם בכה"ג סובר דאמרי' סב"ל וכ"כ הפמ"ג במ"ז כאן והברכ"י ביו"ד סי' שמ"א אות ח' ע"ש) וכן העלה ה"ה בזל"א שם והביא תשו' הרשב"א ח"ד סי' מ"ח דמותר לקדש בשוי"ט בין לפי הפשט בין לפי הסוד גם בקו"א כ' ה"ה בשם ס' שיורי ברכה הנד"מ ממש בסופו שכ"ד הרב המאסף ושגם מהר"ש מודיאנו כ' בסי' יו"ד דאירע בשנת קט"ו שלא נראית הלבנה עד ליל פסח ועשה מעשה וקדשוה ושכן עשו מעשה כל רבני העיר ע"ש והוא בס' ראש משביר וע"ש שהביא כן בשם החמ"י אלא דשם הביא כן בשם הכנה"ג בתשו' וכאשר הביא הברכ"י משמו ע"ש וגם ראינו לה"ה בש"ן ה' ר"ח סי' ה' אות י"א שגם הוא כ"כ בשם הכנה"ג בתשו' ע"ש וכבר כתבנו שהם דברי תימה. גם ראינו למהר"ר יעב"ץ בסדורו שאביו עשה מעשה היכא שי"ל שיעבור זמנ' וקדשוה בליל שבת ונראה

שכן דעתו גם ה' רב פעלים ח"ב א"ח סי' ל"ח הסכים כן וכ"כ הוש"ע סי' צ"ז אות י"ב והמט"א סי' תרכ"ה אות ה' ובאלף למטה שם וכ' שם דיקדשוה קודם ערבית וע"ש באות וא"ו ובאלף המגן שם גם השד"ח ז"ל באסיפת דינים מע' ברכות אות ח' כ' דאחר שנגלו דברי הרשב"א הנז"ל הדבר פשוט דאין לנו לחוש כלל אם יצטרך הדבר שלא נשאר עוד זמן וכן עשו מעשה ועדיפא מהא כ' בשם ס' תפארת ישרא' פה"מ פ"ק דמ"ק מ"ז דאם יש לחוש אפי' חשש קל שלא יוכלו לקדשה אח"ך שרי לקדשה בשוי"ט ולא להחמיץ המצוה ושגם מהרי"ש נצטנזהן בס' שו"מ ח"ג סי' קנ"א מסיק דיקדשנה בשבת בברכה ושכן הורה ה' מסגרת השלחן חיו"ד במנהגים שבסוף הס' סי' כ"ד לקדש בשעת הדחק ע"ש וכ"ר בס' דרך אמונה ומעשה רב הנד"מ ריש אות ב' בשם ה' זכרון טוב שכ' שה' מנסכיז עשה מעשה וקדשה בליל ב' דסוכות והפליג בשבח הב"ח ע"ש:

וכן לענין לקדשה בליל י"ו האריך השד"ח שם אות ט' בזה ומסיק לברך בלי שו"מ ודחה דעת הפוס' דבשה"ד יש לסמוך לברך בשו"מ אף בליל י"ו ע"ש וגם הר"ף הנז' דעתו כן לקדשה בלא שו"מ והב"ד ה' העשל שמקפיד גם לקדשה בלי שו"מ כיון דלאו זמניה וכ' עליו שהפריז על המדה ואפ"ל דגם מ"ש בדרך אמונה הנז' דה' מנסכיז קדשה בליל ב' דסיכות ומסתמא מא הוא ליל י"ו היינו שקדשה בלי שו"מ. מיהו עמ"ש שם אות ק' סי' ד' בשם ה' נוצר חסד על מס' אבות פ"ד וה' השיב משה א"ח סי' י"ד ומ"ש ה' אבני צדק אשכנזי או"ח סי' מ"ו לקיים דברי זקנו ה' השיב משה ז"ל הנז' ע"ש וע' להשד"ח סי' ק"ב ולע"ד ק' לסמוך ע"ז נגד דעת מרן ורוה"ף דנקטי' כותייהו ומ"מ יש לקדשה בליל ט"ז בלי שו"מ כמ"ש השד"ח והר"ף וכ"ר בס' תוספת חיים ביאיר חיי אדם כלל קי"ח שהב"ד הפו' הנז' לקדשה בברכה וכ' אבל דעת השע"ת ומט"א וישויע"ק דיקדש בלא שו"מ והעולם נהגו ליקח גמ' וכו' ולע"ד גם ע"ז ק' לסמוך וע' להפנ"מ הנז"ל שהשיג עמ"ש הכנה"ג דאחר י"ו יקדשנה בלי שו"מ ע"ש והיינו משום דלכ"ע לאו זמניה הוא משא"כ בליל י"ו כנלע"ד)

סימן יז

נשאלתי במעשה שרקדו הקמח לפסח והניחהו בסדר במקום המשתמר ובחה"מ כשבאו ללוש ממנו מצאו חתיכת בצק דבוקה בסדין מבפנים והקמח היה מונח במקום המשתמר מן העכברים ומביאת מים ואמרה האשה שרקדתו שהיתה מניקת וגמלה את בנה אך בשעה שהיתה מרקדת הרגישה שזב החלב מדידה אם יש לחוש לכל הקמח:

תשובה נ"ל שיש לרקד הקמח ואם ימצא עוד איזה דבר ישרפוהו יחד עם החתיכה הנז' ושאר הקמח מותר מס"ס דדרך הוא שכופפת עצמה כשהיא מרקדת ואפ' שנפלו לתוך הקמח טיפות חלב מדדיה ומהם נעשית חתיכת בצק זו וחלב אינו מחמיץ כמ"ש ההגה סי' תס"ו ואת"ל שבאה ע"י מים שמא אחר הרקוד לא ישאר כלום וכה"ג כ' הח"י שם סקי"ג בשם ה' גיסו משם הדרישה וה"ד הבה"ט סקי"ב וע' להזל"א ח"א ה' פסח שם ובח"ג בדברי ה' המגיה ז"ל מע' פ' אות קי"א ומשם בארה"ו וע' להח"י שם סק"ז ומ"מ הני נשי דידן זהירי וזריזי [א"ה ואע"ג שכ' מור"ם סי' תס"ז ס"ב דבס"ס אין להתיר באכילה כבר כ' הדרישה דל"ד זה אלא למ"ש בהגה סי"ב וכ' ה' חקת הפסח ז"ל בטעמו דהתם משום דהתחזק איסורה דודאי נפלו מים אבל הכא לא אתחזק איסורה כלל דאנו אומרים שאין כאן איסור חמץ כלל ע"ש ומה שציין ה"ה ז"ל להח"י סק"ז כונתו להעיר בזה ממ"ש הח"י שם דאם נתיבשו המ"פ ונתערבו אין ללוש בהם ויקיימו לאחר הפסח וכ"כ בסי' תנ"ג סקכ"ב וסי' תס"ב סק"ג דאפי' כשנתיבשו המ"פ תוך הקמח אם אח"ך באו למים מחמיצין ע"ש וא"כ אף שנאמר דחתיכת בצק זו נעשית מחלב שאינו מחמיץ כמ"ש ה"ה ז"ל משם ההגה (וה"ה חלב אשה כמ"ש ה' ראש משביר ח"א ח"י בלקוטי דינים אות א' משם האדמ"ק סי"ח) אכתי אם נימא שנשאר לאחר הרקוד א"כ כשבא ללוש אח"כ הו"ל מ"פ עם מים שממהרים להחמיץ וע"ז כ' ה"ה ז"ל דנשי דידן זריזי וזהירי ולאהמח"ר א"ז מספיק דהא קי"ל דלכתחלה אין להתיר ללוש במ"פ ע"מ על סמך שיאפה מיד וכפ"ז ק' גם על הח"י גופיה שהביאו ה"ה ז"ל איך התיר בנדונו ולא חשש למ"פ עם מים וע' להּ ראש משביר בשם האדמ"ק שהבאנו לעיל בהגה ונר' דאף שכ' הח"י דאסור ללוש אם נתיבשו המ"פ ונתערבו מ"מ כיון שיש ס' שמא לא נתערב בקמח מהמלוחלח הנז' מותר דהא דמ"פ עם מים שממהרים להחמיץ היינו לענין שיהיה חמץ נוקשה מד"ס וכמ"ש הפוס' רס"י תס"ב וכיון דלגבי איסור דרבנן איכא חד ספק דשמא לא נתערב ולגבי דאורייתא איכא עוד ספק שמא הוא חלב אזלי' לקולא וכה"ג כ' הברכ"י א"ח סי' קפ"ו אות ד' גבי אשה שאכלה ונסתפקה אם בירכה בה"מ דפטורה מס"ס שמא בירכה ואת"ל לא בירכה שמא אין חיובה מדאורייתא ואע"ג דאכתי מחויבת מדרבנן מ"מ לגבי דרבנן איכא ספק אם בירכה וע' להּ קול אליהו ח"ב סי' ו' ולהּ בן אברהם סי' י"ד וכפ"ז נתקיימו גם דברי ההמ"ח זצ"ל וכמובן יהנה המפ"ג סי' תס"ו בא"א אות ה' כ' ע"ד הדרישה דמשמע דהיינו להשתמש בקמח אחר הפסח דבפסח במ"פ אין נוגהים כבסי' תס"ב ועם מים אדרבא מ"פ עם מים ממהרים להחמיץ ולכתחלה ליכא ס"ס ע"ש והוא תימא דהדרישה כ' בהדיא דשרי לאכלו בפסח וכ"כ בשמו הח"י שם וכ"כ בש"ע

למהרש"ז וה' חיי אדם ז"ל וט' דמילתא נר' דהגם דאינהו בדידהו מחמירים במ"פ לחוד כד' רש"י ז"ל מ"מ אין איסורו אלא מדרבנן וכמ"ש רש"י בפסחים דל"ו ע"א ד"ה אין לשין דלא הוי אלא ח"נ וח"נ איסורו מדרבנן וכ"כ הפר"ח רס"י תס"ב דמ"פ לחוד לרש"י איסורייהו מדרבנן ע"ש וכיון דאין איסורם אלא מדרבנן ויש להסתפק שמא לא נתערב הו"ל סד"ר ולקולא ומ"ש עוד הפמ"ג במ"פ עם מים דלכתחלה ליכא ס"ס נר' כונתו דבמ"פ עם מים פ' מרן דלכתחלה לא ילוש וא"כ אין להתיר ללוש לכתחלה מס"ס דשמא מ"פ דמ"מ ה"ל מ"פ ע"מ ואף שניתבשו המ"פ תוך הקמח אסור ודוקא אם כבר לש ואפה מיד מהני האי ס"ס כפשט מרן דאם לש יאפה מיד ומותר כנ"ל בכונתו והן אמת דה' ז"ל גופיה במש"ז סי' תס"ב כ' עמ"ש מרן דמ"פ עם מים ממהרים להחמיץ יותר משאר עיסה דמשמע דהוי חמץ גמור מה"ת ע"ש וכ"כ הפר"ח לחד תירוצא בדעת רש"י דמ"פ עם מים הוי נוקשה מדאורייתא ותרי נוקשה יש וכ"כ המש"ז שם בדעת הרא"ש וכ' שהוא דוחק וכן היא דעת הנוב"י מהדו"ק א"ח סי' כ"ב דמ"פ עם מים הוי איסורו מדאורייתא ע"ש וכיון דמ"פ עם מים הוי מדאורייתא אין להתיר ללוש במים דליכא אלא חד ס' אמנם בעיקר ראית הנוב"י ממנחות דנ"ז דמשני ר"ל מגבלה וכו' במ"א כ' בעניות מה שנלע"ד להשיב ע"ז ואכמ"ל גם מה שהוכיח ממ"ש הרשב"א ז"ל בתשו' סי נ"ג דמ"פ עם מים אוסרים במשהו ע"ש לע"ד י"ל דגם חמץ דרבנן איסר במשהו דל"פ רבנן וכמ"ש בתשו' בשמים ראש סי' של"ב וכן מסיק המט"י סי' תמ"ז ע"ש גם מאי דמשמ"ל להפמ"ג כן מל' מרן ל"מ לענ"ד ועמ"ש בסמוך גם מה שהביא מדברי התוס' והרא"ש דאית לאו בח"נ ע"ש י"ל דזה דוקא לר"ל שסובר דח"נ בלאו וכר"מ דפא"ע וכסתמא דהתם דהכי משמע מל' ר"ל דקאמר אין חייבים על חימוצה כרת ולא קאמר סתמא אין חייבי' על חימוצה משמע כרת הוא דליכא אבל לאו איכא אבל לעולם לדידן דשאר ח"נ הוא מדרבנן גם במ"פ עם מים דינא הכי ובדעת רש"י נמי אין הדבר מוכרח לומר כן די"ל כתי' קמא דהפר"ח וגם הפר"ח לא אמרה אלא לחד תירוצא ליישב דברי רש"י ולא להלכה וכ"מ להדיא בדברי הפר"ח גופיה בד"ה וא"ת וכו' וז"ל ומיהו דין זה עולה לדעת הר"מ דס"ל דמ"פ עם מים מחמיצים ומשמע דהוי ח"ג מה"ת ולכך יוצא בו י"ח אבל לדעת התוס' שכ' דמ"פ ע"מ הוי ח"נ וכן דעת הטור ורבים מהמפ' והנהו ס"ל דח"נ לא אסיר אלא מדרבנן וכמ"ש בס"ס תמ"ז מעתה אין קיום לדין הר"מ לדעתם ע"ש מבו' יוצא דלהטור והתוס' ודעמייהו מ"פ עם מים ל"ה איסורו אלא מדרבנן וכ"מ מדברי ה' מקראי קדש ה' חו"מ דצ"ד ע"א ולא וכו' שהק' ע"ד הרשב"א דאף דר"ל סבר כרבנן דרחב"ג דנוקשה הוי בלאו וס"ל כר"מ דפ' א"ע מ"מ הרי"ף פ' כרבנן וליכא לא בנוקשה ולא בתערובת

רק איסור מדרבנן כמ"ש הטור סי' תמ"ב והרשב"א סי' ע"ג ע"ש ואי איתא לא מק' מידי דהתם קאי אמ"פ עם מים א"ו דגם מ"פ עם מים ל"ה אלא ח"נ דרבנן וכ"נ ד' המט"י סי' תס"ב ס"א שכ' ע"ד הפר"ח לדעת רש"י דתרי ח"נ הוו דהוא דוחק גדול וכ"כ בס"ב דמ"פ עם מים אינם ח"ג מדאורייתא אלא ח"נ ולא אסיר אלא מדרבנן כמבו' בתוס' והרא"ש וכו' ע"ש וכ"נ דעת מהרמ"א בס' משד"ר שכ' וז"ל ודע שמ"ש למעלה דמ"פ עם מים הוי ח"נ אינו אלא לדעת הטור ודעמיה דלדידהו הוי ח"נ מדרבנן אבל לדעת הרי"ף והרמב"ם וכו' ע"ש מבו' דלהטור ודעמיה דהוי ח"נ אינו אלא מדרבנן כשאר ח"נ וכ"כ בהדיא הע"ש ז"ל שהוא מדרבנן ע"ש וכ"נ דעת ה' זרע אמת ח"ג ס"ס מ"ה וה' המגיה שם כ' שכ"ד הפנ"י רבו של הש"ך ע"ש. ושו"ר לה' חוקי דעת סי' תס"ב אות ב' שהאריך להשיב על ראיות הנוב"י הנז"ל ומ"מ דעתו לדינא דמ"פ עם מים הוי נוקשה דאו' כמ"ש התוס' והרא"ש והר"ן דלאו ומלקות אית ביה והיינו אף לר"י שכן דקדק הטור וכ' ומ"פ ע"מ הוי ח"נ ולית ביה כרת משמע דלאו אית ביה ע"ש וא"ז מוכרח די"ל דנקט כל' ר"ל וסמך ע"מ שביאר בח"נ גופיה דאפי' לאו לית ביה ומה שהוכיחו עוד ממ"ש הטור בשם בה"ג דאם לש ישרף מיד ובסי' תמ"ב כ' דכל שאינו עובר עליו דאורייתא מותר כשהיה עש"ב י"ל דדוקא אחר שנתחמץ אבל לכתחלה אין מניחים אותו להתחמץ גם ע' בב"י סי' תמ"ב דל"כ הטור אלא אליבא דחד טעמא ע"ש וגם י"ל דבה"ג אינו סובר כן ואכמ"ל ועמ"ש ה' אבני צדק אשכנזי סי' ס"ה ע"ש:

איברא דבש"ע מהרש"ז אות ג' כ' דמ"פ עם מים הוי ח"ג. וחייב' עליו כרת ע"ש והיינו משום דפ' כדעת הרי"ף והרמב"ם בזה דמ"פ ע"מ הוי כשאר עיסה שנילושה במים לבד ואיסורה מדאו' וכמו שהשכים לדבריהם הפר"ח ז"ל גם המשד"ר ז"ל הביא דברי הפר"ח שכ' שכן עיקר כהרי"ף והרמב"ם ומשמע דהכי ס"ל ע"ש בדבריו וכבר כ' מרן בהקדמתו לב"י דהיכא דרוב עמודי ההוראה משכימים לדעת א' הכי נקטי' והגם דמרן עצמו בהאי מילתא לא פ' כותייהו היינו לחומרא לענין דממהרים להחמין משום דהרשב"א בתשו' כ' דהרבה מן הגאונים אסרו בין לקטף בין ללוש וכן אסרו מגדולי המורים האחרונים וכן אנו נוהגים לאסור ע"ש ולכך ראה מרן להחמיר בזה וכמ"ש המט"י ז"ל אבל לענין דהוי ח"ג מדאורייתא פסקי' כהרי"ף והרמב"ם דדבריהם הם הלכה היא ואפ' דמזה הט' השמיט מרן בש"ע מ"ש הטור דהוי ח"נ משום דבהא לא ס"ל כהטור ז"ל וכמבו' ואפ' שזאת היתה כונת המש"ז שכ' דמדברי מרן משמע דהוי ח"ג מה"ת. ומ"מ נ"ל פשוט דהגם דנקטי' כהסו' דמ"פ עם מים הוי ח"ג מה"ת ה"ד להיות כשאר מים שאם שהו שיעור חימוץ מחמיצי' וכדי' הרי"ף והר"מ דהוו כעיסה שנילושה במים אבל אם לא שהו

שיעור חימוץ הרי לדידהו אינה חמץ כלל ולהטור והתוס' ודעמייהו דהוו ח"נ כבר כ' למעלה דלדידהו ל"ה אלא מדרבנן ושכ"ה דעת רוב הפוס' וא"כ לכל הפחות אין כאן בלא שהו שיעור חימוץ אלא איסור דרבנן כד' הטור ודעמייהו דממהרים להחמיץ והוו ח"נ והגם דמל' הש"ע למהרש"ז נר' לכאורה שחשש לד' הרי"ף והר"מ לאסור מדאו' גם בלא שהו שיעור חימוץ מ"מ ע"כ צריך לדחוק ולפ' בדבריו דמ"ש דהוי ח"ג מה"ת וחייבי' עליו כרת היינו אם שהו שיעור חימוץ דאל"כ ק' דסברא זו ליכא למ"ד דלהרי"ף והרמב"ם הוי כשאר עיסה ודוקא בשהו שיעור חימוץ ולהטור ודעמיה הוי ח"נ ואף אם נאמר דס"ל למהרש"ז דהוי נוקשה מדאו' מ"מ א"ח עליו כרת ואיך כ' דחייבי' עליו כרת אע"כ כדאמרן באופן דנתקיימו דברי ה"ה ז"ל להתיר מס"ס דשמא הוי מ"פ ואף שרוצה ללוש אח"כ במים מ"מ אם לא שהו כדי חימוץ אין איסורם אלא מדרבנן ואת"ל מים שמא לא ישאר כלום אחר הרקוד וכמ"ש הדרישה והאחרונים ז"ל וכ"ש דיש הרבה מן האחרונים דס"ל דמ"פ שנתיבשו בקמח תו ל"ה בכלל מ"פ עם מים ובמ"א כ' בזה בס"ד: אבל מט' אחר יש להשיב על הס"ס שכ' ה"ה ז"ל דהנה יש להעיר על הס"ס שכ' הדרישה והאחרונים הנז"ל דאיך מחשיבי' לס' שמא לא נפל לתוכו כלום דהא מדברי מרן בש"ע סי' תס"ו ס"ד שכ' דמפרך ומתערב וכ"ה ל' המרדכי שהביא הב"י משמע שדרך הוא שמתפרך ומתערב אחר הריקוד מדל"כ דשמא מפרך וכו' והגם דבש"ע מהרש"ז כ' דשמא מפרך וכו' וכן הט"ז כ' שמא יתפרר וכו' מ"מ י"ל דאינו כ"כ ס' שקול אלא קרוב לודאי וכן מפורש בשו"ת ב"ד סי' קצ"ח וה"ד השו"ג סק"ט בשאלה וז"ל שק של קמח שנמצא דבוק בו מעט בצק שדרך הוא שמתפרר מן הבצק היבש ונכנס תוך הקמח ע"ש וכ"מ בשו"ת גו"ר כלל ד' סי' יו"ד ע"ש וכיון דדרך הוא דמפרך ומתערב ה"ל ס' הרגיל דל"מ ס' כמ"ש בתוס' בפסחים ד"ט ע"א והתה"ד סי' קע"א ע"ש ושו"ר לה' חיי אדם בס' נשמ"א כלל קכ"ו סי' ה' שכ' בשם הא"ז דעיקר הדין של הדרישה צ"ע וביאר טעמו משום דמסתמא נפרך לתוך הקמח ע"י שמטלטלים השק ממקום למקום דהו"ל ס' הרגיל וכ"ש אם רקדו והוא ז"ל תי' דאין אנו צריכים לדון על הקמח שבשק אם בא לתוכו או לא שהרי ודאי בא לכאן אלא דאנו דנין על כל מצה ומצה שיאכל בפסח ע"ז כ' שמא לא בא למצה זו כלום דאפי' להסו' דקמח הוי לח מ"מ אינו כלח ממש דבכל משהו ומשהו יש משהו וכו' ע"ש והוא ק' דהא הו"ל ס"א בגוף וס' א' בתערובת ול"מ ס"ס כמ"ש הפוס' בי"ד סי' ק"ו ע"ע ונר' דהתם ה"ט משום דכבר נאסר מס' קודם שנתערב ל"כ הכא דאיירי קו"פ כיון דקו"ף היתרא הוא א"כ להצד הראשון דשמא מים מעולם לא נאסר וכשנתערב ה"ל שפיר ס"ס והגם דבפסח נעשה איסור כיון דהותר הותר ויש ללמוד כן ממ"ש הב"י בי"ד

סי' נ"ז בשם המ"כ דדוקא היכא שנודע האיסור קודם שנתערב דהשתא כבר נאסר מס' וה"ל כודאי איסור וכו' ע"ש וכן הסכימו כמה אחרונים ואף לד"מ שם ובת"ח כלל מ"ג והש"ך סי' ק"י בכללי ס"ס ס"א והט"ז שם סקי"ב וי"ג דפליגי ע"ז היינו מט' דכיון דאם היה נודע היה נאסר יש עליו שם איסור וכמ'"ש האו"ה ריש שכ"ו דהואיל והס' הא' הוה דאורייתא דהיינו קודם שנתערב היה באיסור ודאי פי' דכשנודע מתחלה הוה ס' א' באיסור דאורייתא עכ"ל ופ' דבריו הט"ז דה"ק כיון דכשנודע לנו בנתים היינו אוסרים מס' נמצא דחל עליו שם איסור ע"ש ל"כ הכא דק"ף היתרא היא ואין עליו שם איסור הוי שפיר ס"ס. ועינ"ל בעיקר הקו' דאף דדרכו להתפרך מ"מ אפ' שיהיה רק פירורין דקים כקמח ממש שמתערבים יפה ובטלים ואחו"ן בפסח כדין קמח בקמח דלרוה"פ הוי לח בלח ואיכא ס"ס דאף אם ת"ל שנפררו פירורין גסין שמא מ"פ וכעין ס"ס זה כ' הנשמ"א גופיה כלל קכ"ב אות ב' ע"ש ואף דבש"ע מהרש"ז כ' דגם דמפרך דק כקמח אינו נימוח ומתפשט בכל הקמח וזה נראה דעת הנשמ"א כלל קכ"ו הנ"ל ואין סתירה בכלל קכ"ב הנז' דש"ה דכיון שהוא בתוך הרוטב אף שהוא פירורין נימוח יפה מ"מ דעת רוב האחרונים דהוי לח בלח (ועמ"ש בעניו' בסי' שאח"ז) ומעתה לא מיבעיא לתי' זה דל"מ האי ס"ס אלא ק"ף ל"ך בנדון ה"ה ז"ל דמיירי בפסח דאיסורו במשהו לא מהני אלא אף לתי' הנשמ"א דאנו דנים על כל מצה וכו' הא ודאי מאי דשרי לאפות לכתחלה אע"ג דעביד ס"ס בידים היינו משום דק"ף היתרא הוא וכמ"ש הגו"ר כלל ד' סי' יו"ד וה' חיי אדם גופיה שם סס"ד וכ"כ ה' חקת הפסח ז"ל סי' תס"ז אות ד' ליישב דברי הרשב"ץ ח"ג סי' קי"ז ונר' שחזר בו ממ"ש בעה"ש אות ג' דשם חלק על הרשב"ץ ע"ש אבל בנדון ה"ה ז"ל דמיירי בפסח אין לעשות ס"ס בידים:

ומ"מ נר' להתיר דגם אי נימא דנשאר אחר הרקוד פירורין שנתערבו מ"מ אין כאן רק משהו דרבנן דמדאו' בטלי בשאר הקמח וכדעת הלבוש דאם יש ס' בקמח מותר וכאן מסיק המאמ"ר סי' תנ"ג ובסי' שאח"ז יבואר בס"ד דעת רוב האחרונים דמתערב שפיר ואם היה ק"פ היה מותר ואינו חו"ן בפסח ע"ש וא"ך בפסח ליכא רק איסור דרבנן וה"ל סד"ר ולקולא דשמא מ"פ ואין לאסור לרקדו תוך הפסח שמא נשארו פירורין גסין ומתפרכין ע"י הרקוד וה"ל מבטל איסור לכתחלה דהא כ' הגו"ר שם דאם נתיבש ק"ף מותר לרקדו בפסח דהתחיל להתערב מאליו ואין כאן מא"ל ע"ש וא"ך איכא בנ"ד ס"ס דשמא נתיבש ק"ף ושמא אינו אלא מ"ף ומותר מדאורייתא ובפרט דאפשר דאין עוד פירורין במה שמרקד וכ"ש להסו' דאין מא"ל אינו אלא מדרבנן ואף אם נמצאו פירורין אחר הרקוד הם לבדם צריכים שריפה ושאר מה שנפרך ה"ל משהו דרבנן וספיקו להקל

וכמ"ש מיהו לפמ"ש לעיל ליישב קו' הפמ"ג ז"ל מדין מ"פ ע"מ דלכתחלה לא ילוש דאינו אלא ח"ן דרבנן וה"ל ס"ס בדאו' וס' א' בדרבנן ע"ש א"ך לפ"ז דדרכו להתפרך אלא דבטל מדאו' נהי דלגבי דאו' איכא תרי ספיקי דשמא מ"ף ושמא נתיבש ק"ף ונתבטל מ"מ לגבי דרבנן אם נימא דה"ל מ"ף ל"ש טעמא דבטול דמ"ף כ"ש אוסרים ע' להא"ר סי' תס"ב סק"ב ואף להמ"א שהוכיח להתיר אולי דוקא בכ"ש ממש אבל כאן שמא היה שיעור האוסר וה"ל תרי ספיקי להחמיר דאף את"ל דנתיבש ק"פ שמא הוא מ"פ ומ"מ י"ל דגם להצד דמ"פ איכא סד"ר דשמא כהסוברים דבנתיבשו בקמח ל"ה בכלל מ"פ עם מים וא"כ לכל הצדדים איכא סד"ר ולקולא. ואין להשיב עמ"ש דה"ל משהו דרבנן וספיקו להקל ממ"ש הש"ך בכללי ס"ס סי"ט והפר"ח כלל ח' ואיזה אחרונים להחמיר בסד"ר שעיקרו מדאו' כשאר איסורי תורה ע"ש שהרי מדברי הב"י בי"ד סי' נ"ז בשם מ"כ מבו' להדיא דכל היכא דמדאורייתא בטל ורבנן הוא דהחמירו בו דלא בטיל ספיקו לקולא כל שלא נודע קודם התערובת ע"ש ומשמע שכן דעתו וכמ"ש במ"א בס"ד דהכי נקטי רבני האחרונים ז"ל כסברא שמביא בב"י בסתם וכן יש להוכיח מדברי מרן בש"ע סי' תס"ז ס"ט והוא מדברי הרי"ף הביאו הטור ע"ש וכ"ר לה' קול אליהו בי"ד סי' י"ח שהוכיח בדעת מרן כמ"ש וכן ממה שפ' בסי' קס"ח ס"ז בפת הבאב"כ ומדוכתי אחריני ושכ"נ מתשו' הרשב"ץ ח"ב סי' קצ"ט ו' פני משה ח"א סי' ג' עש"ב גם ה' בן אברהם סי' ט"ז האריך בכ"ז ואסף איש טהור כמה אחרונים דס"ל כן ובסו"ד הסכים להלכה להקל בהפמ"ר כדעת המתירים כי רבים המה ע"ש:

ועוד נר' דיש להקל גם שלא במקום הפמ"ר לפ"מ שנר' מדברי ה' דבר משה ח"א סי' ל' דעיקר מה דחיישי' שמא יתפרך אינו אלא ע"י ריקוד ע"ש וכ"מ מריהטת הפוס' וא"כ י"ל דלא חשש מרן לזה אלא היכא שנמצא כמה מקומות מלוחלחים דחיישי' שמא יתפרך ע"י הרקוד או דנימא דקרוב להיות שיתפרך אבל הכא מאן לימא לן אעיקרא דדינא שיש עוד מקום אחר זולת חתיכה זו שנמצאת ומהיכ"ת להחזיק ריעותא בזה וע' להרדב"ז ח"ה סי' ב"א ק"ך והביאו הברכ"י סי' תמ"ז ולהפר"ח סי' תס"ז אות ח' ע"ד הצ"ץ ע"ש (וע' לה' מגן האלף סי' ת"ל אות) ומן הדין לא היה צריך אפי' רקוד רק שיטול חתיכה זו עם איזה קמח סביבה אלא דמ"מ כיון דאפ' למעבד הכי ולברר אם יש דבר שישאר בנפה ע"י רקוד מבררי' וכיון דעיקר הרקוד הוא רק חומרא בעלמא יש להקל שלא לחוש שמא יתפרך וכה"ג ממש כ' הט"ז סי' תס"ו סק"ד דאף דל"מ רקוד מהני שיאחז מקום המלוחלח מה"ט גופיה וכ"ה הח"י ע"ש וכ"כ הפר"ח דאם ידוע המקום שנתחמץ ואחז בידו מעט הקמח ההוא ומעט קמח אחר עמו השאר מותר ע"ש וכן הסכים ה' חיים מדבר לד' הט"ז

והפר"ח ודעמייהו להתיר אף בנתיבש אם לא נתלחלח אלא במקום א' וגם לא נענעו השקים ע"י שיאחז מקום המלוחלח עש"ב ודידן עדיפא שלא נמצא אלא חתיכה א' יבשה ונטלה דאין לחוש שמא יש חתיכות אחרות ויתפרדו ברקוד. והגם דמדברי הב"ד והגו"ר והנשמ"א הנז"ל נר' דגם בלא רקוד דרכו להתפרך מ"מ כיון דאעיקרא מ"ש מרן דמפרך ומתערב אין הדבר ברור שכן דרכו דבש"ע מהרש"ז והט"ז נקטו דשמא מפרך ופשטא דמילתא משמע שהוא רק חששא בעלמא ואפי' כשהוא ע"י רקוד א"כ הגם דנימא דדרכו בכך מ"מ יש לסמוך על סברת הדב"מ דאין זה אלא ע"י רקוד ל"כ בנ"ד וכמ"ש. ובפרט די"ל דל"כ כן הב"ד והגו"ר אלא בשק שדרך לטלטלו ממקום למקום ונתיבש בכ"מ וה"ל ס' הרגיל דמסתמא נפרך וכן מבואר בדברי הנשמ"א וז"ל שהרי אנו רואין שנתיבש בכ"מ ומטלטלין השק ממקום למקום וכו' ע"ש הרי דלא חשש בנדונו אלא משום שנתיבש בכ"מ וגם מטלטלין השק ממקום למקום וזה נר' כונת ה' ז"ל שסיים וז"ל וה"ל לחלק באיזה ענין ר"ל דאם נימא דנדון הדרישה הוא שלא נתלחלח במקומות הרבה או בשנודע שלא ניטלטל ממקום למקום ה"ל לחלק ולא לסתום וא"כ אפ' דגם הב"ד והגו"ר שכ' דמתפרך מאליו היינו בחד מהנך גווני דכתיבנא ל"כ בנ"ד שלא נמצא אלא במקום אחד וגם נודע שלא טלטלו השק ממקום למקום ובלא"ה אין הכרח כ"כ מדברי הגו"ר שדרכו להתפרך מאליו דיל"פ דר"ל דחיישי' שמא יתפרך מאלו ואינו אלא ס' שקול וכן מ"ש הב"ד בשאלה שדרך וכו' י"ל דאינו מל' הב"ד ז"ל דבאמת ליכא אלא ס' שקול ולא חש ה' ז"ל להעיר על לשון השאלה כיון דמידי ס' לא פלט וכ"ש למאי דאסיקנא לעיל להתיר בפשי' מס"ס וכדעת ה' בן אברהם שהתיר בסד"ר שעיקרו דאורייתא בהפמ"ר וא"כ בנ"ד יש לסמוך בשופי על הדב"מ להתיר גם בלא הפמ"ר. מיהו אם אחר הרקוד נמצאו פירורין בנפה דאגלאי מילתא שנשארו עוד פירורין אין להקל אלא בהפמ"ר שמא נתפרכו ע"י הרקוד ונתערבו ואם נמצאו יבשות וקשות יש להתיר בפשי' וע' להדב"מ שם וכמ"ש בעניו' ע"ד ה"ה ז"ל בתשו' שאח"ז):

סימן יח

נשאלתי בקמח שבא מעוב"י תונס יע"א בעדות ראש הרבנים מהר"א זרח נר"ו שהוא כשר לפסח וקו"פ מצאו בשק א' קורט בצק דבוק בשק והיה קשה כאבן וכשאדם ממעכו בין אצבעותיו היה מתפרך ממנו כקורטי הקמח ובשק אחר מצאו ד' חתיכות דבוקות בשק ונטלו את הבצק עם מעט מהקמח סביביו מה הדין בזה:

תשובה נ"ל דינהלו הקמח הנ"ל פעם ושתים בנחת ואם לא נמצא שו"ד יש להתיר שיאפו הכל קו"ף ואף דכ' מרן בסי' תס"ו ס"ד דאם נתיבש' הלחלוחית ל"מ רקוד דמפרך ומתערב וכו' כבר כ' הט"ז סק"ד דתקון הא' שיאחז מקום המלוחלח מהני אפי' ביבש והסכים לזה הח"י וע' להבה"ט סקי"ב וה"ה בנ"ד שמיד שמצאו הבצק הדבוק נטלוהו עם מעט מהקמח ה"ל כדין אוחז מקום המלוחלח ועוד דהגו"ר כלל ד' סי' יו"ד כ' בדעת מרן שכ' דאסור לאכלו בפסח שזה דוקא כשמנהלו תוך הפסח אבל כשנתיבש ומנהלו קו"פ מתבטל ואינו חו"נ ומותר בפסח ע"ש וא"כ הכא שנהלו קו"פ שרי ואף לפמ"ש המ"א והח"י ה"ד הבה"ט סקי"ב דהכא ה"ט משום דפירורין אין מתערבין יפה ע"ש מ"מ בנ"ד שהבצק היה דבוק וקשה להעבירו מהשק כ"א בכח ועוד בה דכשבאו למעכו בין האצבעות היה מתפרך כקמח נמצא דאיכא ס"ס שמא לא נתפרך ממנו כלום לתוך הקמח ואף את"ל שנתפרך ממנו י"ל שנתפרך כקמח באופן שמתערב יפה יפה ולא אסר מרן אלא היכא שידוע שישארו שם פירורין ועמ"ש עוד הפר"ח דמרן נמשך אחר ל' המרדכי ובזמנו היו רגילים לאפות דבר יום ביומו ע"ש ולפ"ד בנ"ד שאופין קו"פ שרי בפסח:

ושו"ר שד"ז במחלוקת שנוי ע' להזל"א ח"א ה' פסח סי' תס"ו שכ' דה' פרח שושן חולק על תשו' הגו"ר הנז' ומסיק דלכתחלה או בהפסד מועט ושלא בשה"ד אסור לאפותו קו"פ וכו' ובשה"ד והפסמ"ר יאפנו קודם ויזהר מאד שלא יעשה ממנו תבשיל וכו' ע"ש וס' פר"ש אינו מצוי אצלי לראות ד"ק וע' להגאון ה' שדי חמד זצוק"ל מע' חו"מ סי' י"א אות ב' שהביא משם ה' חכמה ומוסר שכ' ברקד הקמח בנפה של כל השנה דמותר בדעבד למ"ד דאינו חו"נ ויכול לאפות ולבשל מקמח זה וציין החו"מ להגו"ר והפר"ש וע"ז תמה השד"ח מדברי הש"ת סי' תנ"א סק"ג במ"ש משמם ע"ש והרואה בעצם דברי הגו"ר יראה דהוא ז"ל מתיר מדינא אלא שהמורים דעתם להחמיר לפי שבמצרים אינם בני תורה וה' ז"ל דחה דבריהם ע"ש וצ"ל דט"ס נפל בדברי הש"ת ועוד האריך השד"ח באות ג' בענין אם נפל מים ונתלחלח השק ונתיבש קו"פ והביא כמה סברות וסו"ד כ' בשם ה' דברי מרדכי בנמצא בצק יבש בעת הרקוד שיש להקל ע"י רקוד שנית באופן שתזהר שלא תכניס ידה לתוך הקמח למעך בקמח אלא שנתנענע הנפה בלבד ואם נאפה ע"י רקוד הא' שלא נזהרו כנז' מסיק להקל במקום הפסד בנאפה ק"פ ושכן ראה לה' מגן האלף שכ' שכל שאינו רק חשש חימוץ אין להחמיר ולהפסיד ממון ישראל ויש לסמוך על הרקוד בכל אופן וכיון שכן דעת הרבה גדולים ודאי דאין להחמיר כלל רק שלא לצאת בה ידי מצת מצוה בב' הלילות ע"ש וה"ה בנ"ד שיש לסמוך ולהתיר ע"י רקוד ומהיות טוב יש לרקד ב"פ בנחת. ומה שהחמיר ה' ז"ל שלא לצאת י"ח למצת מצוה נ"ל דז"ד

למי שאפ' לו ל"כ מי שאין ידו משגת שפיר יוצא דלא גרע ממים שלא לנו דאף דבשאר ימים אסור ללוש לכתחלה מ"מ מקילי' למצת מצוה במקום דלא אפ' שלא יבטל מ"ע וכדאי הם המתירים לסמוך עליהם וע' להט"ז סי' תנ"ה סק"ו ע"ש וכ"ש בנ"ד שלא אסרו בשאר ימים וק"ו דאין להחמיר למצת מצוה:

ודרך אגב ק"ל על הח"י שם שכ' ע"ד ההגה שכ' דבלא דחק יש להתיר אם עבר בשוגג ולש במים שלא לנו דמ"מ אין ליקח אותם למצת מצוה וציין להטור ע"ש דהרואה להטור יראה למתיר במים שלא לנו בדעבד ואפי' לכתחלה אי ליכא אחריני ושלזה הסכים הרא"ש ומ"ש אח"ז וא"א הסכים לפרש"י לאסרו אפי' שוגג ואפי' באכילה ע"ש היינו בחמין וחמי חמה לאפוקי במים שלא לנו וכמ"ש בב"י וכ"ה ג"כ דעת מרן להתיר ע"ש ובש"ע וצ"ע. העולה לדינא לנ"ד דכיון דיש הרבה מקילין ע"י רקוד יש לסמוך עליהם למי שאין ידו משגת אף למצת מצוה אלא שיזהר לרקד בנחת וצ"י י"מ אמן. (א"ה מ"ש ה"ה ז"ל להתיר משום דהוי כמו שאוחז במקום המלוחלח נר' דזה יתכן דוקא אם הרגישו בבצק קודם שהוריקו השק אבל אם לא הרגישו אלא אחר שהוריקו השק יש לחוש שנפרך ונתערב בעת ההורקה לדעת כמה פוסקים דמפרך גם בלא ריקוד (וע' מש"ל בסי' הקודם) ומ"מ לדינא נלע"ד להתיר ע"י שירקד ויאפה הכל ק"פ כדעת הגו"ר דלא אסר מרן אלא כשמנהלו בתוך הפסח וכ"ה לדעת הפר"ח שהביא ה"ה ז"ל דמרן נמשך אחר ל' המרדכי שאופין דבר יום ביומו גם הלבוש משמע דמפ' דברי מרן כשלא היה ס' נגד המלוחלח וכ"ה ד' הב"ד ז"ל א"ח סי' קצ"ח וסי' רל"א ושם ס"ס רל"א כ' שכן שמע משם מהריק"ו וכן מסקנת המאמ"ר בסי' תנ"ג ע"ש וכ"נ שכ"ד הרדב"ז ח"ה סי' ב"א ק"ך והובא להברכ"י סי' תמ"ז אות כ' בנדונו שכ' דלהסוברים דאינו חו"נ יש להתיר ע"ש נמצא דלכל הני רבוותא כשאופהו קו"ף מתבטל בס' ומרן מיירי באופה תוך הפסח או באין ס' ואף דהמ"א ודעמיה תי' דברי מרן שחושש לפרורין בעין שאינם מתבטלים כבר כ' השד"ח ס"ס י"א בשם הגאון שאלת שלום מה"ת ס"ס ט"ז דעיקר חששת פירור דק אחר הריקוד היא חומרא יתירה ומלבד זה נר' דאף אם נכנס פירור דק יבש בנקבי הנפה כשבא למים אח"כ מתלחלח ושב לעפרו ומתעצם עם העיסה ובטל בס' ויותר כדין לח בלח ע"ש ולפ"ז י"ל דכל הנך רביותא דמפרשי טעמיה דמרן משום חשש פירורין מודו בשאופהו קו"פ דבטל ע"י הלישה ולא אסר מרן אלא כשאופהו תוך הפסח דאינו מתבטל בעודו קמח משום חשש פירורין וכן ראינו לה' חקת הפסח ז"ל סי' תמ"ז סק"ג ע"ש גם ראינו לה' חיים מדבר ז"ל סי' תס"ו ס"ד שכ' דבנאפה ק"פ לכ"ע שרי למ"ד דאחו"נ ואף לעשות מהם תבשיל תוך הפסח ושכן מורים ובאים למעשה וכ' שם ג"כ דאף ללוש במ"פ ש"ד

דלא אסרו הפוס' אלא בנתיבשו המ"פ ולא בנתיבשו המים ועוד דל"ח אלא לאותו חלק דוקא ובטל בשאר כדין לח בלח למאי דל"ח משום פירורין עש"ב וכ"ש בנ"ד שהבצק היה דבוק וקשה להעבירו מהשק כ"א בכח דבכה"ג י"ל דלכ"ע אין מקום לחוש לפירורין דמסתמא לא נתפרך ע"י רקוד בעלמא וכ"ש מאליו ואף דכשדוחקו בין אצבעותיו הוא נפרך מ"מ י"ל דע"י רקוד בעלמא אינו נדחק כמו ע"י האצבעות ועוד דכיון דכשדוחקי בין אצבעותיו נפרך דק כקמח אף אם ניחוש שמא ע"י הרקוד ג"כ מתפרך מהיכ"ת לחוש שמא נעשה פירורין דלית לן למימר אלא שנתפרך דק כקמח ונתערב ונתבטל קו"פ והגם די"ל דל"ד למיעוך בין אצבעותיו דהתם מרוב הדוחק נעשה דק כקמח מ"מ לא יהא אלא ס' שקול ויש לעשות ס"ס כמ"ש ה"ה ז"ל וע' לה' דבר משה ס"ס ל' ד"ה לכן שכ' דדוקא כשנפל מים על קמח ולא נלוש ביד שאינו מתקשה יפה ולפיכך בשעת רקוד מפריך ומתערב עם השאר אבל היכא שהוא קשה כאבן ואם בא לערבו בידו אינו נפרך היכי ס"ד, דע"י רקוד מפריך עש"ב ואף דהכא לא הגיע לשיעור זה שהרי נפרך ביד מ"מ נר' דאין העיקר תלוי בזה אלא באומדנות אם נפרך ע"י רקוד בעלמא והדב"מ לרווחא דמילתא הוא דכ"כ דאינו נפרך ביד:

ומט"ז אין להשיב על הס"ס שכ' ה"ה ז"ל דכיון דדרכו להתפרך ע"י טלטול השקים ונענועם ממקום למקום ל"ח ס' שמא לא נתפרך ואינו מצטרף לס"ס וכמ"ש ה' נשמת אדם כלל קכ"ו אות ה' ע"ש דבנ"ד כיון שהוא קשה ודבוק בשק אף אם נחוש לפירורין אינו בסוג ס' הרגיל אלא לכל הפחות הוי ס' שקול וכ"נ מדברי הרדב"ז הנז"ל דחשיב ס' גמור שמא לא נתערב וע"כ משום דבנדונו איירי שהוא קשה וע"ד מה שמחלק הדב"מ הנז'. איברא לפמ"ש בש"ע למהר"ש זלמן ז"ל דהגם דנפרך כמו קמח ממש אינו נימוח ומתערב יפה ע"ש א"כ נסתר הך התירא דכתיבנא דאף אם ניחוש שמא נתפרך מ"מ לית לן למימר אלא שנתפרך דק כקמח וגם נסתר הס"ס שכ' ה"ה ז"ל ואולם ריהטת שאר אחרוני' שכ' הך חששא דפירורין משמע דחשו רק לפירורין בעין ויש לסמוך עליה' וכ"ש דעיקר חששא דפירורין בפלוגתא מתניא וגם להחמירן איכא אלא חששא בעלמא וכמש"ל משם השד"ח ז"ל ועוד נר' דסברת מהרש"ז הנז' תלוי במחלוקת הפוס' בסי' תמ"ז בפת שנפל ליין אי מהני סינון ודעת הב"ח והמ"א והח"י דמהני סינון דכיון דיוצא דרך המסננת חשיב לח בלח וכ"ד החה"פ שם אות כ"א ע"ש וה"ה הכא וכ"ר לה' נשמת אדם כלל קכ"ב אות ב' בנדונו שעשה ס"ס כזה דשמא לא נתפרך כלום ואת"ל שנתפרך משהו מ"מ שמא הוא דק כ"כ שיצא דרך המסננת והוי כלח ואחו"נ ע"ש (ועמ"ש בעניו' בסי' הקודם):

והגם דהגו"ר הנז"ל כ' בתחלת דבריו דהמורים הלכה למעשה אסרו קמח שרקדוהו בנפה של חמץ ע"ש ולכאו' ה"ה דיש לאסור לשיטתם ג"כ בנ"ד מ"מ כבר כ' ה"ה ז"ל דהגור עצמו אינו מודה למה שאסרו המורים ועם שאין זה ברור כ"כ בכונתו ואדרבה מלשונו ז"ל שכ' והעולה על רוחנו מט' כלנו היה להתיר אלא שהמורים וגו' משמע קצת לכאו' שאח"כ תזרו בהם ממה שהיה בדעתם להתיר והוא עמהם והסכים לדעת המורים ומה שהאריך לבסוף להתיר אינו אלא לאפוקי ממי שסבר לאסור מדינה אבל אה"נ דלמעשה יש להחמיר וכ"נ שהבין השע"ת שהביא ה"ה ז"ל ע"ש מ"מ יותר נראה בדעתו להתיר לגמרי ושאין מקום לחדש חומרות וגזירו' הסותרות כל מנהגותיהם וכ"מ מדבריו בסוף התשובה ומ"ש והעולה על רוחינו מטעם כולנו היה וגו' אינו לומר דשוב חזר בו אלא קאי אומרו היה אמלת כולנו שהמורים עצמם היה בדעתם להקל כדעת ה' ז"ל אלא דשוב החמירו למעשה אבל ה' ז"ל עודנו בסברתו להתיר לגמרי ומאחר דהו"ל פלוגתא בין הגו"ר ז"ל והמורים אם יש להחמיר או לא אית לן למימר דנוקמיה אדינא ואף את"ל דה' ז"ל מסכים עם המורים לאסור למעשה מלבד די"ל דאין כל המקומות שוין ודוקא במקומו שהיה להם הרבה קולות בעניני חמץ וכמבו' בתשובתו ראו לגדור שלא יפרצו כ"כ באיסור חמץ משא"ך בשאר מקומות וגם המורים עצמם יודו לזה והש"ת שהב"ד הגו"ב שהמורי' אסרו לפי שאינם בני תורה ויבאו לזלזל באיסורין ע"ש הוא משום דנ"מ מזה לאיזה מקומות שאינם בני תורה ג"ך ויש להם איזה קולות או ללמד לבני מצרים עצמה אתריה דהגו"ר ז"ל וע' לה' מנח"י כלל ע"ה אית עוד בה דנר' ברור דדוקא בנדון ה' ז"ל שנהלו הקמח בנפה של חמץ ואירע להם זה פעמים רבות ואם יתירו ה"ל מילתא דתמיהא טובא ולכך חשש שמא יזלזלו באיסור חמץ אבל לעולם בשאר דברים יש להורות למעשה כדעת מרן דאחו"ן (ועמ"ש בהגה' לסי' ך') וכן בנ"ד יש להתיר הקמח שנמצא בו איזה בצק יבש אחר הניהול דלא הוי כלל מילתא דתמיהא וכ"מ ריהטת כל האחרונים דנקטי בפשי' להתיר וכנז"ל ועמ"ש השע"ת גופיה סי' תס"ז סק"ג משם הגו"ר ז"ל ע"ש. ואולם לד' ה' פרח שושן כלל ד' סי' א' הביאו החה"פ סי' תס"ו אות ג' שנמשך אחר מהרימ"ט והכנה"ג ואסר גם הקמח שנתערב בקמח אפי' לאפות אותם ק"ף ורמזו דבריו הזל"א וה' חכמה ומוסר והשע"ת שהזכירם ה"ה ז"ל וה' עיקרי הד"ט סי' י"ח אות ח' ע"ש נר' דה"ה בנ"ד ומ"מ גם ה' ז"ל מודה בהפמ"ר או בשה"ד דיש להתיר לאפותו קו"ף (אם יש ס' ע' להעה"ד) וישליך מעט קודם הלישה ולא יעשה ממנו תבשיל לפסח וכמ"ש משמו העה"ד והשע"ת הנז"ל ע"ש (והזל"א השמיט התנאי שישליך מעט קודם הלישה וס' פר"ש אינו בידינו וצ"ע) ועוד דבעיקר דבריו כבר השיב עליהם החה"פ שם

וכ' דל"ך מהרימ"ט והכנה"ג אלא התם שיש פירורין בעין שאינם מתערבים יפה ומשום דחוזר ונ"ט באפיה ובשול אבל קמח בקמח מתערב יפה ואינו חוזר ואיסר באפיה ובשול וכמו שהוכיח הב"ד סי' רל"א דאינו חוזר ואוסר בבשול אחר שאפו אותו ותמה על הכנה"ג וא"ך גם לדעת האחרונים שחששו לפירורין היינו קודם אפיה אבל אחר אפיה אין אוסרים בבשול אלא שחזר החה"פ והק' מדברי ההגה בסי' תמ"ז בפת שנפל ליין והמ"א שם דמשמע דחוזר ונ"ט אף אחר שהותר עש"ב (ולקע"ד נראה דאין סתירה מדברי ההגה דהתם מיירי בלא סינן היין וכמ"ש המ"א שם ולכן אם נשאר כך בלא סינון נו"ט חדש וכן קודם מע"ל אסור לאכלו בלא סינון אבל אם סיננו קודם מע"ל מותר גם לאחר מע"ל וכ"ר לה' מעיני הישועה ז"ל בהשמטה שבסוף הס' שכ"פ ומ"מ גם החה"פ לא ק"ל מדברי ההגה אלא לענין אם בשלו) נמצא דדעת החה"פ דשרי אחר אפיה אף לבשלו אלא שלא החליט הדבר בזה מכח דברי ההגה אבל לאכלו כך בלא בישול דעתו להתיר ודלא כהפר"ש וכיון דהפר"ש עצמו ע"ך דסובר דשרי לדינא אלא שחשש להחמי' דאל"ך לא היה מתיר בהפסמ"ר וע' להת"ח בהקדמתו א"ך יש להתיר בשופי כדעת החה"פ וכה"ג כ' הפמ"ג בפתיחה לי"ד ומו"ה ויען משה י"ד סי' י"ב דהיכא דשרי בהפסמ"ר יש להתיר בצרוף ס' אחר גם בלא הפסמ"ר ע"ש מיהו ע' להח"י סי' תנ"ג סקי"ג שכ' בפשי' דיש לחוש לפירורין גם אם אופה קו"ף ע"ש אמנם נר' שזו היא סברא יחידאה וכמו שביארנו ובלא"ה כבר כתבנו דבנ"ד שהבצק היה קשה ודבוק לכ"ע אין מקום לחוש לפירורין וגם כבר כתב ה"ה ז"ל בשם ה' דברי מרדכי וה' מגן האלף שדעתם להתיר בפשי' בנאפה קו"פ ע"י רקוד במקום הפסד אלא דלכתחלה הצריך הדמ"ר לרקדו בנחת באופן שלא תכניס ידה לתוך הקמח למעך בקמח ורק נענוע הנפה בלבד ומ"ש ה"ה ז"ל מהיות טוב לרקד ב"פ נר' טעמו דאולי לא נזהרו בפעם ראשונה לרקד בנחת וא"ץ לע"ד דאם יש לחוש שבפ"א לא רקדו בנחת ונפרך מה מועיל שירקדו פ"ב:

גם במה שהבין ה"ה ז"ל דגם ברקדו בנחת מחמיר הדמ"ר למצת מצוה והוצרך להתיר בנדונו מדברי הט"ז לעד"ן דא"ך דנר' מדברי השד"ח בשמו דלא החמיר אלא ברקדו ולא נזהר לרקד בנחת דאיכא חששא דפירורין אלא שסמך על המתירין במקום הפסד לכן החמיר למצת מצוה וכה"ג כ' המ"א סק"ט בשם מהר"ם מלובלין אבל ברקדו בנחת נר' מדבריו דאין מקום להחמי' כלל דאם יש איזה פירור נשאר בנפה ואם נפרך בקמח ה"ל לח בלח ושפיר יש לסמוך בזה גם בלא הפסד וגם למצת מצוה ע"ש היטיב בדבריו וא"ך יש להתיר בנ"ד למצת מצוה גם למי שידו משגת ובפרט בנ"ד שהבצק היה קשה וכמש"ל ובענין מה שתמה ה"ה ז"ל על הח"י נ"ל דכונת הח"י במה שציין להטור הוא ע"מ שכ'

בשם הרי"ץ גיאת והעיטור להחמיר יותר למצת מצוה דלא כמ"ד דכיון דמשום חשש חמוץ אתינן עלה אין לחלק בדבר וכיון דמקצת אחרונים חלקי על ההגה שהתיר בלא דחק יש להחמיר כדבריהם למצת מצוה וז"פ בכונתו כנ"ל]:

סימן יט

נשאלתי עוד במה שנמצאו בשק של קמח בחה"מ כשפתחוהו חתיכות בצק דבוקות בו ונראים שהם ישן נושן שנתיבשו בודאי קו"פ מה דין הקמח:

תשובה נ"ל שינהלו הקמח ואשר ימצאו דבוק בשק או בפנים הקמח ישרפוהו ושאר הקמח מותר באכילה לאחר הפסח וכמ"ש הגו"ר כלל ד' סי' יו"ד דאם לא נהלוהו קו"ף יכולים לנהלו להתירו באכילה אחה"פ ולא חשיב הניהול עירוב בידים דכיון שנתיבש ק"פ חשיב התחיל להתערב ואין להחמיר בניהול כיון שנתיבש ק"ף ואין איסורו חמור וכו' ע"ש והיינו דידן ובפרט דבנ"ד יש הפסמ"ר וציי"מ וימ"ן א"ה גם השע"ת סי' תס"ו סקי"ב ה"ד הגו"ר הנז' וכ"מ מל' מרן שכ' דאם נתיבש בפסח אסור להשהותו משמע דאם נתיבש ק"פ אע"פ שלא רקדו מקודם שרי לרקדו בפסח כדי להתירו בשהיה לאחר הפסח ואף להסוברים דמתפרך מאליו בלא רקוד (עמ"ש בסימנים הקודמים) מ"מ אין להתירו באכילה בפסח ע"י עירוב שנתערב קי"פ דה"ל כאלו רקדו ק"פ דז"א דמ"מ לא הוי ערוב גמור כמו שנראה לעין וכמו שהאריך בזה הגו"ר שם ולא נתבטל כלל בס' וכשאופהו בפסח נו"ט הלכך אין להתירו כלל באכילה בפסח אלא ירקדנו כדי להתירו בשהיה לאה"פ וכמ"ש ה"ה ז"ל וכ"ז ברור]:

סימן כ

שאלה מי שבאו לו שעורים בספינה ונמצאו מהם שמראיתם ירוק ואומרי' שזה בא ע"י גשמים שירדו עליהם בגורן או בספינה וי"א מפני שהיו טמונים בבורות (הנק' מטמו"ר) ע"י הלחות אם צריך למכרם קו"ף לא"י וכמ"ש מרן בסי' המ"ח ס"ג או די בבטול:

תשובה כ' הטור בסי' תס"ז בשם בה"ג דחטים שבאו בספינה אם לחות הם או שנשתנה מראיהן בידוע שבא עליהם מים ואסור להשהותם בפסח ופ' מרן בש"ע שם ס"ג וה"ה הכא כיון שנשתנו מראיהן אסורים בשהיה והגם דילד"ח ולומר דהתם מיירי שכלם נשתנו משא"כ הכא שנשתנו רק מיעוטם ובטלים ברוב ושרו בשהיה מ"מ נר' דכיון שיכול לברר אותם שנשתנו מראיהן והם ניכרים ל"ב וכמ"ש הרשב"א בתשו' סי' תפ"ה בחטים שנפלו למים ונתנגבו ונתערבו דכל איסור ניכר אפי' באלף ל"ב וכיון שכן חטים

אלו הרי אפ' לבדקם דדילמא יש בהם שנתבקעו ואינם בטלים ע"ש וה"נ כיון שאפ' לברר אותם שנשתנו ל"ב וכ"מ מדברי הב"ח שם בנדון מרדכי הארוך בחטים שנתבקעו ונתיבשו ונתערבו באחרים ואינו ניכר שפ' דשרי להשהות החטים בעינם דכבר נתבטל ביבש ומ"מ צריך בטול למבוקעים דאע"פ שאינו ניכר ה"ל כמונח בכד וע"י בטול שרי להשהות וכו' ע"ש משמע דלא התיר בשהיה רק משום דאינו ניכר והגם דהמ"א בסי' תמ"ז סקמ"ה ה"ד הרשב"א הנז' וכתב ולפמש"ל (סקמ"ב) בשם הב"ח מותר להוסיף עליהם עד ס' ולטחנם ולהשהותם ושכ"ן עיקר הרי מסיק דאין להקל נגד הרשב"א ע"ש. ובעיקר מ"ש המ"א בלשונו ולטחנם הרואה להב"ח יראה שלא הזכיר טחינה כלל לא בסי' תמ"ז ולא בסי' תס"ז ונר' שהוא ט"ס גם ה' מחצית השקל לא העתיק תיבת ולטחנם ע"ש:

וראיתי להב"ח סי' תמ"ז ע"ד הגהמ"י בחטים חמץ שנתערבו בחטים כשרים ולא נודע עד לאחה"פ דאסורים באכילה דאפי' להרא"ש שפ' דתערובת חמץ יבש ביבש חד בתרי בטל ומותר הכל באכילה הכא מודה דבעי' ס' כמו לבסוף כשיטחננו דאז שרי כשיש ס' דקמח בקמח הוי לח בלח וכו' ע"ש והוא ק' דהרא"ש ס"ל דיבש ביבש שנתערב נעשה התר גמור ומותר לבשלם כא' כמבו' בטי"ד סי' ק"ט ע"ש וה"ן כיון שנודע התערו' ונתבטל חד בתרי מותר לטחנו וא"ק ס' וצ"ע:

והנה ה' מחצית השקל בסי' תמ"ז כ' ע"ד המ"א הנז' דמשמע מלשונו דהרשב"א אוסר להוסיף אפי' להשהותן ואע"ג שכ' בתחלת דבריו אסור להוסיף כדי לאכלן מ"מ ס"ל להמ"א דמה שסיים דלהשהותו נמי אסור מיירי אף שרוצה להוסיף דהוי מאס"ל מדלא ביאר התר זה ע"ש ואני תמה ע"ד שזה מבו' להדיא בתשו' הרשב"א שם וז"ל ולהצניעו עד לאחה"פ מסתבר' ג"ך שהוא אסור והראיה מההיא דרבא דטבעא בחישתא דלא ערבינהו ושהינהו לאה"פ ע"ש הרי להדיא דגם במערב כדי להשהות אוסר וצ"ע [א"ה וכ"ה מוכרח לפי הט' שכ' הרשב"א שזכר ה"ה ז"ל דכל איסור ניכר אפי' באלף ל"ב וכו' דלפ"ז פשי' דל"מ הוספה גם לענין שהיה ועוד ק' על המחה"ש ז"ל שהוצרך לט' דאמאס"ל ול"כ בפשי' משום דהאיסור ניכר ולכ"ן לענ"ד דכונת המה"ש היא להוכיח דאפי' להוסיף עד ס' ולטחנם ולהשהותם אסור אע"ג דהשתא אינו ניכר משום מאס"ל דמ"ש הרשב"א בתחלת דבריו דאסור להוסיף כדי לאכלם (והיינו בטוחנם קו"ף וכ"ן מדברי המה"ש שהבין כן דברי הרשב"א) הה"ן להשהותם וכמו שהוכיח מדלא ביאר וכו' ולזה לא הביא מהא דכ' הרשב"א בהדיא ולהצניעו וכו' ומהראיה דארבא וכו' דההיא להשהותם כמות שהם יבש ביבש דאדלעיל מיניה קאי שכ' דאסור לאכלם כמות שהם

יבש ביבש וכדמוכח מדכתב בט' דמילתא משום דהאיסור ניכר ולכן לא נקט בלשונו ולערבו ולהצניעו כמ"ש אח"ז וז"ל והראיה מההיא דרבא דלא ערבינהו ושהינהו וכו' משום דמיירי במשהן כך דסגי ברובא אי לאו מט' דה דהאיסור ניכר וכבר הם מעורבים חד בתרי אבל לאסור להוסיף עד ס' ולטחנם אין ללמוד מההיא דארבא די"ל דמיירי שכלם או חצים נתחמצו עד שקשה מאד למצא ס' כנגד כל החטים שבספינה ולטחון כלם ולהשהותן ועדיפא מהא א"ל לזבנינהו קבא קבא ומ"מ הוכיח שם הרשב"א בתחי' התשו' דאסור להוסיף כדי לאכלן בפסח משום דאם היה מותר לאכלן היה נקל עליו לקבץ מחטי בני העיר ולהרבות על חטים שבארבא ויטחנם ויחזיר לכאו"א את שלו א"נ י"ל שהוצרך לתקן זה לענין שא"ץ לטחנם כלם ק"ף ומ"מ הוכיח דאסור להוסיף כדי לאכלם דאל"ך הול"ל להם דשרי לטחון מהם ק"ף מה שצריכים לאכול עכ"פ בפסח והשאר ימכר ק"ף ולפ"ז מ"ש המ"א ולטחנם הוא בדוקא דאל"ך. הוי האיסור ניכר וכנז"ל וכ"מ מדהצריך ס' ואי בלא טחינה הו"ל יבש ביבש ודי במה שהיה מעורב חד בתרי א"ו כמ"ש וכונת המ"א דלפמ"ש הב"ח דלהשהות מותר לערב בידים ה"ן מותר להוסיף עד ס' ולטחנם דהגם דהב"ח אפשר דמיירי באינם ניכרים ומט"ז ל"ך טחינה מ"מ שפיר יליף מינה המ"א לנדון הרשב"א דכיון דק"ף התירא הוא ול"ש ביה אמאס"ל שרי לטחנו ותו הו"ל אינו ניכר וגם המה"ש הזכיר טחינה בסו"ד וז"ל וכן מה שהסכים פה להרשב"א דאפי' להוסיף ולטחנם וכו' ע"ש. מיהו ק' אהא דמוכיח הרשב"א לאסור להצניעו מההיא דארבא דלפ"מ שמבו' מדברי המ"א דגם להשהותם שייך מאס"ל ודלא כהב"ח נימא דהתם ה"ט משום מאס"ל אבל אם מעורבים חד בתרי שרי להצניעם כך ועי' להפמ"ג במש"ז סי' תמ"ז סק"ה סד"ה כתב ע"ש ותי' ידי"ן הרכ"ץ הי"ו דדוקא לערב בס' ולטחנם דעי"ז ניתרים לאכילה בפסח שפיר שייך מאס"ל משא"ך בתערובת חד בתרי דלא הותרו בפסח וכמ"ש הרשב"א ל"ש מאס"ל מפני מה שמותרי' בשהיה וא"ך שפיר מוכיח הרשב"א דא"א דכשנתערבו חד בתרי שרי בשהיה ה"ה דשרי לערב לכתחלה. ועי' לה' מגן האלף בס"ס תמ"ז שכ' ע"ד המ"א דלכאו' י"ל דהרשב"א לא אסר רק משום דהאיסור ניכר אבל להרבות ולהשהותם ש"ד אבל בתשובת הרשב"א מבו' להדיא דאסור לערבן ולהשהותם מההיא ארבא דל"ע ושהינהו ודחה לראית הרשב"א דאולי הרבה היו מחומצים ולזבוני קבא קבא עדיף ע"ש ולענד"ן כמ"ש דא"א דכנת הרשב"א להוסיף עד ס' ולהשהותם הא ודאי דאין ראיה מההיא ארבא וכדדחי איהו ז"ל אלא להשהותם כמות שהם ולזה מוכיח מדל"ע ברוב דבנקל היה מוצא וכנז"ל:

ואולם ידידינו הרב החו"ש הדו"מ כמה"ר ר' חיים חורי הי"ו הק' עמ"ש בכונת המה"ש ממ"ש וז"ל מ"מ ס"ל להמ"א דמה שסיים דלהשהותו נמי אסור מיירי אפי' אם ירצה להוסיף עד ס' וכו' ע"ש משמע שהבין מ"ש הרשב"א ולהצניעו וכו' הוא במוסיף עליהם עד ס' וטוחנן עכ"ד הי"ו ועו"ק כיון דמההיא דארבא אי"ר לאסור להוסיף והרשב"א מיירי להשהותן כמות שהם מנ"ל לאסור להוסיף ונראה דודאי אין להוכיח מההיא דארבא אלא במשהם כמות שהם ומ"מ גם כשמוסיף עליהם וטוחנם אין להתיר בלא ראיה ולכן לא ביאר הרשב"א התר זה וז"כ המה"ש שכ' דמה שאסר להשהותו מיירי אפי' אם ירצה להוסיף ר"ל שכ"ה דעת הרשב"א לאסור גם בזה כיון שאין לנו ראיה להתיר דאל"ך ה"ל לבאר אלא שלא מצא ראיה לאסור אלא במשהן כמות שהם ומהרח"ח נר"ו הנז' ההוא אמר דהמה"ש לא עמד ע"ד הרשב"א במקומם אלא ממ"ש המ"א בשמו וכ"מ ממשה"ק בתחלת דבריו ע"ד הרשב"א שכ' ט' משום דאמא ס"ל דהא איהו ס"ל חו"ן ע"ש והרואה בתשו' הרשב"א יראה שאחר שכ' ט' דמאס"ל כ' עוד לאסור עפ"ד הגאוני דס"ל חו"ן זת"ד נר"ו (ועי' להמה"ש בהקדמתו שהתנצל שלא היה בידו כמה ספרים ומביא רק ממה שמביא המ"א בשמם ע"ש) וע"ע לה' חמד משה סי' תמ"ז סק"מ שהק' כקו' המה"ש הנז' גם הדגמ"ר הוכיח מזה בדעת הרשב"א דתע' לח בלח אחו"ן ע"ש ולאחר המח"ר לא זכרו שרים מתשו' הרשב"א עצמו שכ' ט"ז ומה שהוצרך לט' דמאס"ל הוא לחסור גם להסו' דאחו"ן שכ"ה ד' השואל א"נ לאסור גם לטחנם ולהשהותם ולזה כיון בשו"ד שכ' ולהצניעו לאחה"ף מסת' ג"ך שהוא אסור וכו' ע"ש ר"ל מאותו הט' שהציע בתחלה דאמאס"ל אבל מט' חו"ן אפ' דס"ל דדוקא באכילה ולא בשהיה וכמ"ש הח"מ שם סקי"ג וע' להח"מ סק"מ שהק' מהיכא משמ"ל להמ"א בד' הרשב"א דאפי' לטחון להשהותם אסור ע"ש ומן האמור א"ש (ועמ"ש הקצה"ר נר"ו הנד"מ דקי"ט בשם ר"י נ"ה ח"ה דהרשב"א ס"ל מעיקר הדין דאחו"ן אלא שנהג איסור במקום שנהגו) גם משה"ק הח"מ על המ"א כאן שלא אסר אלא משו' דהאיסור ניכר מדבריו בסקי"א שנתן ט' דעכ"פ החמץ בביתו ע"ש י"ל לפ"מ שכ' לעיל דמ"ש הרשב"א ולהצניעו אסור והראיה וכו' איירי במשהן כמות שהן יבש ביבש ואיכ"ל דבאמת מט"ז עצמו אסר הרשב"א דעכ"פ החמץ בביתו ואפי' אינו ניכר ונתן עוד ט' אחר בנדונו דהאיסור ניכר א"נ לפי מ"ש הפמ"ג באשל אברהם סקי"א בט' המ"א שהלכו ע"ש סופו שכשיבשלם יתנו ט' אלא דמה שנראה מדבריו דאף שיש ס' אסור להשהותם ביבשותן שכשיבשלם אוסרין במשהו ע"ש אינו מוכרח לע"ד די"ל דתרי חומרי ל"מ לילך ע"ש סופו גם לענין חומרת משהו וא"ך י"ל דמשו"ה לא אסר הכא מט"ז משום דמיירי במוסיף עד ס' א"נ י"ל לפ"מ שמבו' שם

בסקי"א דבמקום הפסד סמכי' על הרא"ש דיבש ביבש שנתבטל נעשה היתר גמור ע"ש וא"ך שפיר הוצרך בכאן לט' דהאיסור ניכר לאסור גם במקום הפסד. (מיהו בעיקר דברי המ"א ס"ק י"א הנז' כבר חלק עליו והא"ר סקי"א ע"פ) ושו"ר להא"ח ה' פסח סי' ע"ו שכ' בשם הראב"ד דכרי שנפל עליו דלף במקומות מועטים בטלים ברוב וכו' והרא"ה כ' והוא שאינם ניכרים אבל אם הם ניכרים נוטלם ואוכלם ק"ף וזה שהתרנו דוקא בשלא נתבקעו וכו' ובסו"ד כ' ואע"פ שלא נתבקעו אפ' לאסו' וכו' מ"מ ראוי להחמיר באכילתו אחר שאין הפסד וכו' ויש כותבי' שאסור לקיימם בפסח הרשב"א בתשו' אפי' הוציאם ונגבום ואחר נתערבו ברוב אסור לקיימם בפסח והביא ראיית לדבר ע"ש וכנר' שכיון לתשו' הרשב"א הנ"ל ומשמע מדבריו דאף שאין ניכרים אוסר הרשב"א דקאי עמ"ש וזה שהתרנו דמיירי בשאי"ן ומזה מבו' כמש"ל דמ"ש ולהצניעו וכו' הוא במשהן כמות שהם וגם בשאי"ן אוסר דעכ"פ החמץ בביתו דאל"ך מנ"ל דהרשב"א אוסר באי"ן נימא דלא אסר אלא בניכרים עדין ואם יוסיף עליהם ויטחנם הוי מאס"ל ודו"ק ובזה א"ש דברי הב"י בסי' תס"ז שכ' ע"ד הרוקח שכ' הטור בחטים שירד עליהם דלף ונתבקעו וחזרו ונתיבשו ואין בקוען ניכר דיש לצדד וכו' ונטה להתי' וכו' וז"ל ובא"ח כ' דגן שנפל עליו מים כ' הרשב"א אפי' נגבום וכו' ע"ש דמשמע דהרוקח והרשב"א בחד גוונא איירי והרי הרשב"א איירי בניכרים כמבו' בתשו' שם ודוח"ל דמ"ש הרוקח ואין בקועם ניכר ל"ד אלא דר"ל שאינו ניכר אלא בדוחק ובהכי מיירי הרשב"א ולהאמור דהרשב"א אוסר אפי' באי"ן א"ש ומדברי ההמ"ח וצ"ל נר' דס"ל דבאי"ן מתיר הרשב"א ולאחהמ"ר אי"ן כן וכמ"ש וכ"ז לדעת הרשב"א אבל דעת הרוקח הרוקח הנז' נוטה להתיר באי"ן אלא שלא החליט ההתר וכ"ד הפו' והמרד' שזכר הב"ח להתיר בשהיה דלא התירו אלא באי"ן וכמ"ש ההמ"ח וצ"ל בד' המרד' (והיינו מדלא אשמעי' רבותא טפי דלהשהות שרי אע"ג דניכר) ועי' להב"ח שם בסי' תס"ז שכ' בט' מחלוקת המרד' עם ראבי"ה דראבי"ה ס"ל דקמח בקמח הוי יבש ביבש וגם אי איכא ס' נ"ט בפסח והמתירים ס"ל דהוי לח בלח וכיון דיבש ביבש חד בתרי בטל אם יטחנים אין כאן מאס"ל ע"ש וזה נראה כונת הפר"ח וא"ש מ"ש עליו החה"פ דליתא שהרי המרד' כ' דיבש ביבש חד בתרי בטל ור"ל דלהפר"ח אין זה עיקר הט' שהרי ראבי"ה סובר כן ואסר משום דנ"ט בפסח ובאמת מת כונתו דיבש ביבש בטל אם יטחנום ל"ה מאס"ל והנה לכאורה י"ל דפלוגתייהו היא דהחטים שנתבקעו היו ניכרים ע"י הדחק וראבי"ה ס"ל דכיון דאפ' לבדקן ל"ב וכמ"ש הרשב"א בתשו' הנ"ל אבל היכא שאכלו מן התבואה קי"פ התיר מס"ס ואף דאכתי אפ' לברר י"ל דס"ל כהפוס' דס"ס שיש לברר ח"ץ לברר והמרד' ס"ל דכיון דבדיקתם קשה

ל"ח ניכרים א"נ י"ל דפלוגתייהו ביבש ביבש שנתערב אי מותר בפסח ועי' להטור סי' תמ"ז שהביא מחלוקת בזה ואולי דלא ניח"ל להב"ח בזה משום דמשמ"ל דבנדון ראבי"ה איירי שיש ס' נגד המבוקעו' ויכול לטחנם ושוב אין האיסור ניכר והוו לח בלח ואין בזה משום מאס"ל כיון שיש בהם ס' כמ"ש המ"א סי' חמ"ז סקמ"א והפר"ח סי' תנ"ג ועוד דראבי"ה בלא"ה ס"ל דכיון דאכתי ל"ח הפסח אין בזה משום מאס"ל כמבו' בדבריו ע"ש. ומדברי ה"ה ז"ל שאסר בנדונו מדברי הרשב"א ומדברי הב"ח בנדון המרדכי שלא התיר אלא משום שאינו ניכר לכאור' משמע שסו' דהמרד' מיירי שאינם ניכרים כלל דאם ניכרים ע"י הדחק ואפ"ה חשיב להו שאינם ניכרים ודלא כהרשב"א א"ך לדעתו יש להתר בנדון ה"ה ז"ל אם לא שנאמר דנדון ה"ה ז"ל הוא בניכרים בלא טורח אבל בניכרים ע"י טורח י"ל דחשיב אינו ניכר ובכה"ג מיירי המרד'. ולכאורה בזה א"ש מ"ש הב"ח בסו"ד דאע"פ שאינו ניכר ה"ל כמונח בכד וכו' ר"ל דהוי כאלו הוא בעין כיון דניכר ע"י הדחק מיהו לפ"ז לא ה"ל להתר ע"י בטול ומשמע דר"ל שנתבטל בס' וצ"ל דכונתו משום דמ"מ החמץ בביתו וכמ"ש המ"א סקי"א וע"י בטול ס' התיר כמ"ש לעיל ליישב סתירת המ"א לחד תירוצא וזה נראה כונתו ג"ך בסי' תמ"ז ע"ד הגמ"י וע"ש שכ' דאפי' להרא"ש וכו' וה"ה ז"ל הניח דבריו בנ"ע ולע"ד י"ל דדוקא בשאר איסורין שהותר האיסור לגמרי ע"י בטול יבש ביבש גם לאכלו וכיון שהותר הותר אבל חמץ לא חל עליו שם התר כלל דק"ך אפי' חמץ גמור מותר ולהשהותו כמות שהוא בעין אסור וכנז' ומשה"ק לבסוף ע"ד המרדכי שהתיר לאכלו בפסח דחד בתרי בטל דהא יהיב ט' בשעת אפיה ולא הק' עליו דלאיזה דבר חל עליו שם התר ל"ק די"ל דהמרד' חולק בזה וס"ל דיבש ביבש נתבטל לגמרי ונעשה התר ושו"ר לה' חקי דעת סי' תס"ז סק"ב מ"ש בכונת הב"ח ע"ש:

ולענין הל' בנ"ד אם יש ס' כנגד אותם שנשתנו יש להתיר לטחנם קו"ך ולאכלם בפסח וגם הרשב"א מודה בזה וכמ"ש המ"א והפר"ח וכנז' וכ"מ בתשו' הרשב"א סי' תפ"ח בחטים שיש בהם נשוכי עכבר שכ' וז"ל וכ"ש במעשה זה שאמרת שאין בו אלא מעט בתוך הרבה וא"א לבא בו לידי איסור דאו' ע"ש משמע שהתיר לטחנם אע"ג דניכרים ול"ה מאס"ל וע"ך משום שיש בהם ס' וכשטוחני' אין כונתו לבטל אלא לטחון וכן דקדק הב"ח בסי' תנ"ג מדברי הרשב"א הנז' וכן חילק השכנה"ג שם הגהב"י אות ג' (בד"ה אמנם) בדעת הרשב"א וכ"כ העה"ש סי' תס"ז סוף אות י"ג וכ"כ בחה"פ סי' תמ"ז סק"ז משם ה' ארעא דרבנן סי' ט"ז ומשה"ק ע"ד מדכ' הטור שאינו טוחן כדי לבטלם ע"ש לא ידענו מאי ק"ל דגם מ"ש האד"ר דהתם שאני שכבר היו בהם ס' ואינו מוסיף בידים היינו לומר דאינו מתכוין לבטל אלא לטחון ומ"ש מרן בסי' תנ"ג ס"ג אם לא ביררו החטים מאכילת עכבר

אין בכך כלום ע"ש דמשמע דלכת' אסור אע"ג דאין כונתו לבטל כבר כ' הפמ"ג בא"א סק"ה דמיירי דליכא ס' ע"ש (וכ"ב, מהרח"ב ז"ל הו"ד בס' קצה"ר נר"ו דמ"ב ושז"כ המ"א סק"ה שכ' ואפי' אין ס' משום דמהב"י נר' דאפי' לכת' מותר וע"ש ברצ"ט באורך) והגם דמוהרמ"ז זצ"ל בויאמר משה או"ח סי' י"א כ' משם מהרמ"ך וכדומה ששמע ממהרא"ך בשם מ"ז מהרש"ך זצ"ל דמנהגנו להחמיר בחו"נ בטעמו והוחם וממשו ולא הוחם (וכ"כ בכ"מ מספריו) ע"ש כבר הוכחנו בעניו' במ"א מדברי מ"ז עצמו שנד' בס"ס ילדי יוסף ח"ב דחשיב ג' פרטים שנוהגים פה כההגה ולא זכר דין חו"ן אלמא דמנהגנו כס' מרן דאחו"ן וכ"מ מכי"ק בכ"ד וכן הוכיח אמו"ר הרה"ג מוהרמ"ך נר"ו בכי"ק ושכן שמע משם מהרס"ך זצ"ל ה"ה ברכת ה' דבג' פרטים הוא דנהגי' כההגה ונראים הדברים שהם מה שזכר מ"ז הנז' וגם מהרמ"ז באיזה מקום מספריו זכר לדברי מ"ז הנז' וכנר' שח"ר בו ממ"ש בויא"מ הנז' או לספוקי מספק"ל זת"ד נר"ו ומיהו היכא דליכא הפמ"ר יש להחמיר כדעת הי"ח שזכר מרן וכמ"ש בהג' לעיל ס ס"ס י"ג ולכאורה יש לאסו' ללוש במים דלהאומרים שנשתנו מלחות הבור הוו מ"פ (ע' בסמוך בס"ד) ומ"פ ע"מ ממהרים שהחמיץ ואף כשנתיבשו המ"פ תוך המים נר' מדברי הח"י סי' תנ"ג סקכ' ב דיש להחמיר וכ"כ סי' תס"ב סק"ג וסי' תס"ו סק"ז דישהנו אה"פ ואם לש יאפה מיד וכן הפמ"ג בא"א סי' תס"ב סק"ג ה"ד הח"י שכ' לאסור (והתימא מהקצה"ר נר"ו דרל"ה שכ' דדעת הח"י להתי' בנתיבשו) וכן יש להוכיח מת' הר"ן סי' נ"ט (ומתבאר שם דאפי' נתיבשו בחטים אסור ועי' להמאמ"ר רס"י תס"ב) וכ"ן דעת מהרש"א במשד"ר רס"י תס"ב ע"ש (וע"ש שכ' לאסור גם בנתיבשו המים ללוש אח"כ במ"פ והוכיח כן מהרוקח ולפ"ז יש לאסור בנ"ד גם ללוש במ"פ שמא בא הלחות ע"י מים אלא דבמ"א כ' הנלע"ד על ראיתו והוכחנו שאין לחוש לנתיבשו המים שאין בהם שום ט' כמ"ש הפו' סי' ר"ד וע"ש בלבוש ובס' האשכול ח"א סי' כ"ט גבי ברכת המים ולהמאמ"ר סי' ר"ה סק"ד ובהשמטות ולה' חיים מדבר סי' תס"ו ואכמ"ל) מיהו נר' דיש להתיר בנ"ד אחר שיתיבשו לפמ"ש האחרונים דקמח בקמח הוי לח בלח ובטלי המ"פ בטחינה דאפי' חטים מחומצים בטלי והח"י שאסר דוקא בנתיבשו בקמח משום חשש פרורין ואזיל לשי' בסי' תנ"ג סקי"ג וסי' תס"ו סקי"ג (וכ"כ ה' חיים מדבר שם וא"ש משה"ק מהרח"ב ז"ל הו"ד בס' קצה"ר דמ"ט ע"ב ע"ד הח"י סי' תס"ו ממ"ש בעצמו בסי' תס"ב סק"ו וי"ב דמים שנתערבו במ"פ בטלי בס') וזה אפ' כוונת הפר"ח סי' תס"ב סק"ד שכ' להתי' בנתבטלו המ"פ ע"ש דר"ל שנפלו המ"פ על החטים ונתערבו ונטחנו ובטלי בס' קודם שבא עליהם מים ועי' להמשד"ר שם. ובפרט למ"ש ז"ש הרבה אחרונים דכל שאינו מ"פ ממש הוא תולדה בפ"ע וכ"כ הפר"ח סי'

תס"ו ס"ג גבי זיעה ע"ש ועוד דשמא נתלחלחו מחמת מים ואי משום חמוץ כבר נתבטלו וכיון דאינו אלא ס' מ"פ עם מים שהוא מדרבנן כמש"ל סי' י"ז שרי ועוד דיש להקל בנתיבשו המ"פ וה"ל ס"ס אבל אי ליכא ס' אין להתי' להוסיף עליהם וכמש"ל דאפי' לטחנם ולהשהותם סו' המ"א בדעת הרשב"א לאסור דאף דהוא התר הוי כמבטל איסור כיון דבפסח נאסר וכ' דאין להקל נגדו ע"ש הטוב וצ"ע על הח"י שכ' בפשי' בשם המ"א להתי' ומה שנר' מדברי המא סקי"א דשרי להוסיף כדי לאכלו היינו משום שאינו ניכר ומה"ת בטל (והרשב"א סי' תפ"ה דאוסר להוסיף ומשמע דאף שאינם ניכרים אפ' דסובר המ"א דלשי' אזיל בשאר איסורין שנתבשלו יבש ביבש דאוסר לבשלן כמבו' בי"ד סי' ק"ט אלמא ל"ה התר גמור אבל המ"א סמך על הרא"ש דמתיר שם וה"ה דשרי כאן להוסיף דהיו כאלו אין שם חמץ כלל) אבל בנ"ד דניכר אסור וכ"כ הפמ"ג והמה"ש והח"מ סק"מ ע"ש וכ"כ השכנה"ג סי' תנ"ג הגב"י אות ג' (ד"ה ולאו) דכיון דמערבו לאכלו בפסח הוי כמאס"ל או דכיון האיסור ניכר אפי' הוי כהתר בהתר אסור וכ"כ הפר"ח שם ס"ג דאסור לערב כדי לאכלו בפסח ומבו' שם שכ"ד הטור מדהוצרך לט' דא"מ לבטל (גם משמע דאפי' נתערבו חד בתרי ואין ניכרים אסור להוסיף עד ס' וה"ט דנקטי' כהרשב"א בשאר איסורין שנתבטלו) וכ"ן דעת החה"פ סי' תמ"ז סק"ז וכ"ד הר"י הביאו הטור סס"י תמ"ז וזה נר' דעת הטור שאסר לערב כדי לאכול וכ"כ בדעתו הט"ז רס"י תמ"ב וכ"כ החה"פ שם וכ"ד ה' שרשי הים פט"ו מהמ"א הכ"ה וכ"כ בהג' מהרל"ח וצ"ע ע"ד השכנה"ג סי' תס"ז הגב"י אות ג' שכ' דבסי' תנ"ג העלה דלהטור ות"ה והרשב"א והמר' כיון דחמץ ק"פ התירא הוא ל"ש אמא"ל וכו' ע"ש. ומשמע דאפי' מכוין לבטל שרי וכ"ה דעת המר' שכללו עמהם (כמבואר מדבריו שכ' הט"ז סי' תרכ"ו סק"ב ורמזי בסי' תמ"ז סק"ה וכ"ה מדבריו ה' שרשי הים שם) ומבואר שנתכוון לדבריו בסי' תנ"ג ד"ה אמנם והו"ת דהתם אתי עלה רק משום דכיון דיש כבר ס' כשטוחנם א"מ לבטל איסור ואפ' לפמ"ש מהר"ם שי"ק א"ח סי' ר"ל דט' דא"מ ל"מ לחודיה כיון דאפ' לברר האיסור וכמ"ש הט"ז ביו"ד סי' קל"ה סק"ד וה"ט דס"ס הדבר נעשה ממילא ופ"ר הוי כמתכוין אבל בדא"א הוי כמו א"א ולא מכוין) אלא משום דקו"פ התירא הוא רק שהיה מקום לאסור מצד דעתו וכוונתו שמבטלו לצו"פ וכיון שא"מ לבטל שרי ע"ש והיינו שתלה השכנה"ג הט' משום דקו"פ התירא הוא דאל"כ אף שא"מ אסור בדאפ' באופן אחר ולזה כיון ג"כ בסי' תנ"ג ועי' להגו"ד כלל ד' סס"י יו"ד שכ' בדעת מהר"י מווינא (שכ' המרד' פכ"ש) דמותר לבטל לכ"ת ק"פ כיון דהתירא הוא ע"ש ולע"ד א"מ די"ל טעמו משום דא"א לבא לידי נ"ט ע"ד מ"ש הטי"ד ס' קכ"ב בשם הרשב"א ועי' להחק"ל ז"ל יו"ד סי' ע"ז דקט"ו ע"ד ומה שהוכיח

הר"י מההיא דצמר גמלים וצמ"ר שטרפן וכו' היינו לענין דאחו"ן בפסח שהוא במשהו ול"מ הך התירא דא"א לכא לידי נ"ט וכמבו' שם במרד' והגם דהט"ז סי' תמ"ז סי' סק"ה וסי' תרכ"ו סק"ב כ' דשרי להוסיף כיון דק"פ התירא הוא כבר האחרונים תמהו עליו מת' הרשב"א סי' תפ"ה (וע' לה' קצה"ר נר"ו דע"ב ע"ב בשם האפ"ז שתי' בב' פנים והם תמוהים למעיין היטב בת' הרשב"א דבתחי' דבריו אוסר בלא ט' דניכר וט' דחי"ן ועוד דהט"ז מתיר אפי' יבש ביבש ואכמ"ל) וגם הט"ז לא אמרה אלא להוסיף ולא לערב לכת' כמבואר מדבריו וע"ש להמש"ז ונ"ד הוי כמערב לכת' (ומ"ש החה"פ. סי' תמ"ז סק"ז דהרשב"א לשי' דאיסורא בלע והמרד' שהתיר לשי' דהתירא בלע וכ"נ מדברי השכנה"ג סי' תנ"ג דלהסו' התירא בלע אין מקום לאסור עי' להכלבו בה' חמץ ד"י הו"ד להקצה"ר נר"ו דע"ו שכ' בשם הרשב"א דאיסורא בלע ע"ש ואפ"ה אסר להוסיף וצ"ל משום דמ"מ מכוין לבטלו ולאכלו בפסח והוי כמא"ל וכמ"ש הפר"ח הנז"ל) וע' להב"ח סי' תס"ז בדעת המרד' דכיון דנתבטל ביבש אם יטחנם אין כאן מא"ל ע"ש משמע דאל"כ הוי מא"ל ומ"ש ראבי"ה הביאו הב"ח שם דאין כאן מא"ל דאכתי לא חל הפסח ע"ש היינו משום שכבר נתערב ולא לערב לכ' וכ"ן דעת הח"מ והנה"ש והמאמ"ר שהשיגו על הט"ז מת' הרשב"א הנז' וכ"ד ה' נגן האלף ס"ס תמ"ז דגם בחמץ שייך א"ל וע' להשר"ח בכללים מע' א' אות משם האחרונים בזה וכן מסיק מהרש"ז בק"א וכ"ד ה' משנה ברורה נר"ו ס' תמ"ז ס"ק ק"ב והקצה"ר נר"ו דע"ב ה"ד השה"י שהוכיח מהמרד' דק"פ דהתירא הוא שרי להרבות ושכ"ה הגו"ר מדברי מהר"י מווינא ושכ"ד המ"א ושכנה"ג ומסיק דלכל הפו' הסו' דק"פ התירא הוא דינא הכי ע"ש וכבר נתבאר הנלע"ד בכונת המ"א ושכנה"ג ומהר"י מווינא ושגם למ"ד התירא הוא אסור להוסיף וע"ש ג"כ במ"ש בדעת רש"י דחמץ התירא בלע וציין להר"ן פכ"ש ויפה העיר ידי"ן הרמ"מ נר"ו דשם מבואר להפך ע"ש הטוב ואכמ"ל):

אמנם נר' להת' בנ"ד כיון דאינו אלא ס' איסור דאם נאמר דהלחו' אינו מחמ' מים אלא מזיעת הבור שרי וכמו שסתם מרן סי' תס"ו ס"ג להתי' זיעת החומה וכן הבין המ"א בדעת מרן ועי' להמה"ש וכ"כ הפמ"ג והא"ר שכ"ד מרן ועי"כ הא"ר שכ"מ דעת הדרישה ושדברי המ"א שחלק על מרן א"מ ושכ"מ בס' אמרכל על קלף וכ"ה דעתו זו לדינא כמ"ש י"ש בא"ז ה"ד האחרונים וכ"פ הפר"ח כהמתירים ע"ש וכבר כ' הש"ך יו"ד סי' פ"ד סק"מ בשם התה"ד ובסי' קי"ד סקכ"א וסי' קט"ו סקכ"ח בשם הב"י דס' איסור שרי לבטל וכ"כ הקה"י בתוס' דרבנן רע' א' אות ט"ו (ועי' להשד"ח בכללים מע' א' אות ה' ובפאת השדה אות פ' מה שציין בזה) ומ"ש הפמ"ג בא"א סי' קס"ז סק"ד ובשפ"ד ביו"ד

סי' צ"ט סק"ז דס' איסור תורה אסור לבטל אפ' דהיינו להסו' דאיסור בטול האיסורין דאו' וכ"כ הק"א חיו"ד סי' ט"ז דלמ"ד דאו' אם היו ב' קדרות א' איסור וא' התר ונפל איסו"ת לא' מהן דאסור להוסיף לבטל דסד"א לחו' ע"ש וכבר כ' העה"ש יו"ד סי' צ"ט אות ו' דגם להסו' דאו' דוקא לער' דומיא דזרוע בשלה אבל להוסי' על התע' שרי מה"ת וכ"כ בחה"פ סי' תס"ז סק"ב ע"ש (וע"ש להשד"ח סוף אות ו' ובפאת השדה שם אות) מיהו קשה דכיון דעיקר הס' בדאו' ונתגלגל להיות דרבנן מצד הבטול ה"ל להחמיר ואף להמתירים בנתגלגל מודו היכא דנודע האיסור דהוי כודאי עי' להב"י ביו"ד סי' נ"ז בשם מ"כ ולהשיו"ב סי' נ"ה בשם מהר"ש עמאר ולהעה"ש סי' מ"א ע"ש ומדברי התה"ד והב"י אין ראיה דהתם שאני דאפ' שלא יתערב כלל האיסור אבל חתי' שהיא ס' איסור אפ' דאסור לבטל מט"ז וגם נראה לומר שזה תלוי במחלוקת הפו' בסד"א דקי"ל לחו' אם הוא מדאו' דלמ"ד דאו' הוי כודאי (וזה ט' הרשב"א בחטים שנפלו למים שאסר להוסיף עליהם דאזיל לשי' דחומר הספי' מדאו' ובזה י"ל ראיית החה"פ שם מדברי הרשב"א הנז' דחטים שנפלו למים הוו ודאי איסור וזה טעמי ג"כ בכרכום וא"ש מ"ש עליו הש"ך בנ"ד סי' קי"ד דהוי ס' איסור) וא"כ למה שהעלה העה"ש שם בסי' ק"י אות כ' ובס' הזכרון (שבסו' עה"ש ח"מ) מע' ס' אות ט"ו דרוה"פ ס"ל דחומר הס' דאו' ע"ש יש לאסור ומה שהוכיח העה"ש ביו"ד סי' צ"ט מדברי הרמב"ם פ"ד מה' תרומות ד"ט דס' איסור שרי לבטל ע"ש י"ל דהרמב"ם לשי' אזיל דחומר הס' מדבריהם. אבל למ"ש העה"ש בסי' צ"ט דבעי' דומיא דזר"ב ע"ש י"ל דמט"ז אף דחי' הס' דאי' מ"מ בעינן דוקא איסור ודאי ויש להתי' אפי' חתי' ס' איסור כיון דל"ד לזר"ב ואולי דסו' הש"ך דע"כ מה שהתירו התה"ד והב"י בנדונם הוא רק מט"ז ומינה דיש ללמוד לדינו וכ"ש למאי דמסיק מהר"י זרקא בס' יוסף חי (שבס"ס פל"ח) דחי' הס' מדרבנן ע"ש. והגם דבנ"ד הם ניכרים מ"מ אין זה בסוג מבטל אלא מוסי' מקרי דל"ד לזר"ב שמער' ממש וכ"מ מהעה"ש סי' קי"ד וממ"ש חה"פ הנז"ל מת' הרשב"א (אלא שי"ל דקאי מקמי שכ' הרשב"א ט' דניכ') וגם אפ' דמדאי' דוקא בזמן איסו' כזר"ב וא"כ בנ"ד גם לבט' הוי סד"ר ולכאו' יש לאסו' מס"ס דאת"ל מלחות הבו' שמא כהאוסרי' ומה' פאת נגב יו"ד סי' ג' והישמ"ל אה"ע סי' ט"ו והויע"מ יו"ד סי' ך' וע"ה והעה"ש סי' תס"ז אות תי"א ובחה"פ שם אות ח' והאב"ק שם ד"ט וסי' תס"ב ד"ו נר' דגם להחרי עבדי' ס"ס נגד מרן וכ"ד אמו"ר מוהרמ"ך נר"ו אלא דמוה"ר יש"מ נר"ו סי' ק"ב ורע"ג אין דעתו כן וכ"ד מהרמ"ה נר"ו ולגבי בטול דרבנן דבלא"ה יש מתירין בס"ס לחו' בדרבנן י"ל דכ"ע מודו וגם הוי פלוג' בדרבנן ועוד צי"ב ולכ"ן לע"ד

דיש לבטלם בס' ולהשהות' דאיכ' ס"ס שמא אין מים ושמא כהמתירי' לבט' כדי להשהו' וע' למוה"ר שב"א נר"ו ס' ל"א אות ו':]

סימן כא

[זאת
מצאנו בין כתבי ה"ה ז"ל תשובה ממורינו הרה"ג הראב"ד מקודש בעוב"י תונס יע"א כמה"ר רבי ישראל זיתון צוק"ל וזיע"א לה' המח' זצ"ל ותחלתה שייך לחלק אה"ע והעתקנו פה רק סוף התשובה השייך לחלק או"ח ופסקו של ה"ה זצ"ל עצמו לא נמצא]:
אודות הסו'כר נבא'ת אשר עלה בדעת רו"מ לדונו בשריפה יסלח צדיק תחלת כל לפי השמועה לא יש בו שום תערובת ואנן בדידן כל מין סו'כר אוכלין רק מה שנזהרין לאכול הקאל'ב או הטואב'ע הבאים במעטפות הוא מפני חשש השקין אולי היה בהם סלת או פרינ'ה ולא עוד ואת"ל יש חשש בזה יעיין רו"מ לה' חק יעקב וה' א"ר בסי' תס"ז על דברי מור"ם [ס"ח] בענין הסו'כר שהתירו אפי' באכילה משום שמחת יו"ט או הכס"מ יע"ש ובכן אין אנו נוהגין להחמיר בו כלל (וכו' וחתים) הצעיר ישראל זיתון ס"ט א"ה לכאורה צ"ע במה שהביא מה' ח"י והא"ר דשם בח"י מבואר דלא התיר אלא אם עבר ושהה או שנתערב ואיכא הפס"מ או שמחי"ט אבל בלא תערובת לא התיר במקום הפס"מ או שמחי"ט. גם הא"ר שכ' להתיר במקום הפסד היינו בעבר ושהה וכמ"ש וז"ל לכן ראוי להחמיר שלא להשהותו לכת' ובדיעבד למוכרו לכותי ובהפסד אפי' לאכילה ע"ש וקאי אדיעבד עבד דא"ן למוכרו אם יש לו הפסד דאל"ך הי"ל לאשמעי' רבותא דשרי לאכלו אפי' בפסח. ונר' דכונת מוה"ר זצ"ל דאף את"ל דיש חשש מ"מ כיון דאם נתערב ואיכא הפס"מ או שמי"ט וכן אם עבר ושהה ואיכא הפס"מ התירו הח"י והא"ר אפי' באכילה נר' דס"ל דאין חשש לענין דינא ע"ד מ"ש ה' תורת חטאת בהקדמתו ע"ש ובצירוף דלפי השמועה אין בו חשש תערובת לכן לא נהגו בו להחמיר. והנה בעיקר דברי ההגה ע' להשכנה"ג שאחר שהאריך לישב דעת ההגה כ' דכ"ז למנהג האשכנזים אבל הספרדים נוהגים בו היתר אפי' לאכילה דסוברים דאומן לא מרע נפשיה לערב ע"ש וכ"ן דעת הפר"ח ע"ש וכ"כ ה' זרע אמת א"ח סי' ס"ב דהספרדים נוהגים בו היתר ע"ש וכ"כ הברכ"י סי' תס"ז אות ג' בשם מהר"י זיין דבויניציא ומצרים העידו שאין בו תערובת קמח כלל אך נודע כי האומנים טובלים פתם ביערת הדבש והוא רותח לכן יר"ש יזהר דלמ"ד חו"נ אסור ע"ש משמע דלמ"ד אינו חיוב אין לאסור ועמ"ש בעניו' לעיל בסי' הקודם במנהג עירינו אי ג'רבה יע"א בפרט זה. ובלא"ה ע' לה' ז"ל בס' מחב"ר שם אות ה'

שכ' דחשש זה דוקא במקומו' שהם ערביים בערי אדום ליתנהו להני חששות ע"ש וא"כ בסו'כר הבא מערי אדום אין שום חשש גם ה' בני חיי ז"ל כ' ששמע מאומנים בקיאים דכשמערבין בו נעשה כמו כדור בשולי הקדרה וא"ך אנן חזינן בסו' של וינצי'א ומצרים שמבשלים אותו ולא נעשה כדור וא"כ אין חשש לעירוב ושאין לבו נוקפו באכילת הסו'כר וההגה ומהרי"ל (כצ"ל) לא שמיע להו זה ע"ש וע' עוד בשאלת יעב"ץ ח"ב סי' ס"ה וקכ"ו והנוב"י קמא סי' כ"ג ומשם באר"ה והגם דהחת"ס סי' קל"ה הצ"ע על הברכ"י הנז"ל דבודאי ישארו פירורין בעין שיפלו על הסו'כר מהפועלי' העוברי' ושבים עש"ב כבר בא חכם השד"ח מע' חו"מ סי' ג' אות י"ט שתי' דלשעת עשייתה כשהיא רותחת הוא דאיכא למיחש לפירורין ואז מחמת דקותן ורתיחת היורה ימסו כמו מים ויתבטלו ואין לאסור אלא למ"ד חו"ן ובמקום שאין מטבילין פתן משום מנקיותא שרי אף ליר"ש ואם אחר שנעשית הסו'כר לחתיכות אחר שכבר ניתנה בדפוסין אם יפלו איזה פירורין אינם מתדבקין ומתגלגלין ונופלין ואף דמהר"ם שי"ק סי' רמ"ז והביאו השד"ח שם פי' כונת הברכ"י דלא התיר אלא למכור לנכרי חוץ מדמי חמץ שבו ומשום דחו"ן אסר אף בזה ע"ש מ"מ לע"ד פשט דברי הברכ"י אינם כן אלא דאף לאכילה קאמר ולכ"ן עיקר כתי' השד"ח וכבר כ' דה' בני חיי כ' בהדיא דאין לבו נוקפו באכילת הסוכר גם השא"י והנוב"י הנז"ל לא זכרו מחשש פירורין וכ"כ השד"ח אח"ז בשם ה' בית מאיר שהעיד מפי אנשים כשרים דבהו"ט צוק"ר אין שום חשש לא לתערובת קמח ולא לפירורי לחם ולולי שנהגו איסור היה מתיר אלא דבאמת המנהג הוא בטעות דבדורות שלפניהם לא היו בקיאים עש"ב:

אבל ראינו לה' מוהר"מז בויען מושה אות מ' שכ' שראה בכי"הק לרבו זצ"ל דכונת הברכ"י להתיר ע"י בדיקה שנותנים במים ונמס ולא ישאר בו שו"ד וע"ד מ"ש הב"יה במנהגי ארג'יל אות ה' ע"ש ואין לו' דא"כ מה צורך לעדות שאין בו תערובת די"ל דבל"ז אין לסמוך על הבדיקה וכמו שצ"ל לדעת האוסרים וכ"כ מוהרמ"ז בסה"ק ביד משה שבס"ס מעב"ד ע"ש והגם דפשט דברי הברכ"י ל"מ כן מ"מ כבר כ' מוהרמ"ז שם בויע"מ שכן המנהג מקודם פה אי ג'רבה שמשימים אותו במים בכלי זכוכית לילה א' או יותר ואם ימס הכל ולא ישאר פסולת כקמח מוכרים ממנו וע' בספרו שפתי צדיק דיני יום י"ד אות ט"ז ע"ש ולפ"ז יש לנהוג כן גם בעיר גאבס אתריה דה"ה ז"ל וכמ"ש מוה"ר נר ישראל זצ"ל בתשו' לה"ה ז"ל (ע' בחלק אה"ע) דעיר גאבס נגררת במנהגיה אחר ג'רבה ע"ש וכן ראינו בכיה"ק למורינו הרה"ג סבא דמשפטים מוהרש"ך זצ"ל בעל ברכת ה' וזולתו שכ' דמסתמא עי"ת גאבס יע"א נגררת אחר עירנו אי ג'רבה יע"א כנודע ממנהג הטרפיות וכ'

עוד דדייני גאבס הקודמים הולכים בעקבות חכמי דור ודור אשר בעירנו הלזו כי הם תלמידי תלמידיהם. ומ"מ נראה לו' דכ"ז בסו'כר שאין הכשרו ברור משא"ך אם ידוע שבא מערי אדום כיון שכ' הברכ"י דליתנהו להני חששות ע"ש א"ק לבדיקה זו ואין לחוש בזה למנהג דלא נהגו אלא מפני החשש ובזה אין שום חשש ואף את"ל דגם בזה בפרטות נהגו כן מ"מ הו"ל מנהג בטעות וכמש"ל משם ה' בית מאיר וכ"ן מדברי מוה"ר עטרת ישראל בתשו' הלזו שכ' דכל מיני סו'כר אוכלין משמע דאין מחזיקים בו תערובת ואלו בס' מגן דוד למהר"ם ג' (מחו"ר עוב"י תונס יע"א) בסי' ב' כ' דבסו'כר מחזיקין שמערבין בו קמח או סלת ע"ש וע"ך דבזה"ז חזר ונתברר הדבר שאין בו חשש וע"ך הותר. אבל באותו שהוא דק כקמח הא ודאי שאין מועיל בו חזקה דהתגרים והסוחרים מערבים בו ע' להשכנה"ג והאחרונים ז"ל וב"כ בהדיא ה' עיקרי הד"ט סי' ח"י אות ל"ב ע"ש ומ"מ מהני בדיקה זו שיתנו במים כמו שכן הוא המנהג מקדם וכנז"ל. האמנם הבא בשקין נר' דקשה לסמוך על הבדיקה דאולי שהיה בהם קמח או סלת וכמ"ש מוה"ר זצ"ל ושמא באותו המעט לא נדבק ואיך נתיר כל השק ואם נבדוק הסו'כר שמן הצדדים יש לחוש שהורקו מכלי אל כלי ובשק זה לא היה חמץ ועוד דאולי הוא חשש מצוי שהיה בשקים קמח או סלת ויש מקום לו' דלא נהגו לסמוך על הבדיקה בכה"ג כיון דעיקר ההיתר אינו אלא מצד המנהג וכנז"ל אלא דלפי המסופר דגם בסו'כר הבא בשקים בודקים אותו ומ"מ רוב אנשי עירנו כמעט נזהרים שלא לאכול רק הסו'כר טואב"ע או קואל"ב הבאין במעטפות ולפי עדותו של הרה"ג מו"ה נר ישראל זצ"ל בטוחים שאין בו שום חשש וע' בס' למודי ה' הנד"מ דיני דברים המחמיצין אות י"ב ולמהר"א כ' בס' לקט הקציר כ"י ה' פסח סי' קע"ב]:

סימן כב

שאלה ר"ח אייר שחל בא' בשבת והיה בו לאיש א' ברית מילה אם בעל הברית מותר לגלח ביום עש"ק לכבוד המילה כי הדב' קשה למצא מי שיגל' לו ביו' א' קוד' התפל' או דלמא שאינו מות' אלא ביו' המיל' עצמו:

תשובה לענין יום המילה עצמו הדבר פשוט דיכול לגלח בעומר לכבוד המילה וכמ"ש ההגה סי' תצ"ג ס"ב ומבערב נמי דינא יתי'ב דמותר לגלח כמ"ש בד"מ וכ"ד כמה אחרונים עי' להבה"ט שם סק"ז ודלא כהשכנה"ג הגהב"י אות ח' ע"ש דקי"ל הלכה כדברי המקל באבל ול"ל דדוקא במקומם שמנהגם להחליף בגדי שבת קודם בואם לבהכ"ן להתפלל ערבית ולכך גם מבערב מיקרי יו"ט ל"כ במקומותינו דמ"מ י"ל דכיון דמצוי

אצלנו שהנשים באות לבית המילה מבערב ומנגנים לכבוד המילה ולכבוד אבי הבן והאם ואוכלים זרעונים ושותים יין ה"ל כיו"ט אבל בנ"ד שהמילה ביום א' לכאו' יש לאסור לגלח ביום ו' דלא חשיב ערב יום המילה מיהו יש להתיר לפ"ד הפר"ח שם ס"ב דחל המילה ביום ש"ק דאפי' בה' מותרים ע"ש והיינו משום דבע"ש העם טרודים בצרכי שבת ולא ימצא מי שיגלחנו וא"כ בנ"ד דקשה עליו לגלח יום א' קודם התפלה ועוד דע"פ צואת ריה"ח אין לגלח ביום ר"ח יש להתיר לו מע"ש. וכן יש ללמוד לנ"ד ממ"ש בהגה שם דל"ג שחל ביום א' נוהגים להסתפר ביום לכבוד שבת ע"ש וה"נ דכוותה והגם שכ' הפר"ח דאם חל ר"ח אייר ביום א' אין להסתפר ביום ו' ע"ש כבר כ' הרב חכמת שלמה הנד"מ בגי' ש"ע בטעמו משום דבר"ח רבו האוסרים ולכן אף להנוהגים להקל אין להתיר אלא בר"ח עצמו ולא בסמוך לו אבל בדבר שלא רבו האוסרים דמותר מדינא יש להתיר אף בסמוך ע"ש וה"נ בנ"ד:

אמנם ראיתי להזל"א מע' ע' שהביא מ"ש הבה"ט והי"א בשם הפוס' דמותר להסתפר בספירה לכבוד המילה אפי' מבערב ושכ"פ בס' אגורה באהלך ז"ל אמנם אם חל המילה ביום א' כ' בשם האגב"א הנז' דאין לגלח רק ביום א' ע"ש ולא ידעתי מ"ש מההיא דכ' בהגה גבי ל"ג וס' אגב"א אינו מצוי אצלי ומ"מ אפ' דגם הוא ז"ל מודה בנ"ד שהוא ר"ח וע"פ צואת ריה"ח אין לגלח וגם אולי במקומו אין הדבר קשה לגלח קודם התפלה כמו במקומנו ומהני טעמי התרתי בנ"ד לגלח בע"ש [א"ה ע"ש להאגב"א ז"ל סי' י"ב ד"ו ע"ב שכ' דאם חל המילה ביום א' ל"א שיסתפר יום ו' דומיא דר"ח שחל ביום א' דשאני ר"ח דאסור לו לגלח משא"כ יום המילה דהוא היתר יצמצם עצמו ויגלח בבקר ע"ש מבואר מדבריו דמודה היכא שאינו יכול לגלח ביום ר"ח כנ"ד ומשה"ק ע"ד ה"ה ז"ל ממ"ש ההגה גבי ל"ג י"ל עפמ"ש הלבוש בטעמו משום דיום א' הוא יום אידם ול"ש ספרים וכמ"ש השכנה"ג הגהב"י אות ה' לדחות דעת השואל שרצה ללמוד מדברי ההגה הנ"ל לר"ח אייר שחל יום א' (להנוהגים להסתפר בו) להסתפר ביום ו' שלפניו דההגה עיקר טעמו רק משום דלדידהו הספרים גוים וביום א' שהוא יום אידם לא ימצא מי שיספר לו לכבוד ל"ג וסו"ד לא מצא צד התיר כ"א למי שנוהג שלא להסתפר בר"ח משום צואת ריה"ח ואינו יכול להסתפר ביום א' וכמ"ש האגב"א ומ"ש הפר"ח ג"כ דיסתפר ביום ה' היינו משום דאינו יכול להסתפר ביום מילה עצמו וכיון שצריך להקדים הותר ביום ה' משום טורח שבת משא"כ היכא דיכול להסתפר ביום המילה מבלי שידחה איסור הספירה וכן מ"ש החכ"ש בט' הפר"ח גבי ר"ח משום דרבו האוסרים היינו דאל"כ היה שרי היכא דל"מ לגלח ביומו והמ"ל דהפר"ח מיירי היכא דמצי לגלח ביומו רק דמ"מ אם

יכול להסתפר מקודם טפי עדיף כגון בר"ח דנכון טפי שלא לגלח ע"פ צואת הר"י החסיד (ומ"ש ה' עיקרי הד"ט סי' כ"א אות ט' בשם הפח"י מע' עומר כת"י דבעלי ברית יסתפרו דוקא ביום המילה ולא ביום שלפניו אם לא שחל המילה ביום א' שאז מסתפרים בע"ש ע"ש ט"ס הוא וצ"ל שחל המילה ביום ז' והוא העתיק מל' השכנה"ג אות ח' וכן הוא בפחד יצחק גופיה הנד"מ) אבל מל' ההגה שתלה הט' לכבוד שבת משמע שהוא מתיר בכל ענין גם בלא יום אידם וכ"כ הא"ר סק"ט בדעת ההגה. וכ"נ שכן דעת מהריק"ש בערך לחם ובשו"ת אהלי יעקב סי' צ"ח שכ' דביום ו' יש להתיר דעשה דד"ק עדיף דכתיב וקראת לשבת עונג וכיון דביום א' יסתפר מוטב שיסתפר ביום ו' לכבוד שבת ע"ש אשר מזה נר' דעיקר טעמו הוא משום כבוד שבת ולא משום יום אידם ועוד דהא ה' ז"ל מכון שבתו בעיר מצרים שיושביה ישמעאלים שאין יום אידם ביום א' ואי קאי למדינות אשכנז ערי הנוצרים שיום אידם ביום א' הי"ל לבאר גם בשו"ת הלק"ט חלק ראשון סי' ל"ג נראה שהבין דט' משום כבוד שבת שנשאל במילה ביום א' והוא ל"ג לעומר אם יכול להסתפר ביום ו' לדידן דאין מגלחין אלא בל"ד והשיב דק"ו הוא אם לאשכנזים כשחל ל"ג ביום א' מגלחי' מע"ש כשחל מילה מבעיא ע"ש וכונתו נר' דאתי עלה מצד חשיבות יום המילה על יום ל"ג ומה דנקט בנדונו דיום א' שהוא מילה הוא ל"ג נר' דא"ז עיקר ההיתר ולא נקט באופן זה אלא לאשמעי' אגב אורחיה דמצד יום ל"ג עצמו אין להתיר אבל למאי דאתי עלה ה' ז"ל בק"ו ה"ה בשאר ימי העומר דיש להתיר כשהמילה ביום א' לגלח ביום ו' והשתא א"א דט' דל"ג משום יום אידם האי ק"ו פריכא הוא ודוח"ל דהוא ז"ל נמי קאי למקום שמגלחים נוצרים שיום אידם הוא יום א' דא"כ הי"ל לבאר כיון דיושבי מקומו ישמעלים וכאמור וכן הבין הי"א בדעת הלק"ט שכ' עליו דלהשכנה"ג אין להקל והיינו מדלא התיר בר"ח אייר שחל ביום א' אלא להנוהגי' שלא לגלח ביום ר"ח וכנז"ל ואף דמזה אי"ר כ"כ די"לח בין ר"ח אייר דרבו בו האוסרי' ליום המילה וכמ"ש החכ"ש שהזכיר ה' המח' ז"ל ע"ש מ"מ ממה שדחה השיירי מההיא דההגה דהתם הט' משום שהוא יום אידם מש' דבלא יום אידם אין להתיר גם ביום ל"ג ועוד דנסתר בזה הק"ו שכ' הלק"ט ולכאו' י"ל דמה שהתיר הלק"ט בנדונו הוא משו' שהוא ל"ג דגם להספרדי' דאזלי בשי' מרן דדוקא ביום ל"ד מ"מ חזי מיהא לאצטרופי וכה"ג כ' השכנה"ג אות ה' ע"ש ומשום כבוד שניהם מותר להסתפר מע"ש ומ"ש הלק"ט דק"ו הוא ומה ל"ג לאשכנזי' וכו' היינו דמשום ל"ג לחוד מגלחי' מע"ש כ"ש בשחל בו מילה לספרדי' ולעולם במילה לחודה אינו מתיר הלק"ט משום דיכול לצמצם עצמו וכמ"ש ה' אגורה באהלך אמנם במילה עם ל"ג יש להתיר מע"ש דאולי אינו יכול לצמצם

עצמו ביום א' וישב מנוול ומעתה ל"פ השכנה"ג והלק"ט ודלא כה' יד אהרן ז"ל וכ"נ קצת מדברי הזכ"ל שהביא דברי האב"א בלי חולק ובסמוך ונראה ה"ד הלק"ט ולא העיר מזה ע"ד האב"א א"ו דמשמ"ל כדכתיבנא דלא התיר הלק"ט אלא משום שהוא ג"ך יום ל"ג מיהו הנר' עיקר בכונתו כמ"ש תחלה דעיקר הק"ו הוא משום עדיפות יום המילה על יום ל"ג דאי משום דהתם חדא והכא תרתי מלבד דה"ל לבאר דבריו עוד בה דע"ך משמ"ל בט' ההגה משום כבוד שבת דאי משום שהוא יום אידם אכתי ליכא למילף מילה עם ל"ג מל"ג לאשכנזי' דש"ה דא"א במציאות לגלח אבל היכא דאפ' לגלח ביום א' מנ"ל דשרי לגלח בע"ש וכיון דלה' א"ר (בדעת ההגה) ולמהריקז"ש ולהלק"ט מפני כבוד השבת מותר גם בלא יום אידם הגם די"ח ע"ז מ"מ קי"ל ה' כדברי המקיל באבל ואפ' דגם הזכ"ל שהביא מקודם דברי האב"א ושוב הביא דברי הלק"ט ולא העיר ע"ז היינו משום שהוא ז"ל לא נתכוון לאסיפה בעלמא ועוד דכיון דהביא דברי הי"א שכ' דכפ"ד השכנה"ג אין להתיר לא חש להעיר מדברי האב"א שחולק ג"כ גם במ"א הוכחנו בעניו' מדברי מהרי"ו מקור ד"ז דעיקר ההיתר אינו אלא משום כבוד שבת ואכמ"ל ועוד די"ל דגם השכנה"ג לא אסר אלא בר"ח ל"כ במילה דעדיפא מדאשכחן דמרן כ' על הנוהגי' לגלח בר"ח אייר דטעות הוא בידם ואפ"ה ביום המילה דעת הלק"ט והשכנה"ג ורבני ספרד להקל:

והגם דיש בנ"ד ס"ס להחמיר דשמא כמהרי"ל ודעמיה דאין להתיר לגלח בע"ש בל"ג שחל יום א' וכ"ה דעת הא"ר סק"ט ואת"ל כהחולקי' שמא כהלבוש והשכנה"ג דהט' הוא משום דל"ש ספרי' שהוא יום אידם וא"כ היכא דשכיחי ספרי' ויכול לצמצם עצמו אין להתיר וע' לה' בן אברהם סי' ל' דדעת הרבה פוסקים דגם במילי דרבנן אי איכא ס"ס להחמיר אסור ע"ש מ"מ כיון דקי"ל ה' כדברי המקיל באבל נראה דיש להתיר אפי' היכא דאיכא ס"ס להחמיר וכן צידד ה' תפארת בחורים ז"ל בחי' למס' מו"ק דכ"ד ע"ב בתוד"ה דר"א לפמ"ש הגו"ר י"ד כלל ה' סי' יו"ד דמאי דקי"ל ה' כדברי המקל באבל הוא אפי' ביחיד נג"ר וכ' הרשב"א בסי' ת"ז דס"ס הוא מדין רובא ע"ש וע' בס' שיורי טהרה מע' א' אות ע"ה שכ"ד רוה"ף דאפי' ביחיד נג"ר אמרי' הל' כדה"מ בהבל והגם די"ל דס"ס עדיף מרוב ע' להב"א סי' כ"ב מ' לא גרע מיחיד נג"ר דהוי רק מיעוטא דמיעוטא ואזלי' לקולא ותו דכיון דבלא"ה יש מתירין באי' דרבנן גם היכא דאיכא ס"ס להחמיר (ועמ"ש בהג' לס' בן פרת יוסף למוהרי"ב זצ"ל מע' הע' ע"ש) י"ל דבכה"ג כ"ע מודו וכ"ש בנ"ד דהוי אבלות ישנה (ועמ"ש לקמן סי' כ"ד) וכה"ג כ' העה"ש סי' ת"ד אות ג' וביו"ד סי' ס"ט אות כ"ח דאיסור תחומין שאני ע"ש:

איברא דלפמ"ש השכנה"ג לחלק עוד גבי ר"ח אייר שחל ביום א' דל"ד לל"ג שנפסק האבלות מכל וכל ל"כ בר"ח שאחר ר"ח חוזר האבלות למקומו ע"ש ה"נ י"ל דגם להפוס' הסו' דמשום כבוד שבת התירו ולא משום יום אידם ה"ד בל"ג דעדיף טפי דמשם ואילך נפסק האבלות ל"כ במילה ואע"ג דהשכנה"ג כ' אח"ז דמ"מ ל"ג ל"ד לרגל וכו' היינו לישב דעת האוסרי' לגלח מע"ש כשחל ל"ג ביום א' אבל מ"מ יש סברא לומר דלא התירו רק בל"ג שנפסק האבלות משם ואילך והגם די"ל דל"כ כן השכנה"ג אלא משום שהוא סובר דהמתירים להסתפר ביום ל"ג הוא משום דיום ל"ג אינו מן המנין וגם בלילה מותר וכיון דמתחלת ליל ל"ג נפסק האבלות מותר להסתפר בע"ש ל"כ לדעת הב"ח והמ"א סק"ה דט' דל"ג מותר הוא משום דמקצת היום ככלו אבל בלילה עצמו אסור א"כ ליכ"ל דבע"ש נפסק האבלות דאכתי אסור בליל מו"ש וכה"ג כ' בתשו' הנובי"ק א"ח סי' כ"ח ע"ש מ"מ י"ל כיון דמל"ג ואילך נפסק האבלות עדיף טפי ממילה גם דבמ"ש אסור ועוד דמ"מ אין שום הוכחה להתיר בנ"ד דאי מדברי הב"ח והמ"א דס"ל דליל ל"ג אסור ואפ"ה התיר ההגה לגלח מע"ש וה"ה במילה איכ"ל דהם סוברי' כהלבוש והשכנה"ג בט' ההגה שהוא משום יום אידם ומדברי הא"ר ומהריק"ש והלק"ט דס"ל דההתר הוא משום כבו"ש נמי אי"ר די"ל דלא ס"ל כהב"ח והמג"א אלא כהשכנה"ג דגם בליל ל"ג מותר וכ"כ הא"ר סק"ז וא"כ אכתי י"ל דשאני ל"ג שנפסק האבלות אלא דבדעת מהריק"ש ליכ"ל הכי דבתרו' אהל"י סי' צ"ח נתן ג' טעמים למנהג העולם שמסתפרים בל"ג ובערך לחם כ' ט' הא' והג' הנז' באהל"י והנה לט' הא' והב' שכ' שם אסור להסתפר בליל ל"ג ולא שרי אלא ביום דוקא ולט' הג' מותר אפי' בלילה ע"ש וע"כ שהמנהג שהביא אינם מסתפרים בלילה דאל"כ מה יועילו הט' הא' והב' והגם דלט' הג' יהיה מותר להסתפר בלילה וא"כ ק' איך העולם אינם מסתפרים בלילה י"ל דהעולם לא סמכו להתיר אלא ביום דאיכא כל הנך טעמי גם מדברי הלק"ט נר' דלא ס"ל כמ"ש השכנה"ג להקל בל"ג משום דנפסק האבלות דאל"כ איך יליף מילה מק"ו דל"ג לאשכנזי' הא י"ל דש"ה שנפסק האבלות משם ואילך ל"כ מילה ביום ל"ג לספרדי' דבליל ל"ד אסור א"ו דמה שנפסק האבלות ל"ח עדיפות וכמ"ש השכנה"ג ז"ל ע"ש וא"ל דס"ל להלק"ט דבליל ל"ג לאשכנזי' אסור לגלח וא"כ אין לדחות דש"ה שנפסק האבלות וכמש"ל דכבר כתבנו דאף אם בליל ל"ג אסור אכתי י"ל דש"ה שנפסק האבלות ועוד דא"כ נילף מדברי מהריק"ש דלי"ל הך חילוקא דהשכנה"ג דהא התיר לגלח בע"ש כשחל ל"ג אע"ג דס"ל דאסור להסתפר בליל ל"ג ומינה למילה ביום א' ועוד דמדברי ה' יד אהרן שכ' עליו דלהשכנה"ג אין לגלח משמע דסובר דמתיר אף בלא ל"ג כלל וכנז"ל גם מדברי השכנה"ג גופיה מוכח דהך מילתא דשאני ל"ג שנפסק

האבלות אינה עיקר דהא התיר לגלח בע"ש אם ר"ח אייר חל ביום א' למי שנוהג כר"י החסיד שלא להסתפר בר"ח אע"ג דבר"ח לא נפסק האבלות וא"כ מינה נמי למילה ביום א' אע"ג דלא נפסק האבלות ואם משום דיכול לצמצם עצמו ולגלח ביום א' כמ"ש האב"א כבר כתבנו דכמה פוסקים מתירים להסתפר בע"ש לכבוד שבת גם דיכול להסתפר ביום א' וקי"ל הל' כדה"מ באבל ולמי שחושש לצואת ריה"ח שלא להסתפר בר"ח א"ץ לכ' ז דבפשי' יש להתיר בנדון ה"ה ז"ל גם לד' השכנה"ג:

אמנם מ"ש ה"ה ז"ל דשרי להסתפר ערב המילה הן אמת שכ"ד הפר"ח והח"י והא"ר והי"א והמאמ"ר והאב"א וכ"נ דעת השו"ג וה' מכשירי מילה פ"י אות כ"ח ע"ש וע' להתוס' בתענית דכ"ט ע"ב דהיכא דחל ט"ב בה' בשבת מותר לספר ולכבס בט"ב עצמו מחצות ואילך מפני טורח השבת ע"ש ומזה למד הפר"ח לדינו ואף דהתם לא קי"ל כותייהו ס"ל דבאבלות כזו סמכי' עליה' וא"ש מ"ש הפמ"ג על הפר"ח דמנ"ל הא וע' להאב"א ולהשכנה"ג מיהו ע' להע"ש שנמשך אחר השכנה"ג דדוק' ביום המיל' ולא מבערב גם ה' עיקרי הד"ט סי' כ"א אות ט' כ' בשם הפח"י ע' עומר כהשכנה"ג (וכנר' דדבריו שם הם העתק מהשכנה"ג) עו"כ בשמו ע' מוהל בשם הרמ"ז דמה שמצינו בשם מנהגי הרא"ט שמהר"ל נסתפר ביום שלפני המילה ה"ד לדידהו שמלין בבהנ"ן מיד אחר תפלת שחרית שאין לו פנאי לגלח ביום המילה עצמו ואף זה דוקא קרוב לתפלת הערב ולא קודם (וכ"כ המאמ"ר ע"ש) ושכן הסכים ה' גור אריה הלוי אף דמתחלה היה דעתו להקל ע"ש וכ"כ האגב"א ז"ל בט' המתירים להסתפר מבערב ואפ' דמה שאסרו השכנה"ג והע"ש היינו דבמקומם אין נוהגים למול תכף אחר תפלת שחרית וניחא מה שתמהו האחרוני' ע"ד ממ"ש הד"מ להדיא דגם בערב יום המילה מותר והגם דמדברי המאמ"ר ז"ל נר' דט' ההתיר מבערב משום דבערב יש קצת שמחה וכו' ע"ש היינו דאל"ך היינו אומרים שיצמצם עצמו למול בבקר וכמ"ש האגב"א בחל המילה ביום א' אף דבערב יום המילה התיר ע"ש וצ"ל דדוקא משום דאיכא קצת שמחה ומן האמור ניחא דברי ה' בית עובד בדינים השייכי' לסנדק אות י"ט שנגרר אחר דברי הפת"י בשם הרמ"ז דאין להסתפר ביום שלפני המילה אפי' סמוך לערב ע"ש ולא זכר דעת כל האחרונים הנז"ל די"ל דכל האחרונים המתירים היינו משום דבמקומם נהגו למול מיד אחר תפלת שחרית וא"י להסתפר קודם המילה ולכך מותר להסתכר מבערב אבל במקומות שאין נוהגי' למול תכף אחר תפלת שחרי' באופן דיכול להסתפר קודם המילה י"ל דכ"ע מודו דאסור ובמ"א הוכחנו עוד חילוק זה:

מיהו פה עירנו אי ג'רבה יע"א מעולם לא שמענו שמסתפרים בימי הספירה לכבוד המילה ופשוט שהמנהג יסודתו בהררי קדש רבינו האר"י ז"ל כמ"ש החיד"א במו"ב סי' ח' והזכ"ל מע' עומר בשם החמ"י והשע"ת סי' תצ"ג סק"ח וכ"ה מנהג ארג'יל כמ"ש ה' בית יהודה במנהגי' ע"ש וכ"כ מו"ה בס' ויען משה א"ח סי' ע' דלא ראינו לבעל הברית דמגלח בימי העומר דנר' מסתמא דנהוג כמ"ש רבינו האר"י ז"ל ואירע מילה ושאלו ומנעום וכן להבא אם יארע מילה אין להקל ע"ש וא"ך יש לתמוה על ההמ"ח ז"ל שהתיר בזה כיון דאתריה דמר גאבס יע"א היא נגררת אחר מנהגי עירינו אי ג'רבה יע"א וכנז"ל בהגה הקודם ע"ש ואולי דה"ה ז"ל עוד לא ידע מזה או דידע ברור דבפרט זה המנהג קבוע שלא כמנהג עירינו פה]:

סימן כג

שאלה בנר של גא'ז שעלה אורו הרבה בליל יו"ט וה"ה מעלה עשן עד שנפש אדם קצה בו אם מותר להוריד הפתילה ע"י המכונה ועי"ז יעבור העשן או נימא דהו"ל מכבה כיון שממעט את האור:

תשובה שאלה זו נשאל הרה"ג הראב"ד מקודש באי ג'רבה יע"א מהר"ם זקן מאג'יז נר"ו בסה"ק ויאמר משה שבס' שערי משה הנד"מ א"ח אות י"ב מהרה"ג הדה"מ מהרי"ך זצוק"ל והרב מהרי"ך הנ"ל ה"ר להתיר ממ"ש הטור א"ח סי' תקי"ד דמותר להסיר הכתם שבראש הפתילה אע"פ שנופל לארץ וכבה וכ' הב"י בשם הרא"ש דכשם שמותר להדליק הנר להשתמש לאורו כך מותר לכבות מה שמונע הדלקת הנר וכ"ש בנ"ד דהתם יכול לישב בפני הנר כמות שהוא חשוך מעט ואפ"ה שרי' להסיר הפחם אף שגורם לו כבוי כ"ש הכא שאם אינו מוריד הפתילה היה צריך להוציא הנר או לצאת מלפניו שאין יכולים לעמוד אצלי ע' ש ואחר המח"ר כבר כ' המ"א סק"כ ע"ד מהרש"ל דלא התיר אלא לנפץ באצבע דאף שהרא"ש כ' שמותר לכבות מה שמונע הדלקת הנר אפ' דבידים אסור והכי מסתברא דהא כבוי לא שרי אלא לצורך או"נ וכו' ע"ש ודון מינה לנ"ד שמכניס הפתילה ודוחקה ועושה בזה כבוי בידים דאסור וכן יש להוכיח מדברי הב"ח גבי צבת שאסר להעביר בו הפחם שהוא נכבה בין ב' ראשי הצבת דדוקא להפילו ע"י מחט וכיוצא והוא כבה מעצמו ע"ש:

ומכאן תשובה גם ע"ד ה' המח' מהרמ"ז נר"ו שם שהסכים לדברי מהרי"ך ז"ל ללמוד נ"ד מדברי הרא"ש הנז' אלא שנחלק עליו במה שהבין בכונת הרא"ש דגם בכבוי אמרי' מתוך לצורך קצת כמו בהבערה אלא ר"ל דה"ל כבוי לצורך הבערה וחשיב כמדליק

ודון מינה להורדת הפתילה ע"ש דאיך לא זכר ש"ר דברי הב"ח והמ"א הנז' דלא הותר בידים וכן יש להוכיח מדברי הרא"ש גופיה דנקט בלשונו שמפילו לארץ והוא כבה דמשמע דוקא כשהכבוי אתי ממילא אבל לעשות בידים אף, שהוא לצורך הדלקה אסור גם מה שהוכיח עוד מדברי הט"ז סק"ד והביאו הבה"ט סק"ה ע"ש הנה כבר חלקו עליו הא"ר והח"מ הביאם המה"ש סק"ה ע"ש ורובא נינהו נגד הט"ז. עוד כ' מוהרי"ך ז"ל שא' מחבריו הי"ו דחה דאין ללמוד כבוי מהבערה כמ"ש התוס' בביצה דכ"ג ד"ה ע"ג וה' ז"ל יצא לחלק דדוקא בשל"ץ כלל הוא דמחלקי' בינייהו אבל היכא דהוי לצורך קצת כמו הדלקה דינם שוה כמו שהם שקולי' כשהוא לצורך או"נ ע"ש ואחר המח"ר גם בזה לא זכר ש"ר מ"ש הב"ח סי' תק"ז עמ"ש הטור דבגריפה כדי ליפות הפת אסור דלדעת הרא"ש דמחשב כבוי זה לצורך או"נ א"כ פשיטא דמותר היכא דאיכא צורך קצת כמו בהוצאה והבערה ותי' עפ"ד התוס' הנז' ע"ש הרי שהבין דהתוס' מיירי אף בשיש צורך קצת דמ"מ לא אמרי' מתוך בכבוי [א"ה ע' למהר"ם לובלין בתוס' שם שסובר דבכל המלאכות אמרי' מתוך כדאשכחן בהוצאה אלא דעשון פירות חשיב של"ץ כלל דאינו שוה לכל נפש וגבי מתוך בעי' צורך קצת ע"ש והוא כדעת מהרי"ך ז"ל דהיכא דאיכא צורך קצת גם בכבוי אמרי' מתוך וכן יל"ד מדברי התוס' דהתם ל"ח לצורך כלל שכ' ואפי' למאן דשרי הבערה של"ץ כלל וכי' ואי איתא בקצרה תק"ל אפי' אי לא שריא הבערה אלא לצורך קצת דהא התם הוי צורך קצת ולהב"ח צ"ל דהתוס' לרווחא דמילתא נקטי וקושטא קאמרי דבלא"ה עשון פירות חשיב צורך קצת א"נ י"ל דודאי גם הב"ח מודה דהתוס' מיירי בליכא צורך כלל אלא דעפ"ד התוס' ישב דברי הטור שכ' דליפות הפת אסו' דלא תק' מדברי הרא"ש די"ל לדעתו חילוק זה בין הבער' לכבוי גם לענין צורך קצת זהו מה שנר' בדעת מוהרי"ך ז"ל ומ"מ כבר חלק עליו מוה"ר בויאמר משה שם וכ' דנר' דדעת התוס' כהרי"ף והרמב"ם דס"ל לאסור הכל וכן הסכים מרן בב"י סי' תקי"ד וסתם כן שם בס"א ואין להתיר בכבוי אלא במקו' שבא למנוע ההזק מאו"נ גופיה ולא במקום צורך קצת ודוק' בהבערה הוא דאמרי' מתוך ע"ש. ועדיפא מהא כ' ה' מכתם לדוד סי' י"ט דכיבוי לא הותר כלל אפי' לצורך או"נ ודוקא בשרא אגומרי שאינו מכבה בידים זה ב"ד לה' עיקרי הד"ט סי' כ"ב אות כ"ח ע"ש (ומוה"ר ז"ל שם מפני שלא היה בידו לראות הדברים במקומם כמ"ש שם משו"ה כ' ע"ד ה' עיקרי הד"ט הנ"ל דלא זכר ש"ר מבשר' אגומרי דלמנוע ההזק מאו"נ גופיה שרי ע"ש ובאמת כבר המכל"ד זכר ש"ר מזה ומשני לה שפיר) גם מדברי הב"ח שכ' דכיון דאין בכבוי צורך או"נ משו"ה לא אמרו מתוך בכבוי ע"ש מתבאר דסובר דגם במקום שיש צורך קצת ל"א מתוך ואין חילוק בדבר וכ"נ

מדברי הרמב"ן במלחמות שכ' דכבוי שאינו עיקר או"נ אלא שהוא צריך וכו' אסור לגמרי ע"ש ואפרי"ן למוהרי"ך ז"ל במה שפי' מ"ש התוס' לחלק בין כבוי להבערה דכבוי לעולם אינו צורך או"נ דר"ל דאין הכבוי תיקון האו"ן אלא שמונע ההזק ע"ש והם דברי הרמב"ן והב"ח וכנז' ע"ש. אמנם מ"ש ה' ז"ל לחילק דדוקא בשל"ק כלל הוא דכ' התוס' כן כבר נתבאר דאין חילוק בזה דלעולם לא אמרי' מתוך בכבוי ומ"ש הרא"ש דכשם שמותר להדליק וכו' כך מותר לכבות מה שמונע הדלקה כבר כ' מו"ה בויא"מ שם דר"ל דה"ל כבוי לצורך הדלקה וחשיב דולק והדלקה הותרה לצורך מט' מתוך:

ומעתה אם נימא דנ"ד חשיב רק כבוי אין מקום להתיר אלא דהרואה יראה לה' מהרי"ך שם דגם הוא צידד מתחלה כן בכונת הרא"ש ומזה רצה לומר דאין ללמוד לנ"ד דש"ה דכיון דע"י הסרת הפחם וכבוי יגדל אורו לזאת יקרא הדלקה אבל הכא שהוא ממעט מן האור כדי שיעבור העשן ויוכל לישב בפניו חשיב מכבה ממש אלא שכ' דגם הכא חשיב הדלקה כיון שמתקן האור באופן הנאות ע"ש ואח"ז נמשך גם מו"ה ויא"מ שם ולמד מדברי הרא"ש לנ"ד וה"ד ההמ"ח זצ"ל אמנם לקע"ד אה"ר יש חילוק גדול ביניהם דהתם הפחם היה מונע האחזת האור בפתילה כראוי ובהסרת הפחם עושה הדלקה ממש ל"כ בנ"ד שאינו מוסיף דבר בהדלקה ומי זה אמר דהסרת העשן ע"י השפלת הפתילה והאור הדלקה יקרא ובזה אי"ר גם ממה שהתיר הט"ז סק"ד להטות הנר כדי להרחיק השמן מן הפתילה ועי"ז יוכל לאחוז בידו בפתילה להוציאה עוד יותר מהנר כדי שתדליק יפה ואח"כ יחזיר אליה השמן שמזה למד מוה"ר שם לנ"ד והביאו ה"ה זצ"ל דהתם נמי חשיב ממש הדלקה שע"י ההטיה יוכל להוציאה ולהדליק' יותר משא"כ בנ"ד וכנז' וכן מה שציין לדברי ההג"ה בסי' תק"ב ומ"ש ג"כ מהכנה"ג בסי' תקי"ד בהגהב"י ע"ש התם נמי כשחוזר ומניח הקיסם מצד ב' אינו פוחת ממה שהיה מבעיר בתחל' ואדרבא מבעיר יותר וכמ"ש הכנה"ג בלשונו כדי שיבעיר ע"ש ומ"ש ומתוך כך מכבה קצת היינו בחלק מה מהקיסם אבל בכללות ההבער' הוא מבעיר יותר מלבד דכבר כ' הפר"ח שם דמוכח מההגה הנז' דהוצאת עץ ממדורה שאחז בו האש אינו כבוי גמור אלא דדמי לכבוי דאל"כ ק' והא ה"ל פסיק רישיה ע"ש והן אמת דלפ"מ שנר' ממו"ה ויא"מ ז"ל שהבין בט' ההתיר משום דחשיב הבער' א"ש קו' הפר"ח ואין הכרח למ"ש שאינו כבוי גמור מ"מ ג"כ אינו מוכרח לו' כן דאף במקום שהוא כבוי גמור שרי מט' דחשיב הבער' דאולי ט' ההתר כמ"ש הפר"ח ועי' למו"ה בויא"מ גופיה שם בד"ה ומשך תורה וכו' שישב קו' הט"ז סי' תקי"ד סק"ה מסי' תק"ב דגבי עץ אינו מקרב כבוי דהכא או הכא דולק עד גמירא ע"ש וכ"ר לה' חמד משה סי' תק"ב ס"ג שכ' הט' דאינו מתכוין ואינו דומה למכבה ופעמים

שלא יכבה וכ"כ בסי' תקי"ד סק"ה ובזה דחה ראית הט"ז שלמד משם להתיר הטיית השמן כדי שיוכל למשוך הפתילה יותר ע"ש ומ"מ הנה נתבאר דבנ"ד שממעט ממש אורו ועי"ז יוכל לישב שם י"ל דאינו ענין לכל הנך שהתירו הפוס' וכ"נ מדברי מו"ה ויא"מ גופיה דלא בא ללמוד ממה שהתירו הפוס' הנז' אלא כאשר יהיה האופן דבעוד העשן אינו מדליק ומאיר כ"כ וכמ"ש בלשונו ודון מנייהו להתיר ג"כ בנר של גא"ז וכו' אם יהיה האופן וכו' וסיים ג"כ דעדין יש להתישב קצת בנר של גא"ז דממעט מההבערה ואח"כ אינו מבעיר טפי אלא שמ"מ הוא מאיר יותר ע"י שנמנע העשן והגם דמסיק דאף שלא ראינו זה מבו' מ"מ הסברא נותנת גם בזה להתיר וכאמור והנח להם לישראל ע"ש מ"מ נר' דל"כ כן אלא לפי המונח שכ' שהוא מאיר יותר ע"י שנמנע העשן דבזה הסברא נותנת דהוי הדלקה ולקע"ד א"ז ברור דלפעמים ורגילות הדבר שמחשיך וממעט גם מן האור עצמו ע"י ההורד' שמוריד הפתילה וטרם ההורדה היה מאיר יותר אלא שאין אורו צלול מפני העשן וא"כ ה"ל מכבה גמור ואין ט' להתיר בזה ואינו דומה כלל למה שהתירו הפוס' ובפרט דגם לפי שיטתו לא החליט ההתיר רק שכ' דהנח להם לישראל וגם בסוה"ד כ' ויש להתישב בכ"ז ע"ש ועי' לה' גופיה בסה"ק שפתי צדיק ה' יו"ט אות א' שאסר להכניס הפתילה לשמן ולא חילק בין שהיתה מעלה עשן או לא ע"ש משמע דבכ"ע אסור מיהו י"ל דבנדונו דמיירי בשמן ממש אין הדרך שיגרום עשן ברבוי האש גם ה' מוהרי"ך זצ"ל בשאלתו למו"ה ויא"מ סיים ואין ולאו רפיא בידי והגם דבסה"ק דברי יעקב מע' היו"ד אות א' נר' שדעתו להתיר ע"ש נראים הדברים דדבריו ששלח למו"ה ויא"מ בתראי נינהו ויש בהם תוספת מרובה על מ"ש בס' דבר"י ע"ש. ולענין מה שהשיב ההמ"ח ז"ל על מו"ה ויא"מ שהוכיח מהט"ז דהא"ר והח"מ חלקו על הט"ז נר' דמוה"ר ז"ל ס"ל די"ל דל"פ אלא משום שבשעת הכבוי אין כאן הבער' ומה מועיל מה שאח"כ מוציא הפתילה ומבעירה לענין ההטיה והרחקת הפתילה שעשה מקודם שיהיה חשוב הבערה ואינו דומה לנ"ד דבשעה שמכניס הפתילה מיד יסור העשן ויתוקן אורו וכה"ג כ' ה' מאמ"ר סק"ח ע"ש אבל כבר נתבאר דאדרבא נ"ד גרע מנדון הט"ז שאינו מוסיף בהדלקתו ע"מ שהיה אלא שמצליל אורו יותר וגם הט"ז י"ל דמודה לאסור בנ"ד:

ואין להוכיח לנ"ד ממ"ש מרן בב"י סי' תק"ז דמדברי הרשב"א משמע דמותר לגרוף גם אם גרף כבר ואין כונתו רק ליפות הפת ובש"ע ס"ד פ' כלי' הרשב"א משמע דס"ל הכי וכ"ד הב"ח והשו"ג ז"ל שלא כד' הטור דפ' דאין מותר רק אם א"א לאפות בלא גריפה ע"ש ומינה לנ"ד דאע"ג שהוא מכבה כיון שהוא ליפות האור שיהיה צח ובהיר מותר דמלבד די"ל דש"ה דהכבוי הוא לצורך או"נ ממש וכמש"ל בשם מו"ה ויאמר משה ז"ל דלא

התירו בכבוי אלא במקום שבא למנוע ההזק מאו"נ גופיה ע"ש וה"נ לולי הכבוי מזיק לפת שלא תאפה יפה וכ"ש לדעת הרב מכתם לדוד ז"ל הנז' לעיל דלא התירו בכבוי אלא כשאינו עושה בידים ואפי' במקום או"נ ע"ש עוד בה די"ל דכונת הרשב"א ז"ל דהואיל ואי אפשר לעולם שתהיה הפת יפה כ"א על ידי גריפה היטיב לכן מותר דאם לא כן לא סגי לעולם שיאכל ביום טוב פת יפה וגם מט"ז חשיב דרך בשולו בכך ובזה א"ש קו' המ"א סקי"ב גם א"ש הא דפסק מרן בסימן תקי"ד כדעת הרי"ף והרמב"ם דאפילו אין לו אש אחר ואם לא יכבנה תתעשן הקדירה אסור ולכאו' מ"ש מגריפה ליפות הפת שהתיר מרן ובלא"ה י"ל בפשי' לפ"ד המכל"ד הנז' אך לפמ"ש א"ש עוד דהתם שאני דלאו כללא הוא בכל הקדירות שיבא להם אש הרבה ומתעשנים הלכך משום פעם אחת לא שרו ליה רבנן לא כן בפת דאי לא שרי' גריפה אי אפשר שיאכל פת יפה ביום טוב דכל התנורים צריכים גריפה וזה נר' כונת הרמב"ן הובא בב"י סי' תקי"ד ע"ש ובנ"ד דמי לשלא תתעשן הקדירה דלא שרו ליה רבנן:

ולענין דינא כבר כתבנו דאין ט' להתיר בזה וכן הוא דעת אמו"ר הרה"ג הדה"מ מוהרמ"ך הי"ו וכמ"ש בהגהתו לס' דבר"י הנז' לעיל (וכן הביא בשמו מו"ה ויאמר משה שם) ושכן הסכים הרה"ג ראש רבני עוב"י תונס ואגפיה יע"א מהר"ם שתרוג נר"ו וכבר נדפס זה בספרו הבהיר ישיב משה סי' ר"י ע"ש והגם דמו"ה ביא"מ שם הביא פתקא שבאה לידו ממכתב עתי שכתב דאפשר דאינו חשוב מכבה שאינו רק סותם בפני האויר שלא יכנס גא"ז חדש לצנורות ומה שכבר נכנס נשאר דולק כלו ושכבר הציע שאלה זו בפני רבנים גאונים מפורסמים ולא אמרו בזה איסור מכבה ע"ש הנה אם נימא דמיירי בהורדת הפתילה של גא"ז וכמו שנר' שכן הבין מו"ה ויא"מ ז"ל ז"ל לקע"ד אינם אלא דברי תימה דהנסיון הורה שע"י שנכנס ונדחק מעט מהפתילה יותר לפנים מתכבה ממנו האחזת האש ונשאר רק למעלה גם לשונו שכ' שסותם בפני הגא"ז שלא יכנס לצנורות ל"מ כן כלל ולכ"ן פשוט בכונתו דמיירי שמכסה וסוגר בעד מקום מי הגא"ז שלא יכנסו למקום האור וסופו שיתכבה וכמו במיני הליקטרי'ק הנמצאים עתה ועי' עוד בהמאסף שנה ט' סי' צ"א שכ' דבירחון הפלס הב"ד השבו"י להתיר באור הגא"ז לסגור הגא'זעמעטער מט' גרם כבוי ע"ש ומדיהיב ט' משום גרם כבוי וגם מדכ' בל' לסגור משמע דלא כוין על הורדת הפתילה ע"י המכונה דזה אינו גרם אלא כבוי בידים אלא כמ"ש שמכסה בעד מס הגא"ז שלא יכנס יותר (וגם בזה נראה דצע"ג לדינא וגם הרבנים שכ' שלא אמרו איסור היתר נמי לא אמרו ואכמ"ל) וכ"ן ג"ך דעת ההמ"ח זצוק"ל לאסור וכבר נתבאר שגם מהרי"ך ומו"ה ויא"מ נר' דלא ברירא להו מלתא להתיר ולכן אין ספיקייהו מוציא מידי

ודאי הרבנים האוסרים הנז"ל וכן ראינו לה' לחם הפנים הנדפס עם ס' קיצור ע"פ ריש ה' יו"ט שנשאל איך יכולים להדליק בזה ביו"ט מאחר שדרכם בחול כשמדליקי' אותו שמושכי' אח"ך את הפתילה לתוכו שאם לא יעשה כן לא יוכל להתקיים עליו הזכוכית מחמת רבוי השלהבת וביו"ט אסור לעשות כן שהרי מכבה ממש מקצת השלהבת במה שמקטין השלהבת ואין זה ענין למ"ש בש"ע ואחרונים סי' תקי"ד דגרם כבוי שרי דבנ"ד מכבה ממש מקצת הפתילה ע"י שמושכה לפנים והשיב דביו"ט קודם ההדלקה ימשוך את הפתילה לפנים רק שישאר קצת שיוכל לאחוז בו האור במעט שלהבת ואחר ההדלקה אדרבא יצטרך למשכה לחוץ להאיר יותר וצריך להזהיר לבני ביתו כשמדליקין לאמ'ך כזה ביו"ט שיעשו כן והוא עצה להנצל מהאיסור ע"ש וכ"כ בסוף ספרו ישועות חיים (על ה' בב"ח ותערובת) בליקוטים נחמדים אות כ"ח ע"ש וכן ראינו ג"ך לה' נטע שורק סי' מ"ב דאותם שנוהגים להעלות הלהב בלאמפ'ע על ידי השרוי"ף ולהמעיטו אחר כך בחזרת השרוי"ף טועים בדבר משנה ובהלכה פסוקה דכל שממעט השלהבת הוא בכלל כבוי (כצ"ל) וציין לסי' תקי"ד ס"ב וביצה דכ"ב תד"ה והמסתפק ולהמ"א סי' תק"ז סק"ח וסי' תקי' ד סק"כ ולהבה"ט שם סס"ק י"ט דבאינו מתכוין שרי כבוי אבל כאן מתכוין לכבות שלא ידליק השמן והאריכות בזה שלא לצורך ע"ש ואף דהכא אינו מתכוין ממש למעט האור אלא למנוע העשן מ"מ עיקר כונתו היא למעט האור כדי שעי"ז יעבור העשן וכמו במסתפק מן השמן לצורך השמן דחשיב מכבה כנלע"ד (וע' לה' שדי חמד באסיפת דינים מע' יו"ט סי' ג' אות יו"ד שציין עוד בענין זה למהר"ם שיק סי' רע"ח ואבן שתיה סי' כ' ולב חיים ח"ג דקכ"ג ובן יהודה וזכר יהוסף ח"ב סי' צ"ב ד"ה וראיתי ע"ש וספרים אלו אמ"א כעת) וכן ראיתי להרב משנה ברורה נר"ו סי' תקי"ד ס"ב בביאור הלכה שאסר ושמה שמתירים משום שיש תועלת שיגדל האור עי"ז הלא אפשר לצמצם בתחלה וכו' עיין שם ואף שנר' מדבריו דזה רק לכתחלה ע"ש וכן ראינו בספר תוספת חיים ביאור חיי אדם כלל צ"ה אות ד' שכתב דבדיעבד שנתרבה השלהבת באופן שאינו יכול להדליק מותר למשוך הפתילה על ידי השרא'ף כדי למעט אורה וציין ע"ז מ"ק וע' בישיע"ק סי' רע"ח סק"ב ע"ש הנה הרואה יראה שאין זה ענ'ן כלל למה שכתב הישיע"ק שם גבי מוגמר וכמבואר שם הטעם דאינו צריך כלל לכבוי והכבוי נעשה בהכרח על ידי הבשמים ואם לא היה מתכבה הוה ניחא ליה והוי מלאכה שצאל"ג עיין שם משמע דבלא זה לא היה מתיר וא"כ בנדון הת"ח דניח"ל בכבוי האור ומיעוטי ואינו רוצה ברבוי השלהבת שעי"ז אינו יכול להדליק פשיטא דאסור דהוי מלאכה שאצל"ג (וס' מ"ק שציין אמ"א) ומינה נמי לנדון דידן שרוצה במיעוט האור למנוע העשן וכדכתי'

וכ"ז ברור לע"ד ואפשר שגם המ' שכתב דהלא אפשר וכו' לא תידוק מזה דאם כבר עשה כראוי וגדל האור מאליו מותר לתקן דאין כונתו אלא של"ת דכיון שהוא לתועלת א"כ זהו דרך הדלקת נר כזה וחשיב רק הדלק' ואה"ן דלמאי דדחה דאפ' לצמצם וכו' יוצא דגם בדעבד אסור כיון שאין זה דרך הדלקתו כנ"ל):

סימן כד

שאלה ט"ב שנדחה ליום א' ואירע ביום ג' בשבוע שלפניו ברית מילה אם בעל הברית יכול להסתפר ביום המילה די"ט שלו הוא או לא:

תשובה הנה ה' בני יהודה עייאש ז"ל סי' פ"ה נשאל במי שהיה בעל ברית ביום ט"ב אם מותר להסתפר והשיב דגם בכל השבת אסור להסתפר והגם דההגה בסי' תצ"ג כ' דמותר להסתפר בספירה לכבוד המילה אלמא דחשיב י"ט לגביה לכל מילי ש"ה דאינו מן הדין אלא מחמת מנהג והקילו באותו מנהג בכמה דברים ובס"ד כ' שו"ר בס' פנים מאירות ח"ג מנהג ל"ז שציידד בשבת שחל ט"ב בתוכה צד לאסור וצד להתיר והנלע"ד עיקר כדכתיבנא ע"ש ומשמע מדבריו דגם הוא ז"ל מודה היכא דאינו אלא מחמת מנהג ולפ"ז בנ"ד דט"ב נדחה ליום א' ונמצא דיום המילה אינו בשבוע שחל ט"ב בתוכה וליכא איסור מדינא אלא ממנהגא וכמ"ש מרן בסי' תקנ"א ס"ד יש להתיר לו להסתפר:

אמנם ראיתי לה' עצמו בס' מט"י שם שכ' וז"ל ולענין תספורת לבעל ברית ל"מ ביום ט"ב עצמו חלילה להתיר לאפוקי ממי שהורה להתיר אלא אפי' מראש חדש עד התענית אסור כמו שהארכתי בס' בני יהודה וכו' ע"ש ולכאורה יש לתמוה דמדבריו בס' ב"י נר' דלא אסרו אלא בדבר האסור מדינא אבל בדבר שאינו אסור אלא מכח מנהג יש להתיר לכבוד המילה ואיך במט"י אסר מראש חדש עד התענית שאינו אלא ממנהגא וציין לתשובתו הנז' ואולי יש לדחוק ולו' דמה שציין לתשו' היינו לענין מה שכתב דביום ט"ב אסור אבל לענין שבוע שחל ט"ב הדר ביה מר מההיא וס"ל לאסור מראש חדש עד התענית:

ושו"ר לה' זרע אמת ח"ג א"ח סי' נ"ח שבא לידי לפי שעה שהאריך בענין זה ודעתו להתיר וכן הסכים תלמידו ז"ל בהגהתו שם (וכעת אין הס' תח"י) ובכן דעתי להקל בזה כהזר"א ותלמידו ז"ל להסתפר לכבוד המילה די"ט שלו הוא ודחי איסור דמנהגא [א"ה וע' להז"א בח"א סי' ע"ו שהאריך ג"כ בזה ע"ש וכ"ד הא"ר ז"ל סקכ"ח והביאו הזר"א שם וכ"כ ה' עיקרי הד"ט סי' כ"ח אות ב' בשם ה' אור נעלם סי' יו"ד והפח"י אות ש' להתיר לגלח במילה שהיא מראש חדש ואילך ודלא כמ"ש בקצור של"ה ובבה"ט סי' תקנ"א סק"ג וכ"נ דעת הנובי"ק סי' כ"ח וה"ד ה' עיקרי הד"ט סי' כ"ז אות יו"ד שלא

אסר אלא במילה יום א' שהוא בשבוע שחל ט"ב בתוכו ע"ש ואף דהמט"י אוסר הא קי"ל דה' כדברי המקיל באבל מיהו המעיין בזר"א ח"א יראה דבנדון ה"ה ז"ל בט"ב שנדחה ליום א' כיון דיש סוברים דהשבוע שלפניו דינו כדין שבוע שחל ט"ב בתוכו מצדד להחמיר שכ' וז"ל ואפי' בחל מילה בשבוע שקודם ט"ב בט"ב נדחה מקום יש בראש להקל והמקיל בזה אין מזניחין אותו וגו' ע"ש משמע דלא ברירא ליה להתיר ואפ' דגם כל הפוס' שהתירו בזה אינו אלא קודם שבוע שחל ט"ב בתוכו אבל בנדחה ליום א' דיש סוברים שהשבוע שלפניו מקרי שבוע שחל ט"ב בתוכו אסור באותו שבוע וכן מבו' מדברי הפח"י ז"ל (שהוא מן המתירים וכנז') דבאבל שחל ל"י שלו בשבוע של ט"ב שחל ביום ש"ק ונדחה כ' בשמו העה"ד סי' כ"ז אות ב' דאסור להסתפר יען דלדעת הרי"ף והרמב"ם וה"ג ודעמייהו אסורים להסתפר מדינא וכו' ע"ש מוכח דס"ל דכשחל ט"ב ביום ש"ק ונדחה שבוע שלפניו מקרי שבוע שחל ט"ב בתוכה ואסור להסתפר בה מדינא וכ"ה הסכמת תלמיד ה' זרע אמת ז"ל בהגה' לח"ג שם (סוד"ה אך) ודקדק כן מדברי רבו בח"א וכדכתיבנא ולא התיר אלא קודם השבוע ע"ש וה"ה זצ"ל לאה"ר לא סיימו קמיה מ"ש בסו"ד:

ומ"מ נ"ל דל"מ קודם שבוע שחל ט"ב בתוכה ואף שחל ט"ב ביום א' דלכ"ע שבוע שלפניו אין איסורו מדינא אלא ממנהגא וכמ"ש תלמיד הזר"א הנז"ל בתשובתו והמשד"ר בחי' מהרש"א סי' תקנ"א ס"ד דודאי יש להתיר לבעל ברית לספר לכבוד המילה כדעת רוה"פ הנז"ל אלא אפי' בט"ב שנדחה ליום א' מותר דאנן בתריה דמרן גרירן ואיהו סתם דט"ב שנדחה ליום א' מותר בב' השבתות ואין בו דין שבוע שחל ט"ב בתוכה ואין איסורו אלא משום מנהג וכל שאין איסורו אלא משום מנהג דעת רוה"פ דמותר להסתפר לכבוד המילה כנז"ל והגם דיש ס"ס להחמיר דשמא כה' עיקרי הד"ט בדעת הרי"ף והר"מ וה"ג דט"ב שנדחה אסור מדינא בשבת שלפניו וא"כ אסור ג"כ לכבוד המילה דלכבוד המילה אין להתיר בדבר האסור מדינא ואת"ל דנקטי' כמרן ודעמיה דלא הוי אלא מנהג שמא כהמט"י והבה"ט וקצור של"ה שאוסרים לגלח לכבוד המילה אפי' היכא דליכא איסור כ"א ממנהגא מ"מ ע' מ"ש בה"ג לעיל סי' כ"ב דבאבלות יש להקל גם דאיכא ס"ס להחמיר וכ"ש באבלות ט"ב כדאי' ביבמות דמ"ג ע"ב שאני אבלות חדשה מאבלות ישנה וגו' ופירש"י דט"ב דהוי אבלות ישנה ואבלות דרבים קילא ע"ש וע' להשו"ג רס"י תקנ"ה והגם דהתו' שם כ' דט"ב חמיר טפי מאבלות דיחיד לענין משא ומתן שהוא דבר של פרהסיא ומזה כ' עוד דבאבלות דרבים יש להחמיר נמי בכבוש דכבוש נמי דבר של פרהסיא שלא יהיו כלם עוסקים לכבש וליפות עצמם וגו' ע"ש ש"ה דאנו באים להתיר

דבר זה לכל ולכך יש לחוש לקלקול שישכחו מלהתאבל שיהיו כלם וגו' וכן מ"ש המ"א סי' תקנ"א סקל"ח בנדונו ע"ש התם נמי אנו מתירים ד"ז לכל ל"כ בנ"ד דאין אנו מתירים רק לבעל ברית דוקא גם התוס' מודו דלא מחמירי' בה טפי והדר דינא דכיון שהיא אבלות ישנה קולא מאבלות חדשה ומ"מ פה אי ג'רבה יע"א מעולם לא שמענו שמסתפרים בין המצרים לכבוד המילה ואולי דנהגו להחמיר בזה וע' למוה"ר הרמ"ז ז"ל בויאמר משה סי' ח"י ובויען משה סי' ע' וסי' ע"ז ושו"ר מה שהאריך השד"ח בפאת השדה מע' בין המצרים סי' א' או' ז' ואין הפנאי משכי' לעיין בדבריו). ולענין משה"ק ה"ה זצ"ל ע"ד מהר"י עיי"ש ז"ל שדבריו סתרי אהדדי י"ל דדוקא בימי הספירה שאין לאיסור זה עיקר מדינה ל"כ כאן שיש לו עיקר מדינא בשבוע שחל בו ט"ב אסור גם היכא דליכא אלא מנהג וע' להזר"א ח"א סי' ע"ו שצדד לומר כן ע"ש וזהו כונתי בס' בני יהודה ע"ש ומעתה צדקו יחדיו דבריו שבס' מט"י עם דבריו שבס' ב"י וע' להזר"א הנז' בהשמטות דק"כ ע"ד שהק' ע"ד מהר"י עיאש ז"ל שדבריו סתרי אהדדי מס' מט"י לס' ב"י ע"ש ופשוט הוא דקי' היא אלבישת לבנים כמבי' שם ודלא כמו שהבין תלמידו ז"ל בהגהתו לח"ג בסוף התשו' לאה"ר דקושיתו היא לענין תספורת וכקו' ה"ה ז"ל דמתספורת לק"מ וכדכתיבנא ואפ' דתלמידו הבין דקושיתו מתרוייהו אמנם המעיין שם יראה דא"א לפ' כן כלל ודוק. ומה שרצה ה"ה ז"ל לפ' בכונת המט"י דמה שציין וגו' אה"ר דברי המט"י שכ' כמו שהארכתי וגו' מוכחי להדיא דקאי אדלקמיה שכ' דאפי' מר"ח וגו' וז"פ:

סימן כה

שאלה מעשה שאירע עצירת גשמים לא תקפ"ץ והתחילו היחידים להתענות בה"ב מיום י"ב כסליו ואחר שהתענו בו"ה ירדו גשמי רצון בליל ש"ק ונסתפקתי אם מתענים ביום ב' לתשלום בה"ב שקיבלו עליהם אע"פ שנמנו וכמ"ש מרן בסי' תקס"ט דיחיד המתענה על צרה ועברה צריך להשלים כל התעניות שקבל ובסי' תקע"ה כ' דדין תעניות אלו כדין תענית יחיד א"ד דלענין השלמה דינם כתענית צבור וא"ץ להשלים ולהתענות ביום ב' תשובה כ' הרמב"ם פ"א מה' תענית הט"ו יחיד שהיה מתענה על החולה ונתרפא על צרה ועברה ה"ז משלים תעניתו ובהט"ז כ' צבור שהיו מתענים על הגשמים וירדו להם גשמים אם ק"ח ירדו לא ישלימו וגו' וכן אם היו מתענים על צרה ועברה וכ' הראב"ד סובר זה המחבר לחלק בין יחיד לצבור ואנו אומרים א' יחיד וא' צבור על כל צרה שעברה משלימים תעניתם חוץ מתענית של גשמים שאין צרה עוברת גמורה אלא צרת גשמים שהיא לשעתה ע"ש והנה לא מיבעיא לדעת הראב"ד דא' יחיד וא' צבור שוין וכיון

דלענין הגשם אין הצבור משלימין אם נענו ה"ה יחידים אלא גם לדעת הרמב"ם דמחלק ביניהם הרי הה"מ ז"ל כ' ב' טעמים הא' דמשום טירחא דצבורא הקילו. א"נ משום דב"ד כי גזרי תענית לבן מתנה אבל יחיד דברים שבלבו אינם דברים ואולי דהעיקר כטעם ב' של ה"ה ז"ל וא"כ מודה הרמב"ם לענין גשמים שאין חילוק בין תענית יחידים לת"ץ כיון שהיחידים מתענים לצורך הצבור ורבנן הוא דהטילו עלייהו חיוב זה כמו משנינו סדר תעניות וגו' ומ"ש מרן דדינם כדין תענית יחיד היינו לשאר דברים כגון קבלת תענית ואמירת הלל כשנענו ומה גם במקומנו שהמו"ץ מכריז בבהכ"נ שיתענו היחידי' והו"ל ע"י ב"ד ולב ב"ד מתנה וכמדוקדק מל' ה"ה ז"ל שכ' אבל יחיד דברים שבלבו אינם דברים ע"ש משמע דדוקא אם היחידים מקבלים התענית מעצמם אבל אם הב"ד הטילו תענית אפי' על יחיד לבן מתנה אלא שראיתי למרן הב"י סי' תקס"ט בשם הרא"ש שדעתו ג"כ לחלק בין יחיד לצבור ומטעם דצבור צריכים להודות מתוך שמחה וכרס מלאה וגו' ע"ש ולפי ט"ז משמע דגם בתענית יחידים של גשמים צריכים להשלים דל"ש גבייהו אמירת הלל כדמשמע מלשון הפו' דנקטו צבור וכן יש להוכיח ממ"ש הר"ן הביאו הב"י שם וז"ל אבל מדברי הרמב"ם נראה שעל היחיד אמרו שהוא מתענה ומשלים בכל הצרות כלם והיינו דקמייתי להו הכא גבי תענית יחידים ע"ש ומינה דגם בתענית יחידים של גשמים אמרה דהא מייתי לה בתענית יחידים דגשמים ומ"מ אפ' דגם הר"ן מודה לדידן דרב העיר מכריז בבהכ"נ וכנז' ולא כ' הר"ן ולא בימיהם שהיחידים מתענים מעצמן ואולי דגם לדעת הרא"ש כיון דתענית יחידים תקנת חכמים הוא ולצורך הצבור הדר דינם כדין צבור ואף דל"ש גבייהו טעם הרא"ש דלא פלוג רבנן ושוב האיר ה' את עיני וראיתי להמחב"ר בקו"א סי' תקע"ה אות ג' בשם ה' מזבח אדמה שכ' דאם היו מתענים הג"ר של יחידים ע"פ ב"ד וקבל כל א' וירדו גשמים א"ץ להשלי' ול"ד ליחיד שקבל תענית על כל צרה דלב"ד מתנה וכ' דמוכח מדבריו שכן נהגו מקדם וגו' והביאו ג"כ הז"ל אות ת' מע' תענית ע"ש וששתי כעל כל הון שנתכוונתי לדעת קדוש ושכן מנהג ירושלים אלא דק' אתינח לט' ה"ה אבל לט' הרא"ש מא"ל וצ"ל כמ"ש [א"ה ולע"ד כוונת ה' מזבח אדמה דהנה להראב"ד הדין ברור דאין חילוק בין יחיד לצבור כמ"ש בתחלת דבריו א' יחיד וא' צבור וגו' ומשמע דע"ז קאי גם מ"ש חוץ מת"ג וכ"ה מוכרח לפי הט' שכ' שאין לך צרה עוברת וגו' וכיון דמט"ז הוא דאין משלימים האי טעמא איתיה גם ביחיד ועוד דעיקר מה שהביא להרמב"ם לחלק בין יחיד לצבור הוא לישב מה שמצינו גבי גשמים דבירדו ק"ח לא ישלימו וקשיתיה מהא דאמרי' ביחיד שהיה מתענה על צרה ועברה וגו' וא"כ להראב"ד דמשני להאי קו' דיש חילוק בין גשמים לשאר צרות

מי מזקיקנו לחלק עוד בגשמים עצמם בין יחיד לצבור וכ"כ ה' ראשון לציון בתענית ע"ש וכיון דלהראב"ד גם יחיד אינו משלים כמו צבור ובדעת הרמב"ם דמחלק ביניהם יש ס' אם הוא מט' דלב"ד מתנה כמ"ש הה"מ או מט' הרא"ש נקטי' לקולא א"נ ע"ד מ"ש בעלי הכללים משם הרדב"ז דע"ד הה"מ בכונת הרמב"ם יש לסמוך טפי מזולתו שהוא בקי בכונת הרמב"ם ונמצא דסברת הרא"ש יחידאה ונקטי' כהראב"ד והרמב"ם. ואע"ג דכ' המ"א סי' תקס"ט דמדכ' מרן ונענו משמע דס"ל כהרא"ש וכ"כ ה' נהר שלום והא"ר וכ"כ העה"ש להטור ע"ש ס"ל לה' מזבח אדמה ז"ל דאין מזה הכרח דהא הלבוש נקט בדבריו ונענו ואיהו לא ס"ל כהרא"ש ועכצ"ל דל"ד קאמר ה"נ בדעת מרן י"ל דל"ד קאמר. וע' ג"כ להמרדכ"י בשם ראבי"ה ושכ"ה בתוספת' דהא דמשלי' היינו בנתרפ' אחר חצות גם הא"ח בסי' ז' כ' בשם הרא"ה דבתענית גשמי' אפי' יחיד אם נענה ק"ח לא ישלים ע"ש והוא כדעת הראב"ד הנז' וכמ"ש בדעתו ומה שנר' מדברי ה"ה זצ"ל דלט' הא' שכ' הה"מ משום טירחא דצבורא (וט"ז כ' ג"כ הר"ן והריטב"א בשם הרמב"ן) בנ"ד דינם כיחיד נ"ל דכיון דהרבה יחידים מתענים לצורך הגשמים שייך בהו טורח צבור ולא בא הה"מ ז"ל לשלול אלא יחיד גמור שמתענה על איזו צרה וכ"ה מוכרח לט' המזב"א ז"ל דלב"ד מתנה וע' לה' ראשון לציון ז"ל בתענית שתלה הט' דלב"ד מתנה משום טו"ץ וע"ע להמט"י סי' מ"ב סק"ב דהא דלב"ד מתנה אינו בדברים של יחיד ע"ש ועכצ"ל דכיון דכמה יחידים מתענים אין דינם כיחיד גמור לענין טורח אלא כצבור ואע"ג דלכאורה מדברי הגמ' בתענית די"ד ל"מ כן דמבואר שם הט' דאחר שגזרו י"ג תענית מתענים היחידים עד שתצא תקופת ניסן ולא הצבור משום טו"ץ משמע דביחידים ל"מ טו"ץ י"ל דשאני התם דכיון דלא נענו מחמרינן ולגבי צבור ממש הוא דחשו לטו"ץ אבל היכא דנענו י"ל דחשו לטו"ץ גם בכה"ג אבל מ"ש ה"ה ז"ל להסכים זה גם לט' הרא"ש דכיון דתענית יחידים תקנו חכמים לצורך הצבור דינו כדין צבור דל"פ רבנן לכאורה ק' ע"ז מל' הרא"ש שאחר שחלק בין יחיד לצבור כ' שכ"מ מדברי הרמב"ם דלא מפליג בצבור בין גשמים לשאר צרות וא"כ צריך לחלק בין יחיד לצבור ע"ש דאומרו וא"כ וגו' נראה יתר א"ו כונתו לו' דכיון דלא מפליג בצבור וגו' ע"כ עיקר החילוק אינו אלא בין יחיד לצבור דגם בגשמים מחלקים בין יחיד לצבור ומט' שכ' דצבור צריכים להודות בכרס מלאה אלמא דכונת הרא"ש דגם בגשמים היחידים משלימים מיהו י"ל דכ"ז אינו אלא ביחיד גמור ולא בתענית יחידים שתיקנו חכמים לצורך הצבור והכי אית לן למי' דלא לאפושי פלוגתא בין הרא"ש והראב"ד אבל ע' להמ"א סי' תקס"ט ולהאחרוני' שם דלהרא"ש גבי צבור אם מת משלימים דל"ש אמירת הלל ע"ש וא"א לדברי ה"ה ז"ל דגם בת"י של גשמים

להרא"ש א"מ אע"ג דליכא הלל משום דל"פ רבנן א"כ כ"ש די"ל כן בצבור גופייהו ואפי' מת א"ו דהרא"ש דוקא קאמר אבל היכא דליכא הלל אפי' בצבור וכגון דמת משלימים ול"א דל"פ רבנן וכ"ש בת"י ש"ג והפ"ל דבת"י שייך גבייהו מיהת הלל כיון שנענו אלא שלא תיקנו הלל אלא בצבור ל"כ במת וכ"ה מוכרח מהא דאשכחן דהיכא דשכיח שכרות אומרים הלל ואח"ך אוכלין דאע"ג דל"ש גבייהו נפש שבעה אוכלין כיון דשייך גבייהו אמירת הלל אלא דלא נתקן במקום שכרות וה"ה הכא ואף דיש לחלק מ"מ י"ל כן דלא לאפושי פלוגתא וכאמור (וע' בסי' הבאים מ"ש הרב מוהרי"ז זצוק"ל):

ומיהו משמע מדברי המזב"א ז"ל דבת"י ש"ג שלא ע"פ ב"ד ל"א לב"ד מתנה אע"פ שהוא תקנת חכמים ולזה דקדק וכ' אם היו מתענים וגו' ע"פ ב"ד ונר' דהכרחו לזה מכח דברי הר"ן דמשמע דסובר כדעת הרמב"ם דגם בגשמים מחלקי' בין יחיד לצבור כמו שדקדק מדבריו ההמ"ח זצ"ל וסובר דהר"ן מודה לדידן דמכריזים הב"ד וכמ"ש הה"מ ז"ל מטעם דלב"ד מתנה ואף דהר"ן כ' הט' משום טו"ץ י"ל דכונתו כמש"ל משם ה' ראשון לציון דלב"ד מתנה משום טו"ץ וכבר כתבנו דגם יחידים שמתענים על הגשמים שייך בהו טו"ץ והיינו כשמכריזים הב"ד דבל"ז ל"ל דלבן מתנה ואולי דגם הה"מ ז"ל שכ' א"נ וגו' ל"ד והכל חד ט' נינהו וכה"ג אשכחן בכמה דוכתי (מיהו יש להרגיש על הרל"ץ שכ' ט"ז מסברתו ולא זכ"ר מדברי הה"מ והראשונים) איברא דלע"ד אעיקרא מדברי הר"ן אין הכרח לזה דאף שהוכיח כהרמב"ם מדמייתי לה לענין תענית יחידים מ"מ לענין מה היא הצרה דמיירי בה הרי ביאר התנא על חולה ונתרפא על צרה ועברה ואית לן למימר דצרה ועברה צרת יחיד דומיא דחולה ונתרפא ולא בצרת גשמי' שהיא צרת צבור ומ"מ מדמייתי לה גבי יחידים משמע דמיירי ביחיד שמתענה אשאר צרות אמנם יש להוכיח מדסיים הר"ן וההיא דאמרי' התם לא ישלימו בת"ץ דוקא וכו' והיינו דתני לה התם בל' רבים לא ישלימו ע"ש הרי בהדיא דאף דהתם קאי אגשמי' מ"מ כ' דדוקא בת"ן קאמר והיינו דתני לה בל' רבים ואף די"ל דלא בא אלא לאפוקי יחיד גמור שהתענה על הגשמים ולא תענית יחידים שתקנו חכמים דכצבור דמו וכמש"ל מ"מ זה דוחק דל' הר"ן משמע דדוקא צבור ממש. ומ"מ מסתברא דא"ץ להחמיר כד' הר"ן במקום דהראב"ד והרא"ה וראבי"ה ס"ל דאין לחלק בין יחיד לצבור ודברי הרמב"ם יל"פ כן וגם הרא"ש ז"ל י"ל דמודה בת"י שתקנו חכמים וכנז"ל ומאי דנקיט המזב"א ע"פ ב"ד י"ל דמעשה שהיה כך היה שכן המנהג אצלם או דמילתא דפסיקא נקט וצי"ב. אמנם במקום שמתענים ע"פ ב"ד הדין ברור דא"ץ להשלים כמ"ש המזב"א והביאו המחב"ר והזל"א ושכן מנהג ירושת"ו ועי' להכס"א גבי אם התחילו לירד ק"ח שציין להמזב"א וכ' שדבריו נכונים ע"ש ואין ס'

שכיון לדברי המזב"א הנ"ל שהעתיקם המחב"ר גבי אם התחילו וכו' וכן עיקר וכדעת ההמ"ח ז"ל והסכים על ידו מוה"ר הראב"ד מקודש מהרי"ז זצ"ל כמ"ש בסי' שאח"ז:

סימן כו

והרציתי הדברים לפני גדול בדורו הראב"ד מקודש בעוב"י תונס יע"א כמה"ר ר' ישראל זיתון נר"ו. וזאת תשובתו אלי:

בעה"ו תונס יום כ"ה לחדש כסלו תרס"ח רא"ג מע' הרב הדו"מ כמהר"ר פ' עלוש יצ"ו יחשל"א. יקדי"ם קנ'ה ש"ר האלף בעהת"ר דב"ק טוב האיר אל עבר פנינו וכו' וע"ד אשר פלפל בחכמה מעכ"ת על אשר נענו בגשמי רצון בליל ש"ק ובטלו התענית ביום ב' ואח"כ חש בראשו פן ואולי באשר הוא תענית יחידים צריכים להשלים דליכא גבייהו ט' הרא"ש דצריכים להודות בנפש שבעה דהם לא יאמרו הלל וכו'. הנלע"ד פשוט דט"ז אינו עיקר וע' להמ"א ז"ל סי' תקע"ה סקי"א דאחר שכ' ט"ז כ' דבמקום דשכיח שכרות אומרים ואח"כ אוכלים וגם אם רצו רוב הצבור להשלים יאמרו קודם אכילה יע"ש הרי דאין זה ט' כעיקר. ומרן ז"ל שם סי"ג כ' דאם ירדו להם גשמים בליל תעניתם קודם שעלה ע"ה א"א הלל יע"ש והם דברי הרשב"א ז"ל בתשו' סי' קנ"ב דשאל השואל אם יאמרו ההלל למחר קודם אכילה או נאמר שאין אומרים עד לאחר אכילה לפי שאין אומרים אלא בכרס מלאה והשיב ה' ז"ל דאין אומרים הלל כלל הרי דהרשב"א ז"ל אף דיש לו סברא זו דאין אומרים הלל אלא בכרס מלאה וכשנענו בלילה א"א הלל אפ"ה הניח ס' השואל דאין מתענין כלל ואעיקרא דדינא דסי' תקס"ט דיחיד משלים ע' להפר"ח ז"ל בליקוטיו דמחי לה אמוחא והצ"ע למעשה מעתה בנ"ד דב"ד הכריזו הא ודאי צדק רו"מ במאמרו דבזה נמי אמרי' דלב"ד מתנה:

ברם כל לגבי דידן חזות קשה אנכי רואה דהנה החדש הלזה הוא של ת"ץ ואינו של יחידים וכמבו' [מדאמרו] הגיע ר"ח כסלו ול"י גשמים ב"ד גוזרין ג' תעניות על הצבור ומדוע אחרו המועד ובחדש הזה עשו תענית יחידים. מעתה אדברה נא שלום בעהת"ר אנא דאמרי יגדיל תורתו ויאדיר וש"ר כנה"ר וכנא"ה. הצעיר ישראל זיתון ס"ט

סימן כז

ולהיות שחזות קשה הוגד לי בד"ק אמרתי לכתוב מה שנלע"ד ע"ד נר"ו הנה מ"ש מליקוטי הפר"ח אחהמ"ר תמהני דה' ז"ל קאי עמ"ש מרן גבי צבור דאם ת"ח ורוב צבור

רוצים להשלים אין היחיד רשאי' וגו' אבל יחיד שקבל עליו תענית הוא תוספתא ערוכה בתענית דיו"ד ופסקיה הפוס' והוא פלא:
גם מה שהביא מהמ"א ז"ל תמהני דדברי המ"א הם ש"ס ערוך בדכ"ו וע"כ שאין זה סותר לסברת הרא"ש. גמ"ש מהרשב"א דאף דיש לו סברא זו וגו' הוא תימא דסברא זו איתא בש"ס שם והיא מוסכמת לכ"ע ולא נחלקו אלא דהרא"ש סובר דמט"ז הוא דמפסיקין וה"ה והר"ן והריטב"א בשם הרמב"ן ס"ל הט' משום דלב"ד מתנה וא"כ י"ל דה' השואל והרשב"א ס"ל נמי הט' משום דלב"ד מתנה ולכך פשיט"ל לענין עיקר התענית דמפסיקי' ואה"נ דלט' הרא"ש אם נענו בלילה דא"א הלל משלימין או דס"ל דקבלת תענית הוי קבלה ואומרי' הלל או מט' דכיון דנענו קודם שיחול התענית דאין חלוק לתענית אלא מעה"ש ה"ל ע"ד מ"ש מרן בסי' תקס"ט ס"ב ואין מתעני' ביום אף דא"א הלל. ודרך אגב ילה"ק על מרן שכ' בש"ע אבל צבור שמתעני' וכו' ונענו וכו' דמשמע דדוקא נענו אבל אם מת משלימי' וכ"כ המ"א שם וע"ש להעה"ש והוא כד' הרא"ש ואמאי לא פ' כדעת הרמב"ם וכמ"ש הה"מ לשיטתו וא"כ גם אם מת א"מ גם הר"ן והריטב"א כ' בשם הרמב"ן ט"ז דלב"ד מתנה וכ"נ דעת הרשב"א והשואל וכנז' [א"ה ע' לה' נהר שלום ז"ל ובחי' כ' ע"ד בס"ד] ואפ' דס"ל דכיון דהרא"ש משמ"ל בדעת הרמב"ם כשטתי כמ"ש וכ"נ דעת הרמב"ם וכו' וע"ש לה' קרב"ן ע"ד הרא"ש הנז' נמצא דיש מחלוקת בד' הרמב"ם ואזיל לחו' גם מדברי הרשב"א אין הכרח וכמש"ל. ומ"מ לדאתן עלה כבר כתבנו דדעת המזב"א להפסיק ושכ"ה מנהג ירושלם וכ"ד מהר"י זיתון נר"ו והכי נקטי':
נשאר לתת ט' לאשר אחרנו ת"י עד כה והוא כי המנהג פה מקדם שאין מתענים לא יחידים ולא צבור על הגשמים בחדש שאירע בו תענית של הישמעלים באותה שנה שלא יבאו לומר שהם היו סיבה שנענו וה' יקבל תפלתינו ברצון:

סימן כח

וזאת תשובת הרה"ג נר ישראל ראש הרבנים כמה"ר ר' ישראל זיתון אשר השיב ע"ד ה"ה זצ"ל הנז' ונמצא בין כי"ק] בעה"ו תונס יום לח' טבת התרס"ח. רא"ג מע' הרב הדו"מ כמה"ר ר' פ'ראג'י עלוש יצ"ו יחשל"א. רב השלום מכתבו היקרה אור אל עבר פני וראיתי מ"ש בשולי היריעה גדולה תשובה על מכתבי הפונה קדים צדק במאמרו כי מה שציינתי להפר"ח אם אינו ענין ולא ראיתיו במקומו וקאי על יחיד המשלים דכ' מרן דאף דהצבור אין משלימי' אם רצו להשלים אין היחיד רשאי לפרוש עצמו וחלק הפר"ח ז"ל וס"ל דאינו משלים ל"כ בנ"ד דתענית יחיד דחייב להשלים כפסק מרן ז"ל אולם מה שציינתי

להמ"א ולתשו' הרשב"א כונתי מבוארת דאפי' דאין אומרים הלל משום שכרות אפ"ה אין מתענין ומתשו' הרשב"א מבו' דאפי' דאין מתענין כלל כאשר מבואר מדברי השואל דכ' דלמחר בבקר קודם אכילה וכ' הרב דא"א הלל ואפי' דאין מתענין מבו' דט' ההלל אינו עיקר לבטל התענית:

והאמנם בתענית יחיד עצמו אם נענו קודם שהתחילו אם צריכים להתענות זה ס' של העה"ש ז"ל בס' תקס"ט ולבסוף הוכיח מדברי הר"ן והתה"ד דחייבים להתענות וכן דקדק הא"ר ז"ל מן הש"ס דמתענה ומשלים דמשמע דמתענה אף שלא התחיל ומשלים כשהתחיל יע"ש:

ולעת עתה אנכי הרואה דעיקר ספיקו של רו"מ דחש לס' הרא"ש ז"ל וכשהוא תענית יחיד חייבי' להשלים הנה לדעת הרא"ש ז"ל תעניתו יחיד צריך לקבלו במנחה אבל קודם לזה לא מהני ואפי' הוציא בפיו כמבו' בסי' תקצ"ב וע' להב"ח והט"ז שם [סקט"ז] דתמהו עליו ואפי' דהמג"א ז"ל בסי' תקס"ג כתב] דאפשר לפרשו דלענין זה הוי קבלה להשלים נדרו ולכן יש להחמיר יע"ש מ"מ בדרך אפ' אמרה ולחומרא בעלמא אבל ודאי דפשט דברי הר"אש הם דאינו חייב להתענות וא"כ בנ"ד דנענו מליל שבת א"כ ודאי דלא קבלו אותו במנחה ביום א' ומעתה אם נחוש לס' הרא"ש הרי הוא ס"ל דקבלה דקודם מנחה לא הויא קבלה וסו"ד יפא עשו שלא התענו כאשר אמר מר דלב"ד מתנה דזהו ט' כעיקר וד"ב לחכם:

ואשר הליץ רו"מ על אשר לא עשו ת"ץ כי הוא זמנו והסיבה המנהג תקין מחצה וטעם לשבח על אשר לא התענו היחידים בח' חשון אבל בח' כסליו אשר הגיע זמן ת"ץ הי"ל להתענות הצבור ולא היחידים איך שיהיה מאי דהוה הוה יהא רעוא [שיהיו] שנים כתקנם ואל נבוא לידי מדה זו כי"ר (ואשר בקש רו"מ לחוות דעתינו אודות הגט וכו' כמ"ש בחלק א"הע כי שם ביתו) מעתה אדברה נא שלום באה"ר כנה"ר וכנא"ה:

הצעיר ישראל זיתון ס"ט. א"ה מ"ש מוה"ר זצ"ל לבאר כונתו שכ' בתשו' הא' דט' הר"אש אינו עיקר מכח דברי המ"א לכאורה צ"ע דמה תיקן לקו' ה"ה זצ"ל דכיון דזה גמ' ערוכה תק' להרא"ש גופיה המאי אין מתענין כיון דא"א הלל ורחוק הוא לו' דכונתו להכריע מכ"ז דלא כהרא"ש בט"ז אלא כשאר טעמים שכ' הפוס' דאף אם יהיה בכחנו להכריע בראיות מן הש"ס בדבר שהוא מחלוקת הראשונים מ"מ לא הל"ל בל' זה דט"ז אינו עיקר אלא דמוכח כשאר טעמים והנראה דכונתו להוכיח דגם הרא"ש אין כונתו לומר שיהיה ט"ז עיקרי ויסודי דבמקום שיתבטל הטעם יחזור הדבר לדון בצבור כדין יחיד אלא דאף במקום שמאיזה סיבה נתבטל הט' אמרי' דלא פלוג רבנן וכסברת ה"ה ז"ל וכגון היכא

דשכיח שכרות או היכא שרוצים להשלים ואף דילד"ח דש"ה דכיון דנתבטל התענית אלא דמטוב רצונם משלימים מקרי נפש שבעה וכן במקום דשכיח שכרות אומרים ההלל מקודם כיון שאוכלים אח"כ ומ"מ היכא דאפ"ל ההלל אחר אכילה דה"ל נפש שבעה ממש עדיף טפי מ"מ משמ"ל למוה"ר ז"ל דבלא אכילה ממש ל"ח נפש שבעה. ומ"ש מתשו' הרשב"א נר' דכונתו דהא מרן בש"ע פ' לס' הרשב"א ואיהו פ' כהרא"ש כמ"ש המ"א והעה"ש ועמ"ש בעניו' ע"ד ה"ה ז"ל לעיל וע"כ דאין ט"ז עיקרי לבטל התענית וכאמור ומ"ש בתשו' הא' הרי דהרשב"א אף דיש לו סברא זו דא"א הלל אלא בכר"מ וכו' שגרא דלישנא הוא דד"ז גמ' ערוכה אלא כונתו אף דיש לו סברא זו דא"א הלל כשנענו בלילה. ומ"ש והאמנם בת"י עצמו וגו' כונתו דהגם דבצבור א"ח להשלים אע"ג דליכא הלל מ"מ בת"י הוכיח הא"ר והעה"ש ז"ל דמשלים. ומ"ש דאם נחוש לס' הרא"ש וכו' ר"ל דהגם דהמ"א מפ' דבריו להחמיר כיון דפשט דבריו ל"מ כן בנ"ד דבלא"ה אין אנו צריכים רק לחוש לד' הרא"ש א"ק להחמיר גם כפי' המ"א בכונת הרא"ש. ובענין מה שהעיר על ה"ה ז"ל במה שלא התענו הצבור בח' כסלו נר' דה"ה ז"ל ס"ל דכיון דקתני מתני' סדר תעניות כך הוא מש' דלא סגי להתענות הצבור אלא אם יתענו היחידים ומ"מ נר' דהדבר ברור כד' מוה"ר ז"ל לפי הט' שכ' הב"י סי' תקע"ה גבי הא דהיחידים מתענים עד שיצא ניסן דמשו"ה לא הטילו חכמים על הצבור יותר מי"ג תעניות כיון דשוב אין תועלת כ"כ בגשמים דומה להגיע י"ז במרחשון וגו' דמפני שא"ק כ"כ אין גוזרי' על הצבור ע"ש וא"כ לפי"ז הכא שהגיע הזמן על הכל מוטל להתענות דבזמן תליא מילתא וכבר דקדק כן מוה"ר זצ"ל בתשו' הא' מדנקטי חכמים הגיע ר"ח כסלו והוא ברור וכ"ר להרה"ג המופלא סוה"ר שא"ב כמה"ר ר' מרדכי הכהן הי"ו בכיה"ק שנסתפק בזה ופשטה מל' המשנה כנז' ומשמועה שהביא הברכ"י סי' תקע"ה אות ב' וממ"ש איהו ז"ל ע"ז דאין בזה הפסד רביעה וכו' מהת"ד נר"ו ואפריו"ן שכיון לד' מוה"ר זצ"ל אמנם לעד"ן דנהי דכ"מ משמועה הנז' מ"מ מדברי הברכ"י עצמו דפליג ע"ז וכ' בסו"ד דמוכח דלעולם בעי' שיתענו היחידים ג' תעניות משמע קצת איפכא וילד"ח דשאני הכא שהיה זמן ליחידים ודו"ק וע' למהרש"א במשד"ר שנר' דעתו נוטה דרישא אסיפא קאי. מיהו ע' לה' שדה הארץ ס' ל' וה' פרי האדמה ח"ד פ"ד מה' תענית וה' ברכות המים דהעיקר באותה השמועה ואכמ"ל)

סימן כט

כתב מרן א"ח סי' תרל"ז ס"ב דיוצאים בסוכה של שותפות והוא מתשו' הריב"ש ז"ל סי' שמ"ז ע"ש שהאריך להוכיח כן וה' כפו"ת ז"ל בחי' לסוכה דל"א ע"א הק' עליו אמאי לא הוכיח מדאמרי' התם במסכך ברה"ר דר"א פוסל וחכמים מכשירים וה' זרעו של אברהם ז"ל תי' דהריב"ש קאי בשי' הרא"ש דס"ל דרה"ר חשיב הפקר לכ"ע וכל הקודם זכה ושלא כדעת ה"ר יונה דחשיב כשותפות ומחלוקת זו הביא הטור בח"מ סי' קנ"ד ע"ש וע' למרן בבד"ה שם שכ' דה"ר יונה מיירי במקום שנוהגים להוציא זיזין וגזומראות לרה"ר דהוי כפותח לחצר השותפי' ע"ש ולפ"ז אין מחלוקת בין ה"ר יונה והרא"ש דמר א"ח ומר א"ח ול"פ ע"ש וא"כ גם להר"י ר"ה היו הפקר וניחא קו' הכפו"ת לכ"ע דט' דרבנן הכא משום דהוי הפקר ור"א ס"ל דהוי כחצר השותפי' והפוס' פסקו כחכמים א"ה לכאו' י"ל דכונת הזש"א לדעת הטור שסובר דפליגי בזה מיהו ע' להב"ח שם דלפ"ד גם להטור י"ל דבין להרא"ש בין להר"י רה"ר הפקר היא ע"ש ומ"מ י"ל דהזש"א כ"כ לפ"מ שנר' מדברי מרן בש"ע סט"ו דפליגי וסובר בטעמו דר"י דאויר רה"ר חשיב כחצר השותפי' דהמלך מכוין ליתנו לשותפות לכל מי שיש לו חצר וכן ביארו האחרונים שם סי"ד בכונת מחלוקתם וצ"ל דהגם דבבד"ה מצדד להסכימם לא משמ"ל לו' כן לקושטא דמילתא ועי' להב"ח מה שתמה על מרן בש"ע בזה. וע' להרשב"א בחי' לדכ"ז שכ' דגם לר"א דפוסל בשאלה מכשיר בשותפות דיש ברירה ואמרי' דכאו"א לתוך שלו נכנס וכ"כ הריטב"א הביאו המחב"ר ע"ש ולפ"ז ק' אמאי פסל ר"א במסכך ברה"ר שהרי אף אי נימא דהוי של רבים הו"ל כשותפות וכ"ש לדעת הרשב"א גופיה הביאו הבד"ה ובש"ע שם דהוי הפקר ואפ' דסובר דדוקא אויר רה"ר הוא דהוי הפקר או כשותפות לענין לעבור דרך שם או להשתמש באויר אבל לבנות או לסכך שם ל"ח אפי' כשותפות וכ"ש דל"ה הפקר דא"כ כל א' יחזיק בקרקע רה"ר לעצמו והוי גוזל ממש ואם קרקע אינה נגזלת הו"ל שאולה ומשו"ה פסל ר"א במסכך ברה"ר כנלע"ד]:

סימן

שאלה מי ששכח מלהזכיר עה"נ בברה"מ ולא נזכר עד שאמר ועל הכל ה"א וכו' אם צריך לחזור לו על הנסים או דילמא כיון שאמר ה"א אם יחזור נמצא שהזכיר ב' שמות לבטלה ח"ו ואת"ל שאינו חוזר אם כבר חזר אם עשה איסור בזה או לא:

תשובה ד"ז פ' הטור בסי' תרפ"ב דאם נזכר אפי' בין אתה לה' חוזר וכ"פ בש"ע שם ואף דלכו' מדברי הטור יש לדחות ולומר שבנוסחתו לא יש הזכרת ה' בועל הכל וכן יל"ד ממ"ש בסי' קפ"ז וז"ל וזהו שאומרים בה ועל הכל אנו מודים וכו' מ"מ נראה דכיון

דנוסחת רש"י בבהמ"ז היא ועל הכל ה"א וכו' והביאו מרן בב"י שם וכ"ה ג"כ נוסחת הרמב"ם רחוק לומר שהטור הי"ל נוסחא אחרת ועוד דמדברי הב"י שהביא פרש"י הנז' ולא העיר כלום ע"ד הטור משמע שאין ביניהם שינוי בנוסחת ועל הכל וצ"ל שהטור קצר בלשונו והשמיט ה"א ועוד דאכתי י"ל כן מדברי מרן בש"ע שפ' כן אף דגורס כנוס אתינו וכמ"ש בשם רש"י וכנז' וכן יש ללמוד ממ"ש מרן בסי' קי"ט ס"ד לענין עננו דלא יחזיר אפי' אם עדין לא גמר רק רפאינו ע"ש משמע דדוקא אם חתם ברכת רפאינו אבל אם לא חתם יאמר עננו ואח"ך רפאינו וע"ש בב"י וכ"כ בהדיא המ"א סק"ו וע"ש ג"כ להט"ז סק"ד הרי דהגם שיש הזכרת ה' דהיינו רפאנו ה' ונרפא מ"מ כל שלא חתם הברכה חוזר ונ"ד נמי דכוותה. ושו"ר לה' שדי חמד ז"ל באסיפת דינים מע' ר"ה סי' ג' אות ג' שהביא מחלוקת הפוס' בזה וכ' שרבו המקילין ומרן בכללם ע"ש וא"כ לענין דינא יש להחמיר בזה משום חומר הזכרת ה' לבטלה ומ"מ אם חזר בדיעבד יש לו על מי לסמוך [א"ה הנה ה"ה ז"ל סתם דבריו ומשמע דיש להחמיר שלא לחזור כלל אפי' לאמרה במקום שנז' וט' דבעי' סמוך לחתימה מעין חתימה וכן אין לחזור ולדלג הזכרת ה' דק"ל משנה ממטבע שט"ח. אמנם לאה"ר מה"ה ז"ל נראה דיש לחזור כפסק מרן וכ"כ הריב"ש סי' ת"ח דכמה בקשות ותחנונים אדם אומר בכל יום בהזכרת שם שמים ואין כאן מוציא ש"ש לבטלה דא"ז לבטלה ע"ש וה"ה הכא שאינו מזכיר לבטלה כלל אלא שאומר ב"פ וכ' הב"י בסי' קכ"ד דאם אומרים עם החזן נוסח הברכות בלא פתיחה וחתימה ה"ל תחנונים בעלמא והא ודאי לא מיתסר לאדם שיתחנן ויחזור ויתחנן ע"ש ומשמע דאפי' היכא שיש הזכרת ה' דדוקא בפתיחה וחתימה שיש ברכה הוא דקפדי וע' בסי' קפ"ח ס"ז במי ששכח יעלה ויבא בבהמ"ז בר"ח שכ' ההגה דאפ' שיש לאומרו בהרחמן כמו בהע"נ ואולי יש לחלק כי ביעלה ויבא יש בו הזכרת שמות ואין לאמרו לבטלה וכ' המ"א דצ"ע שאומרים כל היום תחנות שיש בהם הזכרת שמות ולמה יגרע זה דדוקא בברכה לבטלה אסור והביאו הא"ר אות י"ג וה' באר יעקב ורמזו המחב"ר כ' דאע"ג דאי אמרו בשאר הרחמן אין בו איסור מ"מ כיון דליכא למ"ד דצריך לחזור לכך לא נהגו לומר בשאר הרחמן אבל בעה"נ דאיכא למ"ד דצריך לחזור וכו' ע"ש אלא דט"ז שכ' אינו אלא לישב עיקר המנהג אבל ההגה כ' בהדיא הט' דאין לאמרו לבטלה ואין לומר דכונת הבאי"ע דכיון דא"ץ לחזור ה"ל לבטלה ממש דא"כ למה הוצרך לומר דבעה"נ איכא למ"ד דצריך לחזור דהא ליכא התם הזכרת ה' וגם איך כ' דאי אמרו אין בו איסור א"ו כמ"ש מיהו ה' רב פעלים ח"ב א"ח סי' ל"ז לחלק יצא דכל תפלות ותחנות שאדם מתפלל ומתחנן בכל יום הוא מסוג תפלת נדבה דיכול אדם להתפלל תפלת י"ח בנדבה אע"פ שמזכיר פתיחה וחתימה אבל

כשאומר מכח חובה ודעתו לתשלומין של חובה הוא בסוג תפלת חובה והיכא שאינו מחויב באמת מן הדין יש להקפיד על הזכרת שמות שבהם שאין בידו לעשותם חובה על עצמו ע"ש ועפ"ז אין סתירה לדברי ההגה מדברי הריב"ש והב"י דהריב"ש מיירי במזכיר דרך נדבה וכן מי שאומר עם החזן נוסח הברכות בלא פו"ח כיון שכבר נפטר בודאי שהוא מתכוין לנדבה וכ"נ מדברי הר"פ הנז' שם שהביא בתחלת דבריו מה שתמה המאמ"ר סי' קי"ד סק"ד על הב"ח דבסי' קכ"ד משמע שסובר דבלא פתיחה וחתימה אין קפידא (מדדייק בלישניה במ"ש בכונת הרא"ש דתלתא איסורי עבדי האומרים עם הש"ץ כל התפלה עם חתימת כל הברכות ופתיחתן) וכ"ד הב"י ובסי' קי"ד כתב בדעת ראבי"ה דמי שלא הזכיר שם גשם שא"ץ לחזור לראש הברכה אלא אומר משיב הרוח ומה"ג מכלכל וכו' דל"ד אלא לומר שא"ץ לחזור וכו' דעובר אלא תשא כשחוזר אתה גבור לעולם ה' אבל אומרה קודם מכלכל וכו' או אחר כך במקום שנזכר ע"ש ומשמע מדברי הר"ף ז"ל דבדבריו רוצה לישב גם דברי הב"ח ע"ש וצ"ל כדכתי' דבאומר עם החזן הוא מתכוין לנדבה וכאמור גם עפ"ד הר"ף הנז' יש לדחות מאי דלכאו' היה נר' להוכיח דלא כהגה מדברי מרן בסי' קי"ד דנר' דיכול לומר לכת' צ' פעמים אתה גבור וכו' וע' בטור בשם מהר"ם שהיה עושה כן ומשמע שמתחיל מתחלת הברכה וכן דקדקו האחרונים וכ"ד שחלת יעב"ץ סי' ס"א וכ"מ להדיא בב"י ע"ש ול"א דהוי כמזכיר ה' לבטלה כיון שאומר כן דרך שבח אמנם למה שחלק הר"ף י"ל דהתם נמי כיון שאינו אומר כן דרך חיוב מסתמא מכוין (ומדברי החולקים שם וס"ל דאין להתחיל מתחלת הברכה אין להוכיח כד' ההגה דש"ה שאינו מכוין רק לתקן שלא ישכח ו ואינו ענין לבקשות ותחנונים וע"ש בשא"י ז"ל):

ומ"מ נר' דגם הר"ף מודה בדינא דעה"נ דחוזר וכפסק הטור ומרן דכיון דעומד באותה ברכה אכתי בר חיובא הוא לאמרה והוא לכת' ממש משא"כ גבי ר' דסיים הברכה אף דיכול לומר בהרחמן הוי לבטלה ולכן לא העיר ההגה אההיא דסי' תרפ"ב. ועוד נר' דאפי' דעבד ממש ומכוין לחובה ש"ד דההגה גופיא משמע דמספ"ל מלתא וכ' רק לישב המנהג ויותר קרוב לומר דלדעתו אין קפידה וכמ"ש הפו' על לשון ואפשר וכבר כ' הר"ף בסי' מ' דהמנהג פשוט לאמרו בהרחמן ושכן הם מורים ע"ש וכמדומה שכ"ה המנהג פה ואת"ל שאין בירור במנהג מ"מ כיון דדעת כל הפוס' שהזכיר ה"ה ז"ל דאין קפידא וההגא עצמו לא ברירא ליה נקטי' דשרי ומדברי הב"ח סי' קי"ד הנ"ל אי"ר דסובר כהגה די"ל דש"ה שאין שום צורך לחזור מה שכבר אמר דהיינו אתה גבור לעולם ה' כיון שיכול לחזור למכלכל חיים וגם אחר מכלכל חיים חשיב מקומו וכמ"ש שם דלא תקנו לאמרו

דוקה לפני מכלכל חיים אבל בנדון ההגה ש"ד לומר יעלה ויבא בהרחמן אף דמדינא א"ן לחזור דהוי קצת כמו לכת' כיון דיכול לאמרה בהרחמן וכן בעה"נ יכול לחזור לועל הכל דשם הוא מקומו ואין לו שייכות אח"ך וכ"ן מדברי בסי' תרפ"ב שאינו חולק בהך דינא דעל הנסים והיינו כמ"ש וע"ע להב"ח בסי' קי"ט גבי עננו דאם לא סיים רפאינו חוזר וכ"ד המ"א ואט"ז שהביא ה"ה ז"ל ע"ש והט' כיון דנתקנה רק קודם רפאינו והא דחוזר אף שהתחיל בברכה אחרת ול"א דהוי כדיעבד י"ל דט' משום דמדינה חיובא רמיא עליה דקבעו לה ברכה לעצמה וגם תקנו לו תשלומין בש"ת ועי"ל דהתם הו"ל כקורא פסוק בעלמא רפאינו ה' וכו' ובזה ילד"ח מ"ש ה"ה ז"ל להוכיח מדברי המ"א הנז' לנ"ד גם אפ' דהב"ח נמי מודה בנדון ההגה וכ"ד הפמ"ג בא"א סי' תקפ"ב אות ד' גבי זכרנו וכיוצא דכל שלא אמר בא"י יכול לחזור אע"פ שיש כמה שמות ע"ש ואומרו כמה שמות נר' דכ"כ משום וכתוב דאיכא האל ישועתינו וכו' האל הטוב. וכ"ד ה' חיי אדם כלל כ' אות כ"ה דדוקא אם אמר בא"י ואף שראינו להמט"א סי' תקפ"ב ס"י שפ' דאינו חוזר וכ' ע"ד הפמ"ג ולדידי צ"ע ע"ש מ"מ נ' דהעיקר כהפמ"ג וכ"ר בס' אלף המגן שכ' עליו דלפמ"ש הפו' דדוקא דרך נוסח ברכה אסור וכו' א"כ העיקר כהפמ"ג וכ"מ מסתמות האחרונים ושכ"כ המט"א גופיה בסי' תר"ב ס"ח ותמה עליו שסותר א"ע מהכא להתם ושכן מתמה בשד"ח וציין להא"ר סי' קי"ט סק"ו וגם לה' בגדי ישע שתי' דברי הרמ"א ע"ש מיהו כבר כתבנו דבההיא דסי' תקפ"ב י"ל דגם ההגה מודה ול"ד להך דר"ח דה"ל דעבד וע' מ"ש מז"ק מהרש"ך זיע"א בסה"ק נתיב מצותיך דקלי"ט לענין אם יכול לומר שבח אלא או ת"ל שי"מ שהוכיח לאסור מדברי הטור בסי' ס"א גבי אל מלך נאמן ודחה דבריו דכל שמזכיר דרך שבח שפ"ד וש"ה דהזכרת ה' אין לה ענין עש"ב וה"ה הכא שאומר כן כדי להזכיר ר"ח:

אבל ראינו להע"ת ז"ל סי' קי"ט אות ג' שכ' דלכאו' נר' מדברי מרן דאפי' לא אמר רק תיבת רפאינו אם חזר ברכה לבטלה הוא ומדברי רשב"ם והרא"ש ז"ל משמ' דוקא אם גמר ברכת רפאינו וכו' וכ"נ לכאו' מצד הסברא כי אין ט' בדבר לומר מיד כשאמר תיבת רפאינו שלא לחזור וכו' ונ"ל שאין להחמיר רק כשאמר רפאינו ה' דכיון שהוציא ש"ש אם יחזור איכא משום הוצאת ש"ש לבטלה אבל בתיבת רפאינו לבד אין להחמיר ע"ש ולפו"ר דבריו קשים דהרי אכתי משמע מדברי רשב"ם והרא"ש דדוקא אם גמר הברכה ואף דמתחלה דקדק מדברי מרן להפך מ"מ מדכ' לכאו' משמע דלבסוף חזר בו כיון שהוכיח בהפך גם מ"ש וכ"נ לכאורה וכו' אין ט"ז מספיק למה שנר' מדברי רשב"ם והרא"ש דדוקא אם גמר הברכה ועוד יל"ד בלשונו שכ' דאין להחמיר רק וכו' דאמאי

נקט ל' חומרא ולכ"נ לענ"ד דודאי דעת ה' ז"ל לדינא כמשמעות רשב"ם והרא"ש וכ"ה ג"כ דעת מרן וכמו שביאר הב"ח והמ"א והט"ז דודאי מרן אינו חולק עליהם וכ' עוד להוכיח שכ"ה כונת מרן לאפוקי מה שפי' בתחלת דבריו דאפי' לא אמר וכו' כי אין ט' וכו' ומאחר דאין כונת מרן רפאינו לבד אית לן למימר דעד גמר הברכה קאמר כדי להסכימו לרשב"ם והרא"ש ועוד דאין לנו להסתפק בכונת מרן אלא אם ר"ל תיבת רפאינו או ברכת רפאינו ומ"מ מסיק דאף מי שירצה להחמיר ולחוש למה שנר' מל' מרן דגם אם לא גמר כל הברכה אם חזר הוי ברכה לבטלה מ"מ אין לו להחמיר רק כשאמר רפאינו ה' דאיכא משום ש"ש לבטלה כשחוזר רפאינו ה' אבל אין לחוש משום ברכה לבטלה דתכ"ד כדבור דמי וה"ל כאלו לא התחיל ולכך בתיבת רפאינו לחוד אין להחמיר לחוש לברכה לבטלה דאין כאן משום ברכה לבטלה וכנז' ומ"מ סברת הע"ת דאין לחוש כלל בכל גוונא וכדאסיקנא בעניו'. ומל' תשו' מהרש"ל סי' ס"ג בנוסח השאלה שכ' פ"א שכח החזן מלומר ענינו בת"ץ עד שהתחיל ברכה אחרת וכו' ע"ש אין לדקדק מזה דסובר דל"ב שיגמור כל ברכת רפאינו חדא די"ל דמעשה שהיה כך היה ובדין הוא דה"ל לחזור ומה שלא העירו בזה מהרש"ל משום דלאו להכי איתשיל אלא אם יאמרה בש"ת או בסוף העמידה ומאי דהוה הוה ואף את"ל דדעת מהרש"ל דכדין עבד מדלא העירו בתשו' י"ל דהאי עד שהתחיל ברכה אחרת היינו שאחר רפאינו אבל כל שעוסק בברכת רפאינו שעדין בידו לחזור ולומר ענינו ל"מ התחיל בברכה אחרת ועוד דאפ"ת דכונת מהרש"ל שהתחיל רפאינו הנה נכלל בזה דאף שלא הזכיר את ה' ואמר רק רפאינו וא"כ אינו מט' הזכרת ה' כלל אלא משום שהתחיל בברכה אחרת וז"פ לע"ד . והא"ר אות ו' כ' דמת' רש"ל משמע כהע"ת ע"ש וכונתו נראה מל' השאלה שאין נר' משמעות אחרות אמנם לע"ד אינו מוכרח וכדכתי' גם מדברי ה' מט"א הנז"ל נראה דאין ראיה לאסור בנ"ד דהנה כבר כתבנו בשם ה' אלף המגן שתמה עליו מדברי עצמו בסי' תר"ב ושכן תמה השד"ח וע"ש להשד"ח שהביא ע"ז דברי המאמ"ר סי' קי"ד שהשיג על הב"ח שם מהב"י סי' קכ"ד ורמז להמ"א סי' קפ"ח ודברי ה' פתח הדביר שתמה על הב"ח והוכיח מדברי הפוס' בסי' קי"ד לענין אתה גבור וממ"ש הב"ח עצמו בסי' קי"ט לענין רפאינו ומהמ"א והפמ"ג רס"י תקפ"ב ושכ"נ משאלת יעב"ץ סי' ס"א עש"ב ולענ"ד נר' דאין מכ"ז תשו' לדברי המט"א ז"ל דגם ה' ז"ל לא אמרה אלא משום דכל הני זכרנו ומי כמוך וכתוב ובספר אינם מתקנת התלמוד ולכך לית בהו משום משנה ממטבע שטבעו חכמים וכה"ג כ' הטור בסי' תקפ"ב בשם הרא"ש ע"ש ומשו"ה שפיר מצי לאמרו במקום שנזכר ואין ט' להצריכו לחזור ול"ד למ"ש הפו' בסי' קי"ט והמט"א עצמו בסי' תר"ב גבי עננו דהתם כיון שתקנו לומר קודם

רפאינו מודה ה' ז"ל שחוזר לרפאינו וכן מ"ש הפוס' בסי' קי"ד לענין אתה גבור כיון שהוא לצורך שלא ישכח מלומר מוריד הגשם בתקנת חכמים ש"ד ולכן לא העיר כלום משאלת יעב"ץ מט"ז וכן בטעה ולא אמר מוריד הגשם תמהו האחרונים על הב"ח דיש לו לומר כל הברכה מתחלתה בלתי טעות ושנוי מתקנת חכמים וחוזר לאתה גבור וזה ג"כ ט' המ"א סי' קפ"ח כיון שתקנו חכמים להזכיר ר"ח בבהמ"ז וכן מ"ש הב"י בסי' קכ"ד ה"ט דכיון שעושים כדי ליתן דעתם לחזרת הש"ץ כראוי ש"ד ועוד שגם ליחיד יש יחס בחזרת הש"ץ וכמ"ש מהרי"ח ז"ל בס' בן איש חי ובס' רב פעלים בכ"ד בשם רבינו האר"י ז"ל ולזה אין קפידא לומר עם הש"ץ ומדמה לה הב"י למי שמתחנן וחוזר ומתחנן דהלואי שיתפלל אדם כל היום כלו ול"ח לבטלה כלל ובלא"ה כבר כתבנו בשם הר"פ דש"ה דה"ל כמו נדבה משא"כ כשחוזר באמצע לשם חובה וכפ"ז אין סתירה מדברי המט"א למ"ש השד"ח עוד מה' משנה ברורה בשם הפמ"ג בשכח ותן טל ומטר ונזכר קודם שסיים הברכה שחוזר לומר ותן טל ומטר עה"ס הגם שחוזר כי אל טוב וכו' וכן גבי עה"נ דיחזור לומר ועל כלם וכו' דבכל הני מודה המט"א שיחזור לומר כתקנת חכמים וכמ"ש. וע"ש להשד"ח מה שהביא ג"כ מהע"ת הנ"ל דנר' דסובר דגם בהזכרת ה' שלא בברכה איכא משום הזכרת ה' לבטלה וכ"י שהפתה"ד כ' דהא"ר דחה דבריו ושדבריו תמוהים שלא הזכיר מכל הפוס' ע' וכבר כ' בעניו' דגם הע"ת מסכי' הולך לשי' הפוס' הנ"ל ול"כ אלא למי שרוצה להחמיר שאין לו להחמיר רק בהזכיר ה'. גמ"ש מתשו' רש"ל לאה"ר אינו מוכרח וכמש"ל העולה לענין דינא דלפ"מ שנתבאר דכה"פ בחדא שי' קיימי ומרן ז"ל בכללם אין ס' דהכי נקטי' ואף את"ל בדעת מהרש"ל והע"ת והמט"א דלא ס"ל הכי נקטי' כרוב בנין ורוב מנין ואף דבברכות אמרי' סב"ל אף נגד מרן ורוה"ף אין לך בו אלא חידושו וממ"ש שם השד"ח אות י"ג מבואר להדיא דהזכרת ה' דרך שבח קי"ל טובא משאומר כן דרך ברכה וכ"נ ממ"ש הב"י סי' קכ"ד שלא יאמר עם החזן חתימת הברכות ע"ש ועוד דדעת כמה מהאחרונים דנגד מרן ונגד רוה"פ ל"א סב"ל ועמש"ל סס"י ח' ועוד דדעת כמה מהאחרונים דברכה שהיא דרך שבח ל"א בה סב"ל ואף די"ח בזה מ"מ י"ל דמודו בהזכרה שאינה ברכה ועוד דמדברי השד"ח בשם הא"ר נראה דהע"ת אשתמטתיה דעת כה"פ ולכך לא הזכיר דבריהם ואם ראה דבריהם לא היה כותב כן ע"ש וכה"ג נר' דגם לענין ברכות ל"א סב"ל וע' לה' דברי יעקב מע' ש' אות ב' והמט"א סותר עצמו למ"ש בסי' תר"ב ודבריו האחרוני' עיקר ואף אי נימא דאין סדר למשנה מ"מ כיון דמספק"ל איזה מהם עיקר י"ל שדעתו כדעת כה"פ וכה"ג כ' המשה"ר מע' מ' אות א' ע"ש נמצא שלא נשאר רק תשו' רש"ל לפי הבנת הפתה"ד שהביא השד"ח וכבר כ' שם שהיא בטלה

נגד כל הגדולים ע"ש ולסברא יחידאה ל"ח אפי' בברכות וכ"ש לפמ"ש לעיל דאין שום סתירה מזה. וע' להרדב"ז דפוס פיורדא סי' תקס"ז הביאו ה' עין זוכר מע' ב' אות כ"ט דל"א סב"ל אלא כשהמחלוקת בין הפוסקים המפורסמים אבל ס' שלא נתפרסם ולא נודע שם מחברו אין לחוש לו והגם דמטי בה משמיה דרבינו האיי גאון ורבינו אפרים לא כ' האחרונים דבריהם שאינם עיקר ע"ש ומזה יש לדון ג"כ לנ"ד שהאחרונים דחו דבריהם הקודמים שאין לומר עוד בזה סב"ל וכ"ש הזכרה דרך שבח דקי"ל טפי כמ"ש וע' ג"כ להרדב"ז בחדשות סי' תקס"א בשכח יעלה ויבא וכיוצא שכ' דיכול לאמרם בין ברכה לברכה אם לא נזכר עד שסיים כל הברכה ואף לד' השה"ל שהביא שם שכ' דאם יחזור הוי לבטלה ע"ש י"ל דהתם אתי עלה רק מט' ברכה לבטלה כיון דאין לו לאומר' בין ברכה לברכה דהוי הפסק ובסברה זו הוא שחלק עליו הרדב"ז ולעולם גם השה"ל מודה דבכל כיו"ב ליכא משום הזכרת ה' לבטלה וכדעת כל האחרונים שכתבנו כנ"ל וע' לה' טהרת המים מע' ב' אות י"א]:

ת"ו ש"ל ב"ע

תקנות שנעשו בימי ברשות יחידי הק"ק הע"י (בעי"ת גאבס יע"א)

א'. בענין התפלה (כשיש צבור א' מתפלל בבהכ"נ) שלא יוכל הצבור השני להתפלל ולומר קדיש דרבנן (שלפני ברוך שאמר) עד שיאמר הצבור הא' קדיש תתקבל (אחר ובא לציון) וזה בין ביום ב' וה' בין בשאר ימים חוץ מיום ר"ח שצריכים הק"ק לצאת לעזרה להתפלל שם מפני קדושת כתר שאז יכולים לצאת אחר חצי קדיש שאומרים אחר שיגמרו העולים לקרות בס"ת וזה נעשה בנשיכת נח"ש ר"ל:

**הגהות א. וכן נתקן מקרוב פה עירנו אי גרבה יע"א ושמענו שכן היה נהוג מקדם קדמתא וכמדומה שאמרו על הרה"ג ראב"ד מקודש פה אי ג'רבה יע"א כמה"ר מעתוק חדאד זצ"ל שהקפיד על מי שאמר קדיש שלפני ב"ש טרם אמירת הצבור הא' קדיש תתקבל והגם דמדברי הפו' משמע שאין קפידא בזה לענין דינא ושזה מצוי אצלם לפעמים להתפלל מנין זה פה ומנין זה בצד אחר ועי' לה' נשמת כל חי סי' ה' בהצעת השאלה שכ' דבעיר אזמיר בבהכ"נ של ת"ת ושל עץ חיים מתפללים בחול הרבה תפלות בזא"ז וכשמסיים חזרת התפלה הש"ץ העומד בזוית אחר מתחיל ישתבח וכו' ע"ש מ"מ נראה דטעם תקנה זו מפני הבלבול בתפלות וקדישים מזה ומזה וכ"ר בתשו' מהרש"ל סי' ך' בשם ה"ר יצחק בר שמואל תלמיד ר' שמחה שכ' וז"ל וא"ת יעשו אותם שאינם מסכימים לתפלתו ש"ץ אחר היאך יתפללו שנים כא' או זה בדרום וזה בצפון היתכן דרך זה או מאיזה כח יגרשום מב"ה לעשות בהכ"נ אחר עכ"ל גם בס' כף החיים למהר"ח

*פאלאג'י ז"ל סי' ח"י אות מ"ח כ' בשם רז"ל דאליהו ז"ל גילה לחסיד א' דאין יש' נגאלים עד שיתבטלו אלו התפלות שאומרים בבלבול ולזה צריך שיזהרו הרבה שלא לומר במקום א' תפלות הרבה בב"א כי פוגע בכמה חששות בענין ענית אמנים של הברכו' והקדישים והקדושות וכדומה**

ב'. שאין שום רשות לשום אדם להתפלל במקום ש"ץ בשבתות ובמועדים בין ביו"ט בין בחוה"מ וגם בימים של שמחה כגון ביום, ל"ג לעומר אלא שלוחי הצבור הממונים) אשר מקבלים פרס מהצבור הם לבד מתפללין באלו הימים חוץ מתפלת מנחת יו"ט שחל בחול או במנחה של חוה"מ או שאר ימי שמחה שאז יש רשות לכל א' להיות (ש"ץ) להתפלל בצבור וזה נעשה מפני שהיה (נמשך) מצה ומריבה בין בני אדם שיש להם יא"ר צייי"ט וכאשר ראינו זאת הסכמנו הסכמה הנז' ובע"ה זה קרוב לט"ז שנים או יותר שזאת התקנה הולכת ומתחזקת:

ג'. בשבת שיש בה ב' שורות חתן ומילה ירבו שמחות בישראל מקדימין לבעל הברית בין בעליית ס"ת (לעצמם) בין באנשים העולים לס"ת לכבודם כי נהגו ע"פ דעת הפו' שאף שהחתן נקרא מלך והכל חייבים בכבודו מ"מ חביבה מצות מילה שנכרתו עליה י"ג כריתות ומכבדים אותו בשביל זה גם להקדימו לחתן אלא שהעולים לכבודם יעלה (תחלה) א' לכבוד אבי הבן ושני לו לכבוד החתן עד תום העולים לכבודם:

ד'. העולים לכבוד החתן או לכבוד בעל הברית הם (רק) ח' עולים ולא יותר ואפי' אם יבואו אנשים ממקומות אחרים לכבוד החתן או (לכבוד) אבי הבן אין כחו יפה להוסיף יותר מח' נוספים:

ה'. שאם יביא איש (א') ס"ת ויתנהו בבהכ"נ והוא חדש ממש יש להוציא ס"ת זה ולקרות בו ארבעה שבתות רצופים ואם הביאו בי"ט אם הם ד' ימים טובים יעלה בד' (ימים) אלו במקום ד' שבתות ואם (הם) ב' ימים יעלה באותם ב' ימים ומוסיפין לו ב' שבתות אחרים ואם הביאו ביום ר"ה אז ב' ימים של ר"ה עולים במקום ב' שבתות ושבת שובה (במקום) שמת ג' וביוה"ך לט יוציאוהו רק הקונה כל נדרי יוציא הס' (תורה) שלו או הס' (תורה) אשר (להוציא) ויעלה (עוד) ביום א' של חג הסוכות ו(אף) אם חל ר"ה ביום ש"ק יעלה הס"ת החדש ש ב' ימים של ר"ה ושבת שובה ויום א' של חג הסוכות וה' ישפות שלום לנו ובא לציון גואל בב"א: